

T.C.
SİNOP ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

TARİH/TARİH ÖĞRETİMİ WEB SİTELERİNDE KADIN TARİHİ
ÖĞRETİMİ: İNGİLTERE, AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE
TÜRKİYE ÖRNEKLERİ

ARZU AKBULUT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. GÜLÇİN DİLEK

SİNOP-2023

TEZ KABUL

Arzu Akbulut tarafından hazırlanan “Tarih/Tarih Öğretimi Web Sitelerinde Kadın Tarihi Öğretimi: İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye Örnekleri” başlıklı bu çalışma, 26/05/2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Başkan	Doç. Dr. Ramazan ALABAŞ Kastamonu Üniversitesi/ Eğitim Fakültesi	İmza
---------------	---	------

Üye (Danışman)	Prof. Dr. Gülçin DİLEK Sinop Üniversitesi / Eğitim Fakültesi	İmza
---------------------------------	---	------

Üye	Doç. Dr. Sibel TEMİZBAŞ ÖNER Sinop Üniversitesi / Eğitim Fakültesi	İmza
------------	---	------

Enstitü Müdürü	Prof. Dr. Fadime DİRİK
----------------	------------------------------

ETİK BEYAN

Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

ARZU AKBULUT

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARİH/TARİH ÖĞRETİMİ WEB SİTELERİNDE KADIN TARİHİ ÖĞRETİMİ: İNGİLTERE, AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE TÜRKİYE ÖRNEKLERİ

ARZU AKBULUT

SİNOP ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: Prof. Dr. GÜLÇİN DİLEK

Bu araştırmanın amacı üç farklı ülkede yayında olan ve kadın tarihi öğretimine yönelik içerikler sunan bir dizi web sitesini, çeşitli boyutlarıyla incelemek ve ulaşılan bulguların benzer web sitelerinin tasarımına kaynaklık etmesini sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda incelenmek üzere İngiltere ("The National Archives"), Amerika Birleşik Devletleri ("National Women's History Museum") ve Türkiye'ye ("Kadınlar da Oradaydı!") ait web sitesi örnekleri seçilmiştir. Araştırmada, nitel araştırma yaklaşımı kapsamında yer alan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Veriler içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleriyle çözümlenmiştir. Araştırma kapsamında İngiltere daha ağırlıklı olmak üzere her üç web sitesinin kaynak/kanıt temelli öğrenme yaklaşımını benimsediği; içeriklerinin kadın bakış açısı ve feminist yaklaşımlardan beslendiği, kadın tarihi öğretimi özelinde hazırlanmış öğretim materyallerinin sunulduğu ve öğrenci merkezli bir yaklaşımın varlığı bulgulanmıştır. İngiliz web sitesi birincil kaynak niteliğindeki arşiv belgelerinin kullanıldığı kaynak/kanıt temelli öğrenmeyi merkeze alarak kadınları ilgili tarihsel-toplumsal bağlamlarla ilişkilendirerek sunma eğilimindeyken; Amerika Birleşik Devletleri web sitesinin bireyselci ve liberalist bir yaklaşımı yansıtır şekilde kadın biyografilerinin öğretimine ağırlık verdiği; Türkiye web sitesinin ise kaynak temelli öğrenmenin yanı sıra, -pragmatik bir yaklaşımla- eğlenerek öğrenmeye odaklanan ürünler aracılığıyla kadın geçmişinin öğretimini hedefleyen bir içerik tasarımı sunduğu bulgulanmıştır. İngiliz ve ABD web sitelerinin öğretmen kılavuzları, öğretmen notları, ders planları, ders kılavuzları gibi öğretmene rehberlik edecek materyallere yer vermiş olması sürecin kolaylaştırılması ve yönetilmesi bakımından verimli bulunmuştur. Her üç web sitesi de sunduğu yaklaşım, içerik ve fiziksel tasarımları ile kadın tarihi öğretimine yönelik kurulabilecek olası web sitelerine kaynaklık edebilecek niteliktedir. Kadın tarihi öğretimine yönelik benzer web sitesi tasarımlarında bu üç web sitesi içerik ve fiziksel tasarımlarından bir rehber olarak yararlanılabileceği/ilham alınabileceği; öğrenci, öğretmen ve araştırmacıların kadın tarihi öğretiminde bir kaynak olarak da bu web sitelerinden faydalanabileceği bu araştırmanın önerileri arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın tarihi; Web siteleri; Kadın tarihi öğretimi.

ABSTRACT

WOMEN'S HISTORY EDUCATIONA ON HISTORY/HISTORY EDUCATION WEBSITES: EXAMPLES OF ENGLAND, UNITED STATE END TURKİYE

MSc THESIS

ARZU AKBULUT

**SİNOP UNIVERSITY GRADUATE EDUCATION INSTITUTE DEPERTMENT
OF TURKISH AND SOCIAL SCIENCES EDUCATION**

SUPERVISOR: Prof. Dr. GÜLÇİN DİLEK

The aim of this study is to examine a series of websites in three different countries from various perspectives offer content for teaching women's history and to provide to used the findings for the design of similar websites. For this purpose, examples are listed on the websites of the United Kingdom ("The National Archives"), the United States ("National Women's History Museum") and Turkey ("Women were There Too!"). Document analysis method, which is within the scope of qualitative research of the research, was used. The data were analyzed by content analysis and descriptive analysis methods. All three websites, with the UK being more predominant, adopt a resource/evidence-based learning approach; it has been found that the contents are fed from a women's perspective and feminist approaches, teaching materials prepared specifically for women's history teaching are presented, and the existence of a student-oriented approach. While the British website is based on the source/evidence-based learning used in archival documents, which are primary sources, and protecting women with relevant historical-social contexts; The United States web view focuses on the teaching of female portraits with an individualist and liberalist approach; In the Turkish web environment, in addition to resource-based learning, a content design targeting the teaching of women's past has been detected through products that focus on learning by having fun with a pragmatic approach. The fact that the British and US websites included teacher guidance materials such as teacher guides, teacher notes, lesson plans, lesson guides, etc. was found to be efficient in terms of facilitating and managing the process. All three websites have the feature of being a source for possible websites that can be established for women's history teaching with their approach, content and physical structures. In similar web site designs for women's history teaching, the content and physical designs of these three web sites can be used as a guide/inspired; It is among these suggestions that students, teachers and researchers can benefit from these websites as a resource in women's history teaching.

Keywords: Women's history; Websites; Teaching women's history.

TEŞEKKÜR

Geleneksel tarih öğretimi yaklaşımlarında, kadın tarihi öğretimine yönelik çalışmaların uzun yıllardır eksik kalması ve kadınları tarih sahnesinden silme uğraşları, eğitimin ve tarih öğretiminin eril yanlılığını gözler önüne sermektedir. İlk çağlardan itibaren başlamış olduğu düşünülen toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlik, pek çok toplumda kendini güçlü şekilde hissettiren bir problem olsa da tarihi oluşturanların sadece eril güç olmadığı, kadınların da eşit mücadele verdiği; kadınların hak talepleri ve mücadeleleri sonucunda ortaya çıkmış, kademeli olarak ise bu gerçekliği kabul ettirmiştir. Nitekim geleneksel tarih öğretiminin sunduğu bu yanlılık ve haksızlık, gelişmiş batılı ülkelerin eğitimde gerçekleştirdiği dönüşümler sonucunda, etkisini (tüm toplumlarda aynı düzeyde olmasa da) azaltmaya başladığı anlaşılabilmektedir.

Teknolojinin, eğitim-öğretim alanlarına sunduğu desteğin son zamanlarda kendisini güçlü bir konuma yerleştirmeye başladığı ve öğrencilere çoklu zekâ imkanını bir arada sunabilen ve etkili içeriklere sahip şekilde tasarlanan web sitelerinin eğitimde kullanımının oldukça önemli olduğu görülmektedir. Bu çalışma ile web sitelerinin eğitimde kullanımının, kadın tarihinin görünür kılınmasına nasıl destek sunduğu analiz edilmeye çalışılmıştır. İnsanlığın yarısını oluşturan kadınların, geçmişte ve günümüzde devam eden mücadelelerinin unutulmaması, yeni nesillere aktarılması ve bu şekilde bugün sahip olduğumuz haklar için gerektiğinde canını ortaya koymuş olan kahraman kadınların, sonsuzluğa taşınmalarına destek olan pek çok araştırmacı gibi bu yolda ilerleyen değerli danışmanım sayın Prof. Dr. Gülçin Dilek'in süreç içerisinde tüm deneyim ve bilgilerini büyük bir öz veriyle aktarıp süreç içerisinde göstermiş olduğu sabır, benim için çok özel ve değerli bir deneyim olmuştur. Bu nedenle araştırma sürecinde, ilerlediğim yolda desteğini esirgemeyen değerli danışmanım Prof. Dr. Gülçin Dilek'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Her koşulda yanımda olup bana güç veren, hayata kendi elleriyle güçlü şekilde tutunan bir kadın olup, kendi yaşam mücadelesinde beni de yalnız bırakmayan canım annem Zülfiye'ye sonsuz minnettarlığımı sunmayı borç bilirim...

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
KISALTMALAR DİZİNİ	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Amaç	6
1.2.1. Araştırmanın alt amaçları	6
1.3. Önem	7
1.4. Sınırlılıklar	8
1.5. Tanımlar	9
2. ALANYAZIN	12
2.1. Tarihsel Süreçte Kadın Hakları ve Kadın Tarihinin Gelişimi	12
2.1.1. Kadın tarihi bağlamında feminizm ve feminist hareketler	20
2.2. Kadın Tarihi/Toplumsal Cinsiyet Perspektifinin Tarih Öğretimine Yansımaları ...	23
2.3. İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye’de Kadın Tarihi ve Kadın Hareketleri	26
2.3.1. İngiltere’de kadın tarihi ve kadın hareketleri	26
2.3.2. Amerika Birleşik Devletleri’nde kadın tarihi ve kadın hareketleri	29
2.3.3. Türk Tarihinde kadın hakları sürecine genel bir bakış	34

2.4. Web Sitelerinin Oluşumu ve Eğitimde Kullanım Amaçları	36
2.4.1. Web sitelerinin tarih/sosyal bilgiler eğitimindeki önemi ve kullanım durumu	38
2.4.2. Kadın tarihi ve öğretimi bağlamında web siteleri.....	42
2.5. Tarih Öğretim Yöntemleri ve Yaklaşımları.....	45
3. YÖNTEM	52
3.1. Araştırma Modeli.....	52
3.1.1. Doküman incelemesi.....	52
3.1.2. Araştırmanın örnekleme	53
3.1.3. Verilerin toplanması	53
3.1.4. Verilerin analizi	54
3.1.4.1. Betimsel analiz.....	54
3.1.4.2. İçerik analizi	55
4. BULGULAR.....	58
4.1. İngiltere “The National Archives (Ulusal Arşivler)” Web Sitesinde Tarih/Kadın Tarihi Öğretimi	58
4.1.1. Web sitesinin fiziksel özellikleri.....	61
4.1.1.1. Görünüm ve menü özellikleri	62
4.1.2. Web sitesinin içeriksel özelliklerinin tespit edilmesi	71
4.1.2.1. Öğretmene yönelik materyaller	71
4.1.2.1.1. Ders planları ve kılavuzları	73
4.1.2.2. Öğrencilere yönelik materyaller	78
4.1.2.2.1. Materyal türleri	78
4.1.2.2.2. Materyallerin içerdiği temalar	80
4.1.2.2.2.1. Kadınların hak ve mücadeleleri	80
4.1.2.2.2.2. Tarihsel dönemde kadınların yaşantı ve deneyimleri	89
4.1.2.2.2.3. Öne çıkan/Öncü kadınlar	103
4.1.2.3. Web sitesinde tespit edilebilen etkinlikler, yöntem ve teknikler	107

4.1.2.3.1. Kaynak/kanıt temelli öğrenme bağlamında kadınların hak mücadelesi etkinlikleri.....	113
4.1.2.3.2. Dönemsel bazda kadınların yaşantı ve deneyimlerine yönelik etkinlikler	116
4.1.2.3.3. Öne çıkan/Öncü kadınlar etkinliği	117
4.2. Amerika Birleşik Devletleri “National Women’s History Museum” (Ulusal Kadın Tarihi Müzesi) Web Sitesinde Tarih/Kadın Tarihi Öğretimi.....	122
4.2.1. Web sitesinin fiziksel özellikleri.....	123
4.2.1.1. Görünüm ve menü özellikleri	125
4.2.2. Web sitesinin içeriksel özellikleri.....	126
4.2.2.1. Öğretmene yönelik materyaller	130
4.2.2.1.1. Ders planları ve kılavuzları	131
4.2.2.2. Öğrenciye yönelik materyaller.....	149
4.2.2.2.1. Materyal türleri	150
4.2.2.2.2. Materyallerin içerdiği temalar	163
4.2.2.2.2.1. Kadınların hak ve mücadeleleri	163
4.2.2.2.2.2. Tarihsel dönemde kadınların yaşantı ve deneyimleri.....	166
4.2.2.2.2.3. Öne çıkan/Öncü kadınlar.....	167
4.2.2.3. Web sitesinde tespit edilebilen örnek etkinlikler, yöntem ve teknikler	168
4.2.2.3.1. Kaynak/kanıt temelli öğrenme bağlamında kadınların hak mücadelesi etkinlikleri.....	169
4.2.2.3.2. Dönemsel bazda kadınların yaşantı ve deneyimlerine yönelik etkinlikler	172
4.2.2.3.3. Öne çıkan/Öncü kadınlar etkinliği	173
4.3. Türkiye “Kadınlar da Oradaydı!” Web Sitesinde Tarih/Kadın Tarihi Öğretimi.	180
4.3.1. Web sitesinin fiziksel özellikleri.....	181
4.3.1.1. Görünüm ve menü özellikleri	181
4.3.2. Web sitesinin içeriksel özellikleri.....	183
4.3.2.1. Öğretmene yönelik materyaller	187
4.3.2.1.1. Ders planları ve kılavuzları	187

4.3.2.2. Öğrenciye yönelik materyaller.....	188
4.3.2.2.1. Materyal türleri	188
4.3.2.2.2. Materyallerin içerdği temalar	190
4.3.2.2.2.1. Kadınların hak ve mücadeleleri	190
4.3.2.2.2.2. Tarihsel dönemde kadınların yaşantı ve deneyimleri	198
4.3.2.2.2.3. Öne çıkan /Öncü kadınlar	201
4.3.2.3. Web sitesinde tespit edilebilen örnek etkinlikler, yöntem ve teknikler	207
4.3.2.3.1. Kaynak/kanıt temelli öğrenme bağlamında kadınların hak mücadelesi etkinlikleri.....	208
4.3.2.3.2. Dönemsel bazda kadınların yaşantı ve deneyimlerine yönelik etkinlikler ...	210
4.3.2.3.3. Öne çıkan/Öncü kadınlar etkinliği.....	211
4.4. Üç Farklı Ülkeye Ait Web Sitesinin Karşılaştırılması.....	216
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	222
KAYNAKLAR	227
EKLER	236
ÖZGEÇMİŞ	247

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 4.1 Web sitesinde yer alan birincil ve ikincil kaynaklar.....	78
Tablo 4.2 The National Archives web sitesinde tespit edilebilen yöntem ve teknikler, beceri ve etkinlikler.....	112
Tablo 4.3 National Archives web sitesinde tespit edilebilen örnek etkinlikler	113
Tablo 4.4 National Women's History Museum web sitesinde tespit edilebilen birincil ve ikincil kaynaklar	150
Tablo 4.5 Students&Educators (Öğrenciler ve eğitimciler) teması kapsamındaki koleksiyona ait içerik analizi verileri.....	151
Tablo 4.6 Öğrenci/öğretmenlere yönelik zengin biyografi kaynakları	153
Tablo 4.7 "Dijital Sınıf Kaynakları" menüsünde tespit edilen öğrenciye yönelik kaynaklar/materyaller.....	154
Tablo 4.8 National Women's History Museum web sitesinde tespit edilebilen yöntem- teknikler, beceriler ve etkinlikler	177
Tablo 4.9 Kadınlar da Oradaydı web sitesindeki materyallerin genel içerikleri	185
Tablo 4.10 Kadınlar da Oradaydı web sitesinin içeriğine ait materyal kaynakları ...	189
Tablo 4.11 Kadınlar da Oradaydı! web sitesinde yer alan yöntem-teknikler; beceriler ve etkinlikler	208
Tablo 4.12 Üç farklı sitenin benzer ve farklı yönleri	219

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4. 1 National Archives web sitesinin ana sayfa görünümünden bir kesit.....	61
Şekil 4. 2 The National Archives web sitesine ait ana sayfa ekran görüntüsü	62
Şekil 4. 3 National Archives web sitesinin eğitim sekmesinin genel görünümü.....	63
Şekil 4. 4 For Teachers (Öğretmenler için) sekmesine ait görüntü	64
Şekil 4. 5 Kraliçe I. Elizabeth'in yönetimdeki sürecine odaklı kaynakların sunulduğu görsel	65
Şekil 4. 6. Odaklanılan konular (Focussed topics) sekmesine ait ana sayfa görüntüsü .	66
Şekil 4. 7 Lesson (Dersler) sekmesinin ana sayfasına ait görüntü.....	68
Şekil 4. 8 Suffragette in Trousers temasının yer aldığı sayfadan bir kesit	69
Şekil 4. 9 The National Archives web sitesindeki İngiltere Kraliçeleri ve Suffragette temalı içerikleri yansıtan Lessons menüsünün ekran görüntüsü	72
Şekil 4. 10 The National Archives web sitesinin focussed topics (odaklanılan konular) sayfasında Women's Histories teması.....	74
Şekil 4. 11 Kadınların Tarihi'ne yönelik içerikler sunan sınıf kaynağının ve ders kılavuzunun (PDF) yer aldığı sayfaya ait görsel kaynağı	75
Şekil 4. 12 Women's Histories başlıklı kılavuzdan bir sayfa örneği.....	76
Şekil 4. 13 What methods did the suffragettes use to gain the vote? temasının yer aldığı sayfadan bir kesit.....	82
Şekil 4. 14 Suffrage Tales temasının yer aldığı sayfadan bir kesit.....	84
Şekil 4. 15 Oy hakkı mücadelesi yürüten kadınlara polis müdahalesi	85
Şekil 4. 16 Suffragette'lerin saldırılarına ait polis tutanakları, sağlık raporları ve dilekçeler	87
Şekil 4. 17 On dokuzuncu yüzyıl sosyal, kültürel yaşam deneyimlerini görünür kılan görsel	93
Şekil 4. 18 Elizabeth'in resmedildiği görsel kaynağı	95
Şekil 4. 19 Kadınların kültürel aktivitelerde rol oynayabildikleri ancak kıyafetlerden dolayı hareketlerinin kısıtlandığını yansıtan fotoğraf kaynağı.....	101
Şekil 4. 20 Kadınların spor aktivitelerinde rol oynayabildiklerini ve bu etkinliklerde giydikleri özel kıyafeti yansıtan görsel	102

Şekil 4. 21 Significant People (Önemli İnsanlar) temasının yer aldığı sayfa kesiti	104
Şekil 4. 22 Women’s History web sitesinin ana sayfasına ait görsel	124
Şekil 4. 23 Students&Educators menüsünün içerik yönlendirme başlıklarını yansıtan görüntü.....	125
Şekil 4. 24 Dijital sınıf kaynakları menüsünün ana sayfasına ait görüntü.....	127
Şekil 4. 25 Dijital Sınıf Kaynakları menüsünde araştırma hedefine göre arama yapılabildiğini gösteren bölmelere ait görüntü.....	128
Şekil 4. 26 Dijital sınıf kaynakları menüsünde yer alan ürünlere ait görsel	129
Şekil 4. 27 Kadın haklarının edinilmesine yönelik mücadele belgesi olan Seneca Falls’a ait ders planı örneği	147
Şekil 4. 28 Kadınların oy hakkı mücadelesini aktarma odaklı hazırlanmış ders planı .	149
Şekil 4. 29 Cesur Kızlar Sanal Hikâye Zamanı vidolarından bir sahne	157
Şekil 4. 30 “First Lady’lerle Pişirmek” video serisinden bir sahne.....	158
Şekil 4. 31 National Women’s History Museum web sitesinin Dijital Sınıf Kaynakları içeriklerini yansıtan menünün ana sayfa görüntüsü	162
Şekil 4. 32 Kadınların eşitlik uğruna verdikleri mücadeleyi başlattığı bilinen ilk öncü kadın	165
Şekil 4. 33 Amerika kıtasından Avrupa kıtasına geçmek için Atlantik okyanusunu bir uçağın içinde yolcu olarak aşan ilk öncü kadına ait fotoğraf.....	168
Şekil 4. 34 Bak-söyle-düşün etkinliğinde Seneca Falls bildirisinin karikatürler yardımı ile analiz edilmeye çalışılan karikatür ve etkinlik yaprakları.....	170
Şekil 4. 35 National Women’s History Museum web sitesinin Thinking Historically: The Evolution of Women’s Athletic Wear (Tarihsel düşünme-Kadın atletik giyimin evrimi) kaynağı içerisindeki linkten aktarılan görsellerde yer alan (tenisçi) Charlotte Cooper ve (yüzücü) Getrude Ederle	174
Şekil 4. 36 Kadınlar da Oradaydı! web sitesinin ana sayfa görseli	182
Şekil 4. 37 Videolar sayfasından bir kesit	183
Şekil 4. 38 Birincil tarihsel kaynakların yerleştirildiği “Yükseköğrenim İnsanlık Hakkıdır” animasyonundan bir sahne	190
Şekil 4. 39 Kadınlar da Oradaydı web sitesinde, kadınların eğitim hakkını talep ettiklerini yansıtan poster	194
Şekil 4. 40 Kadınların siyasal hak mücadelelerine ait poster ve çalışma kitabından birer kesit	195

Şekil 4. 41 Halide Edib Adıvar konulu çizgi roman ve onun biyografisine ayrılmış çalışma kitabı sayfalarından birer kesit	197
Şekil 4. 42 Kadın yaşantı ve deneyimlerine odaklanan içeriklerden kesitler	200
Şekil 4. 43 Belkıs Şevket'e ait çizgi roman materyalinden alınmış iki kesit.....	203
Şekil 4. 44 Samiye Morkaya'ya ait çizgi roman materyalinden iki sayfa örneği	204
Şekil 4. 45 Jale İnan resimli öyküsüne ait sayfalar	205
Şekil 4. 46 Fatma Aliye'nin ele alındığı animasyona ait görsel kesiti	207
Şekil 4. 47 Karikatür analiz etme etkinliğine ait görüntü	209
Şekil 4. 48 Fotoğraf yorumlama etkinliği	210

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

Akt.: Aktaran

Bkz.: Bakınız

Çev.: Çeviren

Ed.: Editör

http: Hyper-Text Transfer Protocol

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

NWHM: National Women's History Museum

TDK: Türk Dil Kurumu

UK: United Kingdom

www: World Wide Web (Geniş Dünya Ağı)

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Eğitim, bireylerin ait oldukları topluma adapte olmalarına rehberlik eden, evrensel değer ve kazanımların edinimini hedefleyen önemli bir kavramdır. Tarih boyunca birçok filozof, yönetici, eğitimci veya bilim insanı tarafından eğitimin tanımı yapılmaya çalışılmıştır. Bu tanımlar eğitimin toplumun şekillenmesinde sosyal, politik veya ekonomik alanların gelişmesinde oynadığı rolü öne çıkarmaktadır. Eğitim; davranışçı yaklaşımda bireylerin davranışlarında, toplumsal yaşam içerisinde kasıtlı olarak ve kendi yaşantıları/deneyimleri yolu ile istendik davranış değişikliğinin meydana getirilmesi süreci (Ertürk, 1973'ten akt. Ayas, 2013) olarak yorumlanmaktadır. Son dönemlerde değişen eğitim felsefeleri ve hümanist yaklaşımlar sonucunda eğitim sadece bireyi bir şekle veya kalıba sığdırmak olarak görülmemektedir. Bilindiği gibi eğitim bir süreçtir; başlangıç aşamasından itibaren zamanla değişebilen ve farklılaşabilen (Ayas, 2013, s. 4) nitelikleri içerisinde barındırmaktadır. Bununla birlikte toplumu şekillendirmedeki gücü yadsınamaz derecede büyük bir etkiye sahiptir. Aynı zamanda eğitim; toplumun içerisinde bulunan bireylerinin o toplumun kültürüne, gelenek, göreneklerine uygun yetiştirilmesini de amaçlamaktadır. Bu tanıma uygun olduğu belirtilen kavram ise kültürlemedir.

Kültürlemenin amaçlı olarak yürütülen kısmının (kasıtlı kültürleme) eğitim sürecini oluşturduğu (Erden, 1998) ve toplumun devamlılığının bu şekilde sağlanabileceği kabul görmektedir. Öte yandan bu eğitim ve kültürleme süreçlerinin geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini ve örüntülerini sürdürecektir şekilde yapılandırıldığı ileri sürülebilir. Kadınların toplum içerisinde siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel alanda geri planda tutulmuş olduğu, tarihsel süreçten günümüze devam eden kadın sorunları ile kadın hak ve mücadelelerinden anlaşılabilir. İnsan olarak tanımlanan canlı varlık, kadınlar ve erkeklerden oluşuyor ve bu iki cins, toplumu oluşturuyor olsa da tarih boyunca kadınların geri planda tutulma ve görünmez kılınmalarına neden olan düşünce ve pratikler kadınların geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında sosyal, kültürel veya ekonomik alanlarda eşitlikten; birey olarak, vatandaş olarak veya insan olarak sahip olmaları gereken haklarından yoksun kalmalarına neden olmuştur. Modernleşme süreciyle birlikte

hak arayışına giren kadınların zamanla arkalarında bıraktıkları geçmişi tanıma, bir hafıza oluşturma ve bu geçmişi gelecek nesillere aktarma motivasyonları tarih ve tarih öğretiminde kadın çalışmalarının da yolunu açmıştır (G. Dilek, 2012).

“Tarih sayfalarından silinmiş ve eril yönetim sistemlerince görünmez kılınan kadınların tarihi” (Fraisie ve Perrot, 2005, s. 13), kadın hakları ve kadın hareketleri bağlamında gelişim göstererek ilerlemiştir. Kadınların tarih sahnesindeki eksikliği ise, geleneksel tarih öğretiminin tarafsızlığını eleştiriye açan temel noktalardan biri olmuştur.

Kadınların tarihteki varlığını yadsıyan bir bilim alanının, geleceği de bu şekilde düzenleme eğiliminde olacağı kolaylıkla anlaşılabilir bir olgudur. Kadınlar tarihte hep vardı ancak görünürlükleri Aydınlanma Dönemi, Fransız ve Sanayi Devrimleri sonucunda toplumsal yaşam içindeki yerlerini ve rollerini eleştirmeye başlamalarıyla hak mücadelesine yönelik eylemlerinin artmasıyla kendini göstermeye başlamıştır. Kadınlar, devletlerini destekleyip toplumsal yaşamın inşasına hizmet etmiş olmalarına rağmen eril güç merkezlerince her alanda geri planda tutulmaya (Fraisie ve Perrot, 2005, s. 14), seslerinin çıkmasına ve kendilerini göstermelerine engel olunmaya çalışılmıştır. Bu haksızlığa, Feminizm adı altında karşı çıkmaya ve bu karşı çıkışa destek olacak gerçek ve güçlü argümanların oluşturulmasına yönelik mücadele edilmeye başlanmıştır. Feminizm kavramı, şu an sahip olduğu anlam ve değere ulaşabilmek için içinde bulunduğu çağın gerekliliğine uygun şekilde farklı gelişim evrelerinden geçmiş, bir nevi evrilmiştir. Çünkü ilk ortaya çıktığı dönemde, kadınların hak talepleri daha çok küçük adımlar şeklinde gelişim göstermiş ancak ilerleyen süreçte değişen koşullar, edinilen deneyim ve gücün etkisi ile sadece içinde bulunan bölge ile sınırlı kalmayıp evrensel nitelikli etkiler de göstermeye başlayarak güçlenmeye ve zamanla farklı kadınlık durumlarını vurgulayan bir kavrama dönüşmeye başlamıştır. Feminist yaklaşımın, farklı paradigmalarda birlikte tarih ve tarih öğretimi şekillendirmekte aktif bir rol üstlenmesi beklenebilir. Feminizmin eşitlik talebi tarih yazımında ve tarih öğretiminde kadın deneyimlerinin yer bulması ve toplumun tüm bireylerini içeren kapsayıcı bir tarih yazımı ve öğretimi gündeme taşımıştır (G. Dilek, 2022a).

Kadın tarihi öğretiminde eğitimcileri ve öğrencileri destekleyebilecek ve genel olarak okul tarihinde çok az yer ayrılan kadın geçmişine yönelik zengin içerikler sunabilecek araçlardan biri web siteleri olabilir.

Tarih/kadın tarihi öğretiminin daha eşitlikçi bir perspektiften ele alınabilmesi için öğrencilerden bir tarihçi gibi çalışarak farklı kaynaklardan ve farklı yöntemlerle geçmişteki cinsiyet rollerini ve kadınların tarihteki varlığını araştırmaları beklenebilir. Böyle bir süreçte öğretmenlerin rehberliğinde web sitelerinin sunduğu zengin içerik ve kaynaklardan yararlanılabilir. Ünal ve Özmen (2013)'e göre öğretmenlerin bilgi teknolojilerini kullanabilen, etkili öğrenme gerçekleştirebilen ve kendini yenileyen öğrenciler yetiştirebilmeleri; öğretmenlerin kendilerini ne derecede yetiştirmiş ve geliştirmiş olduklarına bağlıdır (s.743). Öğretmenlerin, bu bağlamda kendilerini geliştirmiş olmaları ve çağcıl teknoloji kaynaklarını öğretim ortamında etkin kullanabilmeleri; belirlenmiş olan ders programının hedef ve kazanımlarına ulaşabilme konusunda önemli bir yapıtaşdır. Millî Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) sunmuş olduğu tarih/sosyal bilgiler öğretim programlarında öneri olarak: web sitelerinin derslerde kullanılması öğretim yöntem-teknikleri açısından sitelerden faydalanılması (MEB, 2018a, s.7, 8; 2018b, s.5) belirtilmiş olmakla birlikte yapılan araştırmalar (Demircioğlu, 2008, s. 17; Ünal, Özmen ve Er, 2013) ders sürecinde veya sonrasında, web sitelerinin kullanımına yönelik bazı sorunların olduğunu ortaya koymaktadır.

Web sitelerinin, öğretim sürecinde ne derece kullanıldığı farklı bir çalışmanın konusu olsa da ülkemizde ders süreçlerinde internet teknolojileri ve web sitelerinin etkin bir şekilde kullanılmadığı (zaman sıkıntısı, kalabalık sınıf ortamları, materyale ulaşım güçlüğü, kullanım özelliklerinin yeterince bilinmemesi vb. nedenler), bu durumun geleneksel yöntemlerin daha sık uygulanmasına neden olduğu söylenebilir (İşman, 2002, s. 84). Buna yönelik bir araştırma niteliği taşıyan Ünal, Özmen ve Er'in (2013) çalışmaları, genel olarak öğretmenlerin, öğrencileri internet sitelerine yönlendirdiğini göstermekte ancak bu sitelerin birbirinden bağımsız şekilde hazırlanan tarih, coğrafya, Türkçe, kütüphane siteleri, ansiklopedik siteler, gazete-dergi vd. internet sitelerinden oluştuğuna işaret etmektedir (Ünal, Özmen ve Er, 2013, s. 750). Bu bulgu, öğretime destek olacak nitelikte web sitelerinin profesyoneller tarafından geliştirilmesi ve kullanımın sağlanması yönünde akademik çalışmalara ihtiyaç duyulduğuna işaret etmektedir.

Ülkemizde web sitesi destekli kadın tarihi öğretimi, yeni bir çalışma alanı olup bu alanda spesifik olarak hazırlanmış yalnız bir (Kadınlar da Oradaydı!) kadın tarihi öğretimi

içerikli web sitesine rastlanabilmektedir. Eğitim-öğretimin günümüzde aktif bir şekilde etkilendiği dijital ortam (internet), içerisinde bulunan dönemin şartları nedeni ile yaygın bir şekilde hemen her alanda sıklıkla kullanılmaktadır. Bu sebeple, öğretim odaklı web sitelerinin, son dönemlerde büyük bir önem kazanarak ve gün geçtikçe kullanım alanını genişleten bir platform niteliği taşıyarak gelişeceği söylenebilir. Bu bağlamda eğitim/öğretim sürecini etkileyen internet, bu süreci zenginleştirebilmekte, öğretmen, öğrenci, yönetici veya araştırmacılara farklı içerikler sunmakla birlikte yaşantılarını da zenginleştirmeye yönelik atılımları ile ön plana çıkabilmektedir.

Çağın gerekliliğine uygun olmayı ilke edinen eğitim kurumlarının web sitelerine önem vermesi ve bu siteleri eğitimde aktif şekilde kullanımları için model olarak görülebilecek kimi ülkelerin deneyimlerine bakılarak ve bu tür çalışmalar örnek alınarak ilerlenebilir. Nitekim günümüz dünyasında, önemli bir konumda bulunan bilgi teknolojilerinin, bilgiye ulaşma sürecini çeşitlendirdiği ve güçlendirdiği söylenebilir.

Ülkemizde, devlet tarafından (Eğitim Bilişim Ağı [EBA]) ve özel girişimlerle oluşturulmuş tarih öğretimini de içeren bazı web sitelerine (görüntü akademi, sosyal akademim, sosyalhocam, benimhocam vd.) rastlanmakta ancak genel olarak bunların içeriklerinin daha çok genel tarih öğretimine yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Özel girişimlerle oluşturulmuş web sitelerinin temel hedeflerinin ise daha çok soru ve sınav odaklı içerikleri sunmaya yönelik olduğu söylenebilir. Bu durum ise MEB'in eğitim felsefesi ve öğretim yaklaşımlarını (bkz. MEB 2018a; 2018b) karşılamaktan uzaktır denilebilir.

Ülkemiz özelinde kadın tarihi öğretimine yönelik yalnız bir web sitesinin tespit edilebilmiş olması, kadın tarihi öğretimi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin güçlendirilmesi adına daha fazla çalışmaya gereksinim duyulduğuna işaret etmektedir. Uluslararası bağlamda incelendiğinde, bu araştırma kapsamında ele alınacağı gibi, kadın tarihi öğretimine yönelik sanal kadın müzelerinin varlığı, öğretim destekli pek çok web sitesinin hazırlanmış olduğu ve bunların oldukça zengin, geniş kapsamlı kaynaklar ve öğretim materyalleri içerdikleri, web sitelerinin eğitim ortamlarında yaygın bir şekilde kullanıldığı fark edilebilmektedir. Bu nedenle, bu çalışmanın problem durumu olan tarih öğretim web sitelerindeki “kadın tarihi öğretiminin” önem arz ettiği, yapılan çalışmaların geliştirilmeye çalışıldığı ve bu konudaki başarılı girişimlerin devam ettiği; bu çalışmada

örneklem olarak seçilen The National Archives ve National Women's History Museum gibi web siteleri incelenerek gözlenebilmektedir. Bu nedenle bu araştırma kapsamında keşifsel bir şekilde incelenen ve genel bir karşılaştırma ile ele alınan üç web sitesinin (The National Archives, National Women's History Museum ve Kadınlar da Oradaydı!) yeni yapılacak projeler için örnek teşkil etmesi; web sitelerinin kadın tarihi öğretimi bağlamında sağlayacağı yararların farkındalığının oluşmasına kaynaklık etmesi beklenmektedir. Zira Türkiye’de öğretmenler ve öğrenciler için hazırlanmış olan ve Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından desteklenen, her dersi kendi içerisinde özümsemiş şekilde sunmaya yönelik web sitelerinin (EBA) var olduğu ancak kadın tarihi öğretimine ağırlık veren web sitelerinin yok denecek kadar az olduğu ve bu alanın yeni gelişmekte olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum, kadınların eğitsel içerikli dijital ortamlarda yeteri kadar temsil edilememesine sebebiyet vereceği gibi kadınların tarih sahnesinde eşit bir şekilde yansıtılmasını da kısıtlayabilecek bir problem olarak değerlendirilmektedir. Zira kadın tarihi öğretimine yönelik sınıf ortamlarında veya okul dışında kullanılabilir alternatif kaynaklar sunulmadığı takdirde bu alanın öğretimi veya ilerlemesinden söz etmek güçleşecektir. Oysa toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir eğitimin gerçekleşmesi konunun tüm dersleri içerecek şekilde ele alınmasıyla mümkün olabilecektir ki tarih de sosyal bilgiler ile birlikte bu derslerin önde gelenlerinden biridir. Dolayısıyla kadın tarihi öğretimine yönelik hazırlanmış web sitelerinin içerik ve kullanım yollarını keşfetmeyi hedefleyen bu çalışmanın ülkemizde hazırlanmış/hazırlanacak olan ve bu konuda geliştirilebilecek diğer kadın tarihi öğretimine yönelik web sitesi çalışmalarına örnek teşkil etmesi ve bu alandaki eksikliğin giderilmesi için farkındalık oluşturma ümit edilmektedir.

Araştırmanın birinci bölümünde; giriş kısmı ve problem durumu, amaç, önem, sınırlılıklar ile birlikte bazı tanımlara yer verilmiştir. İkinci bölüm olan “Alan yazın” kısmında ise tarihsel süreç içerisinde gelişen kadınların hak ve özgürlüklerini kazanmak için gerçekleştirmiş oldukları mücadeleler dünya tarihi ve Türk tarihi bağlamında genel bir çerçevede incelenmeye çalışılmıştır. Kadınların var olma ve görünürlük kazanma süreçleri, tarihsel kapsamda ve eğitim ortamında daha objektif bir şekilde karşılaştırılarak sınıf ortamında ve ders materyallerinde/ders kitaplarında eşit şekilde görünür kılınmalarının/sunulmalarının (G. Dilek, 2022a, s. 19) gerekliliği üzerinde durulmuştur. Tarihsel süreçte kadın tarihi, toplumsal cinsiyet eşitliği, web sitelerinin eğitim ortamında etkin kullanımı bağlamında ulaşılan alan yazının desteği ile kadın tarihi öğretiminin

geliştirilmesine destek olacak web sitelerinin kullanımı, oluşturulma ve geliştirilmesinin önemi ortaya çıkarılmak istenmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemine dördüncü bölümde ise her üç web sitesinin incelenmesiyle elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Son olarak bulguların ışığında araştırmadan elde edilen sonuç ele alınmış ve bu doğrultuda öneriler sunulmuştur.

Bir öğretim materyali olarak kullanılabilecek olan web siteleri aracılığıyla tarih/sosyal bilgiler öğretiminde kadınların tarihteki görünürlüklerinin artırılmasına yönelik farkındalık yaratma ve geçmişin [tarihin] erkekler kadar kadınlara da ait olduğuna (Seyis, 2021, s. 6) yönelik argüman oluşturabilmeye katkı sunulacağı düşünülmektedir.

1.2. Amaç

Bu araştırmada, insanlık tarihinin şekillenmesinde önemli rol üstlenmiş kadınların, tarih sahnesindeki görünürlüklerinin nispeten silik durumundan hareketle, sosyal bilgiler/tarih derslerinde nasıl görünür kılınabilecekleri sorunsalından yola çıkılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın amacı, bir dizi tarih web sitesini, kadın tarihi öğretimi bağlamında incelemek ve bu yolla tarih öğretimi/kadın tarihi öğretiminde web sitelerinin nasıl organize edilebileceği/kullanılabileceğine yönelik farkındalık oluşturmaktır. Bu nedenle örneklem olarak seçilen üç ülkeye ait (*ABD, İngiltere ve Türkiye*) web sitelerindeki kadın tarihi öğretimi içeriklerinin fiziksel ve içerik boyutlarıyla incelenmesi hedeflenmiştir.

1.2.1. Araştırmanın Alt Amaçları

Araştırmanın amaçları doğrultusunda şu alt amaçlar belirlenmiştir:

1. İngiltere’de yayında olan “The National Archives” başlıklı web sitesinin fiziksel görünüm ve içerik özellikleri (öğretmen ve öğrencilere yönelik materyaller; yaklaşım, etkinlik, yöntem ve teknikler) bakımından tarih öğretimi/kadın tarihi öğretimi bağlamında analiz etmek.

2. Amerika Birleşik Devletleri'nde yayında olan “National Women’s History Museum” başlıklı web sitesini, fiziksel görünüm ve içerik özellikleri (öğretmen ve öğrencilere yönelik materyaller; yaklaşım, etkinlik, yöntem ve teknikler) bakımından tarih öğretimi/kadın tarihi öğretimi bağlamında analiz etmek.
3. Türkiye’de yayında olan “Kadınlar da Oradaydı!” başlıklı web sitesini, fiziksel görünüm ve içerik özellikleri (öğretmen ve öğrencilere yönelik materyaller; yaklaşım, etkinlik, yöntem ve teknikler) bakımından tarih öğretimi/kadın tarihi öğretimi bağlamında analiz etmek.
4. Üç Farklı Ülkeye Ait Web Sitesinin tespit edilen özelliklerini karşılaştırmalı olarak ortaya koymaktır.

1.3. Önem

Tarihi var eden varlığın ‘*insan*’ olduğu ve bunun kadın-erkek olarak ayrılıp bir taraf (*erkekler*) güçlü şekilde sunulurken diğer tarafın (*kadınlar*) güçsüz ve silik olarak yansıtılması, geleneksel tarih öğretim yaklaşımlarında yer edinmiş günümüz problemleri arasındadır. Post-modern tarih öğretim model ve yaklaşımlarında bu ayrımların (*eşitsizliğin*) yok edilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı öğretimin gerçekleştirilmesinin hedeflendiği söylenebilir. “Kadınların ülke tarihinde oynadıkları rollerin görünür kılındığı bir tarih öğretimi de kadınların tarihsel temsilleri ve toplumsal düzenin yapılandırılmasına katkılarının dikkate alınması bakımından demokratik bir tarih anlayışına ve toplumsal belleğin inşasında kadınlar lehine katkı sunacaktır” (G. Dilek, 2022a, s. 20).

Genel olarak tüm dünyada kısmen farklı zamanlarda da olsa kadınların bir hak arayışı mücadelesi verdikleri (Fraisie ve Perrot, 2005) bilinmektedir. Tarih öğretiminin, dünya genelinde sahip olduğu değer ise bilindiği üzere, ulus devletleşme sürecinin katkıları ile şekillendirilerek aktarılmaya çalışılmıştır (Çayır, 2014, s. 24). Bu bağlamda her ülke/ulusun, kendi milli kimliğini oluşturanın ana kaynağı olarak tarihi bir argüman olarak kullandığı söylenebilir. Fakat tarih yazımındaki önemli paradoksalılığı yansıtan durum ise ne yazık ki tarih öğretiminin kaynak ve materyallerin/argümanlarının içerisinde

eril perspektifle doldurulmuş olması yani tarih yazıcılığında uzun yıllar eril kalemlerin işlevsel olduğudur. Tüm kahramanlar, krallar, imparatorlar, din görevlileri, ekonomistler, yazarlar, bilim insanları vd.nin ‘*erkek*’ cinsiyeti ile yoğrularak sunulduğu kolayca görülebilmektedir. Ancak bilinen gerçek her ne kadar geleneksel tarih öğretimi modellerince gizlenmeye çalışılsa da tarihi var edenler eşit oranda kadınlar ve erkeklerden oluşan -insan- varlıklarıdır; çünkü genel ve özel anlamda tarih, insanlık tarihi (Çayır, 2014, s. 11) olarak ele alınıp işlenmekte ve aktarılmaktadır. Buna göre eğitimin yaşaması gereken en önemli değişimin toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı ve ayrımcılıktan arındırılmış içerikler sunulması olduğu ileri sürülebilir. Öğretim alanı bağlamında kadınların görünür kılınması, derslerin işlenişinde kadın deneyimlerinin ve kadın bakış açılarının önemsenmesi, olay ve olguların toplumsal cinsiyet perspektifinden değerlendirilmesi kadın tarihine olan algının değişmesinde etkin rol oynayabilecektir. Bu bağlamda, eğitim-öğretim sürecinde yaşanan gelişmeler ve çağcıl ihtiyaçlardan kaynaklı, kalıcı öğrenmelerin oluşturulması hedefi doğrultusunda, tarih öğretim web sitelerinin birincil kaynak veya ders materyali olarak kullanılabileceği (Demircioğlu, 2008) düşünülmektedir. G. Dilek de (2022b) “ders kitapları ve öğretim programlarında kendisine güçlkle yer bulabilen tarihin kadın aktörlerini ve deneyimlerini görünür kılan, okul içi ve okul dışı ortamlarda kullanılabilecek ilgi çekici ve eğlenceli öğretim materyalleri” (s.118) geliştirmenin önemine dikkat çeker.

Tüm bu argümanlardan hareketle ülkemizin yanı sıra farklı ülkelerin deneyimlerini yansıtan kadın tarihi öğretimi içerikli web sitelerinin incelenmesi, kadın tarihinin dijital platformlar aracılığıyla nasıl öğretilbileceği konusunu gündeme taşınması bakımından önem taşımaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

1. Araştırma İngiltere, ABD ve Türkiye’den seçilmiş olan birbirinden farklı üç web sitesi ile sınırlandırılmıştır.
2. Web sitelerinde incelenecek olan konu bakımından tarih/ kadın tarihi öğretimi ile sınırlandırılmıştır.

3. Süre bakımından seçilen üç web sitesinin Kasım 2022-Haziran 2023 tarihleri arasında incelenmesi ile sınırlandırılmıştır.

1.5. Tanımlar

Bu başlık altında kadın tarihi, feminizm ve web sitesi kavramları tanımlanmıştır.

Kadın tarihi: 20. yüzyılda ortaya çıkan ve hızla yayılma imkânı bulan Annales Ekolü'nün tarihe pek çok sosyal bilim dalının (sosyoloji, coğrafya, ekonomi, vb.) penceresinden bakma yaklaşımı açtığı ve değişmeye başlayan tarih anlayışının 1970'lerden sonra sosyal tarihçiliğin de gelişimi ile cinsiyet ve kadınlar da tarih yazımına dâhil edilmeye başlanmıştır (Berktaş, 2003).

“Uzun süre tarihin gölgesinde bırakıl[an]” kadınlar antropoloji disiplinin gelişimi ve ardından kadın hareketinin kazandırdığı ivmeyle nereden geldiklerini, nereye gittiklerini merak ederek “atalarını araştırmaya koyuldular” (Duby ve Perrot, 2005, s. 9). Kadınların bu araştırmaları zamanla tarih içerisindeki atalarını keşfetmenin ötesine geçerek kadın geçmişini çeşitli boyutlarıyla ortaya koymaya yönelmiş; örneğin “erkekler kadar kadınların da emek mücadelelerinde ve toplumsal yardım faaliyetlerinde birer özne olarak yer aldıklarını, toplumsal reformcular ve siyasal devrimciler olduklarını keşfetmeye başla[mışlardır]” (Rose, 2018, s. 19). Zamanla tarih yazımında kadın ve erkek arasındaki cinsiyete dayalı iktidar ilişkilerinin analizi gibi toplumsal cinsiyetin bir analiz kategorisi olarak kullanımına dayalı yaklaşımlar da benimsenmiştir (Berktaş, 2003, s. 29-30; Rose 2018). Bu doğrultuda kadınların yeri, durumu, rolleri ve güçlerinin yanı sıra davranış biçimleri, konuşmaları/sözleri veya suskunlukları ile kadın imgeleri de toplumsal cinsiyet tarihçiliğinin kılavuzluğunda kadın tarihinin araştırma konuları arasında yer almaktadır (Duby ve Perrot, 2005, s. 9).

Feminizm: TDK'ye (2019)'ye göre, toplumun her alanında, kadın haklarını çoğaltma, erkeklerin sahip olduğu haklar düzeyine çıkartma, eşitlik sağlama amacını güden düşünce akımı ve sosyal, siyasi, kültürel nitelikleri barındıran kadın hareketidir (s. 859). Feminizm, kadın hareketinin teorik ve bilimsel çabası ayrıca kadın cinsiyet

üzerindeki ayrımcılığa karşı bilimsel ve pratik bir bilgi bariyeri, ayrımcılığın üstesinden gelme hareketi olarak değerlendirilebileceği (Notz, 2011, s. 10) gibi toplumsal düzeyde bir hareketi temsil etmektedir; yani kadınların hayat alanlarında bir düzeltme yoluna gidilmesine vurgu yapılır.

Feminizmi politik ve pratik önlemler organize eden, kampanyalar ve eylemler düzenleyen, ayrımcılık ve kötü koşulların ortadan kalkması için müttefik kazanmaya çalışan toplumsal hareket (Notz, 2011, s. 10) olarak ele alınabilir ve kadın tarihine yapmış olduğu etki ile konumlandırılabilir. Feminizm, kadınların kendilerini baskı altına alan düzeni algılama, politik olarak tanımlama ve ona karşı mücadele yöntemleri geliştirme (Çakır, 2016, s. 416) şeklinde tanımlandığında kadınların tarihsel süreçte üzerlerindeki baskı mekanizmalarına yönelik var oluş ve mücadele çabalarının anlaşılması ve çözümlenmesinin kadın tarihine ve feminist politikaya önemli katkılar sunabileceği düşünülebilir. Nitekim kadınların siyasetten toplumsal alanın her alanına uzanan bu var oluş ve mücadele deneyimleri kadın tarihi öğretiminde de yer verilen önemli bir konu alanıdır.

Web sitesi: Tek bir alan adını paylaşan, herkes tarafından erişim olanağı olan, web üzerindeki sayfalar; metin, görsel video ve animasyon şeklinde ziyaretçisine bilgi-hizmet sunan tüm sayfaları kapsayan doküman topluluğudur (TDK, 2019). Web sitelerin resim, grafik aktarım arabirimleri yaygınlaştıktan sonra ses ve film aktaran geniş bant özelliklerinin gelişmesi ile siteler statik durumdan kurtulmuş (Ergün ve Ergün, 2008, s. 3) ve hayatın her alanını etkisi altına almaya başlamıştır. Bilgi akışında önemli bir adım olan ARPANET (Advanced Research Project Agency) sayesinde web sitelerin ve internetin içerik oluşturma serüveninde bir sıçrama döneminin yaşandığı düşünülmektedir. Bu gelişimler, internet ortamlarında hazırlanacak web sitelerin akademik yönünü yani yazınsal özelliklerinin şekillenmesinde atılan adımları gösterir niteliktedir.

Web sitesi sayfalarının hazırlanması belirli hedef ve amaçlar ışığında, iletilmek istenen mesajların düzenlenmesini gerekli kılar; bilgisayar ve internet alanında yaşanan en büyük devrim “www” site ve sayfaların tasarlanması ile gerçekleşmiştir (Ergün ve Ergün, 2008, s. 2). Bilgisayarın internetle birleşmesi ve bu yolla üretilen web siteleri ile internetin dünyayı birbirine görünmez ağlarla bağlayan ve küresel köye dönüştüren (McLuhan,

1962'den akt. elik Varol ve Varol, 2019, s. 440) niteliğe doğru evrilir. Bu sayede, bu araştırmanın konusu olan ve ikisi yurtdışında faaliyet gösteren web sitelerine ulaşılabilmesi ve incelenebilmesi mümkün hale gelmiştir. Eğitsel amaçlı kullanılan web sitelerinin sunduğu farklı materyaller, yöntemler ve teknikler sayesinde öğrencilerin genelde tarih, özelde kadın tarihine yönelik farkındalık ve yaşantıları güçlendirilebilecek ve desteklenebilecektir.

2. ALANYAZIN

Bu bölümde kadın tarihi, kadın hakları, Amerika, İngiltere ve Türkiye’de yaşanan kadın hareketleri, kadın tarihi öğretimine yönelik içerikler sunan tarih/sosyal bilgiler öğretiminde yararlanılabilecek web sitelerinin, kadın tarihi konusunu ele alışları ve sunmuş oldukları özellikler, tarih web sitelerinin öğretimsel özellikleri, kullandıkları öğretim yöntem ve teknikleri, tarih öğretim yaklaşımları gibi konular, yapılan literatür taraması sonucu konuya yönelik hedefler doğrultusunda yansıtılmak istenmiştir. Bu başlık altında sunulmak istenen içerikler: genel itibariyle kadın tarihi öğretimini ele almış yazınsal kaynakları tespit etmek ve tarih öğretimine destek olduğu/olacağı düşünülen web sitelerin öğretime yönelik ne tür katkılar sunduğunu ortaya çıkarmaya ve kadın tarihi öğretiminin önemini vurgulamaya yöneliktir.

2.1. Tarihsel Süreçte Kadın Hakları ve Kadın Tarihinin Gelişimi

“Kadınlar uzun süre tarihin gölgesinde bırakıldılar”.

(Duby ve Perrot, 2005, s. 9).

Simone de Beauvoir’ın *Le Deuxieme Sexe (İkinci Cins)* adlı eserinde kadınlık terimi için belirttiği *“Kadın doğulmaz, kadın olunur”* ifadesine bakılacak olunduğunda, cinsiyetlere dayalı düşünsel ve kültürel ayrımı var eden sistemin ‘toplum’ olduğu anlaşılmaktadır. Kadınların, İlk Çağdan günümüze değin, sahip olduğu konum incelendiğinde; kadınları yok sayan, görünmez kılan söylemlerin, kadınların denetiminde olmayan toplumlar ve akımlar tarafından oluşturulduğu görülür (Şahmaran, 2015, s. 98). Kadınlar, siyasi, ekonomik ve toplumsal ideolojiler bağlamı ile desteklenmiş eril faaliyetlerle etkisiz kılınmış, küçük işlere layık görülmüştür. Toplumsal yaşam içerisinde siyasetten, ekonomiden, sosyal hayattan dışlanmış kimi zaman tüm kötü olguların sebebi olarak değerlendirilmişlerdir. Kadınların bu durumdan kurtulma konusunda yaşadıkları genel uyanış nispeten 19 ve 20. yüzyılda göstermiş oldukları faaliyetlere dayandırılmaktadır. Kadınlar içinde bulundukları ataerkil sistemi sorgulayıp, bu eşitsiz durumdan kurtulmak

için çeşitli şekillerde mücadeleler vermiş bu ise “kadın hareketi ve feminizm olgularının çıkış noktası olmuştur” (G. Dilek, 2012, s. 13).

Uzun yıllar görünmez oldukları “tarih yazımının kadınlara açılması, tarih yazımında görünür hale gelmeleri, tarih felsefesi ve tarih yazımındaki bir dizi paradigma değişimi ile gerçekleşmiştir” (G. Dilek, 2012, s. 13). Kadınlar, büyük mücadeleler vermek mecburiyetinde kalarak varlıklarını kanıtlamaya ve hakları olanı almaya çalışmışlardır.

“Bir tarihsizim yüzyılında, eğer insan ırkının bir tarihi var ise kadınların da var demekti”; sosyalist ütopya teorisyenlerinin aile, kadınların toplumsal rolleri ile evrim teorisyenlerinin aile, atariki veya anerkinin kökenleri üzerine yaptıkları araştırmalar kadın tarihinin keşfine giden yolda ufuk açıcı olmuştur (Fraisie ve Perrot, 2005, s. 14) denilebilir. Sanayi devrimi ile gücünü artıran ve kadın-erkek ayrımı yapmadan hızlı bir şekilde toplumsal sisteme Sanayi devrimi ile gücünü artıran ve hızlı bir şekilde kadın-erkek ayrımı yapmadan insanların arasına yerleşen kapitalizm, geçim kaygısı ile hareket ettirdiği insanlarda bireyci yönü kuvvetlendirerek kadınların artık babalarının ya da kocalarının bağımlısı olduğu simgesel bağı koparmaya başlamıştır. Avrupa’da, Aydınlanma düşüncesiyle tartışılmaya başlanan kadın hareketleri, temelde kadınların kamusal alanda var olma mücadelesiyle yayılır (Geçer ve Kıymaz, 2019, s. 186).

Kadınlık, dünya genelinde kültür, yaş, eğitim, sınıf gibi değişkenlerden bağımsız olarak, esasen “ev” üzerinden tanımlanmış ve ev, kadının toplumdan tecrit edildiği (Gürcüm ve Arslan, 2017, s.1389), denetim ve gözetim altında tutulduğu, erkeklerin yaşamları için gerekli hizmeti sundukları bir yer olarak kavramlaşmış ve toplumsal cinsiyet algısı ile kültürden kültüre toplumdan topluma ve hatta genetik düşünümünden etkilenerek aktarıla gelmiştir. Fransız devriminin ilk günlerinde yayınlanan Yurttaş Hakları Bildirgesinde fiili mücadelenin artık bittiği, kadınların evlerine dönerek kendi sorumluluklarını (ev işleri, çocuk bakımı vb.) yerine getirmeye devam etmeleri beklenir. Devrimden sonra Ulusal Meclisin oluşturduğu misyona göre, Cumhuriyetçi kadınların görevi: eşlerine hizmet etmek, ev işlerini yapmak ve erkek çocuklarına yeni sistemi [cumhuriyet rejimini] öğretmek (Gömceli, 2019, s. 106), cumhuriyet değerleri ile donatılmış erkek evlatlar yetiştirmektir. Fransa’da birçok kadın bu talebe karşı çıkmaya çalışsa da ne yazık ki bu çabaları Giyotin cezası ile sonuçlanmıştır. Bu da kadınların hak taleplerinin şiddet yolu ile bastırıldığı ve eril sistemlerin kadınlardan nedense korktuklarını yansıtır. 1830 devrimi

ve 1848 devrimlerinde ise temelleri daha önce atılmış olan uyanışın gözle görülür şekilde canlılığı, tarih sahnesinde kendisini göstermeye başlar. Sanayi Devriminin artırdığı yük sonucunda 19. yüzyılda İngiltere, Fransa ve ABD’de çalışan kadın sayısı artarken, ekonomik ve siyasi gücü elinde tutan burjuva sınıfına mensup kadınlar, yaşam standartlarını lüks giysileri ile ortaya koymaya çalışmış, işçi sınıfıyla kendisi arasındaki sınıfsal çizgiyi sürdürerek kadınlar arasındaki ‘öteki’ kavramının bir yansıması olarak devam etmesine (Davidoff, 2002, s. 137-138) yol açmışlardır. Marx, modern kapitalizm ile birlikte kadınların aile dışındaki üretim süreçlerine katılmaları ve böylece söz konusu olan ücretli emeği, kadınları önce özerkliğe ve sistemin değişmesi halinde de kurtuluşa götüren somut bir yol olarak değerlendirmektedir (Fraisie, 2005, s.67-68). Bu düşünceyle, kadınların hak arayışının temelinde, ekonomik gelişmelerin etkisinin olduğu anlaşılmaktadır.

Fransa’da devrim sonucunda yayınlanmış olan Evrensel Eşitlik Yasası’nın kendilerini kapsamadığının farkına varan kadınlar ne siyasal düzende ne ekonomide ne de toplumsal eşitlikte söz hakkına sahip olmadıkları gerekçesi ile bu durumların artık değiştirilmesi gerektiğini yüksek sesle belirtmeye başlarlar. Birinci dalga feminizmin dayanağı olan bu farkındalık erkeklerle eşit oranda hakların elde edilmesi için örgütlenme ve dernekleşme faaliyetlerinin ihtiyacını gösterir ve dünyanın pek çok yerinde kadınların haklarına yönelik hareketleri başlar (Çakır, 2016). Siyasal ve ulusal devrimler etkisi ile oluşan “demokratik” hükümet bölgelerinde kadınların siyasi haklardan mahrum bırakılması, 19. yüzyılda kadın hakları hareketini tetiklemiş ve bu da kadın hareketinin birinci dalgası olarak adlandırılarak, kadınlara oy hakkı ve siyasal hak talebine yönelik hareketi, siyasi tarihin geleneksel tanımlarına uygun olduğu için toplumsal cinsiyet ve siyaseti de içeren birçok başka konuda önce tarihçilerin odak noktası olmaya başlamıştır (Wiesner-Hanks, 2020, s. 258). Kadın hareketi uluslararası bir boyutta ortaya çıkmış ve gelişmeye başlamıştır.

Kadın haklarının tarihsel süreç içerisinde gelişimi, farklı olay ve olgular neticesinde ve farklı bakış açıları dayanağında gün yüzüne çıkabilmiştir. Fransa’da devrim sürecinde ilan edilen Yurttaş Haklarının erkeklerle özgü olduğunun anlaşılması ile Olimpe de Gouges (1996)’un 1791 yılında hazırladığı Kadının ve Kadın Yurttaşın Haklar Bildirgesi (1791) ile tarih boyunca olduğu gibi devrim sürecinde de kadınların emeklerinin geri plana atılmasına bir karşı çıkışın ilk yankılı sesi olur. 17 maddeden oluşturulduğu bilinen

Kadınların Haklar Bildirgesi ile yasalar karşısında eşitlik, kardeşlik, özgürlük ve adalet talebini ağırlıklı şekilde vurgular. Bu maddelerin hepsi birbirinden değerli ve özeldir ancak bu çalışmanın özelinde örnek olarak alınabilecekler arasında birkaç maddeye yer verilecek olunursa: 3. mad. Egemenlik ilkesi kadın ve erkeklerin birliğini yansıtmalıdır; 4. mad. “Özgürlük ve adalet kişilere hakları olanı geri vermeyi gerektirir ve kadınlar doğal haklarını kullanmak istediklerinde erkeklerin tiranlığı ile karşılaşmaktadır; 6. mad. Yasalar genel iradenin ifadesini yansıtmalı, tüm kadın ve erkek yurttaşlar bizzat veya temsilcileri aracılığıyla yasaların oluşturulması sürecine katılabilmeli, yaşalar eşit olmalı ve bütün kadın ve erkek yurttaşlar yasa önünde yetenek ve erdemlerinden başka bir ayrıma tabii tutulmadan kamu hayatındaki tüm makam, memuriyet ve mevkilere eşit şekilde girebilmelidirler (s. 186). Bununla birlikte Olimpe de Gouges’un (1996) “Kadınların giyotine gitme hakları varsa, kürsüye çıkma hakları da olmalıdır!” (s.187) sözü tüm algıları yerinden sarsan güçlü bir sav oluşturur.

Kadın tarihinin ilk dönem kaygısı, kadınların tarihten, belgelerden ve kayıtlardan silinmiş yani görünmezliğine dayalı olduğu; ilk zamanlarda tarihsel bilgiyi tamamlamak, kadını görünür kılmak yönünde ilerleyen kadın tarihçiliği, giderek bakış açısını derinleştirip insanlık tarihini yeniden kurgulamaya (İlyasoğlu, 2006’dan akt. G. Dilek, 2012, s. 19) ve tarihe eşit perspektiften bakılabileceği olanağına ışık tuttuğu söylenebilir. Kadınların tarihteki görünmezliğinin sebebi kadınların varlığının, Antik Çağ’dan bu yana yaratılan kaynaklardan silinmiş görünümüdür. Yine de kadınların tarihteki varlıkları bazı filozof, bilim insanı yazarlar sayesinde görülmektedir. Duby ve Perrot (2005)’a göre, kadınlara biçilen roller, doğal karakteristikleri olarak değerlendirilen (çocuk doğurma, erkeklere göre zayıf olma, ev işinde sorumluluk, naiflik vb.) nedeniyle değil ideolojik ve kültürel dayatma sisteminin sonucudur. Kadınlara biçilen bu rollerin toplum tarafından tarihsel süreç içerisinde oluşturulmuş bir durum olduğu görülebilmektedir.

“Kadınların içerisinde bulundukları ataerkil sistemi sorgulamaları ve bu eşitsiz durumdan kurtulma yolunda gerçekleştirdikleri eylemler sonucu oluşan mücadele deneyimleri, kadın hareketi ve feminizmin şekillenmesinde etkili olmuştur” (G. Dilek, 2012, s. 14). Fransız Devriminden sonra ortaya çıkan eşitlik, özgürlük, kardeşlik ve adalet sloganları ile monarşiye karşı verilen mücadeleyi kadınların, eril yönetime karşı da vermelerini gerekli kılmıştır. Çünkü fiili olarak katıldıkları ve öncüsü oldukları devrimden sonra kadınlar, eskisinden daha fazla sorumluluk yüklenerek evlere kapatılmaya çalışılmış ve

geleneksel rollerini devam ettirmeleri istenmiştir. Bryson (1999)’a göre kadınların içinde bulundukları bu durum doğal değildir, biyolojik farklılıkların değişmez sonucu ile oluşmamıştır; değişebilir, değiştirilmelidir ve buna baş kaldırılmalıdır (Bryson, 1999’dan akt. Çakır, 2016, s. 421). Duby ve Perrot’a (2005) göre, Modernizmin kadınlara aktif olabilme olanağı sunmasının sebebi 19. yüzyılda gerçekleşen siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel değişimlerden faydalanmaları ve bu değişimleri nasıl kullanmaları gerektiğini biliyor olmalarıdır (s. 34). Genel olarak anlamlı bir sıralama oluşturulduğu düşünülen ve terim olarak Kadının İnsan Hakları kavramını kullanan çalışma alanlarında belirlenen haklar şu şekilde ele alınmıştır: Kadının evlilikle ilgili hakları; kadının boşanma ile ilgili hakları; kadının bedensel hakları; kadının kamu yaşamındaki haklarıdır (Kadının İnsan Hakları, t.y.). Bu kavramların hepsinin birbirinden önemli olduğu örnekler sunulmakta ancak bunlar arasında üzerinde son dönemlerde yoğun şekilde durulan ve diğer hakların ediniminde büyük etkiye sahip olduğu düşünülen kadının kamu yaşamındaki hakları ile diğer hakları genel olarak kapsayıcı şekilde görülebilir. Örneğin, boşanma hakkı, eğitim hakkı, çalışma-iş seçme hakkı, siyasi girişim hakkı üzerinde daha sık durulur.

Kadın haklarının gelişiminin ve ediniminin kolay bir şekilde gerçekleşmediği, kademeli bir ilerleyiş sergilemiş olduğu görülebilmektedir. Kadınların tarih sahnesinde görünür olma mücadeleleri, birtakım sorular ileri sürülerek anlamlandırılmaya çalışılır: “Biz kimiz? Nereden gelip nereye gidiyoruz?” (Duby ve Perrot, 2005, s. 9). G. Dilek (2012)’e göre bu sorular tarih boyunca ezilen bir grup olan kadınların, kimliklerini geçmiş bağlamında oluşturma eğilimleri ile ilişkilidir (s.17).

Kadın geçmişinin önemli bir parçası olan kadın hakları hareketinin Kıta Avrupası ve birçok yerde geleneksel toplumsal cinsiyet rolleriyle bağlantısını Wiesner-Hanks (2020) şöyle dile getirir:

Dünyanın birçok yerinde reformcular, evlilik ve anneliğin, kadınların çoğunun yaşamının merkezinde olduğuna ilişkin düşüncelere karşı koymadılar; onun yerine kadınların evleri ve ailelerinden sorumluluğu anlayışını, kadınların erkeklerle eşit düzeyde söz hakkına sahip olması gerektiğini savunmak için kullandılar ve çoğu kez bunu, uluslarını neyin daha güçlü kılacağına dair fikirlerle birleştirdiler. Kadınların, ailelerinin ve çocuklarının refahını sağlamak için oy kullanmalarının gerektiğini ve tıpkı

evlerini temizledikleri gibi yozlaşmış siyaseti de temizleyeceklerini ileri sürdüler (s. 259).

Bu olguların etkisi altında varlık mücadelesini başlatan kadınlar, üzerlerinde taşıdıkları, erkeklerin kendilerini güzel, çekici ve süslü olarak görmelerini sağlayan kıyafetler ve vücutlarını standart bir şekle sokmaya çalışan korseler (Gürcüm ve Arslan, 2017, s. 1387) ile (cinsel veya eş olarak kadın rolü) aslında büyük bir psikolojik baskı altında ezilmektedir. Çalışma koşullarının zorluğu altında bir de bu kıyafetlerin oluşturduğu zorluk, kadının dış görünüşüne yönelik bir uyanışın oluşumunu da yansıtabilmektedir. Fakat İngiltere örneğinde Kraliçe Victoria döneminin kadına yönelik tek tip bakış açısının yaşatmış olduğu zorluklar nedeniyle hızlı bir değişim süreci yaşanmadığı bilinmektedir. Victoria Dönemine ait kıyafetler incelendiğinde, belli başlı karakteristik özelliklerle, kadının iş göremezliği ve süs objesi olarak erkeğin hayatını doldurmasına yönelik kıyafetler (Gürcüm ve Arslan, 2017, s. 1388) kadına olan toplumsal cinsiyet rolü üzerinde bakış açısını yansıtmaktadır. Bu bağlamda yaşanan kadın hareketleri, her ülkede farklı zamanlarda oluşmaya başlamış ve bu durum bir anda değil belli bir süreç içinde gerçekleşmiştir.

Tarihsel eşitsizliği bilinçli veya bilinçsiz şekilde oluşturan eril gücün tiranlığı büyük bir haksızlığın temelinde yatmaktadır. Bu kişilerin eserleri incelendiğinde, felsefi metinlerin norm olarak tanımladıkları şeyde temel bir değişim olduğu görülebilir ve on dokuzuncu yüzyılın başlarında bütün kadınların aynı kaderi, aynı eşsiz görevi, karılığı ve anneliği görev bilmesi gerektiği (Fraisie ve Perrot, 2005, s. 15) vurgulanmıştır. Kadınlara yüklenen görevin ev içi işler ve çocuk bakıcılığı olarak tarih boyunca süregelen bir karanlık açığı temsil ettiği anlaşılmaktadır. Buna karşı çıkışta, kadınların kendi var oluşlarına sahip çıkıp dışlandıkları, yok sayıldıkları ve geri planda tutuldukları alanlara önce eleştirel bakış açısı ile yaklaşp daha sonra tüm alanlarda haklarını elde etmeye çalıştıkları ve kadınların ellerinden alınmış olan tarihi yeniden yazmaya başladıkları (Öztürk, 2013), kendilerine ait olanı alma mücadelesinde metanetli şekilde ilerledikleri söylenebilir. Bahsi geçen eserlerde, genel olarak yönetim odaklı fikirler ve öneriler ön plana çıkmakta ve bu içeriklerde “*politik bir özne*” olarak görülmeyen kadınların, sahnedeki diğer her türlü rolünün de görülmesine set oluşturmaktadır. “*Epistemik özne*” olarak kabul görmemiş olan kadının, politik özne olarak da kabul görmediği diyalektik ilişkisi ve insanın kendini politik özne olarak görmesinin sonucunda demokratik etkinin

yattığı (Öztürk, 2013, s. 243) fikri kadınların hak mücadelesinde savunmuş oldukları kavramların zaman içerisinde çeşitlenmesine de olanak sağlamıştır.

Tarihe bakıldığında kadın, hiçbir zaman imgesiz var olmamış, kadınların tarihinin de her zaman figüratif bir boyutu olduğu ve bir simge olarak tarihte yer edindikleri (Fraisie ve Perrot, 2005, s. 17) görülmüştür. Buna göre tarih, edebiyat veya sanatta kadınların etkisinin olduğu, onları simge olarak kullananlar yolu ile kendisini gösterdiği düşünülebilir. Kadınlar simge oluşları: Marianne, Fransız Cumhuriyetinin simgesi iken sanat perileri kadındır; kadınlar illüstrasyonlarda, popüler gravürlerde yer almış ve romanlarda kahraman olarak ortaya çıktıkları gibi filozoflar kadınların ötekinin yansıması (Fraisie ve Perrot, 2005, s. 17) ya da aynası olduğunu belirtmiştir. Bu tarz imge yüklemeleri ile kadınların toplumsal düşüncedeki varlıkları kabul ediliyor olsa da bu düşüncelerin veya aktarımların daha çok bir engelleme metodu niteliğinde olduğu görülebilmektedir. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı bağlamında kadına yüklenen anlamlar ve kadından beklenen davranışlar eşitsizlik çatısı altında her alanda yayılmıştır. Bu konuda kadınların giyimlerinin eril perspektif ve toplumsal dikte ile şekillendirildiğinden bahseden Gürcüm ve Arslan (2017) kadınların giymiş oldukları kıyafet üzerinden bu algıyı yansıtmaya çalışır ve genel olarak kadının cinsel farklılığı ve cinsellik özelliği dış görünüş üzerinde şekillendirilmek istendiği belirtilir. G. Dilek (2012)'e göre “kadın tarihi yazma yaklaşımı, onların deneyimlerini keşfederek [kadını] tarihe ekleme olarak tanımlanabilecek bir ilk aşamadan, tarihi kadın bakış açısından ve kadınlar lehine yeniden yazma şeklinde tanımlanabilecek ikinci ve daha ileri bir aşama [...]” (s. 18) olarak görülebilir.

“Batı uygarlığının başarıları üzerinden dönemlendirilerek (aydınlanma, reform, endüstri devrimi vb.) yazılan ve diğer kültürleri [...] ve farklı gurupları da dışlayan ‘büyük anlatı’ geleneğinin eleştir[iyle] sarsılması, mikro tarih ile kültürel konu ve perspektiflerin 1970’lerden sonra gittikçe önem kazanması [...] kadın tarihinin gelişimine” (G. Dilek, 2012, s. 17) ve tarihsel süreci etkileyecek gelişimlere yol açmıştır.

Flexner’den (1976) aktarıldığına göre, Charlotte Perkins Gilman, yazmış olduğu kitaplarla oy hakkı mücadelesine destek olmuş ve eserlerinde de sıklıkla şunu dillendirmiştir: kadının barışçıl olması, iş birliğini önemsemesi erkeğin doğasına

aykırıdır, çünkü erkek tarih boyunca yakıp, yıkan, savaşan figür olarak karşımıza çıkmaktadır (Çakır, 2016, s. 421). Kadınların hak taleplerinin pek çok ülkede farklı alanlarda ilerlemiş olduğu bilinmekte ancak bu hareketler arasından en göze çarpan ve etki unsuru yaratan unsurun oy hakkı talebi olarak ortaya çıkan ve oy hakkının kazanılması mücadelesini veren Süfrajeter (Suffragette) hareketi üzerinden gelişim gösterip kadınların hakları olanı alma konusunda gerekirse şiddete başvurdıkları da görülmektedir. Bu da tarihsel bir tez olarak öne çıkmış olan kadınlık algısını oluşturan imgelerin değişimini işaret etmesi noktasında önemlidir.

Süfrajeter, “Kadınların oy hakkını savunanlar” (Akad, 2003, s. 39), anlamında kullanılan bir terim olup kadınların siyasi yaşama girebilmek ve bu yolla diğer alanlarda kendilerini görünür kılabilmek için vermiş oldukları mücadelenin temel anlamını barındırır. Kadın haklarının gelişiminde önemli yer tutan oy hakkının edinimi, zor şartlar altında sağlanmış olmasına rağmen tarihsel süreçte kadın haklarının kazanımı için siyasi nitelikte önemli bir adım olarak ele alınabilir. Kadınların varlık mücadelesinin bir yapı taşı olan oy hakkının edinimi her ülkede farklı tarihsel süreçlerden ve farklı mücadele hareketlerinden geçerek şekillenmiştir.

Fransız Devrimi sürecinde diğer pek çok kadın gibi mücadelenin ön saflarında yer alan Olympe de Gouges devrim sonunda haklarının teslim edilmemesine karşı çıkar ve “insan haklarının kadınlara da tanınmasının gerekliliğini” (Çakır, 2016, s. 426) haykırır. 19. yüzyılın son çeyreğinde başlayan ve 20. yüzyılın başlarında İngiltere ve Amerika’da etkisini arttıran pasif direniş, kamu toplantılarını bölme, kongreler düzenleme, mitingler ve açlık grevi yapma gibi yollarla kadınların seçme ve seçilme hakkını savunan, oy hakkı mücadelesi (Çakır, 2016) Fransa’daki olaylar sonucu yayılmaya başlar. Buna göre, İngiltere ve ABD’deki siyasi hak taleplerinin elde edilebilmesi adına militanist hareketlere başvurulduğu anlaşılmaktadır. Kadın hareketlerinin militanist niteliğe doğru evrilmesinde, erkeklerin dilinden konuşulursa onların kendilerini anlayacağını ve dinlemek zorunda kalacaklarını fark etmiş olmaları yatmaktadır. Bu durum ise Süfrajist terimi ile ifade edilir ve oy kullanma hakkı taraftarı olan kadınların, oy hakkını elde edebilmek için başvurdıkları yöntemin ılımlı taraftarlarını kapsamaktadır. Süfrajeterler oy hakkını kazanma yolunun şiddete dayalı eylemlerden geçtiğini ve bu yönde planlarını geliştirirken süfrajist’ler görüşme ve toplantılar yapılarak kurulacak ilişkiler sonucunda (Akad, 2003, s. 43) amaçlarının gerçekleşeceğini savunmuşlardır.

2.1.1. Kadın tarihi bağlamında feminizm ve feminist hareketler

Latince “*femina*” yani dişi insan kelimesinden türediğini savunulurken diğer diller feminizme sadece 19. yüzyıl ideolojik izimleri olarak bakmakta ve genel olarak feminizmin tek bir anlamının bulunmadığını yansıtmaktadır. Feminizm ve feminist kavramlarının ilk olarak 1872 yılında Fransa ve Hollanda’da ortaya çıkıp yayılmış olduğu görülmektedir (Örnek, 2015, s. 106). “[L]iberal feminizm [...] radikal feminizm, Marksist ya da sosyalist kadınlar, lezbiyen kadınlar, siyahi kadınlar ve günümüz hareketlerinin içerdiği tüm alt kategoriler” feminist hareketler başlığı altında toplanır (Schwebel 2009’dan akt. Dilek, 2012, s.13). Feminizm kavramı, pek çok durumsal kavramla beraber, tarihsel ve güncel birçok farklı pozisyon ve akımı içinde barındırır (Notz, 2011, s. 5). Pek çok alandaki birbirinden çok farklı olayların birleşerek kadınlar üzerinde eril güçle kurulmuş olan setlere bir direniş olarak düşünülebilir. Feminizm ideolojik olarak özgül politik olarak ise özerk bir harekettir (Çakır, 2016, s. 415).

“Feminizmi, kadın hareketinin teorik ve bilimsel çabası, ayrıca kadın cinsiyet üzerindeki ayrımcılığa karşı bilimsel ve pratik bir bilgi bariyeri, ayrımcılığın üstesinden gelme hareketi olarak değerlendirebiliriz. Bu sebepten dolayı feminizm bir toplumsal hareketi temsil etmektedir; yani kadınların hayat şartlarında bir düzeltme olması için politik ve pratik önlemler organize eden, kampanyalar ve eylemler düzenleyen, ayrımcılık ve kötü koşulların ortadan kalkması için müttefik kazanmaya çalışan bir toplumsal harekettir” (Notz, 2011, s. 10).

Demokratikleşme ve modernleşme kolektif bir sosyal ve siyasal hareket neticesinde, cinsiyetlerin eşitliğine ulaşmayı amaçlayan feminizme yol açmıştır; “1789’un devrimci pratiğinde bir alt metin olarak ortaya çıkan feminizm[in] ancak 1830’dan sonra öne çık[abildiği]” anlaşılmaktadır (Fraisie ve Perrot, 2005, s. 15). Yine de devrimler yoluyla sokakta etkili olmaya başlayan kadınların, olaylar dindikten sonra geri plana itilmeleri önlenememiş ve kadınlar, vermiş oldukları mücadele karşılığında tezat bir şekilde daha fazla eve kapatılmaları durumları ile karşı karşıya kalmışlardır.

Fransız Devrimi ve I. Dünya Savaşı arasındaki zaman zarfında yaşanan devrimsel (*Devrimler Çağı*) hareketlerde ve savaş dönemlerinde öncü rol üstlenen kadınların bu sorunlar kısmen düzeldiğinde geri planda tutulmaya çalışılmaları, kadınların karşılarında gördükleri eşitsizliği algılamalarında bir dönüm noktası olmuştur. Kadınların seçme hakkı savunucularından birisi olan Hubertine Auclert (1848-1914) aktivizm¹ mücadelesi veren, diğer fikir arkadaşları ile ‘feminizmi’ ilk defa 1881-1891 yılları arasında çıkardıkları Şehirli (*La Citoyenne*) isimli eserde kullanmışlardır (Notz, 2011, s. 11). On dokuzuncu yüzyılda gelişim göstermeye başlayan feminizm hareketinin, daha sonraki yüzyılda eski feminizm olarak yorumlanmaya başlandığı; bunun ilk kadın hareketleri, kadınların politik ve hukuksal ayrımcılığın olduğu alanlarda eşit haklara sahip olma mücadelesi ve eşitsizliğin kaldırılması için mücadele verdikleri süreç olarak yorumlandığı bilinmektedir. 19. yüzyılın kadınların tarihsel süreçteki yaşamları veya yaşam perspektiflerinde köklü değişimlerin dönüm noktası olarak görülmesi, bilimde yaşanan modernleşme, “dişi” özne olarak kadını tam bir birey ve siyasal yaşamın katılımcısı ve eninde sonunda bir vatandaş olarak algılamayı sağlamıştır (Fraisie ve Perrot, 2005, s. 13). Modernizmin kadınlara olanaklar sunmasının nedeni 19. yüzyılda gerçekleşen ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel değişimlerden derinden etkilenmiş olmaları ve bunu bir fırsata dönüştürmeyi başarmış olmalarından kaynaklanır (Fraisie ve Perrot, 2005, s. 14).

19. yüzyılın sonlarına doğru hak talebine yönelik etkisini artıran “kadınlar[ın], kamusal ve siyasal alana yönelik konulardan ve erkeklerin kalemi ile oluşturulmuş Tarih’ten kendi paylarını alma talepleri” (Fraisie ve Perrot, 2005, s.15) ile hemen her alanda kendisini göstermeye başlar. Feminizm akımında, dönemsel olarak tarihlendirilme yapıldığı ve dönemlerin farklı kaygı/amaçları olduğu bilinmektedir. Bu çalışmanın ele alınan kaynaklarının gelişiminde liberal feminizmin aktif olduğu düşüncesi nedeniyle bu alana daha çok yoğunlaşmaya çalışılmıştır. Kadın hakları hareketi ve feminizmin de bu bağlamda birbirinden farklılaşabildiği (G. Dilek, 2012, s. 13) söylenmektedir. Bu farklılıklar göz önüne alındığında amaçsal yönden ortak noktaların olması feminizm ve

¹ Aktivizm: toplumsal, sosyal veya politik değişim yaratma/mejdana getirme amacıyla gerçekleştirilen hareket-eylemler olarak tanımlanabilir. BM’ye göre ise ‘sürdürülebilir barış için, çelişkiler nedeniyle harap olmuş bir ülkede ya da toplumda, gerekli şartları oluşturma yoludur.’

kadın hakları hareketindekadının tarihte, siyasette, eğitimde ve diğer pek çok sosyal alanda kendilerini görünür kılma mücadelesinde buluştukları gözlenebilmektedir. “Sanayi devrimi, demokratik siyasetin kademeli genişlemesi ile birlikte, kadınlar için sorunlar yaratmasına rağmen, kadınları daha önce babalarına ya da kocalarına bağlayan ekonomik ve simgesel bağımlılıklarını kopardı (Fraisie ve Perrot, 2005, s. 14). Bu değişim sürecinin, kadını maskülenleştirdiği ve “birey” olarak kendini ön plana çıkarmasına olanak sağladığı belirtilebilir.

Feminist mücadelenin kendine özgü’lüğü, yerleşik ataerkil sisteme meydan okuyarak yeni örgütlenmeler oluşturup kamusal bilinç geliştirilmesini sağlamış ve toplumsal değişim yönünden bir katalizör görevi (Htun ve Weldon, 2005, s. 550) üstlenmiştir. Bu durumun birinci kuşak feminizm içerisinde, kadının politik hak talebinin yanında ikincil bir sorun olarak görülen, hatta hareketin merkezinde yer alan beyaz, orta sınıf kadınlardan çok alt sınıftaki kadınlara özgü kabul edilerek dolaylı bir şekilde toplum ve çocukların yararı temelinde ele alınan kadına yönelik şiddet (Kotef, 2009, s. 503) ve kadın emeğinin yanında kadın hayatının sömürülme durumu, toplumun diğer üyelerini de doğrudan etkileyen olgular zinciri arasında yer almıştır. Birinci dalga olarak aktarılan feminizm sanayi toplumunun ivmesi ve liberal süreçler bağlamında yayılım göstermiş (Örnek, 2015, s. 106) farklı toplumlarda farklı süreçlerden geçerek gelişim göstermiştir.

1960’ların başlarından itibaren etki gösteren ve 1970’li yıllara damgasını vuran ikinci kuşak feminizm hareketleri ise uygulamada kendisini gösteremeyen eşitliği ve politik alanı sorgulayarak toplumsal cinsiyet ilişkilerini ve ataerkil sistemi mücadele konusu (Akçabay, 2020, s. 7) haline getirmeyi hedefleyerek yükselmeye başlamıştır. İkinci kuşak feminizmin kadınlara yönelik ayrımcılığın ve her türlü şiddetin önlenmesi konusunda yaptığı çalışmalarla, evrensel, bölgesel ve ulusal hukuk düzenlemelerine yansıdığı gibi üçüncü kuşak feminist hareket tarafından da sahiplenilerek sürdürülmeye çalışılması (Schwebel, 2007) artık bu mücadelenin, geniş alanlara yayılmış olan etkisinin meşruiyetine ayna tutar.

Tarihin ‘*ne, ne için ve kim için*’ olduğu sorunsalı üzerinde ele alınması gereken kadın tarihi ve kadın hareketi/mücadelesinin tanınmasının kadını görünmez kılan eril yazımın değişmesine olanak tanıyacağını söylemek mümkündür. Buna göre, ilk başta tarihin varlık nedeni insanın kendini tanıması gerekliliğine olan ihtiyacı yansıtır. R. G.

Collingwood'un (1961) ileri sürdüğü gibi kendini tanımak ve kendini başkalarından ayıran özelliklerin, olay veya olguların farkındalığına dayanan bir anlamlandırma süreci (Collingwood, 1961'den akt. Berktaş, 2010, s. 7) olarak görülebilmektedir. Buna göre feminist tarihçilik konusu da ilk başta bireyin kendini tanımasına, birey olarak kadının önem kazanmasına ve kadınların toplumdaki yerlerini ve rollerini anlamlandırmalarına yönelik gelişim göstermiştir.

2.2. Kadın Tarihi/Toplumsal Cinsiyet Perspektifinin Tarih Öğretimine Yansımaları

Toplumların cinsiyetlere ayrılması kültür temellidir ve iktidarın inşası ve korunması anlamına gelmekte ve iktidar yönetimlerinin bu algının oluşumuna etki ettiğini (Notz, 2011, s.23) belirtmektedir. Batı dillerinde de cinsiyet (*sex*) ve toplumsal cinsiyet (*gender*) terimleri birbirinin yerine kullanılmakla birlikte Türkçedeki kullanımı toplumsal cinsiyet teriminin yaygınlaşmaması ve pratik bulunmamasına bağlanmaktadır (Dökmen, 2015, s.18). Cinsiyet terimi ile fiziksel, morfolojik ve anatomik farklılıkları (biyolojik) anlamlandırırken; toplumsal cinsiyet terimi kültürün inşa ettiği, tarihsel süreç içerisinde değişebilen, genellikle farklılıkların istikrarsız sistemini kastederek, ikisi (kadın-erkek) arasındaki ayrımı/farklılaşmayı belirginleştiren bir algılama ve bu algılamayı farklı etkenler veya ürünler yoluyla görünür kılma süreci olarak düşünülebilir. “İnsanların toplumsal cinsiyet anlayışları, onların yalnızca kadınlara ve erkeklere dair düşünce tarzlarını etkilemekle kalmamış, genelde toplum hakkındaki düşünce tarzlarını da şekillendirmiştir” (Wiesner-Hanks, 2020, s. 3).

Toplumsal cinsiyet, cinsiyetler arasında algılanan farklılıklara dayalı sosyal ilişkilerin asli unsuru olan güç ilişkilerini göstermenin başlıca yolu olarak kendisini tezahür etmiştir (Scott, 2013, s. 14). Toplumsal cinsiyete ilişkin açık veya sembolik imgelemeler, erkeklerin ve kadınların seçtiği/seçmek zorunda bırakıldıkları hayat tarzıyla uyuşmasa da bu fikirler insanların davranışları üzerinde tarih boyunca etkili olmuş (Wiesner-Hanks, 2020), sosyal hayatı ve kuralları bu yönde şekillendirmiştir. Toplumsal yaşamı derinden etkileyen pek çok bilimsel alan, kadınların etkisi sayesinde oluşmuştur. Fakat bu gelişimsel süreç bir paradoks (*çelişki*) niteliği barındırmaktadır. Buna göre:

“Hayal gücüne dayanarak, kadın en önemli yerdedir, pratikte ise tamamen önemsizdir. Şiiri baştan aşağı ele geçirir ancak tarihte eksiktir. Kurguda kralların ve fatihlerin hayatlarına yön verirken, gerçekte ailesi hangi erkeklerle evlenmesini istediye onunla yüzük takmaya zorlanır ve köleleşir. Edebiyattaki neredeyse en ilham verici kelimeler, en derin düşünceler onun dudaklarından dökülür; gerçek hayatta ise zar zor okur, güç bela heceler ve kocasının malıdır” (Woolf, 2020, s. 52).

Kadının sosyal yaşamdaki yerinin, kadın mücadelelerinin desteği ile zaman içerisinde iyileştirildiği söylenebilse de pek çok alanda eksikliklerin devam ettiği ve eşitlik mücadelesinin elde etmesi gereken daha çok kazanımın olduğunu belirtmek mümkündür. Evrenselleşmiş gibi gösterilen, okunan veya duyulan çalışmaların çoğu ‘sanatçı erkek’, ‘avcı erkek’, ‘erkek ve çevresi’ gibi tanımlarla yalnızca eril deneyimi anlatmayı keskin bir çizgi olarak vizyon edinmiş (Wiesner-Hanks, 2020, s. 1) sistemin yanlılığı değişmesi gereken temel taşlardan birisidir. Tarih yazımı, erkeklerin yapıp ettiklerini aktarmayı rota bilmiş ve çok uzun yıllar bu çizgide devam etmiştir (G. Dilek, 2012). En güncel kullanımıyla toplumsal cinsiyet kavramının ilk kez, cinse dayalı ayrımların toplumsal olduğunda ısrar eden Amerikalı feministler arasında ortaya çıktığını, bu sözcüğün “cins” ya da “cinsel farklılık” gibi terimlerin kullanımı anlamında olduğunu; biyolojik determinizmin reddini ifade ettiğini, toplumsal cinsiyetin aynı zamanda dışının normatif tanımlarının ilişkisel yönünü de vurguladığını göstermektedir (Scott, 2013, s. 62). Buna göre kadın ve erkek birbirinden ayrı şekilde çalışmalarda ayrışık olarak ele alınmamalı, bir bütün olarak yorumlanmalı ve tarih bu yönde ilerletilmelidir. “Eril deneyimi evrensel kabul etmek, sadece kadınların tarihini gizlemekle kalmadı, erkek deneyiminin kendi başına analiz edilmesini de engelledi[ğinden]” (Wiesner-Hanks, 2020, s. 2), kadın çalışmalarına aşina tarihçiler 1980’lerde toplumsal cinsiyet terimini ortaya çıkardı.

Tarih disiplininin bir parçası olan sosyal bilimler, dünyayı tanımlama, anlamlandırma ya da yorumlama girişiminin ve dolayısıyla iktidar/siyasi ilişkiler ağının önemli bir ögesi olarak ele alınabilir. Bilimin bir anlama ve anlamlandırma aracı olduğunun kabul edilmesiyle birlikte tarihe olan bakışın da tarihi yazma ve tarihi oluşturma yollarından geçerek “tarihsel bilginin üretilmesi” olgusu tehlikeli olsa da gerekli görülmüştür (Berktaş, 2003, s. 19). Bu durumun, kayda geçen ve yorumlanmaya layık bulunan

deneyimlere yani tarihsel bilginin üretilmesi noktasına, uzun zaman kadın deneyimlerinin dahil edilmemesi, kadının toplumsal yaşam içindeki varlığını geri planda tutulmasına neden olmuştur. Yazının icadı ile başlayan süreçten bu yana yazma işlemlerinin erkeklerin egemenliğinde gelişen, rahipler, krallar veya aristokratların yönlendirmesine tabii şekilde aktarılan tarihten kadınlar sistematik olarak soyutlanmış görünmektedirler. Kadın tarihi öğretiminde, tarihin tozlu sayfalarına hapsedilen ve tarihten silinmiş olan kadınların (Duby ve Perrot, 2005), tarih ders kitapları dahil eğitimin hemen hiçbir branşında hakkı ile ele alınmadıkları ve bunun, pozitivist ve gelenekçi bir eğitim/tarih öğretimi yaklaşımının uzun yıllar süren iktidarının sonucu olduğu ileri sürülebilir.

Kadın tarihi öğretiminin öğrencilerin kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği hakkında değişim ve süreklilik bağlamında düşüncelerini sağlamada başarılı olduğunu” (Karaçalı Taze ve G. Dilek, 2018, s. 1747) göstermiştir. Bu bulgu, kadın tarihini öğretmenin tarihsel düşünme becerilerine ve toplumsal cinsiyet eşitliğine önemli katkılarda bulunabileceğini kanıtlar niteliktedir. Yine kadın tarihi öğretimini gerçekleştirmek üzere materyallerin hazırlanması bu süreçte olumlu katkılarda bulunacaktır. Çalışma yaprakları bu materyallerden biridir ve sosyal bilgiler ve tarih ders kitaplarında pek yer bulmayan mücadeleci, girişimci ve öncü kadınları öğrencilerin tanımaları, mücadelelerini birinci ağızdan öğrenmeleri ve bu yolla tarihsel bilginin oluşturulma sürecini anlayarak eleştirel bakabilmelerini sağlamak adına kanıt temelli çalışma yapraklarının geliştirilmesi genelde kadın tarihi özelde ise kadınların eğitim hakları mücadelesinin öğretimindeki eksikliği gidermeye yardımcı olabilir (Kaptan İzmir ve Alabaş, 2022, s. 66).

“Kadın tarihi öğretiminin öğrencilerin kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği hakkında değişim ve süreklilik bağlamında düşüncelerini sağlamada başarılı olduğunu” (Karaçalı Taze ve G. Dilek, 2018, s. 1740) gösterirken, tarihe eşit bakış açısı ve eleştirel düşünme becerileri kazandırdığı, empati becerisinin gelişimine de büyük fayda sunacağı belirtilebilir. Kadınların da tarihte var olduklarının aktarımı ve düşünsel dönüşümüne yönelik, öğretim planlamalarının bu konu kapsamı için adil bir sunuma ihtiyacı olduğu gerçeğinin, tarihin eşit görünümüne ve aktarımına olumlu bakış açısı kazandıracağı söylenebilir. Bu yönde geliştirilecek öğretim materyalleri eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yardımcı olabilir. Kaynak/kanıt temelli öğrenme yaklaşımına uygun şekilde hazırlanacak öğretim materyalleri buna örnek verilebilir:

Sosyal bilgiler ve tarih ders kitaplarında pek yer bulmayan mücadeleciler, girişimci ve öncü kadınları öğrencilerin tanımları, mücadelelerini birinci ağızdan öğrenmeleri ve bu yolla tarihsel bilginin oluşturulma sürecini anlayarak eleştirel bakabilmelerini sağlamak adına kanıt temelli çalışma yapraklarının geliştirilmesi genelde kadın tarihi özelde ise kadınların eğitim hakları mücadelesinin öğretimindeki eksikliği gidermeye yardımcı olabilir (Kaptan İzmir ve Alabaş, 2022, s. 66).

Geleneksel tarih öğretimi ile kök salmış cinsiyetler arası ayırım/eşitsizlik kavramlarının ve buna dayalı algıların değişiminde en büyük görevin eğitim kurumlarına ve kaynaklarına düştüğü düşünülmektedir. Bunu destekleyecek toplumsal, ekonomik, siyasi ve hukuki kazanımlar ile kadınların da özgür bireyler olduğu ve geçmişte yaşanmış kadın hareketlerinin bugünü şekillendirdiği unutulmadan öğrencilere empati kurabilme ve eleştirme, karşılaştırma yapabilme becerisini, kadın tarihi öğretimi bağlamında kazandırmak mümkündür (Karaçalı Taze ve G. Dilek, 2018, s. 1743). Tarih, kendisini var eden durumları tarafsız bir şekilde ele alıp içselleştirdiği takdirde objektifleşecek ve sahip olduğu bu bilimsel özellik ile kalıcı olabilecektir.

2.3. İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye’de Kadın Tarihi ve Kadın Hareketleri

Bu başlık altında ele alınan içerikler, araştırmanın örneklemini oluşturan üç ülkenin (İngiltere, ABD ve Türkiye) kendi özelinde kadın tarihi ve kadın hareketlerini genel özellikleri ile aktarmaya yöneliktir.

2.3.1. İngiltere’de kadın tarihi ve kadın hareketleri

İngiltere’de, kadınların hakkını elde etme sürecinde verilen mücadele feminizmin, 17 ve 18. yüzyılının özel koşullarında bir orta sınıf ideali olarak ortaya çıkması ile şekillendiği yorumlanır (Çakır, 2016, s. 422). Buna göre İngiltere’de yaşanan kadın hareketlerinin ilk kıvılcımlarının, orta sınıftan (burjuva) olan kadın mücadeleleri ile başladığı, bu hareketleri tetikleyen durumun ise Fransız Devrimi ile yakın ilintide olduğu söylenebilir. Sanayi Devrimi ve kapitalist girdabın artan etkisi sonucunda kadınlar hem ev işlerinden

hem çocuklardan hem de geçimin sağlanabilmesi için çalışma yükümlülükleri kısıkacında bırakılmışlardır. Sanayinin ilk dönemlerinde ihtiyaç duyulan kol gücü alanından genel olarak kadınlar ve çocuklar sorumlu tutulmuşlardır. Erkekler ise genel olarak savaşlara, barışlara, anlaşmalara, toplantılara yani yönetim sisteminin bir parçası olarak varlık göstermişlerdir. Bunun yanında, sanayi işletmelerinde çalışan bazı erkeklerin ise kadınlardan daha yüksek oranda ücret alıyor olmaları, kadınların yaşadıkları haksızlıkları her alana yayar niteliktedir. Kadınlar, bağılı oldukları hükümet karşısında, vergilere maruz bırakılıyor fakat kazançları, sosyal hakları, eğitimsel hakları, hukuki hakları ve siyasal hakları bağlamında, kadınlara vatandaş [birey] muamelesi yapılmadığı bilinmektedir. Eril sistemin kadınlara dayatmış olduğı bu durumlardan kurtulabilmenin en önemli adımının ise oy hakkının kazanılmasında olduğı kesindi (Çakır, 2016, s. 419). 19. yüzyılda şekillenmeye başladığı bilinen kadın hakları mücadelesi diğeri Avrupa ülkeleri ve Amerika’da olduğı gibi doğal haklar’dan yola çıkılarak kazanılmaya çalışılmıştır.

İngiltere’de, kadınlar ulusal oy hakkını elde etmeden önce yerel işlere aktif olarak katılabildiklerinden, 1870’lerde ve 1880’lerde okul müfettiş kurullarında, Sosyal Yardım Muhafızları’nda, belediye meclislerindeki görevlerde bulunmuş ve kamusal alan ile kısmen tanışmışlardı (Gürcüm ve Arslan, 2017). Helene Lange’in belirttiğine göre İngiltere’de, 1894 tarihine kadar “evli kadınların kocalarının vesayeti altında oluşları ve mülk sahibi olamayışları yeni yeni çözülmeye çalışılan ve üzerinde durulan önemli sorunlardan birisidir (Bock, 2004’den akt. Gürcüm ve Arslan, 2017). “[K]apitalizmle birlikte İngiltere’de ‘orta sınıf- işçi sınıfı’; erkeklik-kadınlık gibi kavramlar kültür ve doğa analogisi ile açıklanmaya başlanmış; orta sınıf ve erkekler bir kültürün-medeniyetin-ürünü iken, işçi sınıfı ve kadınlar, doğaya daha yakın, işlenmemiş, ham yaratıklar olarak” lanse edilmişlerdir (Davidoff 1995’ten akt., Özbay, 2002, s. 14). Kadınların yerinin stabil ve belirlenmiş alanlardan dışarı çıkmasına engel olabilmek için doğa yasaları ile içselleştirilme yoluna gidilerek oluşturulmak istenen engel, siyasi gücü elinde tutan ataerkil/eril gücün dayanağı gibi görülebilir. Bununla birlikte Victoria Dönemi olarak nitelendirilen ve sanayi devriminin aktifliğinin hızla arttığı bir döneme denk gelen süreçte kadınlara olan bakış açısı ve kadınlara karşı tutumların sert olduğı söylenebilir.

Kadınlardan oluşan bir grup, gösteriler ve mitingler düzenleyerek oy hakkı ve eşitliğe yönelik sistem değışikliğini talep eder, Oxford Street’te camları indirir, sandal kiralayarak

Thames Nehri'nde gösteri düzenler, parlamentonun oturumlarını sesleri ile keser ve bazıları da kendisini Buckingham Sarayı'nın demirlerine zincirleyerek (Akad, 2003) girmiş oldukları yolda her ne pahasına olursa olsun durmayacaklarını gösterirler. Kadın hakları hareketi temel olarak eril sistemleri hedef alarak yol almaya çalışmış ve bunun için oluşturulan yazın türlerinden olan Mary Astell'in evli kadınların haklarını tamamen elinden alan sistemi eleştirmek adına yazmış olduğu *Some Reflections upon Marriage (Evlilik Üzerine Bazı Düşünceler-1700)* dönemin önemli bir cesur adımı sayılır. 1792'de Marty Wollstonecraft feminist manifesto niteliğindeki *A Vindication of the Rights of Woman (Kadın Haklarının Savunması)* ile ön plana çıkmayı başarmıştır. John Stuart Mill ise kadınlar ve erkekler arasındaki eşitliği siyasi düzlemde dile getirmeye çalışmış ve yazmış olduğu *The Subjection of Women (Kadınların Boyun Eğişleri-1869)* eseri ile kadınları desteklediğini göstermiştir.

İngiltere'de gelişen bu olaylar neticesinde 20. yüzyıla girerken kadınlar artık haklarını edinmenin ve eşitlikçi bir sistemin oluşturmanın tek çaresinin oy hakkında olduğunun farkına varır. Smith'in belirttiğine göre, 1897'de kurulmuş olan National of Women's Suffrage Societies (Kadınların ulusal oy hakkı dernekleri örgütü) ve döneme damgasını vurmuş olan Süfrage lideri Emmeline Pankhurst ve destekçilerince 1903'te güçlü ve militarist bir dernek kurarlar (Gömceli, 2019). Kendilerini militarist olarak tanımlayan bu derneğin amacı, eril sistemin diplomasiden, barıştan, anlaşmadan ve eşitlikten yana olmadıklarını göstermiş olmalarıdır. Bu nedenle Pankhurst ve çevresindeki kadınlar, haklarını elde edebilmenin en önemli yolunun erkeklerin dilinden (onların tarih boyunca yapıp ettiklerinden, savaşarak, yıkarak ve kırarak ilerleme) konuşarak gerçekleşeceğinin farkında olmalarıdır. John Stuart Mill'in seçim kampanyalarında kadınların da oy kullanması gerektiğine yönelik sözleri ve meclise sunduğu yasa tasarısı (Bock, 2004'ten akt. Gürcüm ve Arslan, 2017) niceliği az da olsa bazı erkeklerin kadın haklarını ve cinsiyetler arası eşitliği savunmuş olduğunu gösterir. Fakat meclisin bu öneriye şiddetle karşı çıkarak söylediği şu sözler kadınların eril sistemce hangi konumda olduklarını yansıtan iyi bir örnektir: "*Eğer kadınlara oy kullanma hakkı tanınırsa, ineklere de tanınması gerekir*". Bu bakış açısında yaşanan bir dönemde kadınların mücadelelerinden vazgeçmemiş olmaları ve verdikleri savaşın ardından sonuna kadar gitmeye çalışmaları günümüz toplumsal yaşamın şekillenmesinde atılmış en önemli ve değerli adımlar olarak tarih biliminde yer alması gereken bir olgudur.

Kadınların oy kullanamaması, Viktoria dönemi kadınlarının çok az hakka sahip olduğunu yansıtmakta ve bu onların erkeklerle olan eşitsizliğini hukuki olarak ortaya çıkarmaktaydı. Örnek olarak 1882 yılına kadar bir kadının mülkü genellikle evlendiklerinde kocasının üzerine geçiyor olması kadınların hem mallar üzerinde hem de çocuklar üzerinde hak talep edememelerine sebep olmaktaydı. Kadın hakları, hareketleri ve oy hakkı süreçlerinde öncü rol üstenen İngiliz kadın aktivist ve yazarlar, sürecin ilerleyişinde önemli konumda durmuşlardır. Bunlar arasında Mary Astell “mutlak hükümlerlik devletler için ve toplumlar için zararlı ise nasıl oluyor da aile içerisinde gerekli görülebiliyor!” diyerek kadının aile kurumu altındaki ezilmesini sorgularken; Mary Wollstonecraft “kadınlık toplumsal bir kurgudur” diyerek toplumsal cinsiyet ayrımının bir dayatma olduğunu vurgular (Çakır, 2016, s. 422). Bu öncü kadınlar, İngiliz kadının hem aile kurumu ile yaşadığı dayatmaları hem de evli kadınların mülkiyet haklarının sınırlılıklarını ortaya çıkarmaya endeksli olarak yorumlanabilir. İngiltere’deki oy hakkı talebinin gelişim süreci Fransız Devrimi’nden dolayı olarak etkilenip ve Sanayi Devrimi ile birlikte karışıklıklarla boğuşan toplumun huzursuzluklarını tetiklerken, yaşanan savaşlar ve bu savaşlar yüzünden ödeme miktarı yükseltelen vergiler, artan çalışma saatlerine rağmen kadınların erkeklerle eşit ücret almaya layık görülmemeleri, eğitim, hukuk ve sosyal yönden yaşanan adaletsizliklerden doğrudan etkilendiği belirtilebilir.

2.3.2. Amerika Birleşik Devletleri’nde kadın tarihi ve kadın hareketleri

Avrupalı denizciler tarafından 13 ve 14. yüzyılda keşfi gerçekleştirildiği bilinen yeni dünya kıtasının ilk kâşifi olarak Kristof Kolomb ismi önde gelir. Bu keşif bakir toprakların keşfi olarak görülmez çünkü bu bölgede yaşamış olan insanların tarihinin otuz bin yıl önceye dayandırıldığı bilinmektedir (Özlük ve Doğan, 2017, s. 122) Fakat bilindiği üzere Kolomb buranın yeni bir kıta olduğunu değil Hindistan Adası olduğunu zannetmekteydi. Ondan sonra kıtaya gelenlerden olan Amerco Wespucci, buranın yeni bir kıta olduğunu anlamıştır. Bu farktan dolayı Amerika ismi, buranın yeni bir kıta olduğunu belirten kişiden kaynaklanır. 1492 ve 1763 yılları ABD’de kolonyal dönem (Avrupalı devletlerin sömürgesi olduğu anlamını yansıtır) olarak geçmiştir. Kıtaya ilk ayak basan Avrupalı devletler arasında İspanya, Portekiz, Fransa, Hollanda ve İngiltere yer almakta ve yeni kıtanın keşfi ile bu devletler vatandaşlarını, buraya göçe teşvik

etmeye başlamışlardır (Özlük ve Doğan, 2017, s. 125). Bu sürecin gelişimi ile verilen destekler sayesinde Amerika'daki yerli halk kısa sürede azınlık konumuna düşmeye başlamıştır.

Kolonyal dönemde güçleri elinde tutan Avrupalı devletler bu kıtanın zenginliklerine erişebilmek adına özellikle Afrika Kıtasındaki insanları köle olarak bu bölgeye nakletmiş ve buradaki tarım, maden, orman gibi alanlarda onları çalıştırmışlardır. Bu yoğun kölelik süreci ile birlikte bilgi akışının hızlanmaya başlamadı diğer kıtalarda olanların erken öğrenilmesini sağlamıştır. Kolonilerin kendi aralarında girmiş oldukları mücadele nedeniyle büyük problemler yaşayan halk örgütlenme ve direniş gösterme çalışmalarına başlarlar (Özlük ve Doğan, 2017, s. 128). Amerikalı kadınların eşit haklar mücadelesinin kölelik karşıtı harekete kadar tarihlendirilir ve 1837'de Sarah Gimke ve Angeline Gimke liderliğinde, kölelik karşıtı kurulan dernek, toplantı ve mitingler ön plana çıkar (Çakır, 2016). Kadınların eşitliğine yönelik atılan bu ilk adımlarla kendilerine güvenmeye başlayan ve güçlerinin farkına varan ABD'li kadınlar da Avrupa'daki hareketlerin izinden giderek ilk olarak doğal hakların eşitliği, insan hakları bağlamında ilerleme göstermiştir.

Flexner (1976)'e göre, "İnsanlık tarihi, erkeklerin kadınlara sürekli biçimde zarar ver[diği] ve bunu kendilerine ait bir hak olarak gördükleri, onlar üzerinde kurdukları 'mutlak tiranlık' (akt. Çakır, 2016, s. 419) ile özdeşleşmiştir. 1848 yılında Elisabeth Cady Stanton ve Susan Anthony'nin çalışmaları sonucu gerçekleştirilen Senece Falls toplantısı sonucunda yayınlanan ve Declaration of Sentiments (*Duyarlılıklar Bildirisi*) adlı bildiri ile kadınlar ve erkeklerin eşit yaratılmış olduğu vurgulanarak tarih boyunca yaşanan eril egemen sistemin, kadınlar üzerindeki baskıları dile getirilmiştir. Bu bildiri, ABD Bağımsızlık bildirisi ile genel olarak uyumlu taleplerden oluşturulmuştur. Bildirinin en çok önem verdiği konu ise oy hakkı ile birlikte kadınların eğitim ve çalışma haklarına odaklanmaktaydı. Bu bildiri sayesinde kadınların ilk kez birlik içinde çalışmaları gerektiği fikri güçlenmiş ve kadınların doğal olan haklarının neden sınırlandırıldığını sorgulamaları ile devam etmiştir. Evli kadınların haklarının gasp edildiği sisteme karşı çıkan Senece Falls'ın şu kısmı ise dikkat çekicidir:

"Eğer evli ise, erkek kadını yasalar önünde, vatandaşlığı sona ermiş gibi gösterir. Kadının mülkü üzerinde tüm hakları ve hatta kazandığı parayı bile

alır... Erkek kadının efendisi olmaktadır. Yasalar erkeğe kadının özgürlüğünü elinden alma ve cezalandırma hakkını sunmaktadır” (Çakır, 2016, s. 420).

Eril bakış açısının niteliğini yansıtan bu yorumda görülebileceği gibi erkek uzun yıllar kendisini kadınların doğal efendisiymiş gibi görmüş ve bu yönde yaşamın her alanını şekillendirmişlerdir. Kadınların doğal haklarını edinme mücadelesinde ABD’de yaşanan durumlar farklı bakış açısındaki kadınları, köle erkekleri, siyahileri eşitlik ve özgürlük çatısında toplamayı başarmış bir süreç olarak görülebilir. Siyahi ve bazı kesimdeki diğer erkeklerin zamanla oy hakkını elde etmeleri fakat bu hakkın kadınlara iade edilmemesi sonucu 1872’de yapılan bir kongre seçimine oy kullanmak için giden Susan B. Anthony bu hareketinden dolayı yakalanıp hapsedilmiş ancak o ilk mahkemesinde şu sözleri ile mücadele ruhunun gücünü göstermeyi başarmıştır: “Tiranlara direnmek Tanrı’ya itaattir” der ve kendisine kesilen para cezasını ödemeyeceğini çünkü hiçbir suç işlemediğini tüm sesiyle haykırır (Çakır, 2016, s. 421).

Amerika’nın bağımsızlık savaşında erkeklerle aynı safta yer almış olan ve bu uğurda ölseler de mücadeleyi sürdürmüş ve kolonilerin sömürsünden kurtulup bir devlet kurulmasında etkin rol oynamışlardır. Ancak buna rağmen kendi devletlerinin de haklarını iade etmiyor olması onları farklı çabalar göstermeye itmiştir. Bu çabalar arasında eğitim ve çalışma haklarının genişletilmesi ile birlikte en büyük değişimin oy hakkını kazanmak ile başlayacağını bilmiş ve buna yönelik hareket etmişlerdir. 1776’da New Jersey Eyaletinin Anayasası’nda bir süreliğine vergi ödeyen kadınların oy kullanabileceği kanunu yer almış ancak 1807’de bu hak eyaletteki kadınların elinden geri alınmıştır (Örnek, 2015, s. 107). Buna, kadınların doğru adayı seçemedikleri ve yanlış kişilere oy veriyor olmaları sebebiyle son verildiği belirtilmiştir. Kadınların oy kullanmasına yasak koymadığı bilinen diğer eyaletler arasında Wyoming ve Utah Eyaletleri (Örnek, 2015, s. 108) yer alır ancak burada da kadınların düzenli şekilde oy kullandıkları görülemez.

ABD Başkanı John Adams’ın eşi Abigail Smith Adams’ın feminizm ve kadın mücadelesinin en önemli hedefi olan siyasal yaşama dahil olabilme ve oy kullanabilme çabalarına katkı sağlayan önemli isimler arasında yer alır ve kocasına yazdığı mektupta

kadınlar, onlara hiçbir hak tanımayan yasalara uymaya zorlanamaz (Örnek, 2015, s. 108) diyerek kadınların siyasi haklara kavuşmasına destek olduğu görülebilir. Kadınların bu mücadele yolunda kamusal alanda yer edinme çabaları onların görünürlüklerini artırmada etkili olmuştur denilebilir. Bu bağlamda Sarah Margaret Fuller eleştirmenlik yapmış, Avrupa kıtasına eğitim amaçlı gönderilmiş aynı zamanda Amerika'nın ilk kadın gazetecisi olarak tanınmıştır ve kadın hakları savunucuları arasında önemli bir yer edinir (Örnek, 2015, s. 108). Kadınların görünürlüğüne ve var olma mücadelelerine yönelik Amerika'da yaşanan bir diğer gelişme 1850'de Pennsylvania'da kadınlar için kurulmuş olan tıp okuludur. Bu süreçte ön planda olan kadınların genellikle yüksek gelirli ve rütbeli kişilerin kızları olduğu, iyi eğitim görme şanslarının olduğu ve beyaz kadınlar arasından çıktığı görülebilmektedir. Bu fark da gelir durumu ve eğitim seviyesi yükselen kadınların hakları olanı talep etmede daha cesur olduklarını düşündürür. Onların attığı ilk adımdan sonra diğer kadınların da kendilerine destek sağlamaları mücadelenin gelişmesinde etkili olmuştur. Bu da devriminin hiçbir zaman tek bir kişi veya azınlık gruplarca gerçekleşmediğini gösterir.

Susan Brownell Anthony 1878 yılında hazırladığı Anayasa değişikliği taslağını Kongre'ye sunmuş, taslak kabul edilip onaylandıktan sonra diğer eyaletlere gönderilerek uygulanması beklenmiş ancak bu bir anda ve kolay bir değişim olmamıştır. Mücadelelerin getirileri yavaş da olsa filizlenmeye başlar. Örnek olarak, Colorado Eyaleti 1893 yılında kadınların oy hakkını iade eder ve bu konuda kararlılık gösteren ilk eyalet olduğu söylenebilir. Bunu takiben ise Washington 1910, Kaliforniya 1911, Kansa ve Arizona 1912, Alaska ve İllinois 1913, Montana ve Nevada 1914, New York 1917, Michigan, South Dakoto ve Oklahoma 1918'de kadınların oy kullanma hakkını tanımışlardır (Örnek, 2015, s. 109). Susan B. Anthony'nin Kongreye sunduğu taslak tam olarak 26 Ağustos 1920'de Anayasa'nın 19. maddesinin değiştirilmesiyle gerçekleşebilmiştir (Örnek, 2015, s. 110).

“Uluslararası alanda bu konudaki en önemli belge, birleşmiş Milletler'in 20 Aralık 1952'de kabul ettiği, 31 Mart 1953'te imzaya açılan ve 7 Temmuz 1954'te yürürlüğe giren Kadınların Siyasal Hakları Sözleşmesi'dir. Bu sözleşme ile kadınların bütün seçimlerde erkeklerle eşit koşullar altında oy kullanma ve kamu hizmetlerine girme hakları düzenlenmiştir” (Örnek, 2015, s. 110).

Amerika’da kadınların görünür olma mücadelesi sömürgecilğe karşı başlatılan ilk ayaklanma dönemlerine dayandırılır ve bağımsızlık savaşı boyunca kadınlar da cephede ve cephe derisinde milletlerinin varlığını sürdürebilmelerine ve özgür olabilmek adına büyük mücadeleler verirler. Fakat Fransız Devrimi’nde de aynı örneğinin görülebileceği gibi bu olayların dinmesi ve erkeklerin meclislere dönmesine rağmen kadınlar kendilerine ait olan haklardan yine mahrum bırakılır. Savaş döneminde gösterdikleri cesaret takdire açılmaz ve düzen aynı şekilde devam eder.

Farklı milletlerin bir araya gelerek oluşturmuş olduğu Amerika kıtası uzun yıllar köleliğin merkezi olarak varlık göstermiştir. Özellikle, 19. yüzyıla kadar Afrikalı Amerikan kadınları, bu topraklar için diğer vatandaşlar kadar mücadele vermiş oldukları ve toplumun gelişmesine diğer insanlar gibi katkı sunduklarını hatta daha fazla mücadele verdiklerini belirterek kendi haklarının teslimi için özel bir mücadeleye girmişlerdir. Elleri ile, kanları ile ve emekleri ile yüceltilmesine katkı sundukları bu topraklarda köle olarak değil diğer vatandaşlar gibi özgür olmak istediler ve köleliğe karşı direnerek en önemlisi de ırkçılığa karşı seslerini yükselterek kendilerini göstermeye başladıkları bilinmektedir. Afrika kökenli Amerikalıların yaşam koşullarının iyileştirmesi adına hem kendi kurmuş oldukları hem de diğer (beyazların) kurdukları kadın kulüplerine dahil olmaya başladılar. Bu durum özelde bunu yansıtır niteliktedir: kadınlar özgürlükleri, hakları ve eşitlikleri için kendi toplumsal tabakalarında hareketlilik oluşturarak toplumun değişim ve gelişimine öncü olmuşlardır. Siyaset ve gazetecilik alanlarındaki iş kollarında çalışmış ve diğer siyahileri örgütleyerek, ilk başta eğitim hakkının elde edilmesini haykırmış ve modern Sivil Haklar Hareketi’nin belkemiğini oluşturmuşlardır (National Women’s History Museum, n.d.). Afro-Amerikan kadınlar, Amerika kıtasının, herkes için adaleti ve eşitliği benimsemeye davet ve büyük bir kitlesel insan gücüne sahip toplumsal hareketlilik oluşturmayı başarıp günümüze değin süren önemli bir mücadele serüveni yazdıkları aktarılabilir.

Temel hakların kademeli şekilde edilmesinden sonra hak taleplerinin alanı genişlemeye ve oy hakkının elde edilmesine yönelik aktivitelere dahil olmaya başladıkları söylenebilir. Diğer Amerikalı kadınlarla birlik olup, toplumsal mücadelelerde ön saflarda yer almalarını, onların hak ve eşitlik terimlerine duydukları ihtiyacın niteliği şeklinde yorumlamak mümkündür. Birinci Dünya Savaşı ile sarsılan tüm dünya karşısında diken

üstünde olan Amerikan yönetimi Almanya'nın saldırıları nedeniyle savaşa dahil olma durumunda kalır. Erkeklerin diğer kıtaya savaşmak için gittiği bu süreçte geride kalan kadınlar uluslarının devamını sağlamak ve toplumsal düzenin dağılmasına engel olmak adına cephe gerisinde farklı bir savaş verir. Erkek sayısının azaldığı bu tür durumlarda kadınların her alanda çalışmaları beklenir ve ulusun kalkınmasına destek olmaları beklenir. Bu süreçte kadınlar kamuda, sağlık kuruluşlarında, tarlalarda, fabrikalarda ve diğer pek çok iş kolunda çalışmak durumunda kalır ve bunu layıgınca yerine getirirler. Hükümetler ise daha sonra bu olayları temel dayanak görüp kadınların oy hakkını tanıdıklarını belirtirler. Bu durum bir paradoks olsa da kadınların yürümüş oldukları yolda kendi kararlarını vermelerine engel olmamak ve yaşamalarının kısıtlanması durumlarının son bulabilmesi için meşru olmasa da amaca ulaştıran bir olguya dönüştüğü görülebilir.

2.3.3. Türk tarihinde kadın hakları sürecine genel bir bakış

Türk tarihinde kadının toplumsal yaşam içindeki rolünün tarihsel süreçler içerisinde değişen iktidarlar egemenliğinde şekillendirilmiş bir olgu olarak tezahür ettiği söylenebilir. Bu süreçler arasında İslamiyet öncesi Türk tarihi ve İslamiyet dönemi/sonrası Türk tarihi olarak kurulmuş pek çok devlette kadınların tarihsel olarak etki alanlarının bazen daraltıldığı bazen de yükselmekte olduğu görülmektedir. Osmanlı Devleti özelinde bakılacak olduğunda kadınların sosyal, ekonomik, siyasi, kültürel vb. alanlarda etkinlik durumları da birbirinden çok farklı özellikler gösterebilmektedir. Dönem sürecinde kadınların özellikle siyasi/yönetim haklarının hemen hemen olmadığı ve olanların ise tarih ders kitaplarında kötü süreçler olarak aktarıldığı ve kadın yönetiminin Osmanlı devletini yıkılış sürecine soktuğu (G. Dilek, 2012) yönünde yorumlamalara yer verildiği bilinmektedir. Kadınların yaşam alanlarından bu denli uzaklaştırılıp evlere hapsedilmeleri ve tek görevlerinin annelik, eş olma ve ev işleri ile sınırlandırılması Avrupa'da yaşanan gelişmeler sonucu değişme yönelimine girer ve bu durum Osmanlı kadınları üzerinde de etki etmeye başlayarak onların toplumsal ve siyasal sistemleri eleştirmeye yönlendirir. Osmanlı kadınlarının diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi siyasi talep hedefleri ilk başlarda düşük bir seviyede gözlenmekte ancak bunun yerine eğitimde, çalışma alanlarında, sosyal/kültürel aktivitelerde erkeklerle eşit düzeyde bir yaşam standardının kazanılmasının ağırlıklı olarak ilerlediği anlaşılabilmektedir.

Avrupa'dan dünyaya yayılan modernleşme çekirdeğinden beslenen eşitlik, özgürlük ve kardeşlik temaları Osmanlı kadınlarının da ilgi alanında seyrederek ilerlediği söylenebilir.

Türk modernleşme tarihinde önemli bir yere sahip olan II. Meşrutiyet Dönemi, hem toplumsal ve siyasal gelişmelerin şekillendiği hem de Cumhuriyet yönetiminin temellerinin atıldığı bir zaman dilimi olmuş (Özgiraz ve Arslanel, 2011'den akt. Turgut, 2022, s. 76) ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dair önemli bir atılım sürecinin içerisine girildiği öngörülmüştür. Kadınların hakları olanı alma sürecinde eğitim ve çalışma hakları Osmanlı kadınlarının ilk hedefleri arasında yer alır. Ancak I. Dünya Savaşında kadınların bağımsızlık mücadelesine verdikleri katkıların karşılığının savaştan sonra kurulan hükümet tarafından mevcut tarihsel-toplumsal koşullar nedeniyle zamanında verilmemesi ve bu hakkın verilmesine karşı olan muhaliflerin düşünceleri kadınların siyasal hak elde etme sürecini gündeme getirir. Kadınların savaş yıllarında ve özellikle Milli Mücadele dönemindeki deneyimleri ve faaliyetleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuşuna giden yolda kadın mücadele ve emeğini görünür kılmamanın yanında kadınların toplumsal konumlarının hangi koşullarda nasıl değiştiğini ve dönüştüğünü ele almak, sosyal bilgiler/tarih öğretimine dahil edilebilecek konulardandır (G. Dilek, 2022b, s. 17). Bireyin vatandaşlık haklarını kullanma veya farkında olmasında sosyal bilgiler öğretiminin etkisinin büyük; tarih öğretimi ile bireyin ait olduğu ulusun ve evrenin bir parçası olduğu bilincinin kazandırılması ve bu özelliğin milyonlarca yıl öncesine dayanıp süre gelen bir insanlık tarihi kavramı ile eşdeğer tutularak aktarılmasının ön planda olduğu söylenebilir. Bu nedenle hem sosyal bilgiler hem de tarih öğretiminin ortak ve en önemli hedeflerinden birisi olan bireyin vatandaşlık süreci, bu süreçteki haklarını ve sorumluluklarını eşit düzeyde kullanabilmeleri, eşitlik perspektifinde yürütülecek bir öğretim desteği ile sağlanabilecektir (G. Dilek, 2022b). Erkeklerin bu haklara doğal olarak sahip oldukları yanılgısı tarih boyunca devam etmiş ancak kadınların bu haklarını elde etmelerinde özel bir çaba ve mücadele vermeleri gerektiği, bunun için de kadınların savaş süreçlerinde gösterdikleri performansların yansıtılması; kadınlara bu mücadelelerinden ötürü hakların verildiğinin belirtiliyor olması da tarih yazımının henüz istendik özelliğe erişmediğini ve eril bakış açılı etkinin ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı birtakım durumların devam etmekte olduğunu yansıtır niteliktedir. Kadınların siyasal hak arayışının geniş ölçüde bir farkındalık niteliğinde olduğu cumhuriyet öncesi dönemde de kendisini gösterdiği (G. Dilek, 2012) ve hak arayışının Avrupa'daki gelişmelerden haberdar bir

şekilde ilerlediği ancak ulusun temel niteliklerinin bu hakların ediniminde göz ardı edilmeden ilerletilmeye çalışıldığı söylenebilir.

Türkiye’de kadınların statüsü 20. yüzyılın ilk çeyreğinde modernlik ve ulus yaratma sürecinin mihenk taşları ile şekillendirmiş, I. Dünya Savaşı’ndan yenik çıkan Osmanlı’dan sonra yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti ve onun kurucusu olan Mustafa Kemal’in modernleşme politikaları Avrupalılaşma/batılılaşma sürecinin getirileri arasında şekillenmiştir (Rose, 2018, s. 123). Mustafa Kemal Atatürk’ün şekillendirmeye çalıştığı yeni Türkiye’de aile reformu hızlı bir gelişim ve değişime uğratıldı, kadınların boşanma hakları ile birlikte sadece tek eşli evliliklerin yasal sayıldığı ve mirastan hak elde etmeleri gibi gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. Bu dönemde kadınların eğitim oranı ve seviyesinin yükseltilmeye ve sosyal yaşam içerisinde geniş katılım sağlamaları için var olan engellerin kaldırılması için büyük mücadeleler verdiği bilinmektedir. Laik eğitimle birlikte farklı meslek kollarında çalışma olanaklarının geliştirilmesi ve yeni iş kollarının kadınlara da açılması, kadınların ekonomik özgürlüğe giden süreçlerini şekillendiren etkenler olarak ele alınabilir. Bu sürecin şekillenmesinde etkin rol oynayan öncü kadınların tarih/sosyal bilgiler öğretimi derslerinde aktarılması, kadınların geçmişe bakış açılarını şekillendirmeye ve kadınların başarılarının büyüklüğünün görülmesiyle ilerlemenin toplumsal gelişme veya kalkınmaya da olumlu dönütler yaratacağı söylenebilir.

2.4. Web Sitelerinin Oluşumu ve Eğitimde Kullanım Amaçları

Bilgisayar teknolojisinin etki alanını genişletmesindeki en büyük etmen internetin sağlamış olduğu kısmen sınırsız dünya, sınırsız veri ve sınırsız sayıda kaynak gibi zenginliklerin harmanlanmış olması ile başladığı söylenebilir. Bilgisayar aracının en önemli parçalarından birisi olan internet, web sayfaları aracılığıyla, eğitim ve öğretimdeki duvarları kaldırma (Büyükyazı, 2019, s. 14) yönünde farklı etkiler oluşturmıştır. Eğitimde, bilgisayar ve internet teknolojisi günümüzde vazgeçilmez materyal ve kaynak niteliği taşıma eğilimindedir. Hayatın her alanında söz sahibi olan internet teknolojisi, çağın gereklerine uygun olmak adına, okul ortamlarında eğitim/öğretime adaptasyon sağlamıştır. Aksoy (2006)’a göre, internet insanlık tarihinin en büyük icadı olarak görülmektedir (Aksoy, 2006’dan akt. Büyükyazı, 2019, s.15). Bilgisayar ve internetin

sunmuş olduğu web site teknolojisinin öğretim sürecinde başvurulacak önemli kaynaklar arasında yer aldığı pek çok araştırmanın ulaşılan sonuçları arasında yer almaktadır. Web sitelerin tasarımında ve çeşitli özelliklerinin değerlendirilmesinde çok yönlü çalışmalar yapılmakta ve bu sitelerin eğitime entegresine yönelik planlamaların gün geçtikçe önem kazandığı görülmektedir (Ergün ve Ergün, 2008, s. 2). İnternet teknolojisi sayesinde aranan bilgiye hızlı ve direkt ulaşılabilmesi, insanların internet ve web sitelerinden sıkça yararlanmalarına olanak sunmaktadır. Ergün ve Ergün'e (2008) göre, bu durum, insanların aradıklarını ilk olarak 'internette aramalarının temelini' oluşturmaktadır (s. 2).

İnsanlar arasında hem yeni hem de 'hızlı ve sınır tanımayan bir haberleşme sistemi olarak internet; son yılların en önemli sosyolojik olaylarından biri olmakta (Ergün ve Ergün, 2008) ve bu durum toplumsal yapılanmaları ve değişimleri kendisi ile beraber hızlı bir değişime doğru götürmektedir. Medya araçları olarak tanımlanan gereçlerden erişim sağlanabilen internetin bazı kavramları yansıtmaya, fikir aşılama, davranış değiştirme ve şekillendirme üzerinde etkisi olduğu belirtilebilir. Medya araçları arasında sıklıkla yansıtılan dönemin dünya sorunları arasında en üst sıralarda yer edinen kadına şiddet konusu, toplum içerisinde kadına olan bakış açısını farklı kişilerin zihinsel işlemlerinde farklı şekilde algılama ve davranış gösterme durumlarını yönlendirebilir özelliğe sahiptir (Geriş ve D. Dilek, 2022). Bu bağlamda internetin sosyolojik süreçleri şekillendirici olduğu belirtilebilir. İnternetin evrimi, bilgisayar teknolojileri ile beraber ortak ve hızlı bir değişim geçirmiştir ve bu değişim tarih boyunca insan hayatını en hızlı ve en kökten değiştiren (Yeşilorman, 2014) niteliğinde olmuştur. İlk başta bir kriptik kod temelli ağ olan ve şu an dünya çapında her türlü bilgi aktarımının yapılabildiği zengin içerikli bir kaynağa dönüşmüştür (Ergün ve Ergün, 2008, s. 3). İnternetin çalışma programlayıcısı olarak bilinen DNS (Domain Name Service) hazırlanacak olan web sayfasının tarayıcının kaynağını oluşturmaktadır (Büyükyazı, 2019, s. 16). İnternetle birlikte gelişim evreleri gösterdiği düşünülen web siteleri, resim ve grafik aktarma arabirimleri ile birlikte ses ve film aktaran geniş bantlar sayesinde bu siteler statik olmaktan çıkmışlardır (Ergün ve Ergün, 2008). İlk olarak ABD Savunma Bakanlığı ile Ulusal Bilim Vakfı bilgisayarları arasında Unix temelli bilgi alışverişi için kurulan ağ, kısa süre içinde ARPANET (Advance Research Project Agency) adlı yazınsal temelli bir akademik isme dönüşmüştür (Ergün ve Ergün, 2008, s. 5). Web sitelerin kullanım amaçları ve alanları geliştikçe içerisinde barındırmış oldukları bilgilerin, kullanıcı beklenti ve özelliklerine göre

tasarlanarak sunulması ve bu bilgilerin etkin kullanımı önemli bir gelişmeyi göstermektedir (Uçak ve Çakmak, 2009, s. 8).

“Web sayfası, internet üzerinde hemen her alanda dünyaya açılmayı sağlayan bir kapı, diğer bir ifadeyle dijital bir platform olarak nitelendirilmektedir. Web sayfalarının genel amacı, bilgi ve belge paylaşımı sağlayarak, interaktif, sanal bir iletişim ve etkileşim alanı oluşturmaktır. Fiber optik kablolar ve sağlanan wi-fi (wireless fidelity- kablosuz bağlantı alanı) hizmetleri sayesinde bu iletişim ve etkileşimin kapsamı, hemen hemen kesintisiz internet bağlantılarının bulunduğu çok geniş bir alanı ifade etmektedir” (Büyükyazı, 2019, s. 17).

Web sitelerin kullanımında, özel bir güce sahip olan WI-FI özelliğinin, farklı bir dünyanın kapısını açan anahtar olduğu düşünülebilir. Bilindiği üzere, web sayfalarındaki bilgilere, kaynaklara, görsel ve ses dosyalarına ulaşmada internet olmazsa olmaz bir güç unsurudur. İnternetin sınırsızlığı veya erişim gücü de yapılacak olan çalışmadaki verimliliği belirleyen bir unsur olarak görülebilir. Bu nedenle öğretim sürecinde, eğitim kurumlarında WI-FI bağlantısı, eğitimcilerin öğretim sürecinde web sitelerden veya internette ne derece yararlanabildiklerini de gösterecektir.

2.4.1. Web sitelerinin tarih/sosyal bilgiler eğitimindeki önemi ve kullanım durumu

1990’lı yıllardan itibaren Web, kısa sürede bilimsel araştırmalardan ticarete, ekonomiye, iletişime, uzaktan eğitimden sanata ve son yıllarda değişen sosyal ilişkiler gibi hemen her alanlarda yaygın ve güçlü bir konumuna gelmiştir. Eğitimde “web”in gücü mutlaka kullanılmalı (Ergün ve Ergün 2008, s. 4) ve değerlendirmeye açık olmalıdır. Web siteleri, bilgisayarların sunduğu bilgilerin herkesin anlayabileceği yazı, resim, ses, film, video gibi şekiller ile insanlara sunulmasına (Ergün ve Ergün, 2008, s. 4) ve eğitimsel özelliğinden yararlanıldığı takdirde zenginlik oluşturma özelliğine sahiptirler. İnternete ulaşım imkânı web sayfası ile sağlanabilmektedir. İnternet teknolojisine yönelik en büyük devrim olarak adlandırılan “www” (World Wide Web) Geniş Dünya Ağı sayesinde hazırlanabilen siteler ve sayfaların tasarlanması daha anlamlı hale gelmeye başladığı söylenebilir.

Medya okuryazarlığı, “bir medya içeriği ile karşı karşıya kalındığı durumlarda medya mesajlarını daha iyi anlayabilmek için bilişsel, duyuşsal, estetik ve etik nitelikleri bir bütün olarak kullanabilme becerisini geliştirme süreci” (Yalvaç, 2012’den akt. Bulut Özek, 2016, s. 807) olarak tanımlanabilir. Sosyal bilgiler/tarih derslerinde, öğretmen ve öğrencilerin dijital ürünleri kullanırken amaç ve kapsamlarına uygun kaynaklara doğru bir şekilde ulaşmanın yol ve yöntemini bilmeleri, sürecin verimli geçmesine olanak sağlayabilir. İnternet teknolojisinin gelişmesiyle içinde bulunulan çağın her alanında önem arz eden medya okuryazarlığı hem öğrenciler hem eğitimciler hem de genel anlamda tüm araştırmacılar için üzerinde durulması gereken bir problem durumunu teşkil eder niteliktedir. İnternetin en güçlü üç boyutu; internet üzerinden her türlü ürünün sunulabilmesi, görsel ve sesli uyarıların yanına interaktivitelerin dahil olması ve dünyanın her tarafındaki insanlara ulaşılabilmesi (Ergün ve Ergün, 2008, s. 6) potansiyeli ile güvenlik özelliğinin ciddiyeti de ön plana çıkmıştır.

Farklı bilgisayarların bir ağ oluşturarak birbirlerine bağlanması ile oluşan internet, e-posta, video konferansları, sohbetler ve web siteleri hem iletişim için hem de bilgi sunuşu ile değerli bir kazanç oluşturduğu söylenebilir (Oral, 2005). Çağımız bilgi ve iletişim teknolojilerinde (ICT) yaşanan hızlı değişim eğitimi de etkilemekte, bilişim teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde bilgi, beceri ve tutumlar öğrencilere daha kolay öğretilenilmekte ve bu bilgiler daha kalıcı hale gelebilmektedir (Demircioğlu, 2008, s. 203). Eğitim politikaları ve stratejileri, her ülkede üzerinde önemle durulan ve günümüz değişim ve gelişimlerine hızlı bir şekilde adapte edilmeye çalışılan önemli bir alandır. Oral (2005’ten akt. Demircioğlu, 2008)’a göre internetten yararlanmanın 6 farklı unsuru bulunur. Bunlar:

1. *“Uzaktan eğitim için internet*
2. *Sınıf öğretimini desteklemek için internet*
3. *Araştırma/başvuru kaynağı olarak internet*
4. *Hizmet içi eğitimi yaygınlaştırmak için internet*
5. *Halk eğitimi için internet*
6. *Bireysel öğretimi gerçekleştirmek için internettir” (s. 204).*

İnternet sayesinde sınırlar ortadan kalkmakta, sınıf içi etkinlikler için önemli kazanımlar oluşmakta, geniş halk yığınları eğitilebilmekte ve yaşam boyu öğrenme imkânı oluşmaktadır. İnternet desteği ile oluşturulan özel web sitelerinin varlığı ile öğrencilerin bilgiyi işleme ve geliştirme olanakları artmaktadır (Demircioğlu, 2008). Güncel sorunlar arasında yer alan toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadınların haklarını kullanma sürecinde karşılaştıkları güçlükler sonucunda ortaya çıkan dezavantajlı durumun varlığı, bu alanlarda (sanal ortam ve eğitsel içerikli videolar) üretilen eğitim materyallerini duyulan gereksinimi gündeme taşır (Sümer, 2021, s. 112).

Geçmişin bugünümüzü şekillendirdiği ve bu günümüzün de geleceğimizi şekillendireceği düşüncesi tarih öğretiminin ne derece elzem bir alan olduğunu göstermektedir (Ergün ve Ergün, 2008, s. 5). Tarih derslerinde internet kullanımı ile öğrencileri derste daha aktif tutarak, tarih derslerinin daha zengin ve daha eğlenceli hale gelmesini destekler, çünkü internet çok zengin bir siber kütüphanedir ve içinde çok sayıda çeşitli bilgiler barındırmaktadır (Ulusoy, 2012, s. 74). İnternetin içerik olarak sahip olduğu zenginlik, eksik konuların tamamlanmasını ve geliştirilmesini de desteklemektedir. Ulusoy'a (2012) göre, internet kullanımının tarih derslerine olan yararları şunlardır:

- “1) Konu ile ilgili siber müze turları yapmak mümkündür.*
- 2) Farklı örnek olaylara ulaşmak mümkündür.*
- 3) Çevrim içi dramalara erişerek dersi zenginleştirmek mümkündür.*
- 4) Konuyla ilgili şiirler, hikayeler, masallar, efsaneler, anılar vb. kaynaklara erişim mümkündür.*
- 5) Resim, minyatür, belgesel, video ve filmlerle ilgili olarak konuya yönelik görsel veya işitsel materyallere erişim mümkündür.*
- 6) Çeşitli oyunlar, animasyonlar, simülasyonlar, bulmacalar, haritalar ulaşım kolaylaşır. Bu nedenle öğrenciler teorik bilgilerin yanı sıra pratik yapma şansı da edinmiş olurlar. Bu nedenle öğretmenlerin yeterli bilgiye sahip olması ve internet, bilgisayar ve diğer teknolojik cihazları kullanma becerileri önem arz eden bir konudur” (s.74).*

Dewey’e göre, “tarih öğretiminin amacı, çocuğa sosyal hayatın değerlerini kazandırmak insanların birbirleriyle olan iş birliğini etkili hale getirmek, toplumun gelişmesine faydalı ya da faydasız olan etkenleri anlayabilmelerini sağlamada tarihin işe koşulmasını ve dinamikleştirilmesi” olarak açıklanmaktadır (Dewey, 2001, s. 43). Günümüz dünyasını anlamak için tarih eğitimi önemli bir unsur olarak değerlendirilmelidir zira geçmişteki olayların sebep ve sonuçlarının analiz edilmesine olanak sağlanması ile bireylerin kendi sentezlerini oluşturarak hem geçmişini hem de günümüzü daha anlamlı kavramasına imkân tanıyabilir (Semerci ve Özer, 2004, s. 5). Öğrenen bireylerin birçok duyu organına hitap eden bir öğrenme faaliyeti içerisinde yer almalarının onların hatırd tutma ve öğrenme düzeylerine olumlu etkide bulunduğu (G. Dilek, 2022b) söylenebilir. İçerdiği konular ve disiplinler neticesinde görsel işitsel materyalleri faydalı ve öğrenmeye yardımcı olacak şekilde kullanabilmek, MEB programındaki derslerden olan tarih ve sosyal bilgiler için önemli bir rolü üstlenmektedir (Sümer, 2021).

Sosyal bilgiler tarih öğretiminde birincil kaynaklar olarak görsellerin kullanımı oldukça önemlidir (Alabaş, 2007). Dönem dergileri ve gazetelerine ek olarak günümüz teknoloji ve sanat anlayışının birer ürünü olan animasyonlar, video ve benzeri görsel işitsel materyaller, öğrencilerin birer tarihçi gibi çalışmalarına destek olmak, ilgi ve dikkati derse çekmek için öğretmen tarafından kullanılabilir ürünler arasında yer alabilir (Sümer, 2021, s. 24). Öğrenci merkezli ve öğrencinin aktif katılımını sağlayabilen, düşüncelere değer veren ve bilginin yaşamla bütünleştirilerek anlamlı hâle getirildiği bir öğrenme ve öğretme ortamı öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı olumlu tutum geliştirmesine katkı sağlayabilir (Öztürk ve Dilek, 2002). Öğrencilerin, öğrenme sürecinde aktif olmalarını sağlayabilmenin ön koşulu, ilgi ve yetenekleri bağlamında dikkatini hedeflenen amaca yoğunlaştırabilmesine olanak sağlamaktır.

Tarih/sosyal bilgiler eğitiminde özellikle kronolojiyi ve zamanı algılama; tarihsel yorum ve analiz bakımından geçmiş zamanlardan kalmış olan nesnelerin incelenip değerlendirilmesi ile bir yoruma ulaşılabilmesinde, ders süreçlerinde kaynakların kullanımının önemini yansıtmaktadır (Alabaş, 2007, s.7). Bununla birlikte öğretim sürecinde kullanılacak materyal zenginliği ve etkinliklerin ilgi çekiciliği de öğrenciyi süreçte aktif tutmayı sağlayabilmektedir. İnternet destekli Sosyal Bilgiler öğretim yönteminin, Sosyal Bilgiler öğretiminde akademik başarıyı artırdığı ve öğrenmenin kalıcı

olmasını sağladığı (Türker ve Yaylak, 2011, s. 165) bilinmektedir. Eğitime yardımcı dijital zeminler olarak dizayn edilen web siteleri, öğretimde eksik kalan kısımların doldurulmasını sağlarken; görsel zenginliği ile birlikte kalıcı öğrenmelerin oluşmasını (Demircioğlu, 2008, s.207) da desteklemektedir. Web sitelerin kullanımı ile eğitimde ekonomikliği ve fırsat eşitliği imkânını sunmanın yanında daha özgür bir öğrenme ortamı sağlanmasına olumlu etki edeceği de düşünülebilir.

2.4.2. Kadın tarihi ve öğretimi bağlamında web siteleri

Berktaş (2003)’a göre, “yakın zamana dek, [...] tarihçilerin tümü erkekti ve cinsiyetler arasındaki ilişkilere bakış açıları da ister istemez ataerkil toplumsal cinsiyet kalıplarının etkisi altında” (s. 22) gelişim göstermiş ve toplumsal yaşamı şekillendirmiştir. Buna göre, tarihin yazılmasında ve aktarılmasında, eril/ataerkil yönelimli ideolojilerin kaynaklık ettiği düşünülebilir. Örneğin romantik tarihçiliğin temsilcilerinden Michelet, “cinsiyetler arasındaki ilişkiyi tarihin itici güçlerinden biri olarak görür ama, kadını doğa, erkeği de kültür ve uygarlık ile ilişkilendirip birbirinin karşısına diken geleneksel ataerkil ideolojinin etkisi altında olduğu için, kadınları ancak özel alandaki eş ve anne rolünden çıkmadıkları sürece olumlu bir güç olarak değerlendirir” (Moreau, 1982’den akt. Berktaş, 2003, s. 22). Öte yandan kadın tarihine yönelik “tarihsel bilginin üretimi, tarihin kadın aktörleriyle kadın tarihçilerin/ araştırmacıların girdiği diyalog sürecinde kadın çalışmaları literatüründen beslenen yaklaşımlar izlenerek gerçekleşir” (G. Dilek, 2022a, s. 15).

Kadın tarihi öğretiminde kullanılabilecek yöntem ve yaklaşımlar şu şekilde aktarılabilir: “bir taraftan tarih öğretim yöntemlerini, diğer taraftan kadın çalışmaları ve toplumsal cinsiyet literatürünün temel argümanlarını kullanan bir yaklaşım benimsenmesi” (G. Dilek, 2022a) ve buna göre kadın tarihine odaklanan öğretim materyalleri geliştirilmek istendiğinde ise şu ilkeler göz önüne alınabilir:

- “Kadınları okul tarihinde görünür kılmak.
- Mücadele ve ezilme deneyimlerini birlikte sunmak.
- Kadın hakları/hareketi geçmişini görünür kılmak.
- Tarihsel kadın kahramanları sunmak.

- Tarihe toplumsal cinsiyet perspektifinden bakabilmek.
- Kaynak temelli öğrenme yaklaşımını benimsemek.
- Öncü kadın deneyimlerinden hareket etmek.
- Öğretimi sınıf dışına taşımak” (s. 19-28).

Bu sıralama ile kadın tarihini görünür kılma mücadelesinin eğitim/öğretim ortamlarına taşınacak olmasında, gelişim süreçlerinin en hızlı evrelerinde olduğu bilinen öğrencilerin farkındalıklarında/algılamalarında oluşabilecek değişim ve gelişimin gücü ile hızının artırılabilir olduğu söylenebilir. Bu sürecin desteklenmesinde ön sırada yer aldığı söylenebilecek olan kanıtların kullanımı hedeflenen farkındalık üzerinde etki yaratabilecektir. Kanıt temelli çalışma yöntemi ile gerçekleştirilecek öğrenmelerin, geçmişteki cinsiyet ayrımcılığı, eşitlik ve kadınların hakları için mücadelelerine yönelik bir tarihsel farkındalık ve bakış açısı oluşturmaya destek olabileceği (Kaptan İzmir ve Alabaş, 2022, s. 67) yorumlaması yapılabilir.

“Uzun yıllar görünmez oldukları tarih yazımının kadınlara açılması, kadın imgelerinin tarih sahnesinde ve tarih yazımında görünür hale gelmesi, tarih felsefesi ve tarih yazımındaki bir dizi paradigma değişimi sonucunda” (G. Dilek, 2012, s. 16) kendisini gösterebilmiş ve ilerleme kaydetmiştir. Toplum yaşamına dahil, farklı alanlarda görülen birtakım sistemsel değişimin zihinsel ve düşünsel alan sayesinde gelişim gösterdiği bilinmektedir. Bu minvalde bakılacak olduğunda, kadınların kendilerine ve içinde bulundukları toplumsal yaşamın riayet ettiği diğer pek çok alandaki konumları ve rolleri, onların geri planda tutulmakta olduklarını fark etmelerine neden olmuştur denilebilir.

Fransız Devrimi ve Sanayi Devriminin getirileri sonucu yaşanan 1830-1848 İhtilalleri ve nihayetinde I. Dünya Savaşı sürecinde, kadınların da pek çok alanda aktif olduklarını göstermiş, (savaş alanları, fabrikalar, kamu kurumları, eğitim ve sağlık kurumları) ve bağlı oldukları ulus için yapmış oldukları fedakarlıkların değerinin yeterince bilinmemesi, çalınmış olan haklarının teslim edilmemesi, kadınları daha fazla harekete geçirmeye itmiştir. Birinci Dünya Harbinden sonra pek çok ulusun topyekûn bir mücadeleye girmiş olduğu ve varlık-yokluk savaşında toplumun her üyesinin aktif olarak mücadele ettiği bilinmektedir. Bu durum ideolojik kökenlerinin eleştiriye açılmasına uzun vadeli olarak olumlu etki yapmış olsa da verilen mücadelelerin her biri ağır

yükümlülükler oluşturmuş ve toplumları yığınlar şeklinde çökerttiği görülmüştür. İki savaş arası dönemde yaşanan gelişmeler dahilinde pek çok ülkenin eğitim ve ekonomik alanda kalkınmaya önem vermeye başlaması sosyal, hukuki, felsefi ve siyasi gelişimlerin sağlanmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bu değişimlerin pek çok ideolojik yapının yıkılmasında ve pek çok yeni ideolojik bakış açılarının doğmasına öncülük ettiği düşünülebilir.

Tarih/sosyal bilgiler öğretimine yönelik hazırlanan ders kitapları, bir ülkenin mevzuu anayasası ile birlikte -resmi söylemi- yansıtan temel unsurlardan biridir (Touraine, 2000'den akt. Çayır, 2014, s. 1). Ders kitapları ve derslerin içeriklerinin devletin temel amaç ve yönelimlerine uygun ideolojik düzlemde hazırlandığı bilinen bir gerçekliktir. Çayır (2014)'a göre, “ders kitapları kapaklarıyla, içerdiği görsellerle, seslendiği dil ile, ele aldığı ya da almadığı konularla temel bir mesaj iletir ve bu mesaj yoluyla bir ülkede hâkim ve normal sayılan söylemin kodlarını gösteren, hangi konular hakkında konuşulabileceğini ve hangi konuların tabu olduğunu yansıtan materyaller niteliğindedir” (s. 6). Bunun nedeni olarak, içerisinde bulunan toplumun yönetim erklerince ve onların belirlediği kişilerce ve kurumlarca bu kitapların hazırlanmış olması örnek gösterilebilir. MEB'e bağlı Talim ve Terbiye Kurulunun (TTK) ders kitaplarının, önerilen materyallerin ve ders planlarının hazırlanıp sunulması, devletin bu yönünü en iyi yansıtan örneği olarak belirtilebilir.

Ders kitaplarının ve içeriklerinin, kullanılan dilin, görsellerin ve renklerin; toplumun şekillendirilmesinde öğrenme algısına etki ettiği gerçeği (Çayır, 2014, s. 5) üzerinde durulacak olunursa, toplumsal cinsiyet eşitliğinin ne düzeyde olduğu veya olacağı da ders kitapları ve ders içerikleri ile yakından bağlantılı olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, siyasi erkin, ataerkil özellikte olması onun bu durumu eğitime, ekonomiye, sosyal yaşama, kültüre ve diğer pek çok alana entegre etmesi sorununa yol açabilecektir. Çayır (2014, s. 7)'a göre tarih, sosyal bilgiler, inkılap tarihi, hayat bilgisi gibi ders kitaplarında kadın hakları öncelikle bilimsel, eleştirel ve çok boyutlu olmaktan öte, özcü bir biçimde aktarılmakta; iktidarın gücü ile bağlantılı olarak kadınların haklarının verilmiş olduğu vurgulanmaktadır. Bu vurgulama bir yandan kadınların tarih boyu vermiş olduğu mücadelelerin üzerini örtme eğiliminde ve ataerkil iktidarın gücünü ön plana çıkarmaya çalışır nitelikte olarak yorumlanabilir. Ders kitaplarının belli bir ideoloji bağlamında hazırlanması, farklı konuların tartışma alanı olsa da bu içeriklerde kadın tarihi öğretimine

ve toplumsal cinsiyet eşitliğine hizmet etme çabasının daha yeni filizlenen bir durum olduğu görülmekte ve bu durumun eksik veya yapılan eşitsizliğin giderilmesine yönelik atılan adım olarak da değerlendirilebilir. Gözlenen bu değişimlerin gerçekleşmesinde de kadın mücadelesi bağlantısı ile kadın tarihinin argümanlarının oluşturulması ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesindeki mücadelenin katkıları oldukça değerlidir.

Tarih ve sosyal bilgiler eğitimi, bilindiği üzere soyut kavramların bol olduğu ve öğrenmenin gerçekleşmesi için farklı materyallerin, yöntemlerin ve tekniklerin bir arada kullanılmasını da gerekli kılar. İnternetin en sağlam giriş ve çıkış kapısı web siteleri ve sayfalarında gerçekleştirilebilmektedir (Ergün ve Ergün, 2008, s. 5). Web site kullanımına geçişle birlikte inşalar karşılarında sınırsız bir dünya ağı görebilmektedir. Nitekim internetin kullanım hedeflerinin belirlenmiş olması bu sınırsız dünyadan istendik noktaya ulaşma kolaylığı sağlayacaktır. Öğretmenler, yöneticiler veya veliler, web'in hem okul kurumunda hem de ev ortamında kullanımını geliştirmek ve verimli bir öğretim süreci sağlamak için kendi farkındalıklarını oluşturmakla sorumludur ve bu durum derslerin verimli geçmesine olumlu katkı sağlar (Ergün ve Ergün, 2008, s. 6). Eğitimcilerin ve ailelerin web sitelerinden faydalanma yönünde beceri geliştirmeleri, web sitelerin bir kaynak materyal olarak daha etkin kullanılmasını sağlayabilir.

2.5. Tarih Öğretim Yöntemleri ve Yaklaşımları

Tarihe ve tarih öğretimine yönelik bakış açıları birbirinden farklılık ve çeşitlilik gösterse de genel olarak tarih, bireyin bilişsel ve duygusal gelişimine katkıda bulunan bir ders programı veya geçmişe ait verilerin elde edilerek yorumlanması, geleceği şekillendirmesi ve geçmişe ayna tutması bağlamında tarihi bilimsel açıdan genelleme ve teoriler üreten bir ders programı olarak göstermektedir (D. Dilek, 2007). Geleneksel tarih, içeriksel olarak savaşlar ve siyasi gelişimler üzerine inşa edilmiş ve eril bakış açısı ağırlıklı işlenmiş bir alan olarak değerlendirilebilir. Nitekim pek çok modern tarih bilimi uzmanlarının da bu duruma yaklaşımlarının benzer olduğu görülmektedir. Berktaş (2003)'a göre E. H. Carr'ın '*Tarih Nedir?*' sorusu ise zamanla tarih yapmanın imkânı üzerine çeşitli argümanlarla yer değiştirmiş; bu doğrultuda "bir yandan geçmişe ilişkin nesnel bilginin olabilirliği sorgunırken, bir yandan da tarihinin nesnel gerçeğin tümüyle

tarafsız bir kayıtçısı olamayacağı savunul[muştur]” (s. 16). Buna göre, “[T]arihçi bir yorumcudan, her tarih yazımı da bir ‘anlatıdan’ ibaretti” (Berktaş, 2003, s. 16).

Barton ve Levstik’e (2004) göre tarih yedi madde altında incelenebilmektedir:

1. Tarih birçok etkinlik ve amaç içerir.
2. Tarih muhtemel geleceği betimlemeye yarar.
3. Tarih önemli sorular ve temalardan beslenir.
4. Tarih yorumlanmaya açıktır.
5. Tarih rivayetlerle aktarılabilmektedir.
6. Tarih sadece siyaset [sadece savaş] değildir.
7. Tarih ihtilaflıdır (aykırılık, uyuşmazlık anlaşmazlık içeren) (Alabaş, 2007’den akt. Kızılay, s. 11).

Devletlerin geçmişle olan bağlarını temel olarak kuvvetlendirme ve meşrulaştırma konusunda tarih bilimi her ulusun üzerinde önemle durduğu bir disiplin olarak nitelendirilebilir. MEB’in hazırlamış olduğu tarih öğretim programının temel felsefe ve genel amaçlarına bakılacak olduğunda şu şekilde bir açıklama görülmektedir:

“On dokuzuncu yüzyılda ulus devletlerin ortaya çıkmasını takiben genel eğitim kurumlarına verilen en önemli görevlerden birisi, vatandaşlık bilinci gelişmiş bireyler yetiştirmek olmuştur. Bu doğrultuda dil ve edebiyatın yanı sıra tarih derslerine de özel önem verilmiştir. Bu dönemde geçmişteki olay ve olguların tarihçiler tarafından ortaya konulduğu haliyle öğrencilere aktarılmasını temel alan geleneksel tarih öğretimi anlayışı hakim olmuştur. Yirminci yüzyılın son çeyreğinde gelişen yeni tarih öğretimi anlayışında ise bilgiden ziyade tarihsel düşünme becerileri ön plana çıkarılmış ve öğrencilere kanıt değerlendirme, eleştirel düşünme ve problem çözüme gibi becerilerin kazandırılması hedeflenmiştir” (MEB, 2018a, s. 11).

Bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için önerilen yöntemlerin uygulanmasında ve hayata geçirilmesinde pek çok etken ve disiplinin bir arada çalışması gerekliliği göz önüne çıkmaktadır. MEB’in hazırlamış olduğu öğretim programında bu yaklaşımı destekleyen

temel yeterlilikler ve amaçlar içerisinde “birincil ve ikincil kaynaklarda yer alan kanıtları belirleme, analiz etme, yorumlama ve değerlendirme[ye yönelik] [...] beceri[...] geliştir[ilmesi ile] edin[ilen] bilgilerin doğrulu[k] ve geçerliliğini sorgulay[ıp] kanıtla desteklenene çıkarımlarda bulunma[...]” yönelimli düşünceler aktarılır (MEB, 2018a, s.12). Farklı bakış açılarının edinimi ve tarihi öğrenirken bu perspektiften yola çıkılması, buna yönelik toplum olma bilincinin geliştirilmesinin hedeflendiği düşünülebilir. Toplumsal gelişim ve değişim hedefli yönelimlerin öğretim bağlamında sosyal, kültürel, ekonomik ve cinsiyete dayalı ayrımcılığın giderilmesi, bu hedeflerin gerçekleşmesinde etki sağlayacağını söylemek mümkündür. Tarih öğretim programlarında ders kitabı içeriğinin toplumsal cinsiyet eşitliği dikkate alınarak hazırlanması da yer almaktadır (Alabaş, 2018, s.1321). Bu maddenin ders kitabı içerisinde ve ders programına eklenen kazanımlar arasında ne derece yer aldığı ise tartışmaya açık bir kapı bırakır niteliktedir. Çünkü tarihsel gelişim sürecinde aktarılan geçmişin bilgisi içerisinde, kadın tarihi öğretimine yönelik içeriklerin oldukça eksik olduğu, tarihin daha çok erkeklerin yapıp ettiklerini aktaran bir bilim niteliği taşıdığı ve tarihte varlık göstermiş bazı kadınların ise (Selçuklu, Osmanlı Dönemleri vd.) iktidar mücadelesinde olmaları, kötü şekilde yorumlanmakta ve kadınların iktidar alanında güç elde etme mücadelelerine girmiş olmalarını devletlerin yıkılışına sebep olan durum olarak yansıtılmakta ve kadına karşı düşmanca bir dil işlendiği anlaşılabilmektedir (G. Dilek, 2012; Peirce, 1993). Örnek verilecek olursa; Millî Eğitim Bakanlığınca ve Talim Terbiye Kurulu tarafından hazırlanıp sunulmakta olan 9. sınıf tarih ders kitabının 6. ünitesinde (MEB, 2021, s. 196), Terken Hatun’un Selçuklu Devletinde taht kavgası sorununun oluşmasına sebebiyet verdiği ve bundan dolayı devletin gücünün zayıflatmış olduğu bilgisinin yer aldığı, tarih öğretiminde kadına olan bakış açısının henüz yanlı olarak sürdürüldüğünü göstermektedir. Çünkü bu örnekte, kadınların da iktidarda söz sahibi olmaya haklarının olduğu algısı yerine, kadınların hal ve hareketlerinin veya taleplerinin devleti yıkılış sürecine götürdüğü algısının aktarılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Buna bir diğer örnek, Osmanlı Hanedanı döneminde, haremdeki kadınların iktidarda söz sahibi olma mücadelelerinin, devleti zayıflatan unsurları arasında aktarılması gösterilebilir.

Tarihin aktarımında rol oynayan aktörün, modern tarih bilimi perspektifinden uzak oluşu, bu bağlamda tarihin objektifliğine ve güvenilirliğine set örecektir. Post-modernist yaklaşımın etkisinin de göz önüne alınıp, “eskiden tarihin konusu sayılmayan pek çok

konu ve alanın araştırmaya açılmasına yardımcı olması ve ‘toplumsal bilim yaklaşımlarının az ya da çok [bireyi] dışladığı, [görülen geleneksel tarihin] *birey olarak insanı* tarihteki yerine iade’ etmesi” (Collingwood, 1961’den akt. Berktaş, 2003, s. 17), hakkını vermesi gerektiğini belirtmesi bu konuda kadınların da tarihteki varlık haklarının iadesinin önemini yansıtmaktadır. İki dünya savaşı yaşamış ülkeler mevcut tarih öğretimlerinin barış ortamı oluşturmada etkili olmadığını fark etmiş ve bu nedenle özellikle İngiltere başta olmak üzere yeni tarih öğretim yaklaşımları denenmeye başlanmıştır. Bu anlayışlardan biri olan “geçmişin bilgisinin” aktarılmasının yanında problem çözme ve düşünme becerilerini hedefinde olduğu gözlenen web siteleri öğretim sürecinde kullanıldığında olumlu dönütler yarattığı söylenebilir geliştirmek (Demircioğlu 2014, s. 68).

Öğrencilerin ait oldukları grubun geçmişine saygı duymalarını ve toplumun içselleştirmiş olduğu ahlaki kuralların yerleşmesini (Safran ve Şimşek, 2006) sağlamakta tarih öğretiminin büyük bir yeri vardır. Demircioğlu (2014)’na göre tarih öğretimi her ülkede farklı metot, yaklaşım ve tekniklere sahiptir” ve genel olarak gelişmiş ülkeler bu konuyu ‘birey temelli’ öğrenme bağlamında ele almakta; tarih öğretim amaçlarını şu şekilde sınıflandırmaktadır:

1. *“Tarihsel bilgi, toplumsal değerler ve kültür aktarımı için tarih öğretimi.*
2. *Geçmiş ve bugün anlamak için tarihi öğretimi.*
3. *Mevcut ideolojik yapının benimsetilmesi ve kimlik gelişimi için tarih öğretimi.*
4. *Öğrencilere deneyim ve bilimsel düşünme becerilerini kazandırmak için tarih öğretimi.*
5. *İlgili temel kavramların öğretimi için tarih öğretimi.*
6. *Dil becerilerini ve boş zamanları değerlendirmek için tarih öğretimi” (s. 69).*

Tarihi var eden insan faaliyetlerinin geçmişten günümüze aktarımında tarih yazıcılığının önemi büyüktür. Çünkü bir olayın aktarıcısı olmadığı takdirde bu durum, tarihi olayın aktarımını ya sözlü tarih yöntemi ile devam ettirecektir ya da yok olacaktır. Bu bağlamda, Gadamer’in (2002) yorumlamasına göre, tarihsel olarak konumlandırılabilen yazar ile tarihsel olarak konumlandırılmış okuyucu arasında ortak bir anlam yaratma çabası

gerçekleştğinde, *ufukların füzyonu* meydana gelecektir ve aktarılan metinde farklı anlamlar oluşup sürekli bir yeniden yorumlama veya değerlendirme gerçekleşecektir (Gadamer, 2002'den akt. Çelik, 2013, s. 131). Bilinen anlamda tarih kesinlikle belleğin en bilgilisi, en farkında, en bilinçli ve muhtemelen en karmaşık bölgesidir; fakat aynı derecede, tüm varlıkların kırılmalı ve büyüleyici mevcudiyetinin getirdiği derinliklerden, bize deneyim yoluyla verilen her şeyin var oluş biçimi olduğu için tarih, düşüncemizdeki kaçınılmaz unsurlar halindedir (Scott, 2013, s. 48).

“Söz konusu olan ister ulus, ister sınıf oluşumu, isterse de ekonomik kalkınma hikayesi olsun; toplumsal tarih, hayatları ve politikaları bu hikâyeye dahil edilmesi gereken bir dizi aktörü tanımlayarak yapılan işi kolaylaştırmış olsa bile kadınların dahil edilmesini savunmak ikircikli bir işti. Çünkü mevcut varsayımlara göre kadınlar ya ‘erkek’ nosyonuna dahildi ya da özel, ev içi veya cinsel alanla ilişkilendirildiklerinden dolayı kamusal olay anlatıları açısından önemsiz addediyorlardı” (Scott, 2012, s. 40).

Kadının toplumsal yaşamdaki yerini her yönden etkileyen siyasi otorite, onun tarihsel süreçteki varlığını da gölgede bırakma gücünde olmuştur. Günümüzde bu etkinin azaltılmasına yönelik kadınlar lehine atılan adımların öğretim bağlamında güçlü etkiler yaratacağı düşünülmektedir. Buna göre tarih/sosyal bilgiler öğretimi kapsamındaki becerilerden olan empatinin, tarih/tarih öğretiminde ‘eşitlikçi’ yaklaşımın oluşmasına katkı sunacağı düşünülmektedir. Tarih öğretiminde, öğrencilerin geçmişi yorumlama şekilleri empati becerisinin oluşumunda önemli bir noktayı temsil eder. Buna göre öğrencilerin geçmişi bugünün gözü ile değil, dönemin şartlarını ele alarak yorumlamaları/algılamaları için hem öğretim materyallerinin yönlendirici olması hem de öğretmenlerin rehberlik edebilmeleri, sürecin belirlemiş olan hedeflere sağlıklı şekilde ulaşılmasında öncü olacaktır. Bu bağlamda öğrencilerin tarih öğrenirken sorgulayıcı ve aktif durumda olmaları gözetilen bir durum niteliğindedir.

“1980’li yıllarda İngiltere’de kız öğrencilerin tarih derslerinde başarısız oldukları görülmüş ve bunun nedenleri araştırılmıştır. Bulgular, tarih konularının ‘ataerkil’ bir yapıda olduğu ve erkek merkezli bir bakış açısının egemen olduğu şeklindedir. Kız öğrenciler, erkeklerin ‘önemli’ hikayeleri ile ilgilenmemekte ve tarihteki kişilerle özdeşim kurma eğilimi

göstermemektedirler. Bu gösterge, toplumların kadın-erkek ilişkileri ile ilişkili olarak yaşanan problemlerle ilgilidir ve sonuçları tarih derslerine yansımaktadır” (Safran, 2008, s. 15).

Tarihe karşı eşit algı ve eşit perspektif oluşturulması ve var olan ikirciklerin giderilmesine yönelik farkındalığın arttığı düşünülen son dönemlerde, bu konunun öneminin gittikçe yükselmekte olduğu görülebilmektedir. Tarih öğretiminde ulaşılan kaynaklardan yararlanarak geçmişteki olay ve olguların yayılımında etkin olan insanların, onların duygu, düşünce ve eylemlerini içinde yaşadıkları tarihsel durumları dikkate alarak anlamaya çalışma olarak tanımlanabilecek tarihsel empati, öğretimde kazandırılması önemsenen tarihsel anlama (D. Dilek, 2007) becerilerine kaynaklık edebilmektedir.

Yeni tarih öğretimi anlayışları eğitim felsefelerinin değişmesinden etkilenmiş; yapılandırmacı ve oluşturmacı tarih öğretimi anlayışının, geleneksel tarih öğretimine karşı olduğu ve temelinde deneyim, keşfetme ve problem çözme içeren tarihsel olayların geçmişin şartları içinde değerlendirmesini önemseyen bir yaklaşımla ön plana çıkmıştır (D. Dilek, 2007). Tarihsel olay veya olgulara yaklaşımların değişimi yöntemsel değişimleri de içerir ve buna göre Yapıcı (2006, s. 33)’nın yorumu düşünülecek olduğunda, oluşturmacı tarih öğretimi yaklaşımında ön plana çıkan en önemli faktörlerden birisi kanıtın sorgulanmasından geçmektedir. Tarihsel kanıt, geçmişten gelen, var olan ve bir yorumu desteklemek için kullanılabilen izler olarak aktarılır (Kızılay, 2014, s. 22). Modern tarih yazıcılığında tarihî olaylar birbirini etkileyen ve etkilenen döngü içerisinde, sebep, sonuç ve süreç ilişkisi ile birbirini şekillendiren ve sorgulama üzerine gelişen bir niteliktedir. Öğretim konusunda çalışmalar yapan bilim insanları arasında önemli bir yer edinmiş olan Edgar Dale, hazırlamış olduğu yaşantı konisi ile öğretimin aşamalı olarak hangi süreçlerde arttığını belirlemeye çalışmıştır. Bu temel ilkeler şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Öğrenme sürecinde yer alan duyu organlarının sayısı ne kadar fazla ise o kadar iyi öğrenir ve o kadar geç unutulur.
2. En iyi öğrenilen şeyler yaparak-yaşayarak gerçekleşen öğrenmelerdir.
3. Öğrenilen şeylerin çoğunu göz yardımı ile sağlanır.

4. En iyi öğretim, somuttan soyuta ve basitten karmaşığa doğru bir sıra izlemektedir (Çilenti, 1970’ten akt. Öztaş, 2008, s. 545).

Bu sistematik düzen göstermektedir ki öğrenmenin gerçekleşebilmesinde ve kalıcılığının güçlü olabilmesinde en etkili yöntem tüm duyu organlarının sürece aktif şekilde katılmasına olanak sağlamaktır. Bu noktada tarih/sosyal bilgiler öğretiminde görsel, işitsel, görsel-işitsel kaynaklar gibi birincil ve ikincil tarihsel kaynaklarla çalışmak önem kazanmaktadır. Birincil tarihsel kaynaklar (temel kaynaklar) olarak doğrudan ilgili döneme ait “tarihi eserler, resimler, portreler, yazılı ya da basılı dökümanlar, anıtlar, yapılar, fotoğraflar, haritalar, mitler, masallar, folklor, edebiyat, müzik, istatistikler, tutanak, hatırat v.b. (Safran, 1993, s. 831), “resmî belgeler, okul, şirket ve dini kurumlara ait kayıtlar, seyir ve kayıt defterleri”, “mektup, günlük, posta kartı, gazeteler, dergiler, karikatürler, kitapçıklar, vaazlar, politik yazılar vs.” (Kaya v.d., 2015, s.92), sayılabilirken birincil kaynaklardan hareketle oluşturulmuş eserler ise ikincil kaynaklar kapsamına girer (Kaya v.d., 2015, s.92).

Safran, (1993)’a göre temel (birincil) ve ikincil kaynakların analizi yapılacak olursa, bakış açısının keşfine, eğilimi sezmeye, gerçeği değer yargılarından ayırmaya, karmaşık materyaldeki unsurları ayrıştırmaya, varsayımları tanımlayabilmeye yarar nitelikte olması gerekir (s. 833). Buna göre kullanılacak yöntemler, teknikler ve materyallerin taşıdığı önemin büyük olduğu ve bunların öğrencilerdeki zihinsel gelişime destek olacak özellikleri barındırmasının önemi görülebilir. Safran’a (1993) göre, tarih öğretiminde uygulanacak yöntemler eşliğinde ele alınacak olan kaynakların güvenilirliği, uygunluğu, tutarlılığı, inanırlılığı, gerçekliği, bütüncüllüğü, diğer materyallerle tutarlılığı gibi nitelikleri de barındırır olması gerekmektedir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yaklaşımı kapsamında doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmada; gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi nitel veri toplama yönteminin kullanıldığı olayların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik süreçlerden (Yıldırım, Şimşek, 2018, s.41) geçilmiştir.

3.1.1. Doküman incelemesi

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım, Şimşek, 2018, s.189). Web sitelerinin içerikleri de bu yöntemle incelenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada, literatür (alan yazın) bölümünün oluşturulmasında, web sitelerinin incelenmesi sürecinde ve bu web sitelerin kullandığı kaynak materyaller üzerinde çalışılmasında doküman incelemesi yapılmaya çalışılmıştır. Yazılı olan kaynakların analizi, görsel ürünlerin incelenmesi gibi unsurlar nitel araştırmada doğrudan gözlem veya deneyin yapılamayacağı hallerde kullanılabilecek yöntemlerdendir. Bu bağlamda doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım, Şimşek, 2018, s.189).

Nitel araştırma çalışmalarında, kullanılacak dokümanların o kültürün yapısına, kullanımına yüklenen anlamlara göre değerlendirilmesi önem arz eder ve bunu yapabilmek için araştırmacının o kültürü ve dili iyi bilmesi önerilir (Sönmez ve Alacapınar, 2016, s. 108). Problem odaklı yani hedefe yönelik dokümanların kullanması, araştırmacının özüne sadık kalmasına fayda sunacaktır.

Bu araştırmanın dokümanları ABD, İngiltere ve Türkiye’de yayın yapmakta olan kadın tarihi öğretimi odaklı web siteleridir. İlgili web sitelerinin içerisinde çok sayıda tarihsel

kaynağın ve öğretim dokümanlarının yer alması nedeniyle doküman incelemesi bu araştırmada kullanılabilecek en uygun yöntem olarak belirlenmiştir.

3.1.2. Araştırmanın örnekleme

Bu araştırmada amaçlı örnekleme yönteminden ölçüt örnekleme yöntemi (Şimşek ve Yıldırım, s. 107, 112) kullanılmıştır. Kadın hakları hareketleri İngiltere ve Amerika orijinli olduğundan öncelikle bu ülkelerde yayın yapan kadın tarihi ve öğretimi temalı web siteleri anahtar sözcükler girilerek Google arama motoru yoluyla taranmış; tespit edilen siteler (İngiltere’den 4, ABD’den 7) incelenerek bunlar arasından araştırmanın amaçlarına en uygun olan birer site belirlenmiştir.

Kadın hareketleri konusunda öncülük etmiş bu iki ülkeden seçilen örneklerin yanı sıra Türkiye’den de kadın tarihi öğretimi özelinde içerik sunan web sitesi örnekleri araştırılmış, tespit edilebilen bir site araştırma sürecine dâhil edilmiştir. Böylece İngiltere’de yayın yapan The National Archives, ABD’de yayın yapan National Women’s History Museum ve Türkiye’de yayında olan Kadınlar da Oradaydı! Başlıklı üç web sitesi bu çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır.

3.1.3. Verilerin toplanması

Bu araştırmanın verileri, İngiltere’den The National Archives, ABD’den National Women’s History Museum ve Türkiye’den Kadınlar da Oradaydı! adlı tarih/kadın tarihi öğretimi odaklı web sitesi içeriklerinden elde edilmiştir.

Kadın tarihi öğretimi bağlamında örneklem olarak seçilen üç farklı web sitesi içeriği (görünüm özellikleri, tarihsel kaynaklar, (gazete, dilekçe, fotoğraf, mektup, video vb. malzemeler) öğretmenlere yönelik ders planları ve kılavuzları, öğrenciler için materyaller) bu araştırmada toplanan veriler arasındadır.

3.1.4. Verilerin analizi

Araştırma kapsamında elde edilen veri/bilgilerin çözümünde, nitel veri analizi yöntemlerinden olan betimsel analiz ve içerik analizinden yararlanılmaya çalışılmıştır. Betimsel analiz yönteminde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin, görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sıkça yer verilir ve amaç; elde edilen bulguları, düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım, Şimşek, 2018, s.239). Nitel veriler, olay veya olgunun gözlenip ölçülebildiği ancak sayılarla ifadesinin zor olduğu (Sönmez ve Alacapınar, 2016, s. 178) bir yöntem olarak yorumlanır. Kadın tarihi öğretimine yönelik ele alınan web sitelerinin sağlayabileceği fayda bu bağlamda ele alınarak alan yazında yer alan içeriklerin gerektiğinde doğrudan alıntılanması ve bundan sonra yorumlaması yapılmaya çalışılarak ilerlenmiştir.

Buna göre verilerin analizi için belirlenen temalar alt amaçlar doğrultusunda dört kategori altında toplanmıştır. Bunlar, web sitelerinin fiziksel tasarımı, ders/öğretim materyalleri bakımından yapılan tespit durumu ile birlikte öğretim yöntem ve tekniklerinin tespitine ve en sonunda ise bu olguların karşılaştırması yapılarak ilerlemeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında tespit edilen tarih/kadın tarihi öğretimi web siteleri, belirlenen bu kriterler doğrultusunda incelenmiş ve elde edilen veriler ‘‘Bulgular’’ bölümünde ilgili başlıklar altında değerlendirilerek sunulmuştur.

3.1.4.1. Betimsel analiz

Analiz, neden ve nasıl sorularına yanıt arandığı, veri setinde doğrudan görülemeyen ancak kavramsal kodlama ve sınıflama yoluyla temaların ve bu temalar arası anlamlı ilişkilerin ortaya çıkmasında olanak sağlayan süreç olarak aktarılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 238). Analiz edilecek ürünün incelenmesine yönelik kuralların olması araştırma sürecinin belli bir kulvarda ilerlemesine fayda sağlayan faktör olarak yorumlanabilir. Araştırma sürecinde toplanan verilerin, araştırma problemine ilişkin olarak neleri söylediği ya da hangi sonuçların ortaya çıktığını yansıtır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 239). Bu bağlamda web sitelerinin eğitim ortamında kullanılması ve tarih/sosyal bilgiler öğretimi gibi derslerde öğrencilerin imgelemelerinin güçlendirilerek tarihsel içerikleri daha etkin gözlemlmeleri konuların öğreniminde güçlü sonuçlar

oluşturabilir. Bu sayede sözel ağırlıklı derslerin hedeflenen kazanım ve becerilerinin gerçekleştirilmesinde konuların aktarımdaki çeşitli yöntemlerin ve kaynakların aktif kullanılması ve öğrencilerin farklı duyu organlarına hitap ederek zengin yaşantılar oluşturmalarının önemli bir nokta oluşturduğu belirtilebilir. Web sitelerinde yer alan kaynakların, ders planlarının, öğretmen kılavuzlarının, yöntem-tekniklerin ve etkinlik örneklerinin betimsel analiz yöntemi ile çalışma kapsamında gerektiği yerlerde doğrudan web sitesi içeriklerinin aktarımı ve bu verilere göre yorumlaması yapılmıştır.

“Betimsel analizli, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür analiz de amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım Sonuçlara ulaşılır” (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 240).

Bu bağlamda incelenen web sitelerinin içeriklerinde ortaya çıkan özelliklerin, hangi bilgilerin hangi yöntem ve teknikler kullanılarak aktarıldığını, betimsel analizdeki bulguların yorumlanması aşamasında ele almak mümkündür. Web sitelerinin sunduğu kaynaklar, materyaller ve tekniklerin kadın tarihi öğretimi bağlamında yorumlanabilmesi, en zengin ve verimli şekilde betimsel analiz ile gerçekleştirilebilir. Zira içerikten metin ve görsel zengin bir veri seti elde edilerek bulgular bölümünde web sitelerinden yapılan doğrudan alıntılarla sunulmuştur.

3.1.4.2. İçerik analizi

Yapılan araştırmada ele alınan web sitelerin içeriklerinin incelenmesi, sunulan olguların anlamlandırılması veya kavramsallaştırılması sürecinde önem taşımaktadır. Araştırma süreci veya sonucunda ulaşılan olguların kavramsallaştırılması içeriğinin iyi analiz edilmesini gerekli kılar.

“İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan verileri içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla

fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir'' (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 242).

Buna göre sitelerde yer alan kaynakların belirlenmesi noktasında içerik analizi kullanılmıştır. Web sitelerinin, içindeki verilerin tanımlanması, veriler içerisinde saklı olabilecek gerçeklerin ortaya çıkarılmaya çalışılması, içerik analizindeki birbirine benzeyen verileri belirli kavram ve temalar altında birleştirme sürecinde ilerleyebilmektedir. İçerik analizinde kavramsallaştırma ile birlikte yürütülen çalışmanın ayrıştırılması, incelenmesi, kodlanması ve sınıflandırması (Yıldırım ve Şimşek, 2018) yapılır. Ayrıca içerik analizinin nicel özelliğe sahip olduğu ve buna göre web sitelerinde yer alan materyallerin ve kaynakların sayısal durumlarına göre analiz için belirlenen temalar merkezinde elde edilen verilerin detaylandırılması ve frekansların tespiti amacıyla içerik analizinden yararlanılmıştır.

Araştırmanın alt amaçları doğrultusunda aşağıdaki temalar belirlenmiş; verilerin analizinde elverdiği ölçüde betimsel ve içerik analiz teknikleri birlikte kullanılmıştır.

Web sitelerinden toplanan veriler şu temalar merkezinde analiz edilmiştir:

⇒ *Web sitesinin fiziksel özellikleri:* web sitelerinin fiziksel özellikleri (görünüm, menünün kullanışlılığı, açıklayıcı yönlendirmeler, doküman durumu, renk düzeni özelinde) incelenip yorumlanmıştır.

- Görünüm ve menü özellikleri

⇒ *Web sitesinin içeriksel özellikleri:* Bu alt amaç altında ulaşılmak istenen özellikler arasında aşağıda yer alan nitelikler incelenmeye çalışılmıştır:

⇒ *Öğretmene yönelik materyaller*

- Ders planları ve kılavuzları

⇒ *Öğrencilere yönelik materyaller:* Kadın Hakları Mücadelesi, Yaşantı ve Deneyimleri, Öne çıkan/Öncü Kadınlar; olarak içeriksel ve betimsel analiz yapılarak, web sitelerinde yer alan bu başlıklar altında sınıflandırması amaçlanmaktadır. Bu tema altında

ise web sitelerinin kadın tarihi öğretimine yönelik sunduğu materyalleri (birincil kaynaklar, ikincil kaynaklar, görsel kaynaklar, ses dosyaları, animasyonlar, videolar, çalışma kağıtları vb.) nicelik ve niteliksel olarak ortaya koymayı hedeflemektedir.

- Materyal Türleri
- Materyallerin İçerdiği Temalar
 - Kadınların Hak ve Mücadelesi
 - Kadınların Yaşantı ve Deneyimleri
 - Öne çıkan/Öncü Kadınlar

⇒ *Web sitesinde yer verilen etkinlikler, öğretim yöntem ve teknikler:* Bu tema içerisinde hedeflenen durum, web sitelerinin kadın tarihi öğretimi bağlamında sunduğu içeriklerin hangi tür etkinlikler, yöntem-teknikler ile aktarılmaya çalışıldığını tespit etmeye yöneliktir.

- Kaynak/kanıt temelli öğrenme bağlamında kadınların hak mücadelesi etkinlikleri
- Dönemsel bazda kadınların yaşantı ve deneyimlerine yönelik etkinlikler
- Öne çıkan/Öncü kadınlar etkinliği

Bu verilerin analizi aşamasında, web sitelerinden tespit edilen içeriksel özellikler nitel ve nicel yönleri ele alınarak hem betimsel analiz hem de içerik analizi yöntemleri birlikte kullanılarak çözümlenmiştir. Buna göre web sitelerinin kadın tarihi öğretimine destek olma noktasında sunduğu kaynakların nicel değerleri belirlenerek bu ürünlerin kadın tarihi öğretimine hangi yönlerden etki edebileceği betimsel analiz yöntemi kullanılarak yorumlanmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, belirlenen dört kriter doğrultusunda elde edilen bulgular yoluyla ve buna yönelik ele alınacak olan araştırmanın alt amaçları ışığında: “web sitelerin fiziksel tasarımına yönelik bulgular; web sitelerinde yer alan ders/öğretim materyallerinin tespit edilmesine yönelik bulgular; web sitelerinin öğretim yöntem ve teknikleri bakımından incelenmesine yönelik bulgular ve üç farklı ülkeye ait web sitenin nitel, nicel ve içeriksel olarak karşılaştırmasına yönelik bulgular ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

4.1. İngiltere “The National Archives (Ulusal Arşivler)” Web Sitesinde Tarih/Kadın Tarihi Öğretimi

Bu başlık altında İngiltere’de (United Kingdom [UK]) yayında olan The National Archives web sitesi fiziksel görünüm ve içerik özellikleri bağlamında analiz edilmiştir. Buna göre Kasım 2022 ve Haziran 2023 tarih aralığında yayında olan web sitesi içeriği/sayfaları incelenmiştir.

Web sitesi hakkında: The National Archives (Ulusal Arşivler) web sitesinin kuruluşu 2003-2006 yılları arasına tarihlenmektedir. 2003 ve 2006 yılları arasında, her biri bilgi yönetiminin belirli yönlerinde uzmanlaşmış dört devlet kurumu olan (Public Record Office [Kamu Kayıt Bürosu], Royal Commission on Historical Manuscripts [Kraliyet Tarihi El Yazmaları Komisyonu], His Majesty’s Stationery Office [Majestelerinin Kırtasiye Ofisi] ve the Office of Public Sector Information [Kamu Sektörü Enformasyon Ofisi] bir araya gelerek Ulusal Arşivlerde tek bir organizasyon projesini başlatmışlardır (“Our History”, n.d.). Web sitesinde The National Archives rolünü “Arşiv sektörü için liderlik rolünü yerine getiriyor, fiziksel ve dijital kayıtların geleceğini güvence altına almak için çalışıyoruz” (“Our Role”, n.d.) şeklinde belirtmiştir. Yürütülen bu çalışma ile sitenin fiziksel ve dijital kaynak arşivinin eğitim kademelerinde uygun şekilde kullanımına olanak sağlandığı belirtilebilir.

The National Archives web sitesinde kadın tarihi ile ilgili genel olarak şu açıklama öne çıkmaktadır:

Ulusal Arşivler'de, koleksiyonlarımızı çoğunlukla erkeklerin sesleri çerçevesiyle ve hükümetin/geçmiş toplumların tarihi çıkarlarını yansıtır. Arşivler, onları oluşturanların değerlerini ve önyargılarını yansıtırma eğilimindedir; koleksiyonlarımızın 1000 yılı boyunca bu değerler çok değişmiştir. Kayıtlarımızda ne kadar geriye gidersek, Ortaçağ ve Erken Modern dönemde olduğu gibi kadınların sesleri o kadar az duyuluyor.

Geleneksel olarak tarih, tarihsel olarak kadınların bulunma olasılığının daha yüksek olduğu sosyal ve kültürel alanlardan ziyade siyasi tarih ve askeri tarih gibi daha erkek egemen araştırma alanlarına odaklanmıştır. Yine de hükümdarlardan yoksullara, oy hakkı kampanyacılarından siyah güç kampanyacılarına kadar kadınların deneyimlerinin izleri kayıtlarımızda yer almaktadır. İktidar konumundaki kadınlar kayıtlarda en görünür olanlar olma eğilimindedir, 'her kadının' (tüm kadınların) sesini bulmak çok daha zordur ("Women's Histories", n.d.)

Paragrafta sunulan açıklamadan sitenin bir amacının da eril güç merkezlerince oluşturulan erkek seslerinin ve deneyimlerinin baskın olduğu geleneksel tarih yazımının ötesinde kadınların görünürlüğünü sağlamak olduğu anlaşılmaktadır. Bu ifadelerden ayrıca sitenin iktidar sahibi kadınlar tarih yazımında daha görünür olmakla ve onlara dair daha çok tarihsel belge bulunmakla birlikte çeşitli sosyo-kültürel bağlamlarda ve çeşitli toplumsal tabakalardan gelen kadın deneyimlerine yönelik içerikler sunma yaklaşımını benimsediği söylenebilir. Bununla birlikte tüm kadınların seslerini aktarmanın türlü nedenlerle güç bir iş olduğu da vurgulanmıştır.

Web sitesinde ayrıca şu ifadelere yer verilmiştir:

Kadınların deneyimleri devlet tarafından çerçevelenmiştir, bu nedenle özgürce konuşamıyor veya kendi kelimelerini kullanamıyor olabilirler ancak yine de koleksiyonlar zengindir. Kadınlara oy hakkı için militan kampanyalar yürüten Süfrajettekin yıkıcı protestoları, hükümetin çıkarları tarafından çerçevelenmiştir. Süfrajettele ilişkin kayıtlar, kamu düzenini korumakla ilgilenen İçişleri Bakanlığı'nda ya da hasar ve polis masraflarını kaydeden

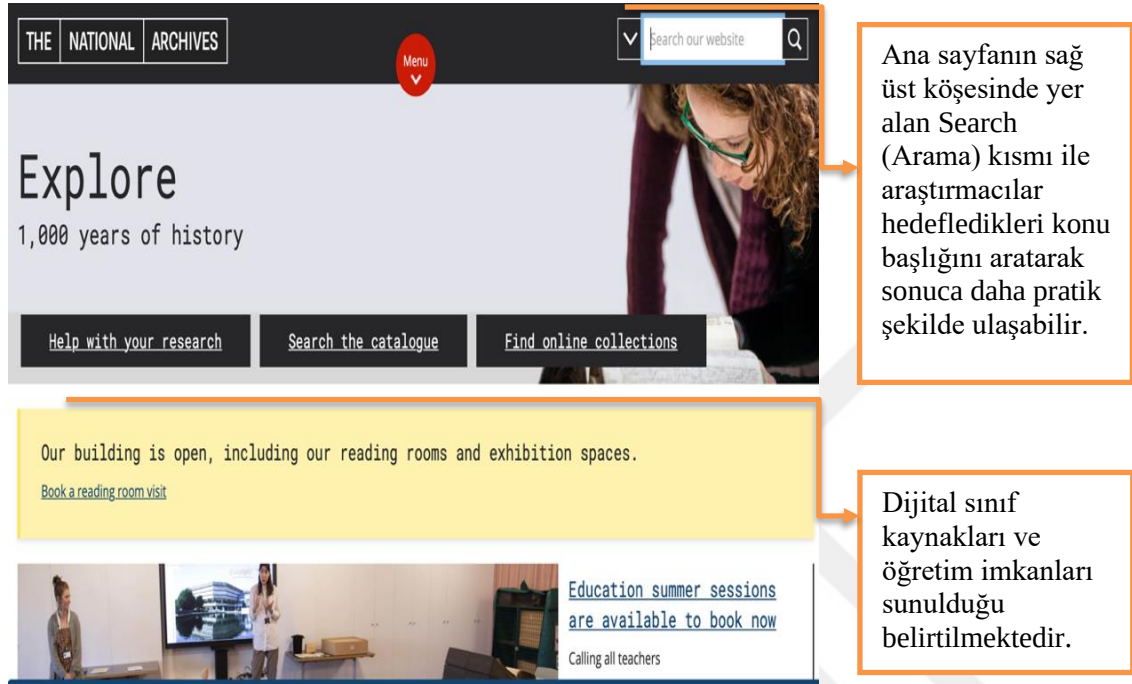
Hazine'de bulunabilir. İngiliz oy hakkı hareketinin tarihine ilişkin en güçlü koleksiyonlardan birine sahibiz. Kadınlar yıkıcı olduklarında, arşivde ayak izleri bırakma eğiliminde olmuşlardır ve bu nedenle protestolarda, barış kampanyalarında ya da eşit ücret için verilen mücadelelerde kadınlara sıklıkla rastlanabilir (“Women’s Histories”, n.d.).

Bu satırlar ilerleyen başlıklar altında gösterileceği gibi web sitesinin eril devletlerin kadınları siyasal yaşamın dışında tutma politikalarına karşı direnen ve haklarını savunan mücadeleciler, güçlü kadınlar olarak belirgin şekilde Süfraj hareketine ve onun öncülerine geniş yer verdiğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde web sitesinin kadın tarihi öğretimi bağlamında ele alınmasında karşılaşılan zengin kaynak içerikleri, öğretmen kılavuzları veya ders planları genel olarak süfraj hareketine geniş yer açmış görünmektedir. “[...] kayıtlarımızda kadınların sesleri marjinalleştirilirken, bu durumun, renkli kadınların, biseksüel ve lezbiyen kadınların, işçi sınıfı kadınlarının ve engelli kadınların deneyimleri gibi diğer marjinalleştirme ve baskı faktörleriyle karşılaştıklarında genellikle daha da arttığı kabul edilmelidir” (“Women’s Histories”, n.d.) ifadesi de web sitesinde kadınların homojen bir grup olarak görülmediği, farklı kadınlık durumlarının dikkate alındığı bir anlayışın var olduğuna işaret etmektedir.

Buraya kadar ele alınan veriler The National Archives web sitesinde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin tarihsel sürecini yansıtan, farklı kadınlık durumlarını, farklı toplumsal tabakalardan gelen kadınların deneyimlerini dikkate alan, kadınların hak arama mücadelesinde izledikleri yol ve eylemlerini şekillendiren tarihsel-toplumsal koşulları (bağlamı) ortaya koyan bir anlayış ve zengin bir tarihsel malzeme ile eğitsel içerikler sunmayı hedeflendiğini göstermektedir. Her geçen gün yeni arşiv kaynaklarının eklenmesi ile geliştirilen web sitesinin herkesi kapsayan bir geçmişi/tarihi temsil etmek için kadınların seslerini geri kazanmalarına destek olmayı, bu yolla öğrencilerin tarih öğretimi zemininde de eşitlik (toplumsal cinsiyet eşitliği) üzerinde düşünmelerini, bu değeri içselleştirmelerini amaçladığı ve bu yönde bir içerik tasarımına yöneldiği anlaşılmaktadır.

4.1.1. Web sitesinin fiziksel özellikleri

Bu başlık altında The National Archives web sitesinin fiziksel özelliklerine yönelik öne çıkan durumlar belirlenmeye çalışılmıştır.

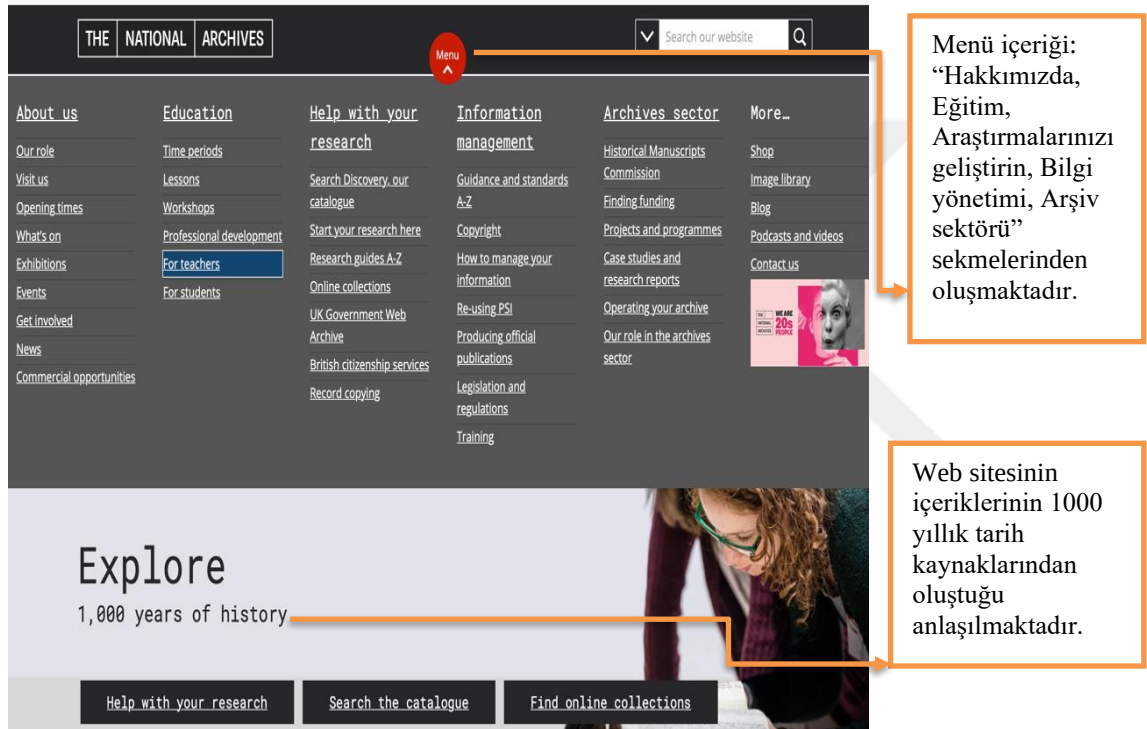

Şekil 4. 1 National Archives web sitesinin ana sayfa görünümünden bir kesit. Erişim: 15.01.2023 <https://www.nationalarchives.gov.uk>

Site görünümünün genel bir değerlendirmesi yapıldığında siteye yerleştirilen ürünlerin belirli bir nizamda olduğu, görsel uyumun dengeli, yazı karakterlerinin okunaklı ve anlaşılır olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanında sitenin doğrudan kadın tarihi öğretimi özelinde hazırlanmış bir site olmadığı, sitenin adından, ana sayfa görselinden ve “Görünüm ve menü özellikleri” başlığı altında da ele alınacağı gibi eğitim sekmesindeki Lessons (Dersler) menüsüne bakıldığında kendisini göstermektedir. Buna göre The National Archives web sitesinin genel olarak İngiliz tarihini aktarmaya yönelik tarihsel kaynak, bilgi ve materyaller sunmuş olduğu ve bu kaynaklar arasında kadın tarihi ve öğretimini de harmanlanmış şekilde aktarmaya çalıştığı anlaşılmaktadır.

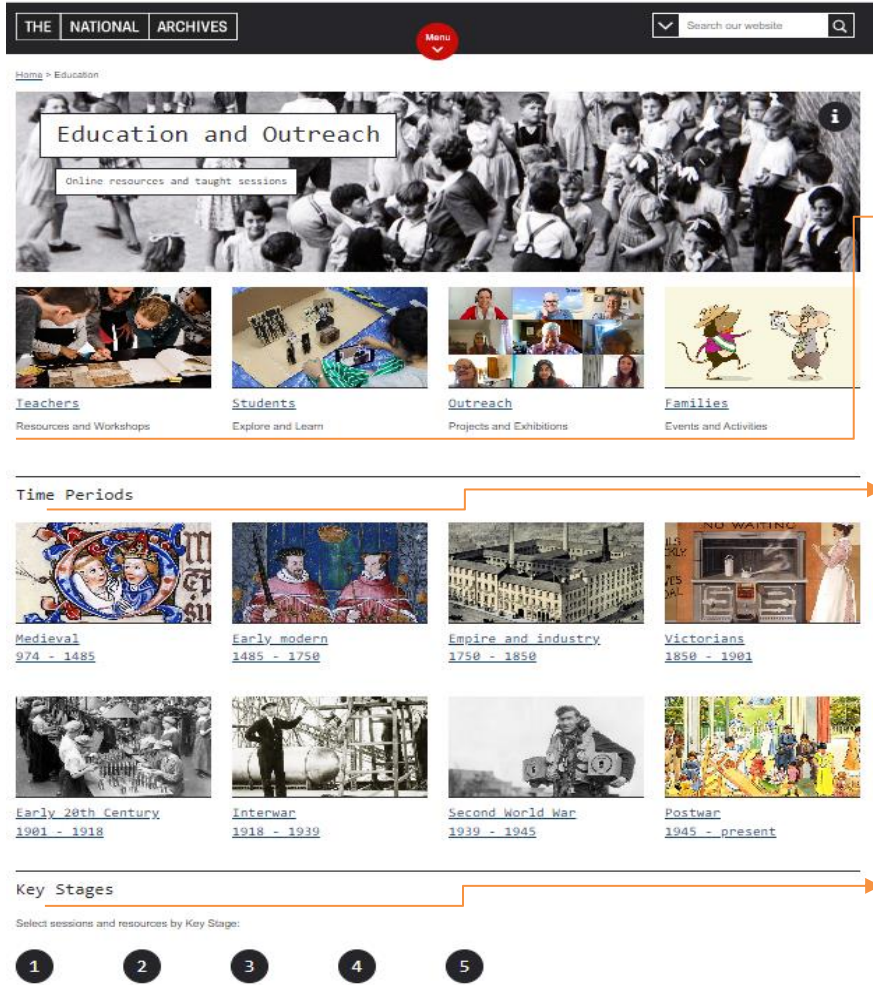
4.1.1.1. Görünüm ve menü özellikleri

Web sitesinin hem künyesinden (uk.) hem içeriğinden hem de ürünlerinden ulusal tarihin ağırlıklı olduğu anlaşılmaktadır. Site görünüm olarak ana menüde sunduğu içerikler ve yer verdiği başlıklar ile tarih öğretimi bağlamında zengin içerikler sunan bir tarih sitesi olduğunu yansıtır niteliktedir. Şekil 4.2’de The National Archives web sitesinin ana sayfasında yer alan “Menü” sekmesindeki genel başlıkları ve bu başlıkların kendi özelinde genişleyen içeriklerini göstermektedir.

Şekil 4. 2 The National Archives web sitesine ait ana sayfa ekran görüntüsü. Erişim: 15.01.2023
<https://www.nationalarchives.gov.uk>

Menünün konularının temalara ayrılmış olduğu ve her konu içeriğinin sahip olduğu tema özelinde genişletilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu menüde “Education” (Eğitim) temasının sayfanın temel içeriklerinden biri olduğu görülmektedir. Şekil 4.3’te Education and Outreach (Eğitim ve Dış Erişim) sayfasından bir kesit sunulmuştur.

İçeriklere Öğretmenler, Öğrenciler, Dış Erişim ve Aileler sekmelerinden erişilebilmektedir.

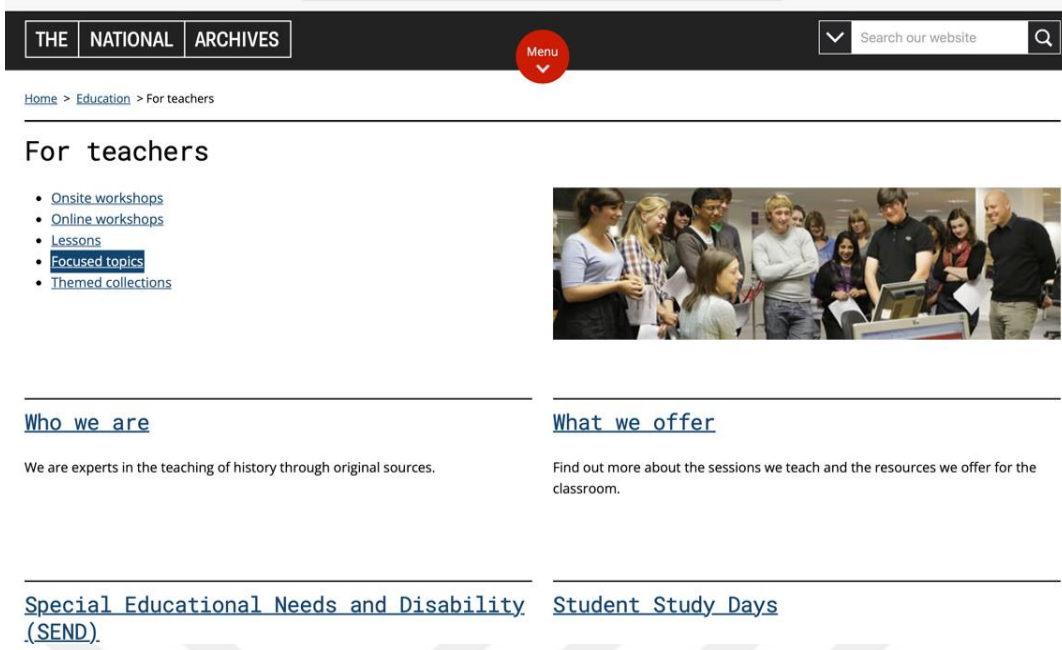
Education and Outreach (Eğitim ve Dış Erişim) ana sayfasında temalar (ana kaynaklar) tarihsel dönemlere göre sunulmuştur.

Key Stages (Anahtar Aşamalar) kısmından sınıf/yaş düzeylerine uygun içeriklere erişilebilmektedir.

Şekil 4. 3 National Archives web sitesinin eğitim sekmesinin genel görünümü. Erişim:

18.03.2023 <https://www.nationalarchives.gov.uk/education/>

Ana sayfanın menüsünde araştırmacı, öğretmen veya öğrenciler araştırma konularına göre temalardan yola çıkarak araştırmalarını geliştirebilirler. Şekil 4.3'te, The National Archives web sitesinin Education (Eğitim) sayfasının "Teachers (Öğretmenler)" sekmesinden açılan Lessons (Dersler) ve Focussed topics (Odaklanılan konular) ve Themed collections (Temalı koleksiyonlar) sekmeleri görülebilir. Şekil 4.4'te For Teachers sekmesi alt menülerini gösteren ekran görüntüsü sunulmuştur.

Şekil 4. 4 For Teachers (Öğretmenler için) sekmesine ait görüntü. Erişim: 12.05.2023

<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/teachers/>

Bu sekmeler üzerinden öğretim odaklı içeriklere ulaşılmaktadır. Lessons bölümü ve Focussed topics başlıkları takip edildiğinde araştırmacı, öğretmen veya öğrencilerin, doğrudan ders içeriğine sahip nitelikteki kaynaklara erişim sağlayabileceği ve buradan hedeflenen içeriğe ulaşarak süreci tamamlayabileceği, araştırmalarını geliştirebileceği belirtilebilir. Benzer şekilde Themed collections (Temalı koleksiyonlar) sekmesi de öğrenci ve öğretmenlerin, kendi sorularını ve tarihsel sorgulama çerçevelerini geliştirmeleri için temalı koleksiyonlardan (belirli temalara göre sunulmuş orijinal tarihsel kaynaklardan) oluşmaktadır. Ana sayfadan erişilebilen 46 ana kaynak üzerinden çok sayıda orijinal belgenin, öğretmen notlarının (Teacher's note), konunun kısa bir sunumunun (Introduction) ve dış bağlantıların (External links) yer aldığı spesifik sayfalara erişilebilmektedir. Sayfada belgelerin seslendirildiği -yalnız bir belgenin görüntüsünü ve seslendirmesini içeren-videolar; çeşitli belgelerin ve görsellerin yer aldığı videoların yanında tüm bu tarihsel kaynakların toplandığı klasörlere de yer verilmiştir. Böylece orijinal belgeler ses videosu olarak takip edilebileceği gibi, bilgisayara indirilerek de incelenebilir ve üzerinde çalışabilir şekilde sunulmuştur. Web sitesinin menüsünden eğitim konulu içerikleri tıklandığında açılan “öğretmenler için” (For teachers) yönlendirmesindeki “odaklanılan konular” (focussed topics) başlığı tıklandığında 53 kaynağın sunulduğu görülmüştür. Bu kaynaklar içerisinde ise genel

olarak ulusal tarih bağlamında ele alınan konuların yer aldığı anlaşılmaktadır. Şekil 4.5'te "Themed collections (Temalı koleksiyonlar) sayfasından erişilen I. Elizabeth Monarşisi başlıklı temanın (ana kaynağın) bulunduğu sayfadan alınan bir kesiti göstermektedir.

Konuyu araştırmak üzere çok sayıda orijinal kaynak (arşiv belgesi) sunulmuştur.

Dosyaların üzerinde tıklandığında aşağıda örneği görüldüğü gibi belgenin görüntüsü ve seslendirmesini içeren ses dosyası ile hemen altında belgenin transkriptinin sunulduğu sayfaya erişilmektedir.

Şekil 4. 5 Kraliçe I. Elizabeth'in yönetimdeki sürecine odaklı kaynakların sunulduğu görsel
Erişim:12.05.2023 <https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/elizabeth-monarchy/>

Bu noktada farklı gibi görünse de üç sekmede de (themed collections, focused topics, lessons) yer yer aynı içeriklerin sunulmuş olduğunu belirtmek gerekir. Sözelimi bu araştırmanın konusu olan "Women's Histories" ana kaynağına (temasına) her üç sekmeden de erişilebilmektedir. Ayrıca ilgili sekmelerdeki içerikler döngüsel olarak birbirine referans verir şekilde düzenlenmiştir. Sözelimi Focused topics sekmesindeki kimi temalarda Lessons ve Themed Collections sekmelerindeki ilgili içeriklere

yönlendirmeler yapılmıştır. “Focused topics” sekmesi için web sitesinde yapılan açıklama şöyledir:

“Odaklandığımız konular çok çeşitli zamanları ve yerleri kapsar. Birçoğu, doğrudan sınıfta kullanılmak üzere yapılandırılmış araştırmalar içerir. Bazıları araştırma ve hazırlık için daha kullanışlıdır, ancak hepsinin ortak noktası, benzersiz koleksiyonlarımıza erişime izin vermeleridir” (“Elizabeth I’s monarchy”, n.d.).

Bu açıklamadan da anlaşılacağı gibi bu sekmeden ders içeriklerine ve çok çeşitli koleksiyon materyallerine ulaşmak mümkündür.

THE NATIONAL ARCHIVES

Home > Education > Education sessions and resources

Focussed topics

Our focussed topics cover a huge variety of times and places. Many contain structured investigations for use directly in the classroom. Some are more useful for research and preparation but what they all have in common are the access they allow to our unique collections.

Filter by: All time periods | All key stages | Focussed topics | Remove all filters

All focussed topics

Showing 53 resources

İçeriklerin tarihsel dönem, sınıf düzeyi ve derslere göre seçilerek taranabildiği filtreleme sistemi

Sayfada yer alan 53 ana kaynaktan ilk 9'u.

Şekil 4. 6 Odaklanılan (Focussed topics) konular sekmesine ait ana sayfa görüntüsü.

Erişim:12.05.2023 <https://www.nationalarchives.gov.uk/education/sessions-and-resources/?resource-type=focussed-topics>

Şekil 4.6'teki ekran görüntüsü Focused topics (Odaklanılan konular) ana sayfasından alınan bir ekran görüntüsü kesitine aittir. Odaklanılan konular (Focussed topics) başlığı altında yer alan içeriklerin daha çok İngiliz ulusal tarihi ile ilgili olduğu ve bu sekmede 53 kaynağın (resources) yer almakta olduğu gözlenmiştir. Konu bazında bir daraltma yapılmış olması ile araştırmacılar, öğretmenler veya öğrenciler için daha kolay ve odaklanılacak konulara rahat erişilebileceği belirtilebilir. 53 kaynak arasında 52 ürünün sınıf kaynağı yani öğretim odaklı sunulduğu ve 1 kaynağın ise “Zamanda yolculuk kulübü etkinliği” adıyla sunulmuş bir etkinlik olduğu görülmüştür. Ayrıca bu bölümde yer alan içeriklerin hedef odaklı ilerlemesi ve konulara daha net ve kolay erişilebilmesi adına filtreleme yapılabildiği yani öğrencilerin yaş aralıklarını, konuların odağını ve zaman dilimlerini belirleyerek de özel arama ile hedefe göre sıralama sunacak bir hizmetin varlığı da gözlenmektedir. Bu sayede tarihe konu olmuş olay ve olguların zaman dilimleri ile birlikte öğrenci yaş gruplarına uygun içeriklerin daha kolay tespit edilebileceği söylenebilir. Buna ek olarak sitede arama yapmaya uygun bir arama butonu (Search) olması hedeflenen konuya daha hızlı ulaşmayı kolaylaştırmaktadır. Araştırmacılar öğretmenler veya öğrenciler, araştırmak istedikleri konuya yönelik web sitesinin ana sayfasına girdiklerinde hedeflenen durumu veya kavramı arama motoru kısmına yazıp arattığında, konuya yönelik materyallerin veya kaynakların sunulduğu ve araştırmacının üzerinde çalıştığı konuya kolaylıkla, zaman kaybetmeden ve verimli bir şekilde ulaşabileceği gözlenmiştir. Web sitesi sayfalarında araştırılmak istenen konulara yönelik düzenlenmiş olan içeriklerin her konuya özel fotoğraf, karikatürlü görseller ya da illüstrasyonlarla desteklenmiş olması sayfa içeriklerinin daha rahat algılanmasını sağlamaktadır.

National Archives sitesinin eğitim odaklı konular sunan bir diğer önemli sekmesinin “Lessons” (Dersler) olduğu anlaşılmaktadır. Web sitesinde sırasıyla Education-For teachers-Lessons (Eğitim-Öğretmenler için-Dersler) şeklinde ilerlendiğinde ve Lessons sekmesi tıklandığında açılan sayfada “Derslerimiz müfredatla eşleştirilmiş, tek bir dönemde işlenebilen veya ödev için takip edilebilen araştırmalardır. Bunları 'olduğu gibi' kullanabilir veya grubunuzun ihtiyaçlarına göre uyarlayabilirsiniz” açıklamasının altında çeşitli temaları gösteren 152 ana kaynağın (resources) yer aldığı görülmektedir. Şekil 4.7, Lessons sekmesine tıklandığında açılan Lessons sayfasına ait bir kesiti yansıtmaktadır.

Şekil 4.8’de bu spesifik sayfaların bir örneği olarak Lessons sekmesinden erişilen “Suffragettes in Trousers” (Pantolonlu Süfrajeterler) temasına ait sayfa içeriğinden bir kesit sunulmuştur.

Lesson at a glance

Suitable for: [Key Stage 1](#), [Key Stage 2](#), [Key Stage 3](#)

Time period: [Early 20th Century 1901-1918](#)

Curriculum topics: [Politics and social reform](#), [Significant individuals](#), [Suffrage](#)

Suggested inquiry questions: How did men help the Suffrage movement?

Potential activities: Explore the Suffrage movement with our selection of Suffrage lessons. Research key Suffrage figures and compare their methods of activism. Create a timeline of key events in the suffrage movement.

Download: [Lesson pack](#)

Related resources

[Britain 1906-1918](#)

[Cats and mice](#)

[Suffrage Tales](#)

[Suffragettes on file](#)

[Suffragettes through government eyes](#)

Task

History Hook – Starter Activity

[History Hook](#)

[Suffragettes in Trousers](#)

Leaflet for the 'Men's Political Union for Women's Enfranchisement' (Catalogue ref: CRIM 1/149)

1. What were the aims of this union?

2. How did the 'Men's Political Union for Women's Enfranchisement' hope to achieve its aims?

Pledge coupon for 'Men's Political Union for Women's Enfranchisement' (Catalogue ref: CRIM 1/149)

1. According to the membership pledge coupon, what specific action would male supporters of female suffrage take?

“Bir bakışta ders” başlığı altında sınıf düzeyleri, ilgili tarihsel dönem, öğretim programı konuları, önerilen araştırma soruları ve potansiyel etkinliklere yer verilmektedir.

Sayfadaki ders içeriğinin pdf formatında sunulduğu “ders paketi” bu linkten indirilmektedir.

“İlişkili kaynaklar” başlığı altında konuyla ilgili diğer temalara bağlantı linkleri sunulmaktadır.

“Görevler” başlığı altında çeşitli tarihsel belgeler (arşiv kaynakları) sunularak kaynak analizine yönelik sorulara yer verilmektedir.

Şekil 4. 8 Suffragette in Trousers temasının yer aldığı sayfadan bir kesit. Erişim: 12.05.2023

<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/suffragettes-in-trousers/>

Şekil 4.8’de görüldüğü gibi tarihsel belgeleri (arşiv kaynaklarını) ve bunların öğrenciler tarafından sorgulanmasına yönelik soruları takiben ilgili tarihsel bağlamın ana hatlarıyla sunulduğu Background (Arka plan), öğretmene ders ile ilgili açıklama ve önerilerin sunulduğu Teacher’s note (Öğretmen notları), konuyla ilgili araştırmanın genişletilmesi için sunulan linklerin listelendiği External links (Dış bağlantılar) başlığıyla devam etmekte ve sınıf düzeyleri belirtilerek konunun öğretim programıyla ilişkilendirildiği Connections to curriculum (Öğretim programına bağlantılar) başlığı ile son bulmaktadır.

Tüm bu verilerden yola çıkarak The National Archives web sitesindeki ana sayfanın ve menüsünün geniş olduğu, renklerin uyumluluğu, sade şekilde bir dizayn yansıttığı, sayfalardaki çeşitli unsurların kolay algılanabildiği, görseller yardımıyla yönlendirme unsurlarının dikkate alındığı web sitenin görünüm unsurlarının birbiriyle uyum içinde olduğu söylenebilir. Sitenin görselliğini zenginleştiren ürünlerin kullanımı ve sıklıkla ilgili sayfalara yönlendirmelerin bulunması web sitesine kullanım kolaylığı sağlamaktadır. The National Archives web sitesinin içeriklerine yönelik fikir oluşturmak için menüde sunulan ürünlere bakıldığında genel dünya tarihini de içeren bazı önemli olayların aktarımına ve öğretimine yer verildiği de görülmüştür. Örnek olarak Fransız Devrimi, ABD'nin bağımsızlık mücadelesi süreci, İspanya iç savaşı, II. Dünya Savaşı, ırkçılık üzerinde gelişen ve değişen süreçler, yakın geçmişi içeren soğuk savaş döneminden bazı konuların aktarılmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum web sitesinin sadece ulusal içeriklerle yetinmediğini, dünyada yaşanan diğer önemli olaylara ve gelişmelere de yer verdiğini yansıtmaktadır.

Web sitesine kolay erişim ve içerik bakımından sunulan yönlendirmelerin, genel itibari ile araştırma sürecinin verimli geçmesini ve web sitesinin kullanılabilirliğini yansıttığı belirtilebilir. Menü bölümünde farklı kategorilere ayrılmış kısımlar her araştırmacının hedefine doğru ve hızlı şekilde ulaşılmasını destekler nitelikte düzenlenmiştir.

Dersler kısmında genel itibariyle, sınıfta bir bütün olarak kullanılmak üzere tasarlanmış veya öğretmenler tarafından farklı konulara veya içeriklere uyarlanabilen, dönüştürülebilir ve indirilebilir paketlerle birlikte sunulan orijinal belgelerin kullanımına önem verildiği yani geniş oranda birincil kaynak sunulduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte bu web sitesinin sadece kadın tarihi öğretimine yönelik içerikler sunmadığı ve tarih öğretimini ulusal tarih bilinci ile yakınlaştırması, araştırmacılar için bir yandan zengin farklı alan kaynakları sunarken diğer yandan araştırmacının veya öğrencinin hedeflediği noktaya farklı yollar deneyerek ulaşması gerektiğini de ortaya çıkarmaktadır. Buna göre, sitenin sadece kadın tarihi öğretimi içeriklerinin sunulduğu bir web sitesinden ziyade genel olma ve geniş içerikli alanlara yer verme yanını da göstermektedir.

Web sitesinin genel görünüm özelliğinin kadın tarihini ilgili tarihsel bağlamlarına yerleştirerek öğrencilere birincil ve ikincil kaynaklar desteği ile aktarma ve bu şekilde

toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmeye yönelik ders içerikleri ve ürünleri oluşturma yaklaşımını yansıttığı söylenebilir. Araştırmacıların, öğretmenlerin ve öğrencilerin hedeflenen konu bağlamında bu sitede hem ulusal nitelikli tarihsel içeriklere hem de uluslararası niteliğe sahip kaynaklara erişebilmelerinin mümkün olduğu, sitenin ana sayfasında yer alan menü içeriklerine göz atıldığında ortaya çıkacak bir olgu niteliğindedir.

4.1.2. Web sitesinin içeriksel özelliklerinin tespit edilmesi

Bu kısımda web sitesinin eğitim odaklı içeriklerinin öğretmenlere yönelik sunduğu kaynakların, ders planları ve öğretmen kılavuzlarının yanı sıra öğrencilere yönelik sunulan kaynaklar, materyaller, etkinlikler ve yöntem-teknikler gibi içerik unsurları tarih öğretimi ve kadın tarihi öğretimi bağlamlarında incelenmiştir.

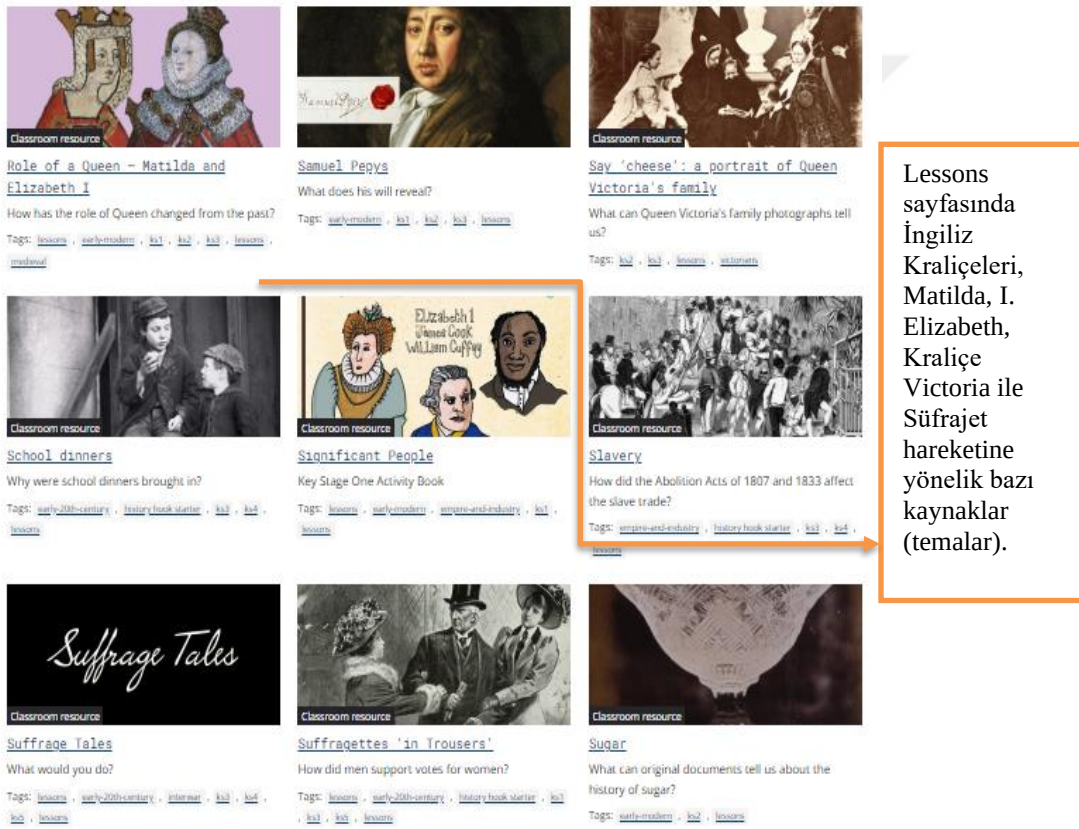
4.1.2.1. Öğretmene yönelik materyaller

National Archives web sitesinde sunulan ders planları ve sınıf kaynakları genel olarak devlet okullarının müfredatındaki kazanımlara uygun veya uyarlanabilecek özellikte görülmektedir. Key stage (Anahtar aşama) ile öğrenci yaş aralıkları ve sınıf düzeyi özelliklerinin de dikkate alındığı, müfredat konularına bağlı içeriklerin birbiri ile ilişkilendirilebilmesine olanak tanındığı söylenebilir. Bu durumun hem özel hem de devlet okullarında verilen eğitimin niteliksel olarak eşit düzeyde tutmaya yönelik olduğu söylenebilir. Öğrencilerin eriştikleri bilgilerin ve kaynakların eşit seviyede olması bu sitenin eğitimde fırsat eşitliğini önemseydiğini yansıtmaktadır. Pedagojik olarak sınıf düzeylerine göre derslerin ayarlanması da öğretim sürecinde dikkat edilen bir durumu göstermektedir.

Web sitesinin Education (Eğitim) sekmesinde –Education and Outreach sayfasında- açılan alt sekmelerde kadın tarihi öğretimi ve kadınların deneyimlerini, yaşam koşullarını anlamaya yönelik eğitsel içerikler yer almaktadır. Kadın tarihi özelinde öğretmenlere rehber niteliğinde hazırlanan kılavuzlar ve kaynakların tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesi, çeşitli yöntem, teknik ve etkinlikleri kapsayan zengin içerik sunumu ve

tarihe eşitlikçi bir perspektiften bakmayı desteklemesi bakımından bir hayli işlevsel olduğu ileri sürülebilir.

Site, ulusal tarih içinde kadın tarihi öğretimi bağlamında öğretmenler ve öğrencilere yönelik hazırlamış olduğu ders planları, kaynak desteği ve etkinlik örnekleri ile zengin bir içerik barındırmaktadır. Şekil 4.9'da İngiltere tarihinin iktidar sahibi kraliçelerine ve kadın hakları hareketlerinin gelişiminde önemli bir yere sahip olan süfrajette hareketine ait temaların görülebildiği bir kesit sunulmuştur. Bu örnek, sitenin kadın tarihi öğretimi içeriklerinin bir örneğini teşkil eder.

Şekil 4. 9 The National Archives web sitesindeki İngiltere Kraliçeleri ve Suffragette temalı içerikleri yansıtan Lessons menüsünün ekran görüntüsü. Erişim: 12.05.2023 <https://www.nationalarchives.gov.uk/education/sessions-and-oresources/?resource-type=lesson>

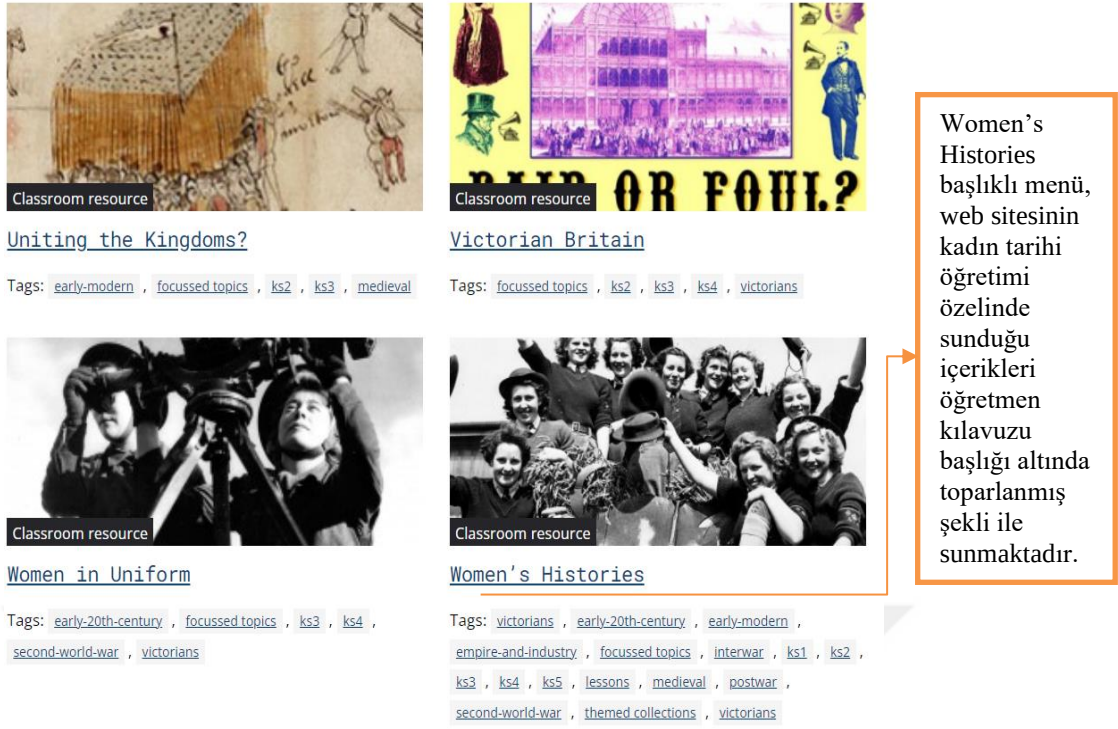
National Archives (*ulusal arşivler*) web sitesinde kadınların geçmişteki deneyimlerinin farklı alanlar ele alınarak sunulmaya çalışıldığı anlaşılabilmektedir. Bu alanda, kadınların siyasi faaliyetleri üzerinde daha yoğun durulduğu göz önüne çıkan bir durumdur. Buna

sebeep olarak ise İngiltere tarihinde kadınların siyasi alanda söz hakkına sahip olabilmenin diğer pek çok alanda da söz hakkına sahip olunacağına vermiş oldukları önemden kaynaklandığı söylenebilir. Web sitesinde de kadınların siyasi alandaki arayışları sıklıkla aktarılmış ve buna yönelik ders materyalleri üzerinde daha çok durulmuş olduğu bulgulanmıştır.

4.1.2.1.1. Ders planları ve kılavuzları

Web sitesinin Focused topics, Themed collections ve Lessons sekmelerinin her üçünden de ulaşılabilen “Women’s Histories” (Kadınların Tarihi) sekmesine tıklandığında “Women’s Histories” başlıklı PDF formatındaki öğretmen kılavuzuna erişilmektedir. Sitede çeşitli temalar kapsamında ve ilgili tarihsel bağlamlarda ele alınan tüm kadın tarihi öğretimi içeriği böylece tek bir kılavuzda toplanmış şekilde sunulmaktadır. Bu veriden hareketle farklı tarihsel bağlamlarda (Victoria Dönemi, insan hakları, savaş yılları vb.) ele alınan kadın tarihine yönelik içeriğin tarihsel bağlamından koparılmadan -ilgili geçmiş bağlamında- öğretiminin hedeflendiği; ancak tüm içeriğin “Women’s Histories” başlıklı bir kılavuz kapsamında bir araya getirilerek öte yandan kadın tarihi çalışmalarının tarih yazımının spesifik bir çalışma alanı olarak da benimsendiği feminist bir yaklaşımın izlerini taşıdığı ileri sürülebilir.

Web sitesinde farklı temalara dağılmış kadın tarihi ve öğretime yönelik içeriğin bir araya toplandığı, açıklandığı ve yönlendirmelerin yapıldığı bu kılavuz öğretmenler açısından son derece kullanışlıdır. Kılavuzda her konu başlığında sunulan linkler kullanıcıyı konuyla ilgili orijinal tarihsel kaynakların bulunduğu sayfaya yönlendirmektedir. Böylece bu kılavuzun öğretmenlerin kadın tarihi öğretiminde kullanabilecekleri çok sayıda kaynağın, öğretim materyallerinin ve kılavuz bilgilerin bulunduğu sayfalara pratik şekilde erişmelerine olanak tanıdığı görülmektedir.

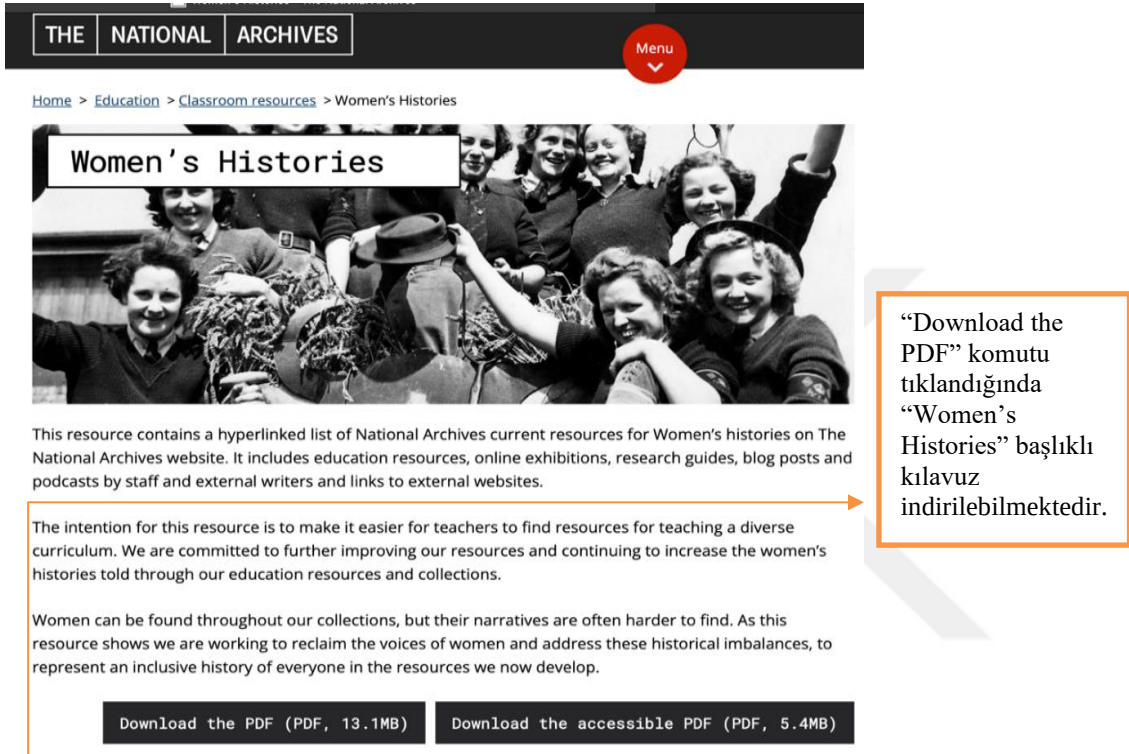
Şekil 4. 10 The National Archives web sitesinin focussed topics (odaklanılan konular) sayfasında

Women's Histories teması. Erişim: 20.05.2023

<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/sessions-and-resources/?resource-type=focussed-topics>

Öğretmenlerin ders planları ve kılavuzlardan faydalanarak öğretim sürecini planlı bir şekilde ilerletmelerine ve zamandan tasarruf etmelerine olanak sağlandığı anlaşılan kaynakların kullanımı web sitesinin üzerinde önemle durduğu bir alanı temsil etmektedir. Buna göre web sitesinin kadın tarihi öğretimi bağlamında sunduğu içeriklerin tümünün bir ders planına sahip olduğu anlaşılmış ancak öğretmenlere kılavuzluk edebilmesi adına direkt kadın tarihi öğretimi kaynağı/kılavuzu olan Women's Histories ile bu sürecin daha verimli gerçekleştirilmesi sağlanabilir. Bu bağlamda web sitesinde üç farklı yol ile bu kılavuza erişile bilmesi birbiri ile bağlantılı olan bu sistemin genel özelliğini de yansıtmakta ve kılavuzun ne denli önemli bir ürün olduğunu yansıtmaktadır. Bu menü içeriğinde 2 PDF/ders kılavuzu dosyası ile İngiliz web sitesinin kadın tarihini daha spesifik olarak ele aldığı söylenebilir. Dönemsel olarak düzenlenmiş bir çizgide ilerlediği görülen kılavuzun öğretmen veya öğrencilerin belirledikleri konu hedefinde araştırmalarını geliştirmelerine olanak tanındığı belirtilebilir. Web sitesinde yer alan İngiliz tarihi odaklı 1000 yıllık süreç içerisinde kadınlara özel bir pencere açılmış olması National Archives'in bir öğretim sitesi özelinde kadın tarihi öğretimine verdiği değeri de

yansıtması bakımından önem taşımaktadır. Bu durumda devlet desteği ile kadın tarihi öğretiminin desteklenmesine ve kadın haklarına duyarlı, toplumsal cinsiyet eşitliğinin önemini içselleştirmiş bireylerin yetişmesine olumlu bir katkı sunabilecektir. Öğrenci özelinde ele alınabilecek bu özel kılavuzun kadınların haklarının geliştirilebilmesine destek sunacağı düşünülebilir.

Şekil 4. 11 Kadınların Tarihi'ne yönelik içerikler sunan sınıf kaynağının ve ders kılavuzunun (PDF) yer aldığı sayfaya ait görsel kaynağı. Erişim: 20.05.2023 <https://cdn.nationalarchives.gov.uk/documents/education/womens-history-resource.pdf>

Şekil 4.11'de Women's Histories başlıklı kılavuzun bir sayfası örnek olarak sunulmuştur. Sayfada, web sitesinde sunulan kaynakların kadınların farklı tarihsel bağlamlarda yaşadıkları deneyimler ile farklı kadınlık durumlarına (yoksul kadınlar, oy hakkı aktivisti kadınlar gibi) odaklandığı görülebilir. Kadın tarihi odaklı temalar kısaca tanıtılmakta ve öğretim materyallerinin olduğu ilgili sayfaya linkler verilerek yönlendirme yapılmaktadır.

Victorian Industrial towns
<http://nationalarchives.gov.uk/education/resources/victorian-industrial-towns/>
 Documents relating to urban living conditions in the 19th century. Includes Sarah Roberts cholera case

Workhouse Voices
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/workhouse-voices/>
 A collection of written by paupers to the Poor Law Commissioners, both men and women. Includes letters from pauper women, wives and mothers.

Suffragettes on file
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/suffragettes-on-file/>
 A selection of documents relating to the suffragette movement including material from the Home Office, Metropolitan Police prison files, and the Women's Social and Political Union offices which were used as exhibits in the trial of Emmeline Pankhurst and other leaders, including their correspondence and the *Suffragette* newspaper. Emmeline Pethick Lawrence, Lady Constance Lytton, Millicent Fawcett, Elsie Howey, Mary Richardson, Emily Wilding Davison, May Billington, Ellen Pitfield, Lillian Ball, Annie Kenney, Emmeline Pankhurst, Christabel Pankhurst and others.

Introduced by Dr Diane Atkinson

Image: Photograph from the 'Illustrated London News' showing a Suffragette protest outside Parliament, February 1913 (Catalogue ref: ZPER 34/142)

Ders kaynaklarının olduğu sayfaya yönlendirme linki

Viktorya Dönemi Sanayi Kentleri konusundaki belgelerin Sarah Roberts'ın kolera olayını içerdiği belirtilmiştir.

Ders kaynaklarının olduğu sayfaya yönlendirme

Çalışma Evinden Sesler konusundaki koleksiyonun anneler, eşler ve yoksul kadınların mektuplarını içerdiği belirtilmiştir.

Ders kaynaklarının olduğu sayfaya yönlendirme linki

Dosyadaki Süfrajeler konusunun süfrajelere ilişkin dosyalardan bir seçki sunduğu; bu belgelerin hareketin öncü kadınlarını da içerdiği, isimleri sıralanarak belirtilmiştir.

Şekil 4. 12 Women's Histories başlıklı kılavuzdan bir sayfa örneği. Erişim: 20.05.2023
<https://cdn.nationalarchives.gov.uk/documents/education/womens-history-resource.pdf>

Öğretmenlere yönelik hazırlanan menüde yer alan kadın tarihi öğretimi odaklı kılavuzda, öğrenciler için kaynak temelli öğrenme sürecine destek olabilmek adına ilk başta sunulan kaynak bilgilerle hedeflenen duruma ulaşılması istenmekte, daha sonra öğretim programı ile bağlantısı ve öğrenci yaş özellikleri göz önüne alınarak öğretmenlerin kullanabilecekleri örnek ders planları, ders notları, etkinlikler, materyaller ve yöntemlerin aktarıldığı buna yönelik öğrencilerin de bazı beceri ve yetkinliklere sahip olmalarını hedeflemiş bir kılavuz olduğu anlaşılmaktadır. Web sitesinde kadın tarihi öğretimi odaklı sunulan içeriklerin genel bir araştırma özelinde sunulduğu, ders planları ve kaynak materyal ve öğretim yöntem teknikleri ile birlikte etkinlik ve ders planları hazırlanmış olduğu belirtilebilir.

Web sitesindeki kaynakların analizi için “Ne tür bir kaynak? (Fotoğraf, resim, mektup, afiş, mühür, rapor); Bu nereden? Kimin için? Ne zaman oluşturuldu?” gibi sorularla bir

kaynağın doğasının sorgulanmasının, öğrencilerin araştırma hatları geliştirmelerine yardımcı olacağı ve kendi sonuçlarını çıkarmaları için onları cesaretlendireceği öngörülmektedir. Bu veriden de yola çıkarak öğretmenlerden, öğrencilerini tarihsel kaynakları sorgulamaya yönlendirmelerinin beklendiği söylenebilir. Kaynakları sorgulamayı, analiz etmeyi ve eleştirmeyi öğrenmek, öğrencilerin tarihsel sözcük dağarcığını geliştirmelerine ve bu kaynaklardan geçmiş hakkında öğrendiklerini anlamlandırmalarına yardımcı olacaktır. Öğrencilerin tarih öğretimi konusunda daha fazla kaynakla içli dışlı olmalarının önemini yansıtmak ve daha fazla kaynak karşılaştırması-analizi yapabilmeleri için fırsat sağlamak çeşitli içerikler sunulmakta ve öğretmenlerin bu kaynakları öğrencilere aktarırken birtakım becerileri edinebilmeleri için de disiplinli ve planlı olmalarının önemi vurgulanmaktadır. Tüm metin kaynaklarında transkriptler ve gerektiğinde öğrencilere destek olmak için basitleştirilmiş dokümanların bulunuyor olması, öğretmenler için oluşturulmuş zengin bir alanı temsil edebilmektedir. Öğretmenler bu sekmede yer alan kaynak veya içerikleri disiplinli bir şekilde kullandıkları takdirde, kadın tarihi öğretimi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin öğretim ortamlarında geliştirilmesine destek olabilirler. Öğretmenlerin web sitesini inceleyip belirli planları gerçekleştirdikten sonra sınıflarında veya okullarında, sitede yer alan kaynakları, materyalleri kullanmaları; bunları kullanarak yeni materyal ve planlar geliştirmeleri, sitede yer alan etkinlik ve yöntem-teknikleri uygulayarak öğrencilerin kadın tarihi odaklı zihinsel gelişim veya farkındalıklarının oluşmasına, gelişmesine veya değişmesine öncülük etmelerinin mümkün olduğu tespit edilmiştir.

Tüm bu verilerden yola çıkarak web sitesinde genelde tarih öğretimi, özelde kadın tarihi öğretimi bağlamında öğretmenlerin derslerinde kullanabilecekleri zengin bir materyal setinin sunulduğu, öğretmenlere rehberlik etmek üzere ders planları ve kılavuzlarının hazırlandığı, orijinal tarihsel belgelerin transkriptlerine ve basitleştirilmiş versiyonlarına yer verildiği bulgulanmıştır. Bu bulgudan hareketle web sitesinin kadın tarihi öğretiminde öğretmenlerin ders öncesi iş yükünü azaltarak (arşivden belge bulma, transkripsiyon ve redaksiyon çalışmaları, belgeleri birbirleriyle ve konuyla ilişkilendirerek organize etme, sürece kadın ve toplumsal cinsiyet eşitliği perspektiflerini entegre etme, ders planı hazırlama vb.) onlara öğretim deneyimlerini zenginleştirecek güçlü bir destek sunduğu ileri sürülebilir.

4.1.2.2. Öğrencilere yönelik materyaller

The National Archives Web sitesi öğretmen desteğiyle daha verimli kullanılabilir zengin bir öğretim materyali seti sunmaktadır. Bu bağlamda web sitesi sunmuş olduğu farklı tür materyal ve kaynaklarla öğrenmenin temelini oluşturmaya, daha sonra bu öğrenmelerin kalıcılığının sağlanabilmesi adına etkinlik paketleri ile dersleri desteklemeyi ve öğrenilen durumların yaşam içerisinde kullanılabilmesine olanak sağlamayı ve bu olguyu gerçekleştirebilmeyi amaçlar görünmektedir.

4.1.2.2.1. Materyal türleri

The National Archives web sitesinde, daha önce de belirtildiği gibi ulusal tarih öğretimi içeriği ile kadın tarihi öğretiminin birlikte aktarıldığı, bu konuda İngiltere'nin temel öğretim programları ile uyumluluğunun göz önüne alındığı bir yaklaşım söz konusudur. Web sitesinde hedeflenen konuların öğretiminde yoğunluklu olarak dönem kaynakları olarak belirtilebilen birincil kaynakların kullanılmış olması ile İngiltere'nin tarih öğretimi yaklaşımı da ortaya çıkmaktadır. Buna göre Tablo 4.1'de yer alan içerikler incelenecek olduğunda sitenin hem birincil kaynak konusuna hem de ikincil kaynakların öğretimde kullanımına oldukça fazla önem verdiği tespit edilmiştir. Öğretim materyalleri birincil kaynaklardan hareketle hazırlandığından onlar da ikincil kaynaklar sütununda sunulmuştur.

Tablo 4.1 Web sitesinde yer alan birincil ve ikincil kaynaklar

The National Archives web sitesinde tespit edilen birincil kaynak örnekleri	The National Archives web sitesinde tespit edilen ikincil kaynak örnekleri
Fotoğraflar, biyografiler, gazeteler, gazete küpürleri, mektuplar, günlükler, orijinal resmi evraklar, broşürler, efemeraler (<i>el ilanları, afişler, pankartlar</i>), dilekçeler, kuponlar, kanun maddeleri, yasa tasarıları.	Ders kılavuzları/paketleri, ders kitabı örnekleri, makaleler, pdf dosyaları, video klipler, animasyonlar, podcastler, hikayeler, öyküler, filmler, çalışma yaprakları PPT sunuları...

Bu bölümde web sitesinde öğretmen ve öğrencilere yönelik sunulmuş olan birincil ve ikincil kaynakların ele alındığı bir ders süreci gözlenmektedir. Birincil ve ikincil kaynakların desteği ile oluşturulan ders süreci etkinlikleri ile öğrencilerin geçmişe dair düşünceleri ve algılamaları oluşturulup empati becerisi, eleştirel düşünme ve araştırma-inceleme yönelik becerilerinin geliştirilmesine odaklanıldığı görülmektedir. Problem çözme becerisinin geliştirilmesi için verilen kaynaklar ve örnekler üzerinden öğrencilerin araştırma yapmaya ve buna yönelik ürünler oluşturmaya sevk edildikleri bulgulanmıştır. Sitede video, animasyon ve podcastlerin kaynak materyal olarak sunulmakta olduğu ve bunların sürelerinin ise genel olarak kısa tutulmaya çalışıldığı belirtilebilir. Bu video, animasyon ve podcastlerden sonra konuya yönelik sorular sunulduğu ve izlenen üründen sonra yapılan soru çalışmaları ile öğrencilerin bilgiyi eleştirmesi, irdelemesi, dikkatlerini odaklaması, çok yönlü düşünmeye sevk edilmesi, empati kurmasına olanak sağlanması ve tarihsel anakronizme (geçmiş bugünün nitelikleri ile yorumlama hatası) düşmemesi için yönlendirilmeye çalışıldığı bulgulanmıştır. Kullanılan bu videoların genel olarak birincil kaynaklardan oluşturulmuş olduğu yani döneme ait gazete küpürleri, fotoğraflar belgeler, mektuplar gibi değerli birincil kaynakların kullanılarak sunulmakta oldukları görülmüştür.

İkincil kaynaklar arasında örnek gösterilebilecek olan kılavuz materyal, makaleler, pdf dosyaları, olayın yaşandığı dönemden sonra yazılmış, seslendirilmiş veya görselleştirilmiş materyaller yer almakta; ders kitapları, hikâye-öykü kitapları ve konu bağlamına uygun film önerileri sunulmakta ve web sitesi bu materyallerin kullanımını sıkça teşvik etmektedir. Bu web sitesinde sunulan birincil ve ikincil kaynakların kullanımına önem veriliyor olması, ileride gösterileceği gibi, kaynak/kanıt temelli öğrenmenin ön planda olduğunu ortaya koymaktadır.

Web sitesinde öğrenciler, öğretmenler ve araştırmacıların kendi sorularını ve tarihsel sorgulama becerilerini geliştirmek veya şekillendirmek için -arşiv kaynaklarından oluşan- temalı koleksiyonları kullanarak araştırmalarını gerçekleştirebilme imkân bulmaları hedeflenmiştir (“Focussed Topics”, n.d.). Etkin öğrenmenin gerçekleşebilmesine destek olabilmek adına çok fazla duyu organının işe koşulmasına dikkat edildiği kullanılan kaynak bolluğu ve yöntem çeşitliliğinden yola çıkılarak anlaşılabilmektedir. Konu bağlamında özel olarak hazırlanmış olan videolar, görseller,

podcastlar, yazılı materyal desteği için önerilen makale ve makale özetleri yer almakta ve tüm bunlar kaynak/kanıt temelli öğrenmenin ön plana çıkmasını sağlamaktadır.

Web sitesinin incelenmesi sonucu öğrencilere yönelik sunulan materyaller kadın tarihi öğretimi çerçevesinde içerdiği temalar tespit edilerek ayrımlanmış ve ilgili veriler bu doğrultuda analiz edilmiştir. “Materyallerin içerdiği temalar” kapsamında elde edilen bulgular kadın tarihi öğretimi özelinde “kadınların hak ve mücadeleleri”, “tarihsel dönemde kadınların yaşantı ve deneyimleri” ve “öne çıkan/ öncü kadınlar” olmak üzere üç tema/ başlık altında sunulmuştur.

4.1.2.2.2. Materyallerin içerdiği temalar

Bu bölümde ele alınan The National Archives web sitesinin kadın tarihi öğretimi odaklı içerikleri belirlenen temalar özelinde web sitesinden seçilen örneklerle aktarılmış; konuların işlenişi için sunulan kaynakların türü ve sayısı tespit edilerek bu veriler de sunulmuştur.

4.1.2.2.2.1. Kadınların hak ve mücadeleleri

National Archives web sitesinde kadınların oy hakkı (suffragette) hareketine geniş yer verildiği tespit edilmiştir. Çalışma hakkı ve bu alanda verilen mücadeleler de yine bu başlık altında örnek olarak sunulabilecek konu başlıklarından biridir.

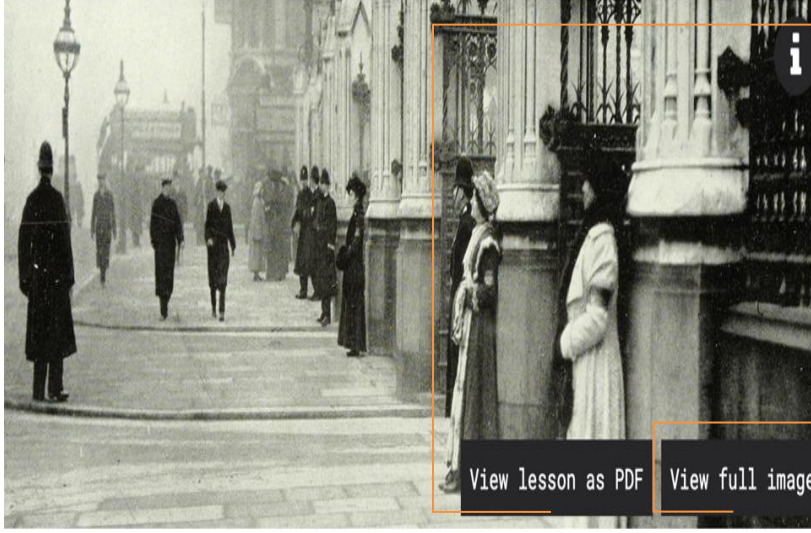
Web sitesinde kadınların hak mücadelesi bağlamında tespit edilebilen içeriklerden bazı örneklerle bu başlık altında yer verilmiştir. Web sitesindeki ilgili konu başlığının (temanın/sınıf kaynağının) içeriği ana hatlarıyla tanıtılmış ve tema kapsamında öğrencilerin üzerinde çalışmaları için sitede yer verilen tarihsel kaynaklar/öğretim materyalleri tespit edilerek frekanslarıyla birlikte sunulmuştur.

What methods did the suffragettes use to gain the vote? (Suffragetteler oy hakkını kazanmak için başvurdukları hangi yöntemleri kullandı?): 19. yüzyıl boyunca kadınların, siyasi hakların elde edilebilmesi konusundaki mücadelelerinde önemli bir rol oynadıkları ve yüzyılın ikinci yarısında, siyasi hakları genişleten üç büyük yasa çıkarılmasına öncü

oldukları halde kadınlara bu hakkın tanınmaması nedeniyle kadınlar kendi haklarını arama konusunda büyük bir ilerleme kaydettiler ve oy kullanma haklarını elde etmek için çeşitli yöntemler kullanmaya başlamışlardır (“What methods did the suffragettes”, n.d.). Bu konu içeriğine yönelik sunulan materyal kaynaklar arasındaki ürünler: *Walton Gaol, Liverpool'da Süfrajelerin zorla beslenmesini anlatan Kadınların Sosyal ve Politik Birliğine ait broşür (Aralık 1909) (2)*, *Parlamento önünde çekilmiş olan ve kadınların yer aldığı fotoğraf (1) ve broşür (1)*, *The Morning Post'taki 'Sensational Derby' adlı bir makaleden alıntı kaynağı (5 Haziran 1913) (3)*, *Mary Raleigh Richardson'ın 'Laugh a Defiance: an autobiography' başlıklı yazısından alınmış olan alıntı kaynağı (2)*, *derbide kralın atının önüne atlayan mücadeleci Emily Davison'a ait polis raporu belgesi (1)* tespit edilmiştir. Böylece bu temada öğrencilerin çalışması için 10 orijinal belgeye yer verilmiştir. Pdf formatındaki ders kaynağının kapağında yer alan “*Political reform in 20th century Britain*” (20. yüzyıl İngiltere'sinde politik reform) başlığı, konunun “20. yüzyılda İngiltere” kapsamında daha geniş bir tarihsel bağlamın parçası olduğunu göstermektedir (What methods did the suffragettes use to gain the vote, n.d.). Bu ise, web sitesinin her zaman kadın tarihini ulusal tarihle bağlantılı şekilde (ulusal tarih bağlamının bir parçası olarak) sunma eğilimiyle örtüşmektedir. Buna göre erken 20. yüzyıldaki politik reformların en önemlilerinden biri kadınların oy hakkı hareketidir.

Bu ders planı gerçekleştirildiği takdirde öğrenciler, kadınların siyasi haklarına giden yolda en önemli mihenk taşı olan oy hakkının elde edilmesi için gerekirse canlarını ortaya koyma cesaretlerini fark edip, bugün sahip olunan pek çok hakkın toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında kolay kazanılmadığı ve bu yolda atılacak adımların henüz tamamlanmamış olduğunu görebileceklerdir.

Şekil 4.13'te siyasi alanda hak elde etme mücadelesi verenler olarak tarihteki yerini almış olan suffragettelerin bu hakkın elde edilmesine yönelik vermiş oldukları mücadeleyi yansıtan “What methods did the suffragettes use to gain the vote?” temasının bulunduğu sayfadan bir kesit sunulmuştur.

“View lesson as pdf” komutundan ders paketi indirilebilmektedir. Pdf dosyanın kapağı aşağıda görülebilir.

What methods did the Suffragettes use to gain the vote?

Şekil 4. 13 What methods did the suffragettes use to gain the vote? temasının yer aldığı sayfadan bir kesit. Erişim: 20.05.2023
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/what-methods-did-the-suffragettes-use-to-gain-the-vote/>

Öğrencilerin, dönemin şartlarını algılamalarına destek olmak için bu tür birincil kaynak görsellerin kullanımının olumlu sonuçlar yaratacağı belirtilebilir. Kadınların hak ve mücadelelerine yönelik materyal desteğine/konularına oldukça geniş yer verildiği görülmüş bu ürünler içerisinde örneklem olması adına bu başlığa uygun olduğu düşünülen kadın tarihi öğretimi konuları aktarılmaya çalışılmıştır.

Suffragette on File (Dosyadaki suffragette): Öğretmen ve öğrencilere yönelik sunulan kılavuzun bu bölümünde Emmeline Pankhurst ve diğer oy hakkı mücadelesine yönelik mücadele veren kişilerin yargılanmasında delil olarak kullanılan İçişleri Bakanlığının sunduğu belgeler, Metropolitan Polisi Hapishanesine ait dosyalar ve Kadınların Sosyal ve Siyasi Birliği (Women’s Social and Political Union) ofislerinden gelen materyaller, yazışmalar ve Suffragette gazetesi de dâhil olmak üzere süfraj hareketiyle ilgili belgelerden bir seçki (“Suffragette on File”, n.d.) sunulduğu belirtilmekte ve içerikleri bu alanda yer almış olan kadınlara göre sunulmaktadır.

Emmeline Pethick Lawrence, Lady Constance Lytton, Millicent Fawcett, Elsie Howey, Mary Richardson, Emily Wilding Davison, May Billington, Ellen Pitfield, Lillian Ball, Annie Kenney, Emmeline Pankhurst, Christabel Pankhurst ve daha farklı kadınların da bu mücadelede yer aldıkları belirtilmektedir.

Bu dosya içerisinde 45 kaynak tespit edilmiştir. Bunlar arasında “fotoğraf (10), dilekçe (6), mektup (7), beyanname (2), parlamentonun sunduğu gizli belge (2), fotoğraf (6), etiket (2), harita (1), konuşma metni ve diğer belgeler (2)” yer almaktadır. Konuyla ilgili öğrencilere zengin görsel ve metin birincil kaynakların sunulduğu görülmektedir.

Suffrage Tales (Oy hakkı hikâyeleri): Bu tema, bir proje kapsamında The National Archives kaynaklarından yararlanan gençlerin kadınların oy hakkı mücadelesine yönelik hazırladıkları animasyonlardan oluşmaktadır. Tema içeriği web sitesinde şöyle açıklanmıştır: “Halkın Temsili Yasası'nın 100. yıl anma törenleri münasebetiyle Eğitim Servisi, profesyonel film yapımcısı Nigel Kellaway ile birlikte çalışan gençlerin (16-19 yaş arası) Ulusal Arşivlerden faydalanmalarına yönelik (“Suffrage Tales”, n.d.) yapılan açıklamalar ile arşivdeki kaynakların öğrencilere titizlikle sunulduğu ve bu kaynakların verimli şekilde kullanılmasına olanak sağlandığı belirtilebilir.

“Bu projenin ürünü olan 'Suffrage Tales', 30 Temmuz Pazar- 4 Ağustos Cuma 2017 tarihleri arasında araştırılan, oluşturulan ve çekilen kısa bir stop-motion animasyon filmidir. Oy hakkının gücünün mercek altına alındığı ve son derece çekişmeli tartışmalara yol açtığı bir dönemde, bu film oy hakkının tarihsel bağlamına benzersiz bir şekilde ışık tutuyor. Çalışmaya katılan gençler, kadınların oy hakkı mücadelesine ilişkin kendi yorumlarını içeren bir film hazırlamak için koleksiyonumuzdaki çok çeşitli belgelerden yararlandılar” (“Suffrage Tales”, n.d.).

Tema sayfası incelendiğinde öğrencilerin yapmış oldukları araştırma sonucu kadınların oy hakkı mücadelesine ilişkin kendi yorumlarını içeren bir animasyon filmi oluşturmak üzere The National Archives sitesinin belge koleksiyonundan yararlanarak kadınların oy hakkı mücadelesi sürecine odaklanan kısa bir stop-motion animasyon hazırladıkları tespit edilmiştir. 15 dakikadan oluşan animasyon filminde, görsellerin hareketli şekilde bir araya getirilip seslendirmelerin eklendiği kaynak niteliğinde bir ürünün sunulduğu

görülmektedir. 15 dakikalık animasyon filminden (12) kısa (ortalama 1.25 dk.) animasyon, web sayfasında konu bağlamında kronolojik olarak yer almıştır. Bu kısa animasyonlarda kadınların Fransız devriminden bu yana deneyimlemiş oldukları oy hakkı mücadeleleri konu edinilmiştir. Her bir animasyon kendi içerisinde analiz soruları içermektedir. Şekil 4.14'te web sitesinin Suffrage Tales (oy hakkı hikayeleri) temasının yer aldığı sayfadan bir kesit sunulmuştur.

The screenshot displays the 'Suffrage Tales' website interface. The main header includes 'THE NATIONAL ARCHIVES' and a search bar. Below the header, the 'Suffrage Tales' title is prominently displayed. The page is divided into sections for different animated shorts, each with a thumbnail image and a list of questions. The sections visible are:

- Victorian expectations**: Questions about Prime Minister Herbert Asquith's views on women's suffrage and the ideal woman's role.
- The Women's Suffrage Society**: Questions about the society's founding, growth, methods, and its founder, Emmeline Pankhurst.
- Suffrage and the working class**: Questions about working-class women's role in the suffrage movement and Annie Kenney.

On the right side of the image, there are two text boxes with orange borders:

“Suffrage Tales” teması altında öğrenciler tarafından geliştirilen animasyonlardan örnekler.

Her bir animasyonun altında tarihsel süreci anlamaya ve sorgulamaya dönük sorular yer almaktadır.

Öğrenciler tarafından hazırlanan 12 animasyonun birleştirildiği 15 dakikalık animasyon filmi...

Şekil 4. 14 Suffrage Tales temasının yer aldığı sayfadan bir kesit Erişim: 20.06.2023
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/suffrage-tales/>

Bu tema öğrencilerin de bilgi üretme süreçlerine katıldığı, bilgiyi araştırma, sorgulama ve yeni formlara dönüştürmede aktif rol aldıkları ilgi çekici bir örnektir. Bu yolla kadınların oy hakkı mücadelesi sürecini aktif olarak öğrenmenin yanında, profesyonel yardım alarak hazırladıkları animasyon filminin web sitesinde bir öğretim materyali olarak değerlendirilmesi ve etkinliklerle desteklenmesi, öğrenme-öğretme sürecine de değerli bir katkıda bulunduklarına işaret eder.

Cats and Mice (Kediler ve fareler): Oy hakkı için mücadele vermiş olan suffragettelerin polis tarafından tutuklanmaları ve açlık grevi sonucunda durumları kötüleştğinde salıverilmelerini ancak iyileştiklerinde yeniden tutuklanmış olduklarını aktaran bir ders materyalidir. “20 sayfadan oluşan bir ders kılavuzu/pdf yer almaktadır. Konu içeriğinde birincil kaynak özelliği taşıyan (13) belgede; polis raporu (6), sağlık raporu (2), toplantı bildirgesi raporu (1), gazete raporu (3), mektup (1) yer almakta” ve bu kaynakların analizi yapılmaktadır.

Tema kapsamında sunulan kaynaklar kadınların oy hakkı hareketleri sonucu tutuklanıp mahkûm edilmeleri ve bu mahkûmiyet sürecinde siyasi tutuklular olarak nitelendirilmeyip adi suçlular ile aynı muameleyi görmeleri ve hapishanede de hükümeti protesto etmek adına açlık grevi gerçekleştirip bunun sonucunda vücutlarının güçsüz düşmesi ve polislerin durumu kötü olan kadınları önce salıverip daha sonra yeniden yakalamalarını yansıtmaktadır.

Source 2a: Photograph taken outside the Houses of Parliament on 18 November. Catalogue ref: a. COPY 1/551

Parlamento binası önünde oy hakkına yönelik eylem yapan kadınların, sivil polisler tarafından yakalanma anını yansıtan kaynak.

Şekil 4. 15 Oy hakkı mücadelesi yürüten kadınlara polis müdahalesi. Erişim: 18.01.2023
<https://cdn.nationalarchives.gov.uk/documents/what-methods-did-suffragettes-use-gain-vote.pdf>

Şekil 4.15’te aktarılan fotoğraf 18 Kasım tarihinde parlamento binası önünde çekilmiştir ve oy hakkını savunan kadınların maruz kaldıkları şiddeti gösteren tarihsel bir belge olarak bu tema kapsamında (“Cats and Mice”, n.d.) ilgili web sayfasında sunulmuştur. Ders planı içeriğinde de Süfrajelerin hareketinin öğretimine yönelik birincil kaynakların yoğun şekilde kullanıldığı bulgulanmıştır.

Suffragettes: Outrage at Kew (Süfrajeler: Kew’de Öfke): Bu araştırmanın amacı, öğrencilerin bir süfrajet protestosuna yönelik orijinal belgelerle çalışmalarını sağlamak (“Suffragettes: Outrage at Kew”, n.d.)) olduğu açıklaması ile konunun içeriği ve hedeflediği durum belirtilmiştir. Bu konu kapsamında kadınların yıkıcı hareketlere başvurdukları takdirde arşivde/tarihte iz bırakabilecekleri düşüncesinde oldukları; protestolarda, barış kampanyalarında veya eşit ücret mücadelelerinde sıklıkla kendilerini göstermek için eylemler ve bazen saldırılar gerçekleştirmek durumunda kaldıkları ele alınmıştır. Web sitesinin, eril devletlerin kadınları siyasal yaşamın dışında tutma politikalarına karşı direnen ve haklarını savunan mücadeleci, güçlü kadınlar olarak belirgin şekilde Süfrajet hareketine ve onun öncülerine geniş yer verdiği bulgulanmıştır.

Öğrencilerin, Kew’deki çay bahçesinin yakılmasına karışan iki oy hakkı savunucusunun/süfrajistin hapisane dava dosyalarındaki kayıtlarını incelerken kadınların ne amaçla bu yolu tercih ettikleri yönünde çıkarım yapmalarına rehberlik edilebileceği belirtilmiştir. Ayrıca yine web sitesinde belirtildiğine göre öğrenciler bu belgeleri yorumlayarak, yetkililerin kadın eylemlerini nasıl değerlendirdiğini, süfrajetlere nasıl davranıldığını, kadınların hapsedilmelerine karşı nasıl tepki verildiğini ve basının oy hakkı sürecine ait bu olayları nasıl aktardığını keşfedebilirler (“Suffragettes: Outrage at Kew”, n.d.). Bu sayede öğrencilerin olayı çok boyutlu ve çeşitli perspektiflerden değerlendirmesine olanak tanındığı söylenebilir.

Bu ders kaynağı içerisinde *fotoğraf* (2) ve *resmî belge* (6) (*sağlık raporu, tahliye raporu, tutuklama raporu, mektup*), *gazete küpürü* (1) ve *konuya yönelik film önerisi* (2) yer almaktadır.

Şekil 4. 16 Suffragette’lerin saldırılarına ait polis tutanakları, sağlık raporları ve dilekçeler

Erişim: 20.02.2023 <https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/outrage-at-kew/>

Şekil 4.16’da anlaşılacağı gibi tespit edilen ürünler arasında, birincil kaynakların kullanımının (dönem gazeteleri, mektuplar, dilekçeler, raporlar vd.) ön planda olduğu gözlenmektedir.

Suffragettes in trousers (Pantolonlu süfrajeler): Oy hakkı mücadelesi veren kadınlara bazı erkeklerin de destek olduklarını, kadınların hak mücadelesinde yalnız olmadıklarını ve erkeklerin kurmuş olduğu örgütler/dernekler yoluyla kadınların oy hakkı mücadelesine verdikleri destekleri ortaya koyan kaynaklar sunulmuştur. Tema koleksiyonu *belge kaynağı* (8), *sağlık raporu* (1), *dilekçe* (3), *tahliye raporu* (1), *fotoğraf* (2) ve *broşür* (2) olmak üzere (17) tarihsel kaynaktan oluşmaktadır. “Bu tema kadınların mücadele sürecinde yalnız olmadıklarını, oy haklarını tanımak istemeyen erkeklere karşı mücadele verirken, bir grup erkek tarafından da desteklenmiş olduklarını ortaya koyması bakımından dikkate değerdir” (“Suffragettes in trousers”, n.d.). Bu yolla öğrenciler tarihsel olayların çok boyutluluğunun yanında toplumsal cinsiyet eşitliği için bir grup erkeğin de kadınlarla birlikte mücadele verdiğini fark edebilirler.

What was the significance of the Match Girls' Strike in 1888? (1888'deki Kibritçi kızlar grevinin önemi neydi?): Bu konu kibrit fabrikasında çalışan genç kadınların maruz kaldığı korkunç çalışma koşullarını ve düşük ücretleri ortaya koymaktadır. Kibritçi kızlar grevi hakkında bilgi edinmek ve bunun vasıfsız işçiler için sendikalaşma tarihindeki önemini değerlendirmeye yönelik bu derste 1888'den kalma orijinal belgelerin (“What methots the significance”, n.d.) kullanıldığı belirtilmektedir. Tema koleksiyonunda *fotoğraf (2), gazete küpürü (4) ve dilekçe belgesi (1) olmak üzere tarihsel kaynak (7)* yer almaktadır. Tema öğrencileri kadınların çalışma hakları, geçmişte çalışma yaşamında karşılaştıkları sorunlar, insan hakkı ihlalleri ve mücadele deneyimleri üzerinde düşünmeye sevk edecek nitelikte dizayn edilmiş görünmektedir. 19. yüzyıl İngiltere'sinde politik ve sosyal reform gibi daha geniş nitelikteki tarihsel bağlamın bir parçası olduğu, tema sayfasında yer alan “Political and social reform in 19th century Britain” (19. yüzyıl İngiltere'sinde politik ve sosyal reform) başlığından anlaşılmaktadır.

Rebels in the records (Kayıtlardaki isyancılar): Temmuz 2021'de “Belge ve film yapım atölyelerine sanal olarak katılan gençler” öğrenciler tarafından yaratılan kuklalar ve model yapımları ile animasyonunun birleştirilmesiyle oluşturulan film serisini kapsamaktadır. İnançları uğruna mücadele veren ve ayaklananlar, değişim için kampanya yürüten kadınlar veya farklı bir dünyada yaşayan insanları/grupları araştırarak bu koleksiyonun oluşturulmuş (“Rebel in the records”, n.d.) olduğu belirtilebilir. Koleksiyon çağdaş toplumlarına giden yolun hangi şartlarda ve hangi olaylar özelinde gelişmiş olabileceğine yönelik bir farkındalık oluşturulmasına katkı sağlayacak ürünler içermektedir. Bu tema içerisinde *animasyon videosu (6) (ortalama 4-5 dk.)* yer almaktadır ve bunların 4'ü özel olarak kadın yaşantı ve deneyimleri ile birlikte kadınların hak bağlamındaki mücadelesini görünür kılmaya katkı sunabilecek özelliktedir. Bu videolar izletildikten sonra konunun pekiştirilmesi ve belgelerin yorumlanması odaklı yönlendirici sorulara geçilmektedir.

Buraya kadar incelenen örnekler, The National Archives web sitesinde kadın hak ve mücadelelerine odaklanan çok sayıda tema olduğunu, süfraj hareketinin farklı temalar altında farklı boyutlarıyla ele alındığını, kadınların çalışma hakları ve bu alanda yaşadıkları sorunları içeren temaların da bu kapsamda yer aldığını, içeriklerin çok zengin birincil kaynaklardan oluştuğunu, kadın hak ve mücadele geçmişini öğrencilerin aktif olarak öğrenmelerini hedefleyen öğretim materyalleri ve etkinliklerin de temanın

öğretimi bağlamında işe koşulduğunu ortaya koymuştur. The National Archives web sitesindeki “Women’s Histories” başlıklı öğretmen kılavuzunda yer alan ve bu alt tema özelinde de görüldüğü üzere sıkça bahsi geçen oy hakkı mücadelesi veren süfrajetlere ait (10) fotoğrafın yer aldığı görsel EK 1’de sunulmuştur.

4.1.2.2.2. Tarihsel dönemde kadınların yaşantı ve deneyimleri

Web sitesinde sunulan ve tespit edilebilen içerikler arasında elde edilen bulgular, tarihsel dönemde kadınların yaşantı ve deneyimlerine odaklanan eğitsel içeriğin Orta Çağlardan genel olarak Victoria dönemi olarak adlandırılan 1800’lü yıllar ve daha sonrasına ait ürünlerden oluştuğunu göstermiştir. Kadınların, sanayi devrimi ile birlikte gelişen süreç içerisinde çalışma hayatlarından (fabrikalarda), eğitim olanaklarından, aile içi yaşantılarından, sosyal ve kültürel alan aktivitelerinden, mülkiyet gibi bazı haklarından dolayı yaşamış oldukları durumların yanında günlük hayattaki giyimleri, kadınlardan beklenen davranışlar ve tavırlar özelinde çıkarımlar yapmaya olanak tanıyacak içeriklere yer verildiği tespit edilmiştir.

Web sitesinde tarihsel dönemde kadınların yaşantı ve deneyimleri bağlamına uygun olarak ele alınabilecek konular arasında tespit edilen içeriklerden örnekler aşağıda sunulmuştur:

Medieval society (Orta Çağ Toplumu Orta çağda kadınlar hangi rolleri oynadı?)

Orta Çağda İngiltere ve İrlanda’da yaşamış kadınlar hakkında eğitsel içeriğe sahip tema kapsamında konu “Kırsal kesimdeki kadınlar, Yabancı kadınlar, Bağımsız soylu kadınlar, Dindar Kadınlar, Kadınlar ve eğitim, Kentsel alanlardaki kadınlar” başlıkları altında ele alınmıştır. Orta Çağda soylular ve kraliçeler gibi zengin ve güçlü kadınların yanı sıra arşiv kaynaklarından adı bilinmeyen sıradan kadınların tespit edilebildiği belirtilmiştir. *Tapu veya arazi hibesi belgesi (1), arazi satış belgesi (1) bir manastır tüzüğü (1), dilekçe (2), komisyon soruşturma belgesi (1), sözleşme (1), parlamento rulosu (1), dönem kitabından alıntılar (2), vasiyet belgesi (3), ödeme belgesi (1)* bu tema kapsamında tespit edilebilen tarihsel kaynaklardır.

Bu verilerden de anlaşılabilceği gibi tema kapsamında çok çeşitli türlerde 14 orijinal kaynak kullanılmıştır. Bu tema bağlamında “Orta Çağ kadınlarının toplumdaki farklı rollerini anlamak için bu belgeleri nasıl kullanırsınız? Kadınlar vasiyetlerde, dilekçelerde, mahkeme ve mali kayıtlarda nasıl temsil ediliyor?” (“Medieval Society”, n.d.) araştırma soruları önerilmiş olup sunulan tüm kaynaklar bu araştırma sorularına uygun nitelikte tarihsel sorgulama süreçleri ve etkinliklerle desteklenmiştir.

Early Modern witch trials (Erken Modern Dönemde cadı yargılamaları): Cadılık, erken modern dönemde özellikle kadınlarla ilişkilendirilmiş ve bu modern çağa kadar devam eden bir hareket olarak gelişim göstermiştir. Cadılık üzerinden kadınların haklarının ve yaşamlarının kısıtlandığını aktarmaya çalışan bu bölüm kaynaklarında, genellikle sivri bir şapkayla süpürge sopalarına binen kadın ‘cadıların’ modern görüntülerinin birkaç örneği aktarılmaktadır. Günümüzde, büyücülükle en çok ilişkilendirilenlerin kadınlar olması bu nedenle dikkat çekici bir olguyu işaret etmektedir. Kilisenin, kadınların şeytanın baştan çıkarıcı gücüne karşı daha savunmasız olarak görülen ve daha zayıf varlık/cinsiyet olduğu şeklindeki öğretisi ve yorumları nedeniyle kadınların suçlanma oranları gittikçe daha yükseğe çıkmıştır. Bu nedenle, büyücülük suçlamaları, erken modern toplumda kadınların baskı altına alınmasının başka bir yolu haline gelmiş ve kadının sosyal, toplumsal ve kültürel alanda bulunmasının önü kesilmeye çalışılmıştır. Bu ders kaynağında aktarılan materyaller ve kullanılan yöntemlerle kadınların yaşamlarını etkileyen bu karanlık çağın öğrenciler tarafından anlamlandırılması hedeflenmiştir. Tema sayfasında şu ifadeler yer verilmiştir:

“Belgeler aracılığıyla öğrenciler, cadılara yönelik zulmün yetkililer veya topluluklar tarafından nasıl kışkırtıldığı, teşvik edildiği veya etkinleştirildiği gibi soruları keşfedebilirler. Kilise nasıl dâhil oldu? Ne tür insanlar zulüm gördü? Bazı insanlar cadı gibi davranıyor muydu ve neden? Hem erkekler hem de kadınlar dâhil oldu mu? Basılı materyalin cadı çılgınlığı üzerindeki olası etkisi neydi? Öğrenciler bu belge grubunu bir bütün olarak ele alarak hangi genel sonuçları çıkarabilirler?” (“Early Modern Witch Trials”, n.d.).

Bu kaynaklar arasında 30 materyal yer almaktadır. Cadılık kavramıyla *ilişkilendirilen kadın karikatürü* (4), *mektup* (5), *kilise bildirisi* (2), *tutanak niteliğinde itiraf belgesi* (4) bu ürünlerden bazılarıdır.

İngiliz tarihinde önemli bir yeri olan Kraliçe Victoria dönemi (1850-1901), web sitesinde kadın yaşantı ve deneyimlerini de kapsayacak şekilde çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Victoria dönemi kadınlarının çok az hakka sahip olduğu, kadınların erkeklerle olan eşitsizliğini hukuk ve çeşitli alanlarda kendisini kolayca gösterebildiği anlaşılmaktadır. Örneğin İngiliz bir kadının 1882'ye kadar tüm hakları ve mülkü genellikle evliliklerinde kocalarının üzerine geçiyor ve bu durumun doğal olduğu kabul ediliyordu. Bu döneme yönelik içeriklerin oldukça zengin kaynak ve temalar altında sıralandığı görülmüştür. Dönemin kadınlarının yaşantı ve deneyimlerinin görünür olmasına katkı sunacağı anlaşılan içeriklerinden örneklerle aşağıda yer verilmiştir.

Victorian lives (Victorians'ın yaşamları): Victoria dönemi insanların yaşantılarına odaklanan koleksiyonda kadın tarihi öğretimi özelinde tespit edilebilen kaynaklar şöyledir: *Victoria döneminde hırsızlık suçu işlemiş bir kadın mahkûma ait belge* (1), *oyuncak bebeklerle oynayan bir kız çocuğu fotoğrafı* (1), *dantelli beyaz elbisesi ve elinde zambaklarıyla Kontes Russel'in fotoğrafı* (1), *Marylebone Çalışma Evi hakkındaki gazete makalesinden alıntı* (1), *maden ocağında çalışan kadın işçileri gösteren fotoğraf* (2), *yoksul kanun komisyon üyelerine yazılmış mektup* (1), *teknolojik bir kanepede kitap okuyan kadın fotoğrafı* (1), *yaşlı bir kadın fotoğrafı* (1), *"Mayıs Kraliçesi" başlıklı fotoğraf* (1), *"Paris Modası" başlıklı illüstrasyonun yer aldığı gazete küpürü* (1), *"ayan Marzella ve Kuşları" başlıklı fotoğraf* (1), *"Zengin Kadın ve Erkek Çocuk" başlıklı fotoğraf* (1), *"İşçi Sınıfı Ailesi" başlıklı fotoğraf* (1), *"Annenin Gururu" başlıklı fotoğraf* (1), *bir kadın öğretmen hakkında rapor belgesi* (1).

Bu verilerden de anlaşılabileceği gibi bu tema, ilgili tarihsel bağlamda farklı kadın deneyimlerine ve dönemin toplumsal cinsiyet kurgusuna yönelik farkındalık geliştirecek nitelikte kaynaklar sunmaktadır.

Workhouse Women (Düşkûnlerevi-Çalışma evi-Kadınları): Bu temada “kadınların çalışma evindeki (düşkûnlerevindeki) çeşitli deneyimlerini araştırmak” öğrenme hedefi olarak belirlenmiştir. Öğrenciler, kadınların tedavisine ve ruh sağlıklarına odaklanarak (“Workhouse Women”, n.d.) tema kapsamında sunulan mektupları analiz etmeye yönlendirilirler.

Exeter Düşkûnlerevi gravürü (1), Düşkûnlerevindeki 16 yaş ve üzeri kadınların bilgilerini içeren belge (anket) gazete haberi (küpürü) (1) Düşkûnlerevindeki kadınlara nasıl davranıldığını içeren mektuplar (7) tespit edilmiştir.

Bu tema Victoria döneminde yoksul kadınların yaşantı ve deneyimlerine odaklanması bakımında dikkate değerdir. Öğrenciler böylece geçmişte toplumun farklı katmanlarındaki kadın deneyimlerini üzerinde düşünme fırsatı bulabileceklerdir.

Victorian Food and Drink (Victoria Döneminde Yiyecek ve İçecek): Victoria dönemi reklamlarına odaklanan temada yer verilen *reklam afişinin (7)* tümünde kadınlar görülebilmektedir.

Say ‘cheese’: a partrait of Victoria’s family (Peynir’ deyin: Kraliçe Victoria’nın ailesinin bir portresi): Kraliçe Victoria’nın ailesinde odaklanan tema, *6 sayfadan oluşan ders kılavuzu (1), fotoğraf (2) ve bu fotoğraflara yönelik hazırlanan çalışma kağıtlarından* oluşmaktadır.

Victoria Dönemi olarak anılan süreç, Sanayi Devriminin etkisini artırdığı ve hemen her alana yayılmaya başlayan bir süreç olmasından ötürü toplumsal hareketlilikleri ve toplumsal değişimlerin hızlı ve etkili bir şekilde ortaya çıkmasına neden olmuştur. Web sitesinin ulusal nitelikli konularının yoğun şekilde yer aldığı konu temaları arasında Victoria Döneminin geniş yer kaplamasına bu sürecin etki etmiş olduğu belirtilebilir. Buraya kadar ele alınan temalarda yer verilen kaynaklar incelendiğinde, Victoria döneminin çeşitli bağlamlarda sunumunda kadınların görünür kılındığı, farklı sınıflardan ve deneyimlere sahip kadınlara (kraliçe, işçi, memur, mahkûm, zengin, yoksul, vb.) yer verildiği ve birçok konunun toplumsal cinsiyet boyutuyla da ele alındığı bulgulanmıştır.

19th ceuntry people (19. yüzyıl insanları): Bu tema 19. yüzyıl sosyal yaşamında kadınların görünürlükleri, deneyimleri, dönem bazında içerisinde bulundukları durumlar ve konumları ile birlikte ait oldukları statülerin öğrenciler tarafından anlamlandırılmasına odaklanmış görünmektedir. Buna yönelik 7 sayfalık bir ders kılavuzu materyali, belge transkripti (2) ve fotoğraf (2) tespit edilmiştir. Sunulan transkriptlerin öğrenciler tarafından analiz edilmesi, sayısal verilerden yola çıkılarak ekonomik ve sosyal yaşama dair yorumlamalarda bulunabilmeleri ve sunulan kaynak fotoğraflar üzerinde düşüncelerinin hedeflendiği söylenebilir. İlgili sayfadan bir kesit Şekil 4.17’de sunulmuştur.

THE NATIONAL ARCHIVES

Home > Education > Classroom resources > 19th century people > 19th century people - source 1

Source 1

A photograph taken in 1887 (COPY 1/382)

1. Look carefully at the photograph. The photograph can tell us a lot about Victorian Britain – such as what the fashions at the time were, and the size of families. We can also get an idea about how wealthy these people were.

- Can you find a cricket bat?
- How many hats are there in the photograph?
- Look carefully at the children. Count how many are boys and how many are girls.
- Do you think these were wealthy people? Give your reasons why you think that.
- How old do you think the children are in the photograph?
- In what ways are the children's clothes different to those worn today?
- Do you think all the children belong to this one family?
- What does this photograph tell us about the roles of wealthy men, women or children?
- What can we see in the background of the photograph?
- Where do you think it might have been taken?
- Why do you think this photograph was taken?
- Is this photograph posed in any way?

Victoria İngilteresinde giyim, aile ve toplumsal sınıflar hakkında çıkarım yapmak üzere sunulmuş görsel kaynak.

Yan tarafındaki kutuda verilen sorular içerisinde kadınlara da odaklananlar şöyledir:

Çocuklara dikkatlice bakın. Kaç tanesinin erkek kaç tanesinin kız olduğunu sayın.

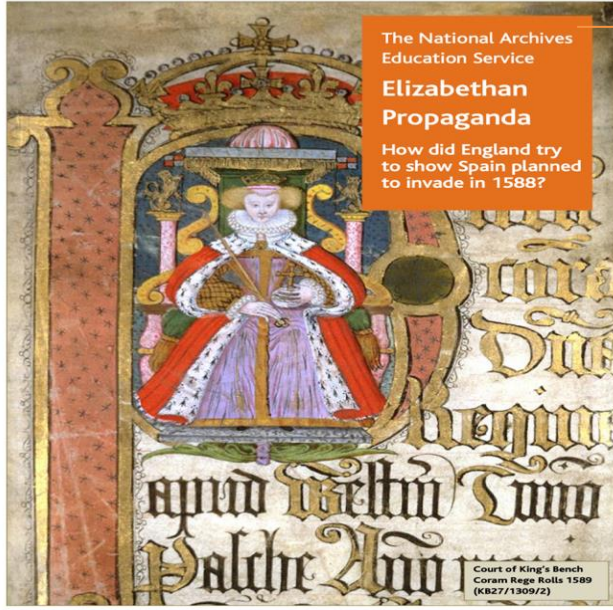
Bu fotoğraf zengin erkek, kadın veya çocukların rolleri hakkında bize ne anlatıyor?

Şekil 4. 17 On dokuzuncu yüzyıl sosyal, kültürel yaşam deneyimlerini görünür kılan görsel.
Erişim:20.06.2023 <https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/19th-century-people/source-1/>

Ders kılavuzunda ve kendi özelinde bir konu içeriğine sahip olduğu anlaşılan 19th ceuntry people (19. yüzyıl insanların) aile yaşamında ve toplumun diğer yaşam alanlarında üstlendikleri roller Şekil 4.17 gibi kaynaklarla sunulmuştur. Bu örnekten de yola çıkarak kadınların ulusal tarih bağlamı içerisinde ele alındıkları, böylece tarihin kadın, erkek ve çocuk toplumun tüm bireylerini görünür kılan bir yapıda öğretildiği ileri sürülebilir.

Bu başlık altında ele alınabilecek bir diğer veri, web sitesindeki İngiliz kraliçelerine yönelik içeriklerdir. Tarihte, kadın yönetici sayısının, dünya genelinde çok az yansıtılmakta olduğu fakat İngiltere tarihinde bu duruma zıt olan yaşantı ve deneyimlerin sıkça yaşanmış olduğu bilinen bir gerçektir (Onay, 2013,). Bunun yanında dünya tarihi bağlamında ülkelerin veya devletlerin yönetici kadrolarında yer alan kadınlar olsa dahi bunun tarih öğretimine entegre edilmediği veya çok az ele alındığı gözlenebilir bir durumdur. İngiliz toplumunun ise kadın yöneticileri (kraliçeler) ile öne çıktığı bir geçmişe sahip olduğu, sözgelimi Mary Tudor, I. Elizabeth (Tudor), bir döneme adını veren Victoria ve II. Elizabeth gibi isimlerin hem İngiliz tarihinde hem de dünya çapında duyulmuş yöneticiler olup dönemlerine yön verdikleri söylenebilir. Özellikle kadın yöneticilerin dönemlerinin ve bu bağlamda yaşanan olayların ele alınıp sunulması ile bu web sitesinde, iktidar sahibi kadınların, milli tarihteki yerlerinin daha görünür kılındığı söylenebilir. Yönetim kadrolarında söz hakkı olan kadınların, kendilerinin ve diğer kadınların geçmişteki güçlü varlığını yansıtmada olumlu etkiye sahip oldukları da ileri sürülebilir. Aşağıda İngiliz ulusal tarihinde yönetim erkini elinde tutmuş kraliçelerin web sitesinde öğrencilere nasıl sunulduğu ilgili başlıklar altında ele alınmıştır.

Elizabethan propaganda (Elizabeth'in propagandası): İspanya Kralı II. Philip'in İngiltere'yi işgal etmek amacıyla hazırlamış olduğu otuz bin kişilik donanması ile Protestan Kraliçe I. Elizabeth'i tahttan indirerek yerine Katolik bir hükümdar getirilmesini ve İngiltere'de Katolikliği yeniden aktifleştirme saldırısına karşı Elizabeth'in tutumu dikkat çekmiştir. Buna yönelik gerçekleştirilmiş olan saldırıyı aktarmaya çalışan ve bu minvalde işgal saldırısı karşısında güçlü bir duruş sergileyen Kraliçe Elizabeth'in mücadelesi işlenmiştir. Savaş halinde olan ülkesinin savunulmasında öne çıkacak kişilere yönelik hükümetin kullanmış olduğu yöntemler, halkın huzurunu sağlamaya çalışan atılımlar ve askerlerin cesaretlendirilmeye çalışıldığı aynı zamanda desteklendiği bir konu içeriği aktarılmaktadır. Bu durum, öğrencilerin yönetici konumundaki kadın varlığına yönelik imgelemelerinin güçlenmesine ve gelişmesine ayrıca var olan kalıp yargıların fark edilip düzeltilmesine olanak sağlayabilecektir. 6 sayfalık öğretim materyali olan ders kılavuzunda (ders paketi) yer alan kaynaklarına bakıldığında: 1588 yılına ait hükümet bildiri taslağı, savaş ilanı belgesi, Elizabeth'in bakanlara gönderdiği bildiri ve 24 Haziran 1588'de I. Elizabeth'in başbakanı Lord Burghley tarafından Sir Francis Walsingham'a gönderdiği mektubun (1) yer aldığı tespit edilmiştir. Şekil 4.18'de adı geçen ders paketinin kapağına yer verilmiştir.

Elizabeth'in
Propagandası
başlıklı PDF
formatındaki
ders paketi
kapağı.

Şekil 4. 18 Elizabeth'in resmedildiği görsel kaynağı. Erişim: 22.01.2023
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/elizabethan-propaganda/>

Şekil 4.18'de yönetici kadın rolüne sahip olan Kraliçe I. Elizabeth'in tahtta oturan bir çizimi yer almaktadır. Öğrencilerin ders sürecinde, Kraliçenin İspanya ile savaşı hakkında göstermeye dönük propaganda sürecini analiz etmeleri beklenmektedir. İngiltere'nin deniz aşırı bir imparatorluk olarak yükselişinde önemli rol oynayan bu savaş çerçevesindeki belgeleri incelemek hem tarih öğretimi hem de kadın tarihi öğretimi bağlamında çeşitli bilgi ve becerilerin kazanılmasına yardımcı olabileceği söylenebilir.

Elizabeth I's monarchy (I. Elizabeth'in monarşisi): Sitedeki bu belge koleksiyonunun, National Archives'te (Ulusal Arşivler) tutulan orijinal Eyalet Belgeleri aracılığıyla öğrencilere ve öğretmenlere I. Elizabeth'in saltanatı dönemini tanıtmaya yönelik hazırlanmış bir dizi kaynaktır. Menüdeki kaynakların dönemin seçkin tarihçisi Tracy Borman tarafından seçilmiş ve tanıtılmış olduğu belirtilmiştir. Öğrenci ve öğretmenlerin koleksiyondaki belgeleri kullanarak kendi sorularını geliştirebilecekleri; “Elizabeth'in evlilik ve halef sorununu, monarşi tarzını, dini ve din dışı politikalarını veya İskoç Kraliçesi Mary ile ilişkisi dâhil olmak üzere Elizabeth'in saltanatının farklı yönleri hakkında kendi tarihsel araştırma hatlarını keşfedebil[ecekleri]” ifade edilmiştir. Bu ders için sunulan kaynakların sayısına bakıldığında 40 kaynak içerisinde mektup (30), I.

Elizabeth'in ilk konuşması, I. Elizabeth'in Boethius'un "The Consolation of Philosophy" (Felsefenin Tesellisi) çevirisi, İskoç Kraliçesi Mary tarafından kullanılan şifreler, Altın nutuk/konuşması, Lord Burghey'in bildirisi, I. Elizabeth'in büyük mühürü, İskoç Kraliçesi Mary'nin taslağı, Kirk o'Field'in çizimi, Adli tabip raporu, ortak heyet konuşması gibi döneme ait kaynakların yer aldığı tespit edilmiştir.

Tema kapsamında Tracy Borman'ın aşağıda bir bölümüne yer verilen açıklamaları sunulmuştur. Bu satırlar, kadınlar aleyhine cinsiyet ayrımcılığının var olduğu bir tarihsel-toplumsal bağlamda Elizabeth'in bir kadın olarak nasıl ayakta kaldığını göstermesi bakımından dikkate değerdir.

"Elizabeth'in tahta çıkmasıyla tüm krallıkta büyük bir sevinç yaşandı. Kilise çanları çalındı, şenlik ateşleri yakıldı ve binlerce insan içki içip eğlenmek için bir araya geldi. Ancak bu coşkunun altında, kadın yöneticilere karşı yüzyıllardır var olan köklü önyargılar yatıyordu. Elizabeth'in yeni tebaasının büyük çoğunluğu, kadınların doğal olarak her açıdan erkeklerden daha aşağı olduğuna inanıyordu. Dünyada kendi yollarını çizecek ne zekâyâ ne de karakter gücüne sahiptiler. Elizabeth'in en yakın danışmanı William Cecil bile, kraliçenin habercilerinden biri Paris'teki büyükelçisine göndereceği bir mektubu onunla tartıştığında öfkelenmiş ve bunun 'bir kadının bilgisi için çok fazla' olduğunu haykırmıştı" ("Elizabeth I's monarchy", n.d.).

Mary Tudor kısa ama çalkantılı hükümdarlığı sırasında bu tür önyargıları doğrulamış olsa da, Elizabeth bunları çürütmek için yola çıktı. Her ne kadar erkek tebaasının kadınların aşağılık olduğuna dair görüşlerini paylaşıp da kendisini bir istisna olarak görüyordu ve otoritesini sarayının ve hükümetinin tüm yönlerine damgalamaya kararlıydı. İşe evlenmeyi reddederek başladı- bir kadının (bırakın kraliçeyi) bir kocanın rehberliği olmadan dünyada kendi yolunu çizemeyeceğinin evrensel olarak kabul edildiği bir çağda son derece şok edici bir kavram. Ancak Elizabeth kararlıydı [...] İlk başlarda bu konuda şiddetli bir direnişle karşılaşsa da, zamanla bekarlık durumu başarısının temel taşlarından biri haline geldi: efsanelerin Bakire Kraliçesi olarak yerini sağlamlaştırdı.

Elizabeth'in kadın düşmanı yeni tebaasını kazanma stratejisinin bir diğer parçası da kendisinden sürekli olarak erkeksi terimlerle bahsetmektir. O, halkına en az heybetli babası 8. Henry kadar otorite ile liderlik eden bir 'prens'ti. Ancak kadınlığını ne zaman göstereceğini de çok iyi biliyordu. Şövalyelik aşkı ilkelerine dayalı, merkezinde kendisinin olduğu bir saray yarattı- kendisine saygılarını sunmak için akın eden erkek saray mensuplarını sırayla memnun etti, hayal kırıklığına uğrattı ve köleleştirdi. Ayrıca kadınsı 'zayıflıklarını' harekete geçmemek için bir bahane olarak kullanırdı. İskoç Kraliçesi Mary'nin ölüm fermanını imzalaması için yoğun baskı altında kaldığında, bir parlamento heyetine 'cinsiyetim buna izin vermiyor' demişti.

Elizabeth'in ilk biyografi yazarı William Camden, onun 'cinsiyetini şaşırttığını' iddia etmiştir. Bu, onun kadın olmasına rağmen zafer kazandığını ima etmektedir, oysa aslında bu sayede zafer kazanmıştır. Kadınsı özellikleri erkeklerin egemen olduğu bir dünyada öne çıkmasını ve bu erkeklere hükmetmesini sağlamıştır ("Elizabeth I's monarchy", n.d.).

Bu satırlarda öne çıkan görüşleri öğretmen ve öğrencilerin sunulan kaynakları inceleyerek çıkarsayabilecekleri tespit edilmiştir. Buna göre bu tarihsel belgeleri inceleyen öğrencilerin dönemin ayrımcılık içeren toplumsal cinsiyet anlayışı ile Kraliçe I. Elizabeth'in bu anlayışla başa çıkma stratejileri hakkında çıkarımlar yapabilecekleri ileri sürülebilir. Tema, güçlü bir kadın yönetici profili sunmasıyla da dikkate değerdir.

Queen Anne (Kraliçe Ann): Bu temanın, Kraliçe Ann'nin ilk portresini ortaya çıkaran resmi bir hazine belgesi içermekte ve kraliçe hakkında daha fazla bilgi edinmek için bu temadaki kaynakların kullanılmasını önererek; kadın tarihini, tarihteki yönetici kadınlar bağlamında aktarmaya çalıştığı bulgulanmıştır. Kraliçe Ann'in imajı ve nasıl görünmek istediği ("Queen Anne", n.d.) bir diğer odak noktasıdır. Kaynak temelli öğrenmeyi destekler nitelikte belgeler yer almıştır. Bunlar: *dilekçe (3), portre (1), kraliçenin 1 ve 2. mührünün fotoğrafları (2)* olarak tespit edilebilmektedir. Dönemsel bazda özel ürünler olan bu birincil kaynakların tarih öğretimi yöntemlerinden kanıt/kaynak temelli öğretime verilen değeri yansıttığı söylenebilir.

Role of a Queen-Mary I and Anne (Bir Kraliçenin rolü- I. Marry ve Ann): Öğrencilerin iki farklı kadın hükümdarın rollerini ortaya çıkarmaya çalışmasının; I. Mary ve Kraliçe Ann'in saltanat dönemleri ele alınarak iki kadın yönetici hakkında bilgi edinmelerinin hedeflendiği ("Role of Queen-Mary I and Anne", n.d.) gözlenmiştir. Burada öğrencilerin, geçmişte yaşamış olan kraliçelerin sorumluluklarının neler olduğu hakkında fikirler ortaya çıkarmaya ve kendi öğrenmelerini şekillendirebilmeleri için her bir kraliçenin saltanat dönemine ait olan birincil kaynak niteliğindeki belgeleri inceleyerek ilerlemeye çalışmalarına rehberlik edildiği bulgulanmıştır. Her iki kraliçenin rolleri üzerinde karşılaştırmalı olarak çalışan öğrenciler bulgularını II. Elizabeth'in rolleri ile karşılaştıracak ve bu kraliçelerin rolleri arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar olduğunu tespit edeceklerdir. Böylece değişim ve süreklilik kavram çiftinin kraliçelerin rolleri bağlamında işe koşulduğu görülmektedir. Sunulan kaynaklar arasında: *Tudor Eyalet belgesi (1) ile kraliçeye ait portre (2)* materyaline yer verildiği tespit edilmiştir.

Role of a Queen-Matilda and Elizabeth I (Bir Kraliçenin rolü- Matilda ve I. Elizabeth): Öğrenciler, geçmişteki kadın hükümdarlarla ilgili daha fazla kaynağa bakarak farklılıkları ve benzerlikleri araştırırlar. Burada öğrenciler, iki ayrı kraliçe olan Matilda ve I. Elizabeth'in rollerini karşılaştırıp onlara ait iki orijinal mührü keşfedip bu mühürleri analiz etmeye çalışırlar ("Role of a Quess-Matilda and Elizabeth I", n.d.). Bu kaynakların yönetici kadınların rolleri hakkında neyi ortaya koyduğunu bulgulamaları beklenir. Günümüz İngiltere'sinin son kraliçesi II. Elizabeth'in rolü ile karşılaştırma yapmaya çalışarak bu dönemi ve tarihteki durumlar arasındaki benzerlik veya farklılıkları da anlamlandırmaya çalışırlar. Bu ürün dosyası içerisinde yer alan *8 sayfalık ders kılavuzu, fotoğraf (3) ve adet kraliçe çizimini yansıtan görsel (1)* ile bu kaynaklara yönelik çalışma soruları yer almaktadır.

Buraya kadar ele alınan ve siyasal iktidar sahibi kadınlara (kraliçelere) odaklanan ders kaynaklarının öğrencilerin kadın yöneticilerin tarihteki varlığını, üstlendikleri rolleri, yaşantı ve deneyimlerini siyasi tarih ve toplumsal cinsiyet bağlamlarında analiz etmelerini, bu yönde bir farkındalık geliştirmelerini ve kadın yöneticiler özelinde tarihsel imgelemelerini geliştirmelerini sağlamada işlevsel olduğu ileri sürülebilir.

Women and English civil wars (Kadınlar ve İngiliz iç savaşları): İngiliz İç Savaşları sırasında, kadınların yaşamları hakkında bilgi edinmek ve oynadıkları farklı rollere

odaklanmak için bu dersteki kaynakların kullanılması (“Women and English civil wars”, n.d.) önerilmektedir. Kaynaklar o sırada Parlamento tarafından oluşturulan veya alınan her bir orijinal belge veya bir belgeden bir alıntıyı içermektedir Tema sayfasında belgelerin bazılarının kadınların kendi sözlerini içerirken, diğerlerinin kadınlar hakkında olduğu ama hepsinin kadınların bu dönemdeki olaylara nasıl katıldıklarına dair ilginç hikâyeler içerdiği öne sürülmüştür. Kaynaklar arasında *video (1)*, *fotoğraf (2)*, *dilekçe (7)* ve *mektup (2)* yer almaktadır.

Bu tema kadınların İngiliz tarihi özelinde bu defa savaşa bağlamında sunulduğu bağlamın bir örneğini teşkil etmektedir. Ayrıca kadın geçmişi sitede I. ve II. Dünya Savaşları bağlamında da ele alınmaktadır.

Writing war, writing peace (Savaş yazmak, barışı yazmak): Bu konu teması içeriğinde şöyle bir açıklamaya yer vermiştir:

“Savaşı Yazmak, Barışı Yazmak”, Ulusal Arşivlerde bir hafta geçiren ve kayıtlarımızdan Birinci Dünya Savaşında hemşirelerin yaşadıkları hakkında bilgi edinen öğrenciler tarafından yazılan yaratıcı bir yazı antolojisidir. Melvin Burgess ve Sara Robinson'un danışmanlığında öğrenciler, gerçek olaylardan esinlenerek kendi yaratıcı parçalarını bir araya getirmek için hizmet kayıtlarını, günlükleri ve fotoğrafları keşfetmeye teşvik edildi. Sonuç olarak bu hikâye ve şiirler ortaya çıktı” (“Writing war, writing peace”, n.d.).

Konunun ana sayfasında bu şekilde kısa bir açıklama yapıldıktan sonra sunulan bir e-kitap kılavuzu linkine yer verilmektedir. 58 sayfadan oluşan bu kılavuzda öğrencilerin yazmış oldukları hikâyeler ve şiirler yer almakta ve konu bağlamında çözümlemelerinin de yapılmakta olduğu anlaşılmaktadır. Bu tema da öğrencilerin suffragette hareketi hakkında hazırladıkları animasyon çalışmasına benzer şekilde kadın deneyimleri (bu örnekte hemşireler) üzerinde çalışarak öğrenme sürecine aktif katıldıkları ve yaratıcı bir ürün ortaya koydukları dikkat çekici bir örnektir.

African nurses (Afrikalı hemşireler): Bu tema kapsamında Afrikalı kadınların hemşirelik mesleğini icra ederken İngiliz sağlık hizmetlerinde hangi rolü nasıl

üstlendiklerini yansıtmaya çalışan bir içerik sunulmaktadır. Bu içeriklerde 30 sayfalık bir ders kılavuz materyali yer almaktadır. Bu kılavuz içerisinde *mektup (4)*, *gazete küpürü (2)*, *hastane kayıt raporu (1)*, *Afrikanlı kadın hemşirelere ait isim listesi (2)* yer almaktadır.

Bu temada İngiliz sömürsü altında olan birtakım bölgelerin vatandaşlarının da İngiliz tarihinin bir parçası olarak sunulduğu ve ırkçılık karşıtı bir yaklaşım olarak sitede Afrikanlı hemşirelere yer verilmesinin algıları şekillendirme veya kalıp yargıları fark edip bunları değiştirmeye yarayacağı belirtilebilir. Tema sayfasında şu ifadeler yer almaktadır:

“Britanya'daki sağlık hizmetlerinde uzun çalışma geçmişlerine rağmen, Afrikanlı kadınların rolü, NHS'nin veya daha genel olarak sağlık çalışmalarının tarihi tartışmalarında nadiren vurgulanır. İngiliz sağlık hizmetindeki Siyah kadınlarla ilgili mevcut anlatılar, 'Windrush nesli' ve Karayiplerin katkılarına odaklanma eğilimindedir. Britanya'nın sağlık hizmetlerinde Afrikanlı hemşirelerin rolünü araştıran orijinal belgeleri bulmak için bu dersi kullanın” (“African nurses”, n.d.).

Bu tema farklı kadınlık deneyimlerini ele alması bakımından anlamlıdır. Nitekim sayfada “Lütfen bazı kaynakların o sırada kullanılan ve bugün kabul edilemez olan saldırgan bir dil içerdiğini unutmayın” uyarısı ve sayfadaki arka plan bilgisi, İngiliz sömürgesi olan Afrika ülkelerinden kadınların Ulusal Sağlık Hizmetine alınsalar bile etnik kökenleri nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldıklarına işaret etmektedir.

Past pleasures (Geçmişteki hobiler): Bu temanın Victorialıların (Victoria dönemindeki insanların) boş zamanlarından nasıl keyif aldıklarını anlamak için posterler, resimler ve fotoğrafların kullanılmasını (“Past pleasures”, n.d.) öneren, bu dönemde değişen boş zaman alışkanlıklarına odaklanan bir içerikte tasarlanmıştır. Ders içeriğinde kadın geçmişi bağlamında sunulan kaynaklar: *1891 tarihli kadın bisikletçiler resmi (1)* ve *1872'de kroket oynayan kadınlara ait fotoğraftır (1)*. Tema kapsamında erkeklere ait boş zaman etkinliklerine dair kaynaklar da yer almaktadır. Ayrıca tüm tema için yer aldığı *18 sayfadan oluşan bir ders paketi (kılavuzu)* da mevcuttur. Şekil 4.19'da ilgili tema sayfasından kadınların geçmişteki hobilerini, kültürel aktivitelerini yansıtan bir içeriğe sahip birincil kaynak fotoğrafına yer verilmiştir.

Source 4

Croquet on the lawn, 1872 (COPY 1/18 f.365)

5. This is a photograph of people playing croquet in 1872:

Look at the way the ladies are dressed in this photograph, how is it different to the image in Source 3?

Victoria dönemine ait fotoğraf bu dönemde kadınların giydikleri kıyafetler hakkında öğrencileri düşünmeye ve çıkarımda bulunmaya yönlendiren bir soruyla birlikte sunulmuştur.

Şekil 4. 19 Kadınların kültürel aktivitelerde rol oynayabildikleri ancak kıyafetlerden dolayı hareketlerinin kısıtlandığını yansıtan fotoğraf kaynağı. Erişim:15.06.2023
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/past-pleasures/source-4/>

Victoria dönemi kadınlarının giyimlerinin yorumlanmasını amaçlayan birincil kaynak bir fotoğraf olarak ele alınabilecek Şekil 4.19'da öğrencilerin tarihsel süreçte kadınların kültürel aktivitelerine yönelik imgelemler oluşturmalarına destek olabilecek niteliktedir. Bununla birlikte kadınların toplumsal, sosyal veya kültürel yaşam alanlarındaki yerlerine yönelik öğrencilerin düşünme süreçlerine katkıda bulunabilir. Bu fotoğraf aracılığıyla geçmişte kadınların spor etkinliği gibi kültürel faaliyetlerde kullanmış oldukları kıyafetler ile yaşadıkları zorluklar da fark edilebilir ve kadın spor giyiminin tarihsel süreçte geçirmiş olduğu evrim de fark edilebilir. Öğrenciler bu bağlamda kadın ve erkek giyimlerini, onların uğraştıkları spor ve boş zaman etkinliklerini karşılaştırarak toplumsal cinsiyet bağlamında çıkarımlarda bulunabilirler.

Tema kapsamında sunulan bir diğer tarihsel kaynak ve sorgulama süreci Şekil 4.20'de görülebilir.

4. This is a picture of a ladies cycle race drawn around 1891:

- Look at the bicycles the ladies are riding
- How are these different from a modern bike?
- Compare what the ladies in the crowd are wearing with the ladies on the cycles. What are the main differences
- How easy do you think it would have been to ride these bicycles. Why?
- Why do you think the bicycle shown in this source was called a 'Penny Farthing'?

Source 3

Kültürel etkinliklere katılabilen kadınların bu etkinliklere özel kıyafetler giydiklerini yansıtan bu görsel özelinde sorulan sorulardan biri şöyledir: “Kalabalıktaki kadınların ne giydiğini bisikletli kadınlarla karşılaştırın. Temel farklar nelerdir?”

Şekil 4. 20 Kadınların spor aktivitelerinde rol oynayabildiklerini ve bu etkinliklerde giydikleri özel kıyafeti yansıtan görsel. Erişim:15.06.2023
<https://cdn.nationalarchives.gov.uk/documents/education/womens-history-resource.pdf>

Victoria Dönemi eğlence anlayışını yansıtmayı hedefleyen Şekil 4.20’de, döneme ait bisikletler hakkında soru sorulmakta ve öğrencilerin bu bisikletlerin modern bisikletten farkı üzerinde düşünmeleri istenmektedir. Ayrıca kadınların sosyal ve kültürel alanda ele alınabilecek olan bisiklet yarışlarına katıldıkları ve bunun için özel kıyafetler kullandıklarına dikkat çekilmektedir. Görsel özelinde ayrıca kadınların günlük kıyafetlerinin de sorgulanması beklenmektedir. Bu görsele benzer şekilde Şekil 4.19’da ise kroket oyunu oynayan kadınlara ait kıyafetlerin, onların rahat oynamalarına engel teşkil eder nitelikte olduğu ve kadınların oyun esnasında sergileyecekleri performanslarını kısıtladığı yönünde bir yorumlama yapmak mümkündür. Böylece bu kaynaklar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin insanların giyimleri üzerindeki etkisini yani kadın-erkek/cinsiyete dayalı kıyafetlerin varlığını ve kadınların dönem kıyafetlerinin onları çeşitli yönlerden kısıtlar nitelikte olduğunu yansıtır şekilde ele alınabilir. Bu sayede, güncel ve geçmiş karşılaştırmaları yoluyla bu bağlamda yaşanan değişimin algılanması, karşılaştırma ve empati becerisinin geliştirilmesi olası görünmektedir.

Web sitesinde bu görsellerin öğrenciler tarafından analiz edilmesi ve o dönemde yaşamış olan kadınların yaşantılarına dair fikirler üretmeleri beklenmekte ve bu bağlamda tarihsel

empati kurmaları sağlanabilmektedir. Boş zaman aktiviteleri bağlamında öğrencilere “Erkekler ve kadınlar aynı faaliyetlere katıldı mı?” ve “Bu kaynaklar, Viktoria dönemindeki erkek ve kadınların nasıl eğlendikleri hakkında bize ne söylüyor?” (“Past pleasures”, n.d.) soruları yöneltilmiştir. Bu da öğrencilerin toplumsal cinsiyet bağlamında düşüncelerinin hedeflendiğini destekleyen bir veri olarak değerlendirilebilir.

4.1.2.2.2.3. Öne çıkan/Öncü kadınlar

Site içerisinde aktarılan “Women’s Histories” başlıklı öğretmen kılavuzunda, alternatif linklerin yer aldığı ve yönlendirmeler vasıtası ile farklı temalı koleksiyonlara geçiş yapılarak konu içeriklerinin daha zengin özellikte sunulduğu arşivler bulunmaktadır. Her konunun kendi içerisinde sınıflandırılmış olması ve konuların içerisinde de çok sayıda linkler ve yönlendirmeler bulunması, sunulan kaynağın veya materyallerin zenginlik durumu olarak düşünülebilir. Bu kılavuzda ayrıca ilgili temalara yönelik blog adreslerine de yer verilmiştir. Bu yolla öğrenci ve öğretmenlerin bloglardaki içerikleri araştırmalarını destekleyebilecekleri düşünülebilir. Bu blogların odaklandığı konulardan biri de öncü kadınlardır. Web sitesindeki öncü/öne çıkan kadınlara ait eğitsel içerikler bu bloglar aracılığıyla desteklenerek zenginleştirilmeye olanak tanımaktadır.

Web sitesinde, öncü kadınlar bağlamına uygun olarak ele alınabilecek konular arasında oldukça zengin bir içeriğin var olduğu tespit edilmiştir. Ancak tümünü ele almak araştırma sınırlarını aşacağından, örneklem olarak seçilen temalar aşağıda sunulmuştur.

Significant people (Önemli insanlar): 48 menü içerisinde kadın ve kadın tarihi öğretimine yönelik (21) içerik/kaynak tespit edilmiştir. Bunlar; *Florence Nightingale’e ait fotoğraf (1)*, *Noor Khan’la ilgili biyografi (1)*, *Christabel Pankhurst’a ait fotoğraf (1)*, *Nicola de la Haye, Leydi Jane Grey, I. Elizabeth, Mary Tudor, Levina Teerlinc, İngiliz kraliyet sarayı minyatürcüsü, Kraliçe Anne, Kraliçe Victoria, Ellen Terry’e ait fotoğraf (1)*, *Sophia Duleep Singh, Edith Cavell’e ait tablo (1)*, *Grace Darling, Mary Wheatland, Amy Johnson’a ait pilot lisans belgesi başvuru formu (1)*, *Annie Kenney’e ait fotoğraf (1)*, *Floella Benjamin’in içinde yer aldığı yolcu listesi raporu (1)* tespit edilmiştir.

Şekil 4.21 bu içeriğe sahip menünün kaynaklarını yansıtmaktadır.

Significant People

Who is who?

“Significant People (Önemli İnsanlar)” tema sayfasında kadın ve erkek tarihsel aktörlere birlikte yer verilmiştir.

Şekil 4. 21 Significant People (Önemli İnsanlar) temasının yer aldığı sayfadan bir kesit. Erişim: 19.06.2023 <https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/significant-people-collection/>

Şekil 4.21’de Significant people (Önemli insanlar) başlığı altında, ulusal tarih bağlamında çeşitli alanlarda (siyaset, kadın hakları savunusu, sağlık vb.) öne çıkmış/öncü veya önemli kadın ve erkek tarihsel aktörlerin birlikte sunulduğu görülmektedir. Nicel olarak incelendiğinde bu sayfada 20 kadına karşılık 24 erkek profiline yer verildiği tespit edilmiştir. Bu oranların birbirine görece yakın olduğu söylenebilir. Bu veri, The National Archives web sitesi analiz edilirken tespit edilen ve web sitesinin tarih öğretiminde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir yaklaşım sergilediğini ortaya koyan bulguları destekler niteliktedir.

Bu başlık altında web sitesinde tespit edilen içeriklerden örneklere aşağıda yer verilmiştir.

Florance Nightingale: Florence Nightingale'in (38 kişilik bir hemşire grubu ile Osmanlı-Çarlık Rusya arasında 1854'te yaşanan Kırım Savaşında Osmanlı-İngiliz askerlerine destek olmak amacıyla -bu savaşta İngiltere, Osmanlı Devleti'ni desteklediği için- Anadolu'ya gelmiştir) neden önemli bir figür ve modern hemşireliğin kurucusu olarak kabul edildiğinin keşfedilmesi için bu derste yer alan kaynakların kullanılması önerilmektedir. Bu kaynaklar arasında *fotoğraf (3), resim (1) bir sayfalık İngiliz ordusunun hastane raporu (1), harita (1), hemşirelere yönelik olan kural ve yönetmelik kitapçığı (1)* tespit edilmiştir. "Florence Nightingale" başlıklı ders planına ait içeriğin görseli ve linki EK 2'de sunulmuştur.

Who was Noor Khan? (Noor Khan kimdi?): Konuya yönelik giriş açıklaması şu şekilde aktarılmıştır:

Öğrencilerinizin 1940'ların casusluk dünyası hakkında daha fazla bilgi edinmelerine yardımcı olacak fotoğraflar, raporlar ve casuslar için rehberlik dâhil bir dizi belge seçtik!

Noor-Un-Nissa Inayat Khan, Noor Inayat Khan, Nora Baker veya kod adı Madeline, II. Dünya Savaşı'nda Gizli Operasyonlar İdaresinde görev yapan bir İngiliz casusuydu. Direnişe yardım etmek ve İngiltere'ye mesajlar göndermek için işgal altındaki Fransa'ya bırakılan ilk kadın telsiz operatörüydü ("Who was Noor Khan", n.d.).

Öğretmenlerin bu öne çıkan kadına ait sitede yer alan kaynakları kullanarak kadınların yaşamlarına dair ve ülkeleri adına vermiş oldukları mücadeleyi görünür kılmalarına olanak tanındığı ileri sürülebilir. Noor Khan'ın mücadelesini ve yaşam deneyimini sunmaya odaklanan menü içerisinde 6 bölüm olarak bir öğretim planlaması oluşturulduğu ve 1 ders paketi sunulduğu görülmüştür. Öğretmenlerin bu bölümleri ister tüm olarak isterlerse de bölüm olarak seçilip öğrencilere sunabileceği belirtilmiştir. Ders paketinde video (7), fotoğraf (1), ses dosyası (5) ve belge/rapor (4) yer almaktadır.

Emmeline Pankhurst: Kızı Christabel Pankhursts ile birlikte 1903'te kurdukları Kadınların Sosyal ve Politik Birliği ile kadınların oy haklarını elde etmelerine gidecek yolda daha militan taktikler kullanılması gerektiğini çünkü erkeklerin doğasında yakıp yıkma olduğu için onlarla bu dille anlaşabileceklerini belirtmiştir ve oy hakkını bir boyutta yıkıcı düzeyde sürdürmenin gerekliliğine inanarak ilerletmeye çalışmıştır (“Emmeline Pankhurst, Cats and Mice”, n.d.). Bu yıkıcılık canlılara zarar vermek üzerine değil cansız ürünlerin yakılması, kırılması darp edilmesi yönünde olmuştur. Cats and Mice (Kediler ve Fareler) temasında şu açıklamalara yer verilmiştir:

“Pek çok suffragette, eylemlerinin bir sonucu olarak hapse girdi ve cezaevindeyken davanın tanıtımını yapmak için sık sık açlık grevine girdiler. Sonuç olarak hapishane personelleri tarafından zorla beslendiler. 1913'te, genellikle Cats and Mice Act (Kedi ve Fare Yasası) olarak anılan Prisoners Temporary Discharge for Ill-Health Act (Mahkûmların Hastalık Nedeniyle Geçici Olarak Tahliye Edilmesi Yasası) Parlamente'de kabul edildi. Buna göre, açlık grevi yapan kadın mahkûmlar ciddi şekilde hastalanınca serbest bırakılmak zorunda kalıyor ve iyileştiklerinde ise yeniden tutuklanıp mahkûm ediliyorlardı” (“Emmeline Pankhurst, Cats and mice”, n.d.).

Kadınların oy hakkı hareketini analiz eden tema kapsamında oy hakkı savunucularına da odaklanmayı sağlayan çeşitli belgeler bu içerik özelinde sunulmuştur. Bu dosya içerisinde Pankhurst'un yönetim organlarına yazmış olduğu *dilekçe* (2) ve *mektup kaynağının* (5) yer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca Suffragettes on File (Dosyadaki suffragetteler) ve Suffrage Tales (Oy Hakkı Hikâyeleri) gibi temalarda da Emmeline Pankhurst'e yer verilmiştir.

Amy Johnson: Amy Johnson, İngiltere'den Avustralya'ya tek başına uçan ilk kadın olarak tarihteki yerini almıştır (“Amy Johnson-Twenties Britain”, n.d.). Twenties Britain (Yirmilerin İngilteresi) başlıklı tema kapsamında ona ait *pilot lisans belgesi başvuru formunu yansıtan görsel* (1) ve *onun transkripti ve ses dosyası* (1) kaynak olarak sunulmaktadır.

Edith Cavell (1865-1915): İngiliz hemşire Edith Cavell, Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya tarafından işgal edilen Belçika'da hemşire olarak çalışmıştır. İngiliz, Fransız ve Belçikalı askerlerin kaçmasına yardım etmiş ancak 1915'te Alman yetkililer tarafından tutuklanıp yargılanmış ve idam edilmiştir. Significant People (Önemli İnsanlar) teması kapsamında bu olaya ilişkin '*Ölüme İnanç ve Cesaret*' *Edith Cavell'e ait (1) alegori görsel kaynağı* sunulmakta ve bu kaynak önemli insanlar bağlamında incelenmektedir. Bu öncü kadın özelinde öğrenciler tarihsel süreçte kadınların ne denli zorlu mücadelelerin ve deneyimlerin öznesi olduğunu anlayabilirler.

The National Archives web sitesinin kadın tarihi öğretimi odaklı sunmuş olduğu Women's Histories başlıklı öğretmen kılavuzunda önemli kadınlar içerisinde öne çıkan/öncü kadınlar teması doğrultusunda tespit edilen içerikler arasında aktarılan verilerin analizi, birincil kaynak kullanımının oldukça yoğun olduğunu, öğrencilere geçmişte çeşitli bağlamlarda (kadın hakları, havacılık, savaş yılları vb.) önemli roller üstlenmiş kadın yaşantılarının sunulduğunu ve kadınların tarihte çeşitli alanlardaki görünürlüklerine katkı sunacak zengin bir içeriğe yer verildiğini ortaya koymuştur. Sitenin kadın tarihi öğretimine doğrudan içerik sunan ders kılavuzunda önemli kadınların öğretilmesi odaklı planlamaların ulusal eğitim müfredatına yani kazanımlara uygun şekilde yöntem-teknikler kullanılarak, ders sürecinde geçecek zamanlamanın planlanıp, etkinlikler ve değerlendirmeler tasarlanarak aktarılmaya çalışıldığı bulgulanmıştır.

4.1.2.3. Web sitesinde tespit edilebilen etkinlikler, yöntem ve teknikler

The National Archives web sitesinde öğretme-öğrenme sürecinin fotoğraflar, gazeteler, mektuplar, raporlar, dilekçeler, yasa tasarısı örnekleri, günlükler gibi tarihsel kaynakların analizinin yanı sıra bağımsız araştırma uygulamaları ile münazaralar ve etkinliklerin geniş ölçüde kaynak temelli öğrenme yaklaşımına dayandırıldığı bulgulanmıştır. Bu etkinlik, yöntem-teknikler arasında araştırmanın sınırlılığı bağlamında bazı yöntem-teknik ve etkinlikler aktarılmaya çalışılmıştır. Buna örnek olarak web sitesinin içeriklerinin öğretiminde münazara etkinliği ve çalışma sayfalarına sıkça yer verildiği tespit edilmiştir. Resmî belge (dilekçe, rapor, tutanak, bildiri) analizleri (renk, dil, yazı stili, yazıda kullanılan dilsel nitelikler), konulara yönelik hazırlanmış olan sorular yardımı ile hem

tekrar yapılması hem de tüm öğrencilerin farklı bakış açıları geliştirmeleri ve bunları sunmaları sağlanmak istenmekte, bu şekilde öğrencilerin farklı düşünsel becerilerini işe koşarak öğrenmelerini şekillendirmelerine rehberlik edilmek istendiği anlaşılmaktadır. Örneğin öğrencilerin hazırlayacakları bir reklam etkinliği ile kraliçe veya kralların kendilerini halka nasıl tasvir ettirdiklerini anlamalarına destek olunmaya çalışıldığı gözlenmiştir. Bununla birlikte etkinliklerin uygun tekniklerle desteklenmesi, öğrencilerin öğrenmelerinin durumunun tespit edilebilmesi yani bir değerlendirme süreci olarak da ele alındığı bulgulanmaktadır.

Yöntem olarak sıkça kullanılan kaynak temelli öğrenme web sitesi ile bağlantılı olarak aşağıda ana hatlarıyla ele alınmıştır.

Kaynağı tanımlanma: Öğrencilere konuya yönelik oldukça fazla kaynak/belge sunulmakta, bu kaynakların niteliklerinin neler olduğu, kaynakların güvenilirliği, kullanışlılığı gibi kavramları özümsemeleri beklenmektedir.

Tarihsel bağlam kurma: Öğrenciler edindikleri kaynakları, eleştirel gözle incelemeye, öğretmen rehberliğinde çalışmalarını sürdürmeye, kalıp yargıları fark etmeye yönlendirilmektedirler.

Kaynağı destekleme: Kaynaklar incelenirken öğrencilere sunulan farklı tür ürünlerin (mektup, dilekçe, rapor, gazete vb.) konuya yönelik hem karşılaştırmalı olarak hem de kaynağı destekleme/güçlendirmeye yönelik olarak değerlendirilmesi istenir.

Kaynağı sorgulama/analiz etme/yorumlama: Kaynağın güvenilirliği bu tür ders süreçlerinde oldukça önemlidir. İngiliz eğitim sisteminin yoğun bir şekilde kanıt/belge incelemelerine dayandığını belirten Dilek'e (2006) göre, kaynak sorgulama yöntemiyle eleştirel düşünme becerileri geliştirilebilecek ve kalıcı öğrenmelerin kanıtlar desteğiyle kuvvetlendirilmesi ve bu şekilde kaynağın güvenirliliğinin de öğrenci tarafından fark edilmesi sağlanabilecektir. İncelenen İngiltere kaynaklı web sitesinde de kaynak temelli öğrenme kapsamında kaynağın sorgulanmasının/analizinin sıkça öne çıktığı bulgulanmıştır. Bu becerinin gelişimi ile dijital ortamda güçlenmekte olan eğitimin, tarihsel düşünme becerilerine olan katkısı, hedeflenen öğrenmelerin gerçekleşmesini de sağlayabilir.

Cats and Mice (Kediler ve Fareler) teması kapsamında kaynağı tanımlama sürecine aşağıda bir örnek sunulmuştur:

- *“Her belgedeki tarihi bulun.*
- *Kim yazdı?*
- *Yazar hakkında bir şey biliyor musun?*
- *Ne tür bir belge? (Örneğin: mektup, rapor veya gazete).*
- *Belge ne diyor?*
- *Emin olmadığınız kelimelerin anlamını kontrol edin.*
- *Belgede hangi isimler görünüyor?*
- *Belge, yazarın görüşlerini/değerlerini gösteriyor mu?*
- *Belgenin hedef kitlesi hakkında herhangi bir ipucu var mı?*
- *Belge neden yazıldı?*
- *Herhangi bir sınırlaması var mı?*
- *Gruptaki diğer belgelere bağlantı veriyor mu?*
- *Aynı fikirleri, tutumları ve argümanları paylaşıyor mu?*
- *Bu belgeler arasındaki farklılıkları nasıl açıklarsınız” (“Cats and mice”, n.d.).*

Aynı tema kapsamında tarihsel sorgulama sürecine örnek bir kısım aşağıda sunulmuştur.

- *“Farklı konuları kapsayan belgeleri inceleyin: polis yöntemleri; süfraj taktikleri; hükümetin harekete tepkisi ve tüm belgelere yönelik soru gruplarını yanıtlayın (“Cats and mice”, n.d.) açıklaması ile aynı konunun farklı yönleri ile ele alınmasının istendiği anlaşılmaktadır. Buna yönelik soru çalışmalarının örnekleri şu şekilde aktarılabilir:*

1. Polis yöntemleri

- *En üst sıradaki belgeler, Süfrajetlerle başa çıkmak için kullanılan polis yöntemleri hakkında hangi kanıtları sağlayabilir?*
- *Polis süfraj faaliyetleri hakkında nasıl bilgi topladı?*
- *Polis teşkilatı hakkında ne öneriyor?*

- *Süfrajete faaliyetlerine yönelik tutumlar hakkında ne öneriyor?*
- *Süfrajelerin davalarını ilerletmek için kullandıkları yöntemler hakkında bu belge dizisinden bir şey öğrenebilir miyiz?*

2. Suffragette taktikleri

- *İkinci sıradaki belgeler, oy mücadelesinde kullanılan süfrajete taktikleri hakkında hangi kanıtları sağlıyor?*
- *Süfrajeterler hangi farklı protesto tiplerini gerçekleştirdi?*
- *Belirli bir yaklaşım türünü yansıtıyorlar mı?*
- *Süfrajete örgütlenmesi hakkında ne öneriyor?*
- *Polisin kullandığı yöntemler hakkında bu belge setinden bir şey öğrenebilir miyiz” (“Cats and mice”, n.d.).*

Case Study (Örnek olay/Vaka İncelemeleri): Öğretmenlere yönelik sunulan kaynaklar ve düzenlenmiş ders planları sayesinde zamandan ve emekten tasarruf edilmesi sağlanarak hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin belirlenen konuya daha iyi odaklanabileceklerini söylemek mümkündür. Öğrencilerin, etkinliklerde dönemin şartlarını yaşayacak şekilde rol oynama, grup tartışmaları gibi farklı etkinlik planları ile süreçte aktif tutulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Örneğin: seçim günü kampanyası, protestolar, siyasi parti veya dernekler kurmak, süfrajeterlerin giyimine yakın derecede ürünler kullanmak ve bu şekilde onları daha iyi anlamaya çalışma etkinlikleri ile öğrencilerin aktif olmalarının ve empati kurmalarının amaçlandığı düşünülmektedir.

Çok perspektifli olma (olayların farklı taraflarını/tarihsel aktörlerin perspektifinden çalışılması): Web sitelerinde sunulan süfrajete konusunda hükümetin ve polisin tepkilerine oldukça geniş yer verilmektedir. Aynı zamanda kadınların oy hakkını destekleyen erkeklere ait siyasi partilerin de var olduğunu, öğrencilerin bunları fark etmeleri üzerinde önemle durulması gerektiği söylenebilir. Buna göre kadının ait olduğu toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel yaşam içerisindeki bağlamından koparılmadan aktarılmaya çalışıldığı sonucuna varılması mümkündür.

Öğrenciler inceleme fırsatı buldukları kaynaklardan yola çıkarak tarihsel düşünme becerilerini eleştirel ve karşılaştırma becerileri ile destekleyebilecek; dönemin ve

olayların kendi özelinde ele alınmasına odaklanarak empati becerisini geliştirebilme olanaklarına sahip olacaklardır.

Beceriler

Tarihsel Düşünme/İmgelem/Empati/Eleştiri Becerileri: web sitesinde sunulan kaynakların, öğretim sürecinde yoğun bir şekilde incelenmesi ve özümzenmesi gerçekleştirildikten sonra dönemin şartlarının anlaşılması için düzenlenmiş etkinlikler, öğrencilerin kanıt temeli öğrenme ile tarihsel imgelemlerini kullanmalarını ve bunu geliştirmelerine destek olunabileceği ve empati becerisinin geliştirmesinin amaçlandığı görülmektedir. Öğrencilerin araştırma becerisinin geliştirilmesi, kalıp yargıların fark edilmesi, problem çözme ve eleştirel düşünmeye sevk edildiği bulgulanmıştır.

Web sitesinin eğitim-öğretim odaklı içerikler hazırladığı ve toplumun hemen her kesimine hitap etmesine yarayacak içerikleri farklı yöntemler ve tekniklerle aktarmaya çalıştığı; bu sayede toplumsal yaşam içerisinde cinsiyetlerden ötürü ayrımların giderilmesi, eşitlik yönünde adımların artırılması ve daha özgür bir hayat deneyimine geçilmesi adına web sitelerin hem ulusal hem de uluslararası bağlamda büyük bir önem sahip olduğu belirtilebilir. Dünya tarihi noktasında önemli gelişmelere öncülük ettiği bilinen İngiltere'ye ait The National Archives web sitesinin öğretim odaklı içerikleri sayesinde öğrencilerin geçmişe yönelik imgelemler kurmalarına destek olunabileceği ve hem içerisinde yaşanan topluma hem de dünyadaki düzene farklı perspektiflerden bakabilme olanağı sağlanabileceği düşünülmektedir.

Web sitesinin genel hedeflerinden olan tarihsel olay ve olgular içerisinde kadın varlığını hem özel olarak bir kılavuz içinde aktarmak hem de diğer konulara bu durumu entegre ederek tarihsel bağlamdan koparılmadan kadın tarihi öğretimine hak ettiği değerin verilmesine öncülük etmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Öğretim odaklı içeriklerin ise genel olarak İngiliz eğitim sistemine bağlı olarak gerçekleştirildiği yani kaynak temelli öğrenmeye önem verildiği ulaşılan verilerden gözlenmektedir. Konuların aktarımında ise öğrencilerin belli hedeflere yöneltilmesi, belli beceri ve yetkinlikler geliştirmelerine rehberlik edilmesinin hedeflendiği anlaşılmaktadır.

Tablo 4.2’de The National Archives web sitesinin kadın tarihi öğretimi odaklı materyalleri içerisinde tespit edilebilen yöntem-teknikler, beceriler ve (tüm etkinliklerin sunumu araştırmanın sınırlarını aşacağından) örnek etkinliklere yer verilmiştir.

Tablo 4.2 The National Archives web sitesinde tespit edilebilen yöntem ve teknikler; beceri ve etkinlikler

Yöntem ve Teknikler	Beceriler	Etkinlikler
▪ Sunuş ve buluş yolu stratejisi, ▪ Araştırma inceleme stratejisi ▪ Kaynak/kanıt temelli öğrenme, ▪ Öğrenme çalışması, ▪ Münazara, ▪ Drama, ▪ Rol oynama, ▪ Atölye çalışmaları, ▪ Vaka çalışması yöntemi.	▪ Eleştirel düşünme, ▪ Kendini ifade edebilme, ▪ Empati kurabilme, ▪ Yaratıcı düşünme, ▪ Zamanı ve kronolojiyi algılama, ▪ Araştırma becerisi, ▪ Kalıp yargıları fark etme ▪ Tarihsel düşünme becerisi ▪ Çok perspektifli olabilme becerisi. ▪ Kaynak analizi/sorgulama becerisi.	▪ Çalışma kâğıtlarıyla çalışma ▪ Yaratıcı tasarımlar oluşturma ▪ Model oluşturma ▪ Seçim etkinliği ▪ Zaman çizelgesi oluşturma.

Tablo 4.2’de görüldüğü gibi web sitesinin tarih/kadın tarihi öğretimini milli eğitim politikalarından destek alınarak kazanımların ve becerilerin geliştirilmesine önem vermekte olduğu anlaşılabilmektedir. İngiliz web sitesinin bu bağlamda kullanmış olduğu yöntemlerin oldukça çeşitlilik yansıttığı ve bununla birlikte etkinlik örnekleri ile öğrencinin süreç içerisinde sürekli aktif tutulmasına dikkat edildiği bulgulanmıştır. Bu web sitesinde, tarih ve kadın tarihi öğretimine yönelik geniş kapsamlı belgelerle birlikte birincil kaynaklar, ikincil kaynaklar, görsel ve işitsel kaynakların yoğun şekilde kullanıldığı gözlenmiştir. Birincil kaynaklar arasında yer alabilecek olan döneme ait mektuplar, raporlar, gazeteler, fotoğraflar, anılar veya dilekçelerin yoğun bir şekilde yer aldığı bulgulanmıştır. Bu durum da İngiliz web sitesinin kaynak/kanıt temelli öğrenmeye vermiş olduğu önemi yansıtır şekilde yorumlanabilir.

Web sitesinin yaklaşık olarak 20 yılı aşkın bir geçmişe sahip olmasının İngiltere özelinde kadın tarihinin, kadın haklarının ve kadın tarihi öğretiminin ne derece önemle ele

alındığını ve köklü bir geçmişe sahip olduğunu göstermektedir. Sitenin eğitim odaklı zengin içeriği öğretimsel düzeyde hem tarih öğretimi hem de kadın tarihi öğretiminin profesyonelce sunulduğu devlet destekli dijital bir kaynağın iyi bir örneğini teşkil etmektedir.

4.1.2.3.1. Kaynak/kanıt temelli öğrenme bağlamında kadınların hak mücadelesi etkinlikleri

Bu tema içerisinde İngiliz web sitesi olan The National Archives'in öğrencilere odaklı sunduğu ve kadın tarihi öğretimi desteklemeye yönelik etkinlik örneklerine yer verilmiştir. Tablo 4.3'te sitede kadın tarihi öğretimi bağlamında tespit edilen etkinlik örnekleri incelenebilir. Tablonun ardından, örnek 2 etkinlik bu alt tema içerisinde sunulmuştur.

Tablo 4.3 National Archives web sitesinde tespit edilebilen örnek etkinlikler

Etkinlik Örnekleri	• Kadın haklarının tarihsel süreçteki gelişimine yönelik izletilen video kaynağı için çalışma kağıtları ile çalışma etkinliği.
	• Öğrencilerin kendi seçtikleri bir ortamda I. Elizabeth'in kendi portresini veya 3D heykelini oluşturabilecekleri etkinlik.
	• Matilda'nın mührünün ön yüzü için yeni bir tasarım oluşturma etkinliği.
	• Oy hakkı edinimine yönelik verilen mücadelelere ilişkin empati kurabilmek için protesto ve pankartlar hazırlama etkinliği.
	• Oy kullanmak için sınıfta ilk önce sadece erkek öğrencilerin oy kullandığı; daha sonra genel seçim şeklinde (kadınlar ve erkeklerin eşit oy hakkına sahip oldukları) oy kullanma etkinliği gerçekleştirirler.
	• Oy hakkı süreçlerini keşfedilmesi, önemli oy hakkı rakamlarının araştırılması ve aktivizm yöntemlerinin karşılaştırılması etkinliği.
	• Oy hakkı hareketindeki önemli olayların zaman çizelgesinin oluşturulması.
	• 1920'ler sokağı etkinliği.
	• Vaka çalışması etkinlikleri.
	• Reklam panosu hazırlama etkinliği.

Tablo 4.3'te tespit edilebilen örnek etkinliklerin, tarih ve kadın tarihi öğretimi özelinde şekillendirilmiş olmaları dolayısı ile önem arz ettiği söylenebilir. Öğrenciler veya öğretmenlerin konuların öğretiminde/öğrenilmesinde veya araştırmaların geliştirilebilmesinde faydalanabilecekleri bu etkinlikler sayesinde hem tarih öğretimi yöntem ve tekniklerinin işe koşulmasında, hem kadın tarihi öğretiminin gerçekleştirilmesi ve geliştirilmesinde, hem de öğretim sürecini kolaylaştırma ve ekonomi ilkesi doğrultusunda olumlu sonuçlar yaratacağı belirtilebilir. Tablo4.3'te görülen vaka çalışması etkinlikleri çerçevesinde öğrencilerin gerçekleştirmesi istenen durumlar arasında incelenen konu ile ilgili olarak o döneme ait ürünler tarzında çalışmalar ortaya koymaları sağlanabilmektedir. Buna göre sözgelimi bazı gruplardan polis raporlarını, bazılarından sağlık raporlarını, bazılarından mektup ve propaganda ürünleri hazırlıklarını gerçekleştirmeleri beklenmektedir.

Vaka incelemesine yönelik *örnek olay belgesi* (9) sunulduğu ve öğrencilerin belgeleri ipucu olarak kullanıp, insanların hayatlarını araştıran birer tarih dedektifi olmaya teşvik edildiği tespit edilmiştir. Öğrencilerin 100 yıl önce hayatın nasıl olduğunu, insanların işlerinin ne olduğunu, nasıl eğlendiklerini ve evlerinin nasıl görüldüğünü zihinlerinde canlandırıp bunu yansıtmaları hedeflenmektedir. Bu kaynakta aynı zamanda bilgi arşivlerinin neleri içerdiği ve bunların sıradan insanların hayatları hakkında bilgi edinilmesine nasıl yardımcı olabileceği hakkında bir tartışma etkinliği başlatmaları istenmiştir. Öğrencilerin farklı vaka çalışmalarına odaklanan gruplara ayrılmasının önerildiği ve bu şekilde sosyal yönden gelişimlerinin desteklenmeye çalışıldığı belirtilebilir.

National Archives web sitesinde kadın tarihi öğretimini kaynak/kanıt temelli öğrenme bağlamında ele alan ve öğrencilere birincil-ikincil kaynaklar sunularak bu kaynakları analiz etmeleri, değerlendirmeleri ve bu kaynaklardan bir sonuca ulaşmalarının ardından etkinliklerle hedeflenen kazanımlar bağlamında konuyu pekiştirmelerinin hedeflendiği vurgulanmıştır.

Örnek etkinlik 1. Kadınların siyasi hak mücadelesine yönelik genel bir gösterim sunan animasyon videosu (15 dk.): Video öğrencilere izletildikten sonra bu animasyonlar daha sonra (ikişer-üçer dakikalık) kısa videolara bölünerek konu bağlamında, kadın

haklarının başlangıcı ve hakların edinimine yönelik etki eden olayların izletilmesi, bunlarla ilgili oluşturulan çalışma kağıtlarının öğrencilere yöneltilip tartışma ortamı yaratılarak öğrencilerin hem geçmişe yönelik algılamaları hem de farkındalıkları oluşturulmaya, kalıp yargıların fark edilmesine, öğrencilerin bilgileri kendilerinin yapılandırmasına ve bir değerlendirme aracı olarak kullanılmasına (“Suffrage tales”, n.d.) olanak sağlandığı bulgulanmıştır. Bu web sitesinin, kadın tarihi öğretiminde oy hakkı mücadelesi olan suffragette (süfrajette) hareketlerine geniş yer verdiği tespit edilmiştir.

Örnek etkinlik 2. Suffragettes on File (Dosyadaki Süfrajette) adlı koleksiyonda bulunan Suffragette hareketiyle ilgili belgelerin çalışılmasının ardından şu etkinlikler önerilmiştir:

Öğrencilerin belgelere ilişkin yorumları çeşitli yaklaşımlar kullanılarak şekillendirilebilir:

- *Tarih ders kitabı için tasarlanmış bir bölüm yazın.*
- *Oy hakkı mücadelesini anmak için bir sergi broşürü oluşturun.*
- *Belirlediğiniz bir olay hakkında rapor/gazete makalesi yazın.*
- *Suffragettelerin kullandığı farklı taktiklerin lehinde/aleyhinde bir tartışma düzenleyin veya polisin/yetkililerin kampanyaya tepkilerini tartışın.*
- *Kampanyanın farklı yönleriyle ilgili PowerPoint sunumları hazırlayın.*
- *Suffragetteler hakkında kısa bir video belgeseli oluşturun.*
- *Podcast'ler oluşturun.*
- *Bloglar yazın.*
- *İnternet sayfaları tasarlayın.*
- *Belgelere dayalı bir olay hakkında açıklamalı bir zaman çizelgesi oluşturun (“Suffragette on file”, n.d.).*

Birincil kaynak kullanımı yoğunluğunda ve kadın tarihi öğretimi için öğrencilerin, kaynakların güvenilirliği algısına sahip olabilecek ve hem dönemi daha iyi anlamlandırıp

hem de empati, sorgulama veya analiz becerilerini geliştirme imkanına sahip olacakları bir öğretim sürecinin gerçekleştirilebilmesi için web sitesinde yer alan konu odaklı çalışmaların yöntem-teknik veya etkinlikler kullanılarak hedefe ulaşılabileceği belirtilebilir. Ders süreci ve sonrasında konuların pekiştirilmesi için öğrencilerin süreç içerisinde aktif tutuldukları, birer araştırmacı veya dedektif gibi görevlendirildikleri, kendi öğrenmelerini sunulan kaynaklar desteği ile uygun yöntem-tekniklerle geliştirmelerine, sosyal ve empati becerilerini geliştirerek tarihin kadın aktörlerine, onların yaşam ve deneyimlerine yönelik algılamalarını istendik yönde geliştirmelerine imkân tanınmaya çalışıldığı bulgulanmıştır.

4.1.2.3.2. Dönemsel bazda kadınların yaşantı ve deneyimlerine yönelik etkinlikler

Bu başlık altında, web sitesinde kadınların tarihsel süreçte içerisinde yaşamış oldukları dönem bağlamındaki deneyimlerine odaklanan içerikler siteden seçilen iki örnek etkinlik üzerinden incelenmiştir.

Örnek etkinlik 1. Öğrencilerden, Victoria dönemi aile fotoğraflarından bir koleksiyon oluşturulması ve bunları o zamanki yaşam hakkında bilgi edinilmesi için kullanmaları istenir. Öğrencilere aile içinde kadınların konumlarını canlandırmaları önerilmekte, sokakta dolaşan kadınların nasıl davranmaları gerektiği yönündeki direktiflere uyarak Victoria Döneminde kadınların yaşamları, aile ve toplum içindeki rol ve deneyimlerine odaklanmaları hedeflenmektedir.

Örnek etkinlik 2. Victorian food and drink (Victoria döneminde yiyecek ve içecek) başlıklı tema kapsamında döneme ait kaynakların incelenmesinin ardından önerilen bir etkinlik şöyledir: *Reklam etkinliği: “Tüm ilanlara bakarak, Viktorya dönemi yiyecek ve içecekleri, kadın ve erkeklerin rolleri, sağlık, moda ve eğlence hakkında neler öğrenebileceğimize dair kısa bir özet yazın”* (“Victorian food and drink”, n.d.).

Bu etkinlikler bağlamında, kadınların dönemsel bazda, içerisinde bulundukları siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal yönden deneyimleri öğrencilere aktarılabilecektir.

Öğrencilerin bu yolla tarihsel imgelemlerini güçlendirilebileceği, tarihsel empati kurmalarına olanak tanınabileceği, kaynak analizi ile eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilebileceği belirtilebilir. Kadınların tarihteki görünürlükleri ve vermiş oldukları mücadelelerin öğrenciler tarafından günümüz şartları ile karşılaştırılmasına, geçmişteki cinsiyet ayrımcılığının ve eşitsizliğinin fark edilmesine katkı sağlayacağı, böylece güncel bağlamda toplumsal cinsiyet eşitliğinin önemini pekiştireceği ileri sürülebilir.

4.1.2.3.3. Öne çıkan/Öncü kadınlar etkinliği

Kadınların tarihsel süreçte, içerisinde bulundukları toplumun sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik nitelikleri göz önüne alınarak mücadele etmiş oldukları alanlarda ön plana çıktıkları, bazı durumlarda diğer kadınlar için öncü liderler olup kadınların toplumsal yaşamda kendilerini göstermelerine olanak tanıyıp birer ışık oldukları düşünülen öncü kadınlar, bu alt tema altında ele alınabilecek örnek etkinlikler bu bölüm içerisinde aktarılmaya çalışılmıştır.

Örnek etkinlik 1. To understand the Nightingale (Nightingale’yi anlama etkinliği): Öğrenciler, Florence Nightingale’in çalışmasına dayalı olarak bir askeri hastanenin koşullarını iyileştirmek için öğrenciler kendi öneri broşürlerini tasarlayarak dönemi ve içinde bulunulan zorlu şartları göz önüne alarak hemşireliğin kurucusu olan Nightingale’yi anlamaya yönelik etkinlik gerçekleştirirler.

Örnek etkinlik 2. Reklam Etkinliği: Kraliçe I. Mary ve Kraliçe Anne’e odaklanan Role of a Queen (Bir kraliçenin rolü) teması kapsamında öğrencilerden beklenen reklam etkinliği şöyledir:

Öğrenciler kendi portrelerini bir Kral veya Kraliçe tarzında yapabilirler. Halklarına nasıl tasvir edilmek isterlerdi ve neden?

Öğrenciler Kraliçe I. Mary veya Kraliçe Anne hakkında bilgilendirici bir poster hazırlayabilirler. Bu zamanlarda saltanatları ve Kraliçe'nin rolü hakkında neleri dâhil etmeyi seçerlerdi? (“Role of a Queen- Marry I. and Anne”, n.d.).

Etkinlik kapsamında bireysel video klipler, bağımsız araştırma uygulamaları, münazaralar ve tartışmalar için çalışma sayfaları ve rol oynama tekniklerinin sunulduğu görülebilmektedir. Web sitesinde sunuş yoluyla öğrenme, grup çalışması, sesli okumalar, beyin fırtınası, drama ve rol oynama gibi yöntemlere başvurulduğu gözlemlenmiştir. The National Archives (Ulusal Arşivler) sitesinde ücretsiz olarak yerinde atölye çalışmaları mevcuttur ve bu yolla öğrencilerin uzmanlar eşliğinde gerçek orijinal belgeleri deneyimlemelerine olanak tanınması, kaynak temelli öğretime verilen değeri göstermesi açısından anlamlıdır.

The National Archives web sitesinin kadın tarihi öğretimi bağlamında aktarmış olduğu konuların/ürünlerin tarihte kadınların görünürlüklerine destek verebilecek; öğrencilerin tarihsel imgelemelerini geliştirecek; karşılaştırma, eleştirel düşünme, empati kurma, araştırma-inceleme yönünden kendilerini geliştirmelerine öncülük edecek nitelikte olduğu bulgulanmıştır. Web sitesinin ulusal nitelikli konuları merkeze aldığı ancak İngiltere'nin bir zamanlar dünyanın en büyük sömürgeci devleti sıfatına sahip olması dolayısı ile dünyanın farklı yerlerine ait olaylara web sitesinde yer verilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Buna, Osmanlı Devleti için önemli bir savaş olan Kırım Savaşında hemşire Nightingale ile Afrikalı insanların-kadınların kendi tarihsel süreçlerine yapmış oldukları etkiler örnek verilebilir. Bununla birlikte The National Archives web sitesinin kadın tarihi öğretimi odağında sunduğu en yoğun konuların oy hakkı mücadelesi ve yönetici kadınlar olarak tarihteki yerlerini almış olan İngiliz kraliçeleri olduğu bulgulanmıştır.

Dönemsel bazda, tarihsel bağlamına uygun şekilde yani kronolojik düzende konuların sıralanmış olduğu belirtilebilir. Kadınların siyasal, ekonomik, eğitim ve kültürel alanda karşılaştıkları zorluklara rağmen mücadeleciler ruhları öğrencilere aktararak imgelemlerinde kadınların, tarihin değerli özneleri olduğu algısının şekillenmesine imkân tanıyacak bir yaklaşım sergilendiği kullanılan kaynaklar, yöntem, teknik ve etkinliklerle ortaya çıkabilmektedir.

Kadınların yaşantı ve deneyimleri özelinde tespiti yapılabilen konuların aktarıldığı yan başlıklarda kadınların sosyal yaşam içerisinde giyimlerine, yönetici rolüne sahip olduklarında üzerlerinde oluşan baskılara, çalışma hayatında karşılaştıkları haksızlıklara,

eğitim hakkından eşit şekilde faydalanamadıklarına, kadınlar aleyhine işleyen toplumsal cinsiyet pratiklerine, savaş dönemlerinde cephe ve cephe gerisinde verdikleri mücadelelere yönelik birincil ve ikincil kaynaklar desteği ile sunulan etkinlik örnekleri ve ders paketleri ile yer verildiği bulgulanmıştır. The Natioanal Archives web sitesinin kadın tarihi özelindeki eğitsel içeriklerinin incelenmesi, web sitesinde İngiliz (Birleşik Krallık) tarihini geçmişin kadın, erkek ve çocuk aktörlerini ilgili tarihsel bağlamlarda görünür kılan, geçmişin öğretimine yönelik daha bütünsel ve toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir yaklaşımın varlığını ortaya koymuştur.

Buraya kadar detaylarıyla ortaya konulan İngiliz web sitesine ait bulgular aşağıda maddeler halinde sunulmuştur:

- İngiliz web sitesinde kadın tarihi ve öğretimine yönelik içerikler genel olarak tüm tarih konularının içerisinde tespit edilebilmiştir. Buna göre İngiliz tarihi bağlamındaki hemen her konuda kadın yaşantı ve deneyimlerini tespit etmek mümkündür.
- Eğitim sayfasında sunulan hemen her temada az veya çok kadın tarihsel aktörlere, onların yaşantı ve deneyimlerine yer verilmiştir. Buna göre sitedeki eğitsel içerikli tüm temalar kadın ve erkek tarihsel aktörlerin birlikte sunulduğu bir yapıda tasarlanmıştır. Bununla birlikte kadınların oy hakkı hareketi ve kadın yaşantı ve deneyimlerini ele alan doğrudan kadın tarihi odaklı temalar da yer almaktadır. Bu temalar çok zengin birincil tarihsel kaynaklar, öğretim materyalleri ve etkinlikler içermektedir.
- İngiltere tarihinin güçlü kadın hükümdarları nedeniyle bazı temalar doğrudan onların iktidarda oldukları döneme, tabiidir ki bu nedenle kraliçelere odaklanmıştır. I. Elizabeth ile özellikle bir döneme ve dönem bağlamında ev, mobilya, yaşam tarzı vb. yaşamın türlü dinamiklerine adını veren Kraliçe Victoria geçmişin güçlü kadın yöneticileri olarak pek çok içerikte öne çıkmaktadır.

- Kadın tarihsel aktörler ve kadın tarihine yönelik içerik, sitenin eğitim sayfasındaki tüm temalara yayılmış olmakla birlikte tüm bu içeriği “Women’s History” (Kadınların- Tarihi) başlıklı bir tema/kılavuzda toplayarak kadın tarihi hem spesifik olarak görünür kılınmış; hem de site kullanıcılarının (öğrenci, öğretmen, araştırmacılar) bu kılavuz sayesinde ilgili içeriğe ulaşmaları kolaylaştırılmıştır. Bu noktada kadın tarihi hem tüm temalarla birlikte hem de ayrıştırılarak ele alınmış görünmektedir.
- Kadınların, ilgili tarihsel bağlamlarda anne, kraliçe hükümdar, kadın hakları aktivisti, eş, sevgili, savaş yıllarında hemşire, fabrika işçisi gibi farklı roller üstlenmiş tarihsel aktörler olarak sunulduğu; düşkünlerevindeki yoksul kadınlar ile hapisanedeki mahkûm kadınlar da dâhil olmak üzere kadınların geçmiş bağlamında oldukça geniş ve kapsayıcı bir yaklaşımla ele alındıkları bulgulanmıştır.
- Web sitesinde tarihsel bağlamlarda feminist yaklaşımın öne sürdüğü gibi farklı kadınlık durumlarına, farklı sınıflardan kadınların varlığına ve kadınların farklılaşan deneyimlerine vurgu yapılmıştır. Buna göre sözgelimi Orta Çağlarda zengin ve güçlü kadınların yanı sıra adı her zaman bilinmeyen ancak arşivlerden çıkan çok sayıda sıradan kadının olduğu belirtilir. Bu feminist yaklaşım çocukların geçmişte yaşamış kadınları ve onların deneyimlerini homojen bir yapıda algılamalarının önüne geçmek bakımından önemlidir.
- Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir yaklaşım sergilendiği bulgulanmıştır. Zira web sitesinde kadınlar geniş ölçüde görünür ve tarihsel özneler olarak sunulmuştur. Bu incelemenin konusu olmamakla birlikte web sitesinde İngiliz tarihinde çocuklara, çocuk geçmişine de (çocuk işçiler, Victoria döneminde çocuklar vb.) yer verildiği görülmüştür. Dolayısıyla web sitesinin kadın, erkek ve çocuk olmak üzere toplumu oluşturan tüm bireylerin görünür olduğu eşitlikçi bir yaklaşım sergilediği bulgulanmıştır.
- The National Archives web sitesinde kadın tarihi öğretiminde çeşitli görsel ve metinlerin birincil tarihsel kaynak olarak kullanımının öğrencilerde kadınların

seslerini duyarak (dilekçe, gazete örneklerinde olduğu gibi) onlarla doğrudan iletişim kurabilme, bu yolla duygu ve düşüncelerini anlama ve onları geçmiş bağlamlarda imgeleyebilme becerilerini geliştirmede önemli bir rol üstleneceği ileri sürülebilir.

- Kadınların geçmiş bağlamlarda yaşadıkları cinsiyet ayrımcılığı ve insan hakları ihlalleri gibi sorunlar görünür kılınmıştır. Öğrencilerin bu sorunları yansıtan çok sayıda belge ile çalışmasına yönelik içerikler tespit edilmiştir.
- Alan yazında kadın haklarının gelişimi konusunda üzerinde sıkça durulan üç hak (çalışma hakkı, eğitim hakkı ve siyasi haklar) için bu web sitesinin zengin argümanlara sahip olduğu görülmüş ve kadın haklarının gelişimini tarihsel bağlamda aktarmaya çalıştığı bulgulanmıştır.
- The National Archives web sitesinde, öğrencilerin tarihe bakışlarının farklı perspektiflerle desteklenerek geliştirilmesine dikkat edilmiş olduğu, tarihsel aktörlerin yanlış bir şekilde aktarımına engel olunarak tarihin eşit perspektiften görülebilmesi ve bu yolla toplum dinamizminin eşit bir yapıda dizayn edilebilmesi için bir çaba sarf ettiği anlaşılmaktadır.
- Web sitesinde öğretmenlere yönelik kılavuz ve yönlendirmelere yer verildiği ve bu bağlamdaki içeriğin öğretmenler için oldukça verimli bir sürece işaret ettiği bulgulanmıştır.
- Web sitesinin tarihi nitelikteki değerli ürünlere ait orijinal görselleri yansıtmada sahip olduğu geniş olanaklar sayesinde, öğrencilerin ve öğretmenlerin bu tarihi belgelere ulaşmalarını kolaylaştırıcı olduğu, sunulan kılavuzlar ve eğitsel içeriklerin bu belgelerle çalışmayı güçlü bir şekilde desteklediği, eğitsel içeriklerin kadın tarihi öğretimine ve toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir öğretimin gerçekleşmesine önemli katkılarda bulunacak nitelikte olduğu bulgulanmıştır.

4.2. Amerika Birleşik Devletleri “National Women’s History Museum” (Ulusal Kadın Tarihi Müzesi) Web Sitesinde Tarih/Kadın Tarihi Öğretimi

“Kadınlar toplumların gerçek mimarlarıdır”
(Harriet Beecher Stowe).

Bu başlık altında ABD’de yayında olan National Women’s History Museum (NWHM) web sitesi fiziksel görünüm ve içerik özellikleri bağlamında analiz edilmiştir. Buna göre Kasım 2022 ve Haziran 2023 tarih aralığında yayında olan web sitesi içeriği/sayfaları incelenmiştir.

Web sitesinin içeriklerinin oluşturulması sürecinde eğitimcilerden yoğun şekilde destek alındığı izlenebilmektedir. Eğitimcilerin çalışmaları sonucu pedagojik düzeye uygun içerikler üretmeleri, öğrenciyi en iyi tanıyan kişiden alınan destekle daha iyi öğrenmelerin gerçekleşmesinin hedeflenmekte olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu eğitimcilerin ders programlarını biliyor olmaları, web sitesinde yer alan konulardaki koleksiyonları kullanacak olan diğer eğitimcilere iyi bir rehberlik sunabilecekleri anlamına gelmektedir. Nitekim sitede Müze tarafından ve “Eğitimciler İçin, Eğitimciler Tarafından” girişimi aracılığıyla oluşturulan, sınıfta kullanıma hazır kaynakların varlığından söz edilmiştir.

Öğretmenlerin web sitesinde yer alan ders programları yönlendirmesi aracılığıyla veya ders dışı aktiviteler bağlamında tarihteki kadınların varlığını görünür kılmaya, öğrencilerin tarihsel imgelemelerini geliştirmelerine, geçmişte yaşanmış olayların sadece erkekler özelinde ele alınmasının, büyük bir haksızlık olduğuna yönelik farkındalık geliştirmelerine destek olabilir ve mevcut durumdaki kalıp yargıların ortaya çıkarılmasına da olanak sağlayabilirler. Bu argümanı destekler nitelikte web sitesinde Myra Pollack Sadker ‘ın “Bir kız ne zaman bir kitap açıp kadınsız bir hikâye okusa, kendisinin daha az değerli olduğunu öğrenir” ve Shireen Dodson’ın “Kızlarımızın önlerindeki kadınların cesaretinden ve bilgeliğinden faydalanmasını istiyorsak, hikâyeleri paylaşmalıyız” (National Women’s History Museum, n.d) ifadelerine yer verilmiştir. Bu ifadelerden hareketle NWHM’ın öncelikli amacının kadın hikâyelerini/kadın geçmişini görünür kılmak ve bu geçmişi genç nesillere aktarmak olduğu ileri sürülebilir.

4.2.1. Web sitesinin fiziksel özellikleri

Bu başlık altında web sitesinin kuruluşu hakkında kısa bilgiler aktarıldıktan sonra sitenin sunmuş olduğu ürünlerin görünüşleri, bu ürünlere ulaşım durumu, temaların sıralanışı, kullanılan görseller ve yazı stilleri gibi durumlar ele alınmış; web sitesinin fiziksel görünüm özelliğinin kullanımına etkisi ve kullanıcılara vermek istediği mesaj gibi nitelikler analiz edilmiştir.

Web sitesi hakkında: 1996 yılında kurulan Ulusal Kadın Tarihi Müzesi (NWHM)'nin, “kadınların toplumun gelişimi, inşası ve devamlılığına yönelik çeşitli katkılarını ortaya çıkarmaya, yorumlamaya ve teşekkürle adanmış yenilikçi bir çevrimiçi müze olduğu” (“About Us”, n.d.) belirtilmiştir. NWHM kendisini “çalışmaları bireylerden, şirketlerden, vakıflardan ve diğer kuruluşlardan gelen özel hayırsever desteğine dayanan bağımsız, kâr amacı gütmeyen bir kuruluş” (“Support Us”, n.d.) olarak tanımlamaktadır.

Kadın tarihi eğitiminde öncü olduğuna vurgu yapan bu web sitesi, tarih boyunca kadınların anlatılmamış sayısız öyküsünü gün yüzüne çıkardığını; “herkesin ilham vermesi, deneyimlemesi, işbirliği yapması ve geçmişte, bugün ve gelecekte kadınların etkisini artırması için bir alan olarak hizmet et”tiğini (“About Us”, n.d.) ileri sürmektedir. Web sitesinin (NWHM) “Kadınların ve kız çocuklarının potansiyellerini ve güçlerini görme biçimlerini temelden değiştirme” (“About Us”, n.d.) hedefine yöneldiği belirtilmektedir.

Web sitesinin ana sayfasında kadınların yer aldığı bir fotoğrafın kullanılması ve sitenin isminin de Kadın'dan oluşması, öğrenci veya öğretmenlerin bu web sitesinin genel amacından haberdar edebileceğini ve buna yönelik bir algı oluşturabileceğini göstermektedir.

Şekil 4. 22 Women's History web sitesinin ana sayfasına ait görsel. Erişim tarihi: 22.03.2023
<https://www.womenshistory.org/womens-history>

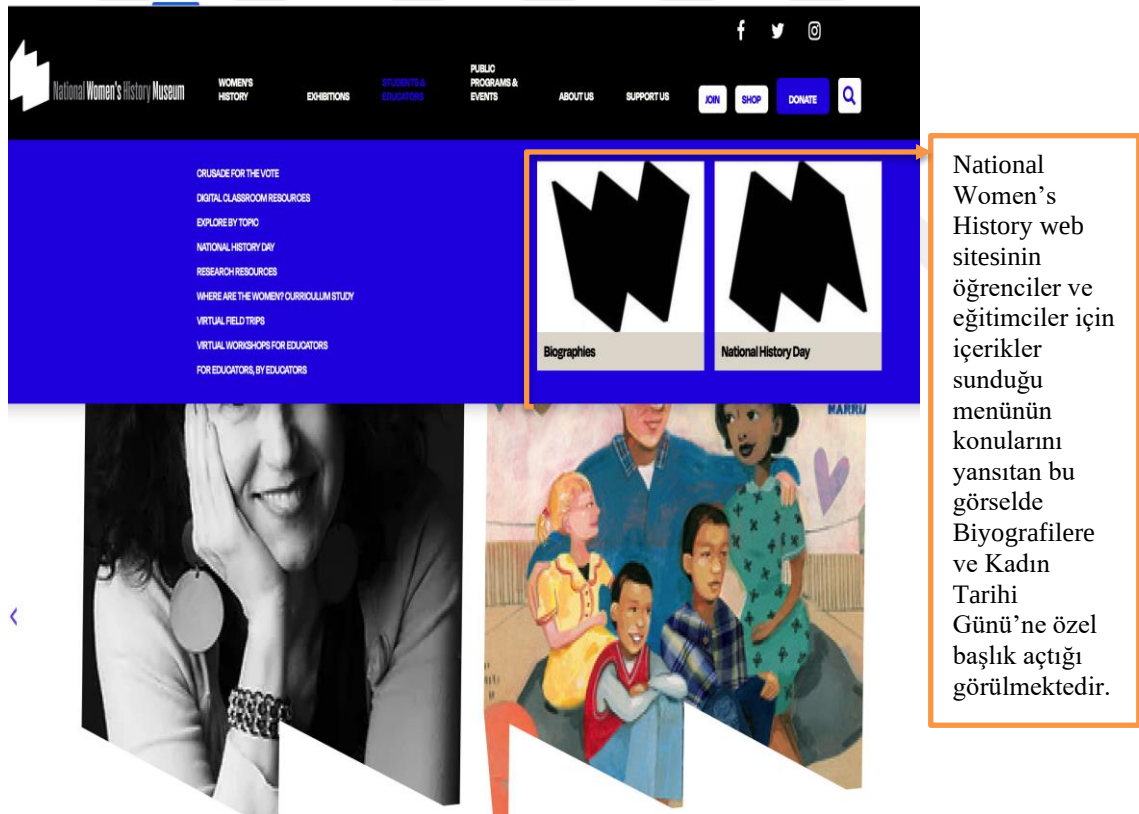
NWHM, web sitesindeki açıklamalardan anlaşıldığı üzere “öğretmenler, öğrenciler ve veliler için bilimsel içerik ve eğitim programları sağlayarak tarih kitaplarında ve K-12² eğitiminde, kadın tarihi öğretimindeki büyük eksiklikleri giderme”yi (“About Us”, n.d.) ilke edinmiş bir dijital platformdur. Çevrimiçi içerikler ve eğitim programları aracılığıyla her yıl beş milyondan fazla ziyaretçiye ulaşıldığı aktarılmaktadır. National Women's History Museum'un “partiler üstü, kâr amacı gütmeyen” (“About Us”, n.d.) ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesine destek sunmaya çalışan bir kuruluş olarak içerik oluşturduğu ve oluşturmaya devam ettiği anlaşılmaktadır.

² K-12 kavramı, 12 yıl sürdürülen okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim dönemlerini kapsayan, ABD, Türkiye, Kanada, Güney Kore, Filipinler, Mısır, Hindistan, İran ve Avustralya gibi ülkelerde uygulanan bir eğitim sistemidir (wikipedia).

4.2.1.1. Görünüm ve menü özellikleri

Site genel olarak kadın tarihi öğretimine odaklı hazırlanmış, öncü kadınların genel olarak biyografileri ve mücadelelerinden bahseden materyaller ile dikkat çekmektedir. Birincil kaynak ve ikincil kaynaklar özelinde sunulan kadın tarihi öğretimi içerikleri eğitimde eşitliğin ve eşit bakış açısının oluşmasına olanak sağlama yönelimlidir. Bu web sitesinde menü durumu incelendiğinde ana sayfada bu sitenin tam olarak kadın tarihi öğretimine dönük olduğu anlaşılır. Kadınların mücadeleleri öncü kadınlar özelinde aktarılmaya çalışılırken bu alanda sıkça başvurulanan yöntem ise biyografi kullanımıdır.

Web sitesinin eğitsel içeriklerinin yer aldığı Students&Educators menüsü Şekil 4.23'te incelenebilir.

Şekil 4. 23 Students&Educators menüsünün içerik yönlendirme başlıklarını yansıtan görüntü.

Erişim: 22.03.2023 <https://www.womenshistory.org/students-educators/digital-classroom-resources>

Web sitesinin ana sayfasında yer alan öncü kadınlar ve onlara ait resimler ile araştırmacı, hedeflediği konuya doğrudan ulaşabilme imkânı bulabilmektedir. Öğretim odaklı olan bu

sitede geçmiş ve güncel bağlamlarda kadınların mücadelelerinin aktarılmaya çalışıldığı fikri güçlenmektedir. Öğretmenler, öğrenciler veya araştırmacılar kadınların tarihteki mücadelesine erişebilmekte ve kaynak/kanıt toplayarak sınıf düzeylerine göre sunulan içerikler dolayısı ile öğrencilerin yaş veya gelişim dönemini göz önünde bulundurarak çalışmalarını yürütme olanağına sahip olabilmektedirler. Ana sayfa menüsünde öğrenciler ve eğitimcilere (Student&Educators) yönelik içeriklerin sunulduğunu yansıtan sekmede kadın tarihinin öğretim bazında ele alınmaya çalışıldığı anlaşılabilmektedir. Bu menü içeriğinde, araştırmanın amaçlarına uygun olduğu düşünülen Digital Classroom Resources (Dijital Sınıf Kaynakları) sekmesinin web sitesinin kadın tarihi öğretimi bazında incelenebilmesi için ele alınacak bir menü olduğu düşünülmüştür. Menüde yer alan konulara, içeriklere veya sınıf düzeylerine göre sınıflandırma yapılmasının mümkün olduğu gözlenmektedir. Bu sayede de araştırmacıların, hedefledikleri konuya ulaşabilmelerinin kolaylaştırılmış olduğu söylenebilir.

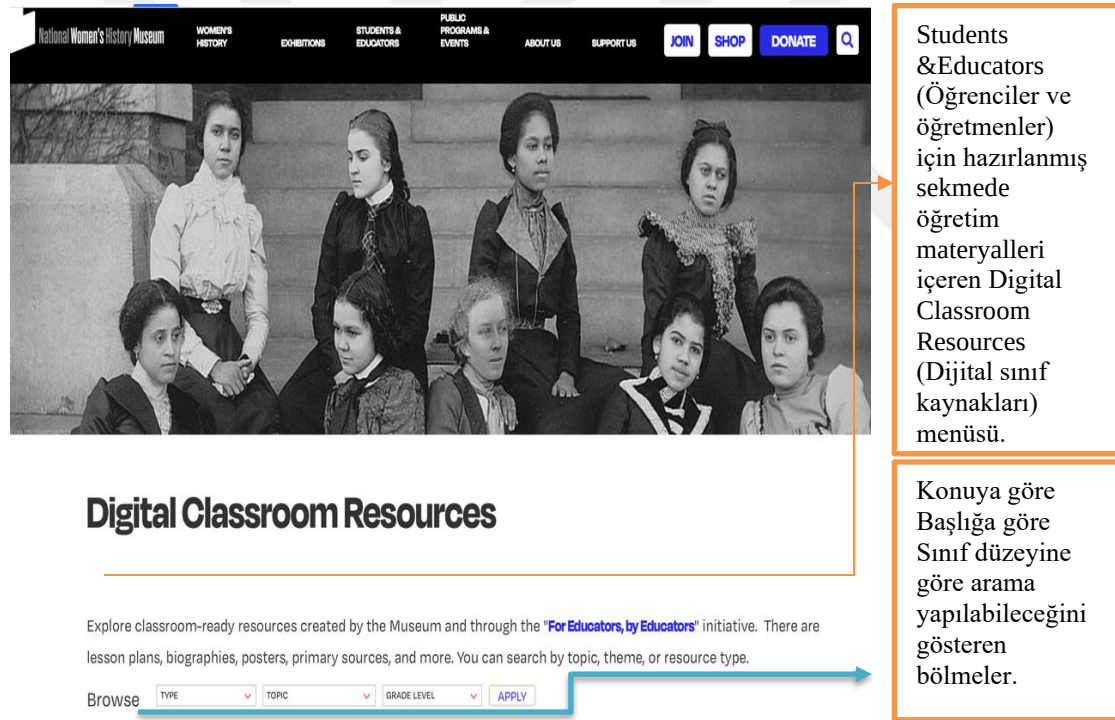
National Women's History Museum web sitesinin eğitim odaklı Students&Educators sekmesi içerisinde *“Crusade for the vote (Oy için haçlı seferi), Digital classroom resources (Dijital sınıf kaynakları), Explore topic (Konuya göre keşfedin), Biographies (Biyografiler), National history day (Ulusal tarih günü), Research resources (Araştırma kaynakları), Where are the women? Curriculum study (Kadınlar nerede? Müfredat çalışması), Virtual workshops for educators (Eğitimciler için sanal atölyeler), For educators, by educators (Eğitimciler için eğitimciler tarafından)”* (Students&Educators, n.d.) gibi yönlendirmelerin yer aldığı içerikler aktarılmıştır. Bu içeriklerin özellikleri, araştırmanın sınırları ve amaçları dikkate alınarak ana hatlarıyla incelenmiş; kadın tarihi öğretimi özelinde hazırlanmış olduğu tespit edilen “Dijital Sınıf Kaynakları” menü içeriği ise daha detaylı olarak analiz edilmiştir.

4.2.2. Web sitesinin içeriksel özellikleri

Web sitesi incelendiğinde kadın tarihi öğretimi bağlamında içeriklerin zengin biyografi kaynakları aracılığıyla sunulduğu görülmüştür. Yoğun şekilde kullanılan biyografi materyalleri öğrencilerin, ele alınan kadınlar hakkında doğrudan özel bilgilerle karşılaşmalarına olanak sağlayıcı niteliktedir. Web sitesi ana sayfasında yer verdiği cümlelerle kadın tarihi öğretimine neden önem verdiğini açıklayıcı şekilde sunmaya

çalışmıştır. Bunlar, tarih yazan kadınlarla ilgili biyografi ve makale içerikleri sunarak öğrencilerin özel olarak kaynak temelli öğrenme düzeyinde ilerlemeleri yönünde yapılan açıklamalar ile kadınların toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik yönden gelişimine katkılarının ve başarılarının tarih öğretiminde ve diğer pek çok alanda, büyük ölçüde göz ardı edildiği ve sonuç olarak ana akım kültürden çıkarılmış oldukları yönündeki açıklamalardır (National Women's History Museum, n.d.). National Women's History Museum (NWHM) web sitesinin, kadınların tarihteki görünürlüklerini yansıtmaya ve bu alana yönelik farkındalık oluşturma hedefi ile ulusal nitelikli kaynakları sıkça kullandığı ve ulusal tarih bağlamında ABD tarihindeki kadınların görünürlüklerinin sağlanmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Şekil 4.24'te web sitesinin Digital Classroom Resources menü sayfasından bir kesit sunulmuştur.

Şekil 4. 24 Dijital sınıf kaynakları menüsünün ana sayfasına ait görüntü. Erişim: 15.06.2023
<https://www.womenshistory.org/students-educators/digital-classroom-resources>

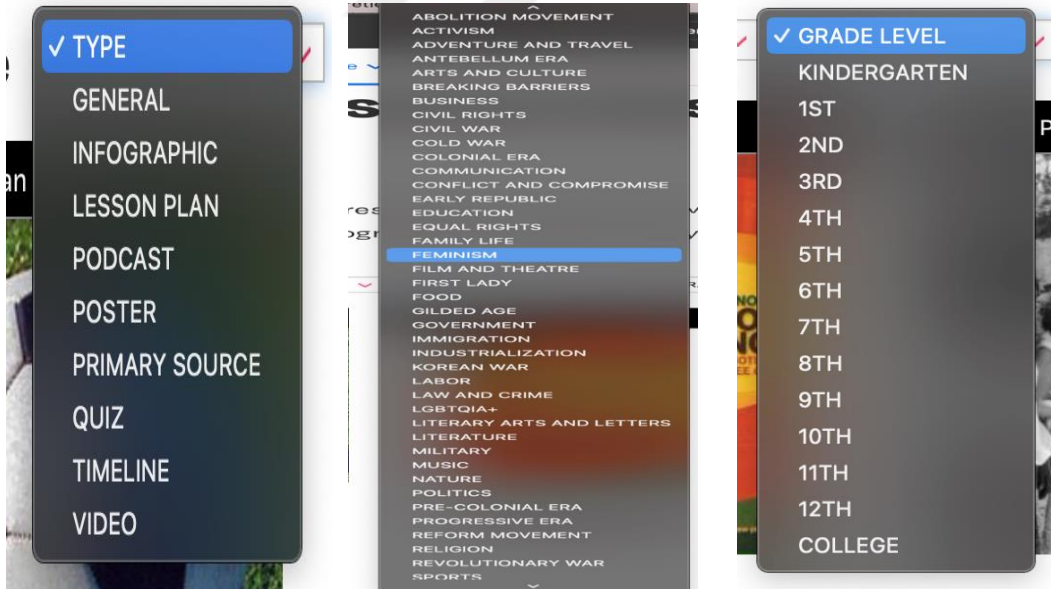
National Women's History Museum web sitesi kadın mücadele ve deneyimlerini yakından uzağa şeklinde yansıtmakta ve sitenin ilk önce öğrencilerin yakın çevrelerinde ön plana çıkmış olan kadınların tarihini daha sonra ulusal bazda ön planda olan kadınların tarihini daha sonra kısmi de olsa dünya tarihi özelinde etki etmiş olan kadınların

aktarılması için içerikler üretmeyi ilke edinmiş olduğu anlaşılmaktadır. Şekil 4.24 incelenecek olduğunda sayfanın ilk kısmında öğrenci veya öğretmenleri bir görselle karşılamakta, alt kısımlara doğru ilerlendiğinde şu açıklama görülmektedir:

“Kadın tarihi müzesi girişi ve “Eğitimciler için eğitimciler tarafından” aracılığıyla oluşturulan, sınıf ortamlarında kullanılması için hazırlanmış kaynakları keşfedebilirsiniz. Ders planları, biyografiler, posterler, birincil kaynaklar ve daha fazlası bu menüde yer almaktadır. Konuya, temaya veya kaynak türüne göre arama yapabilirsiniz” (“Digital Classroom Resources”, n.d.).

Bu açıklama web sitesinin eğitimciler tarafından desteklendiğini göstermektedir. Buna göre sitenin eğitim-öğretime önem verdiği ve kadın tarihini görünür kılabilmek adına eğitimden faydalandığı anlaşılmaktadır.

Şekil 4.25’te Digital Classroom Resource (Dijital sınıf kaynakları) menü sayfasından bir kesite yer verilmiştir.

Şekil 4. 25 Dijital Sınıf Kaynakları menüsünde araştırma hedefine göre arama yapılabildiğini gösteren bölmelere ait görüntü. Erişim: 27.05.2023
<https://www.womenshistory.org/students-educators/digital-classroom-resources>

Şekil 4.25 incelendiğinde hedeflenen içeriğin Type (Tipine), Topic (Konusuna) ve Grade level (Sınıf düzeyine) göre arama yapılabilen butonların olduğu ve bunlar tıklandığında Şekil 4.25'te görülen yönlendirmelerin açıldığı gözlenmiştir.

Şekil 4.26'da Dijital Sınıf Kaynakları menüsünün içerisinde yer alan materyal/kaynak veya ürünlere ait dosyalar sunulmaktadır. Bu görselde *video örneği* (2), *ders planı* (3), *genel ürün* (1), *birincil kaynak* (2) olduğu ve bu düzenin menünün genel içeriğinde de bu şekilde devam ettiği anlaşılmaktadır.

Şekil 4. 26 Dijital sınıf kaynakları menüsünde yer alan ürünlere ait görsel. Erişim: 23.03.2023
https://www.womenshistory.org/students-educators/digital-classroom-resources?type_1=All&tid=All&tid_1=All&page=3

Ulusal Kadın Tarihi Müzesinin (National Women's History Museum) okullardaki ve ders kitaplarındaki kadın tarihi öğretiminde yaşanan boşluğu doldurmaya ve bu haksız (kadın tarihi öğretiminin geri planda tutulup eril merkezli öğretimin ön plana çıktığı) düzeni değiştirmeye yardımcı olmak amacıyla içerikler sunduğunu ("Digital Classroom Resources", n.d.) belirtmektedir. Bu amaçla NWHM (Ulusal Kadın Tarihi Müzesi), kadınlar ve erkekleri kapsayıcı nitelikteki tarih öğretiminin ve tarih biliminin iyi bir tarih olacağını; kadın tarihini güncel tarihsel anlatılar içine yerleştirerek anlatmanın ise tarihsel bağlam kurabilmede olumlu sonuçlar yaratacağına inanmakta ve bu yönde içerikler sunmaktadır. Bu nedenle, bu web sitesinde tarihte iz bırakmış kadınlarla birlikte, güncel

konularda ön planda olan ve güçlü rol model özelliği teşkil eden kadınların da aynı değerde aktarıldığı anlaşılmaktadır. Buna göre kadın tarihi öğretiminin sadece belli bir tarihsel periyotta sıkıştırılmadığı izleniminin oluştuğu belirtilebilir. Dijital sınıf kaynaklarında 7 menü “Lesson plan (Ders planı-73), Video (43), General (Genel-38), Primary source (Birincil kaynak-20), Poster (Afiş-7), Infographic (İnfografik-2), Timeline (Zaman çizelgesi-1)” tespit edilmiştir. Bu içerikler ilerleyen süreçte, çalışmanın alt temalarından olan “Kadınların hak ve mücadeleleri, Tarihsel dönemde kadınların yaşantı ve deneyimleri ve Öne çıkan/Öncü kadınlar” başlıklarının içerisinde ele alınarak kısaca aktarılmaya çalışılacaktır.

4.2.2.1. Öğretmene yönelik materyaller

National Women’s History Museum web sitesini kullanacak olan bir öğretmenin, siteyi önceden keşfetmesinin önemli olduğu söylenebilir. Çünkü içeriğin oldukça yoğun olması, önceden hazırlanmış bir plan doğrultusunda öğretim sürecinin başlatılmasını gerekli kılmaktadır. Bu durumda öğretim sürecinde yaşanacak zaman kaybı önlenabilir ve öğretmenler siteyi detaylıca inceleme fırsatı bulduklarında daha geniş kapsamlı bir çalışma yürütebilirler. Bu bağlamda öğretmenlerin hem konu ile ilgili kendi bilgi ve deneyimlerini artırmaları hem de toplumsal cinsiyet eşitliğine giden yolda öğretimde pek çok duyuya hitap edebilme özelliği taşıyan web sitelerini kullanarak öğretimi güçlendirmeleri beklenebilir. Ders planı olarak hazırlanmış olan içerikler yardımı ile işlenecek konu bağlamında kadın tarihi öğretiminin aktarılması sürecinde sistemli bir çalışma yürütmeleri de bu sayede mümkün olabilecektir.

Öğrenciler ders içeriklerine göre sunulan ders planlarını, öğrenim düzeylerine göre (okul öncesi eğitimden üniversite düzeyine kadar oluşturulmuş uygun içerikler) bir araştırma sıralaması yapabilmekte ve bu konuda araştırılan konunun teması, konusu ve sınıf düzeyi seçilerek, araştırılan konuya direkt ulaşabilmektedirler. Kaynak temelli öğrenmeye önem verdiği anlaşılan National Women’s History Museum web sitesi, öğretmenlerin siteden yararlanabilmesi adına, konular özelinde hazırlanmış ders planı örneklerin yanı sıra, bu ders planlarının hangi becerileri geliştirmeyi hedeflediği, hangi yöntemlerin-tekniklerin kullanılarak uygulanabilecekleri ve hangi sınıf düzeyleri için uygun olduğu gibi açıklayıcı ifadeleri de sunmaktadır. Bu durumda öğretmenlerin yükünün hafifleyebileceği,

zamandan tasarruf edebilecekleri ve konulara istendiği takdirde daha derinlemesine bakılabileceği söylenebilir.

4.2.2.1.1. Ders planları ve kılavuzları

Kavramsal ve pratik bir sosyal bilimler aracı olarak hizmet sunmaya çalışan ders planlarında, sorgulamaya dayalı öğrenmenin pratik bir kullanımını ve çeşitli eyalet ve ulusal standartlarla korelasyonları olan ve öğretmenlere öğretim süreci için doğrudan rehberlik sunmaya çalışan bir vizyonla (“Digital Classroom Resources”, n.d.) içeriklerin ders planları başlığı altında aktarılmaya çalışıldığı görülmektedir. Sitede yer verilen içerikler arasında dijital sınıf kaynakları içeriğinde tespit edilebilen 73 ders planına yer verildiği ve bu sayede kadın tarihi öğretiminin sistematikleştirilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Dijital sınıf kaynakları listesinde tespit edilebilen 69 ders planı odaklı konu ve bu konular içerisinde yer aldığı anlaşılan farklı materyal kaynaklar (video, biyografi, poster, fotoğraf, ses dosyaları, mektuplar vb.) sıkça tespit edilmiştir. Öğretmenlerin öğrencilere sunacağı ders planlarının tasarlanmış olması ile bu alanın hem öğrenci hem öğretmen hem de araştırmacılar için destek sunacağı belirtilebilir. Bu ana tema altında hedeflenen öğretmenlere yönelik kaynaklar olarak aktarılan 69 ders planı örneğinin aslen öğrencilere yönelik olduğu; planların öğrencilerin tarihsel süreçte varlık göstermiş olan ve mücadele etmiş olan kadınlar sayesinde günümüz koşullarına gelinebildiğine yönelik algılamalarının oluşmasına, imgelemlerinin gelişmesine, toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sağlanmasına ve kendi öğrenmelerini oluşturmalarına rehberlik edecek nitelikte tasarlandığı söylenebilir. Ancak bir öğretmenin bu kaynakları kullanması, disipline etmesi ve uygulamasının gerekliliğinden yola çıkılarak öğretmenlere yönelik olarak aktarılması uygun bulunmuştur.

NWHM web sitesinde ulaşılabilen ders planı isimleri ve bu ders planları içerisinde tespit edilebilen kaynaklar ve öğretim materyalleri şu şekilde aktarılabilir:

The legacy of historical sites featured in black feminist DC (Siyahi feministlerin Washington DC'de yer alan tarihi yerlere ait mirası): Öğrenciler tarafından öğrenciler

için oluşturulan bu kılavuz, tarihi yerlerin bugün hala Amerikalıları nasıl etkilediğine dair daha derin düşünmeyi ve keşfetmeyi kolaylaştırabilecek yansımalar ve tartışma soruları sunmakta ve kılavuz, "tarihi bir sitenin mirası nedir?" sorusuna odaklanarak ("The legacy of historical sites", n.d.) öğrencilerin, tarihsel mekanların önemini kadın tarihi ile ilişkilendirerek öğrenmelerini şekillendirmelerini hedeflemektedir. Bu kılavuz içerisinde tespit edilebilen kaynaklar *fotoğraf (1), çevrimiçi sergi haritaları (3), Düşün-eşleştir-paylaş etkinliği (1), çevrimiçi sergi hikâyesi (1)* olduğu gözlenmiştir.

The story of a company founded by four US Women's National Team soccer players seeking to challenge norms and inspire lasting progress: Re-inc (Normlara meydan okumak ve ilerlemeye ilham vermek isteyen dört ABD Kadın Milli Takımı futbolcusu tarafından kurulan şirketin hikayesi: Re-inc) ders planına ait şu açıklamalar aktarılabilir:

"Re-inc şirketi, ABD Kadın Milli Takımı üyeleri Tobin Heath, Meghan Klingenberg, Christen Press ve Megan Rapinoe tarafından kurulmuş bir sosyal girişimcilik şirkettir. Şirketin temel konusu cinsiyete dayalı sokak giyimine odaklanırken, kuruluş amacının toplumdaki kadınların sosyal sorunları ele almak için yenilikçi çözümler yaratmaya adanmış olduğu görülmektedir. Bu ders planı ile öğrencilere sosyal girişimcilik modelinin belirleyici faktörlerini ve re-inc'in sosyal ilerleme için çalışan bir değişim yaratıcıları topluluğu oluşturma misyonunu öğreteceğine inanılmaktadır" ("The Story of a Company", n.d.).

Ders planı içerisinde *fotoğraf (1), makale (3), röportaj (1), video (3), etkinlik sayfası (4)* tespit edilmiştir.

Vertamae Smart-Grosvenor: Culinary Anthropologist (Mutfak Antropoloğu-Yazar: Vertamae Smart-Grosvenor) konu ile ilgili şu açıklamalar yer almaktadır:

"Vertamae Smart-Grosvenor bir mutfak antropoloğu, griot, şair ve yemek yazarıydı. Bu ders planı, Afro-Atlantik yemek yollarını ve mutfak tarihini Grosvenor'un çalışmalarının merceğinden keşfedecek. Ek olarak öğrenciler, mutfak geleneklerinin bir direniş biçimi ve kültürel hafızanın

koruyucusu olarak nasıl kullanılabileceğini araştıracaklardır” (Vertamae Smart-Grosvenor”, n.d.).

Ders planı içerisinde *fotoğraf (2), biyografi (1), PDF dosyası (1), blog (1), video (2), makale (1)* kaynakları tespit edilmiştir.

Frances Ellen Watkins Harper: Kölelik karşıtı, oy hakkı savunucusu ve şair. 30 dk. sürecek ders planında: biyografi (1), şiirler (3), söyleşi metni (1) ve çalışma sayfası (1) tespit edilmiştir.

Janet Yellen: Akademisyen, ekonomist, siyaset alanlarında ön plana çıkmaktadır. Plan içeriği: kitap örnekleri (5), araştırma makalesi önerileri (8), fotoğraf (1), video (5), etkinlik sayfası (1), grafik düzenleyicilerden (4) oluşmaktadır. Bu ders planı ile öğrencilerin süreç içerisindeki farklı duyuları aktif tutulmaya çalışılmakta ve derse katılımlarında hem motivasyonları hem de dikkatleri çekilmeye çalışılmaktadır. Ders planı birincil ve ikincil kaynaklarla desteklenerek aktarılmıştır.

Elinor ‘Lin’ Ostrom: Nobel ödüllü kadın ekonomisttir. Plan içeriğinde video (3), makale (2), fotoğraf (1), çalışma sayfası (1) tespit edilmiştir.

Bilimsel alanda kendisini göstermeyi başarmış mücadeleci bir bilim kadını olan Elinor ‘Lin’ Ostrom’un belirli bir ders planı eşliğinde öğrencilere aktarımında kaynak olarak farklı türlerin kullanılmış olduğu ve birincil kaynak ile ikincil kaynakların bir arada sunulduğu belirtilebilir. Bu ders planı yönteminde hedeflenen kazanımın, bilimsel alanda mücadele vermiş olan Ostrom’un, öğrencilerin zihinsel imgelemelerine hitap ederek, tüm kadınların her alanda başarılı olabileceğine yönelik bir mesaj iletmeye çalışıldığı söylenebilir.

Yvonne B. Miller: Virginia Eyalet Meclisine seçilen ilk Afro Amerikan kadındır. Plan içeriğinde makale (1), söyleşi metni (1), dergi sayfası (1), PDF/ders kılavuzu (1), röportaj ses kaydından (1) oluşmaktadır.

Stacey Abrams: Changing the Trajectory of Protecting People’s Voices and Votes (Stacey Abrams: İnsanların Seslerini ve Oylarını Koruma Yönünü Değiştirme): Georgia

Eyaletinin vali adaylığına girebilen ilk kadın, oy hakkı ve vatandaşlık hakları aktivistidir. Öğrenciler, Stacey Abrams'ın Georgia Valisi adaylığına ilişkin farklı bakış açılarını analiz etmeleri hedeflenmektedir (Bonner, n.d.).

Plan içeriğinde *zaman çizelgesi (1), tasarım şablonu diyagramı (1), ön bilgi etkinlik sayfası (1), grafik (1), PDF/Ders kılavuzu (1), biyografi (1), fotoğraf (4), makale (3), grafik düzenleyiciden (2)* oluşmaktadır.

Frances Perkins and new deal (Francis Perkins ve yeni düzen): Kabine üyeliği ve çalışma bakanı görevine gelen ilk kadın. Plan içeriğinde *Pdf/kılavuz (1), çalışma sayfası (2), makale (2), video (1), fotoğraf (1), resmi kurum belgesi (1), söyleşi metni (1)* tespit edilmiştir.

The Jane's (Janeler): (Kürtaj hakkı mücadeleleri) Kürtaj hakkı konusunda mücadele eden kadınlara ve bu kapsamdaki yasa kararına yönelik içerikten oluşmaktadır. Kaynak seti olarak *video (3), dergi (1), sağlık örgütü veri raporu (1), farklı sitelere yönelik dış bağlantı linki (2) (JWA ve NPR), fotoğraf (1), kazanım testi (2)* tespit edilmiştir.

How do we remember and honor the contributions of women in public space? (Kadınların kamusal alana katkılarını nasıl hatırlıyor ve onurlandırıyoruz?): Bu dersin amacı, öğrencilerin Amerikan tarihindeki kadınları anmak için kamusal anıtlar-heykeller tasarlamaya ve ulusun savunulmasında kadınların devlet tarihine ve önemli kararların verilmesi sürecinde hangi konumda oldukları hakkında eleştirel düşüncelerine yardımcı olmaktır ("How do we remember and honor", n.d.). Öğrencilerden halk tarihi anlatısına kimlerin dahil olduğunu incelemeleri istenecektir. Kadınların kamusal alanlarda yaptıkları çalışmalardan kalan izler üzerinden ilerlenmeye çalışılmaktadır. Plan içeriğinde *biyografi (2), röportaj (1), heykel tasarlama etkinliği (1)* tespit edilmiştir.

Comfort Women during World War II (II. Dünya Savaşı sırasında rahatlatıcı kadınlar): Dersin amacı, "teselli eden-rahatlatan kadınların" 2. Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar karşılaştıkları zorlukları yansıtmaktır. Dersin sonunda öğrenciler, teselli eden-rahatlatan kadınların yaşadığı baskıyı anlatabilmeli, empati kurabilmeli ve onların toplumsal yaşam içerisinde nasıl bir rol oynadığını açıklayabilmelidir ("Comfort Women during", n.d.). Planı içeriğinde *fotoğraf (1), makale (1), video (2), röportaj (3), 20 sayfalık*

beyanname (1), dış bağlantılı web sitesi (1) kaynakları tespit edilmiştir. Konu kendi özelinde ağır bir içeriğe (cinsel şiddet) sahip olduğu için ders planında yaş düzeyine ve düşünsel becerilere dikkat edilmesinin vurgulandığı, tarihsel dönemin sorgulanması için içerisinde yaşanan süreç ile karşılaştırma yapıp empati kurulabilmesine önem verildiği gözlenmiştir.

Dr. Wangari Maathai: The story of a leader in social, environmental, and political activism and first African woman to win the Nobel Peace Prize (Sosyal, çevresel ve politik aktivizmde liderlik eden ve Nobel Barış Ödülü'nü kazanan ilk Afrikalı kadının hikayesi): Bu derste öğrenciler, Dr. Wangari Maathai'nin hayatını keşfedecek ve sürdürülebilir sosyal, çevresel ve politik değişimin geliştirmesi noktasındaki katkılarını ve liderlik rolündeki hareketini araştırmak ve *anlamlandırmak için faaliyetlerde bulunacaklardır* (“Dr. Wangari Maathai”, n.d.). *Plan içerisinde fotoğraf (1), makale (1), belgesel (1), video (1), etkinlik sayfası (2), grafik (1)* ürünleri tespit edilmiştir.

Towards Hawaiian Sovereignty: Legacy of Dr. Haunani-Kay Trask (Hawai egemenliğine doğru: Haunani-Kay Trask'ın mirası): Bu kaynak Hawai yerlisi bir akademisyen, şair, yazar, aktivist ve devrimci olarak tanınan Haunani'nin öğretilmesinde ABD emperyalizminin Hawai'deki ezici gücü ile derin tarihsel ve kültürel analizlerinin aktarımına dayanan bir ders planı niteliğindedir. Haunani, Hawai özgürlük hareketinde ikonik bir figür olduğundan bu ders planının öğrencilere sunulması gerekli bulunmuş, ABD emperyalizmi ve ABD topraklarındaki neo-sömürgeciliğe karşı modern hareketlerin anlamlandırılabilmesi ve bu mücadelelerin gerektiği değeri görebilmesi (Alford, n.d.) adına bu ders planının önemli bir yere sahip olduğu aktarılmıştır. Plan içeriğinde *resim (2), resmî belge (3), video (2), gazete küpürü (1), makale (4)* örnekleri yer almaktadır,

Shirley Chisholm, Unbossed and Unbought (Shirley Chisholm 'Patronsuz ve satın alınmamış'): Amerikalı politikacı, eğitimci, yazar, 1968'de Amerika Birleşik Devletleri Kongresi'ne seçilen ilk siyahi kadın olarak tarihteki yerini almıştır (Encyclopaedia Britannica, 2023).

“Bu ders, öğrencileri Amerika'daki feminizmi, kadın adayların kampanyalarını ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini keşfetmeye

yönlendiriyor. Chisholm'un Amerika Birleşik Devletleri Başkanı adaylığı beyanı ve Amerika Birleşik Devletleri Temsilciler Meclisi kürsüsündeki konuşmasını inceleyerek, Temsilci Chisholm'un sözlerini ve nerede olursa olsun adaletsizliğe nasıl meydan okumaya çalıştığının araştırılmasına olanak sağlayacaktır. Sonuç olarak, öğrenciler Chisholm'un kampanyaya yönelik değerlerini ve taahhütlerini gösteren 1972 Chisholm kampanyası için bir kampanya reklamı veya politik bir reklam oluşturarak kendi savunma metinlerini de oluşturacaklardır” (“Shirley Chisholm”, n.d.).

Plan içeriğinde biyografi (1), video (4), fotoğraf (2), çalışma sayfası (1) tespit edilmiştir.

Ida B. Wells-Suffragist and Anti-Lynching Activist (Ida B. Wells- Sufrajist ve linç karşıtı aktivisti): ABD’de siyahilerin linç edilmesine karşı olup linç karşıtı gösteriler düzenleyen, sivil hak savunucusu ve bir sufrajisttir. Video (1), konuşma metni (1), makale (1), oy hakkı elde eden bölgeleri gösteren harita (1) tespit edilmiştir. Kadın hakları mücadelesinin, insan hakkı savunması olduğunu ilke edindiği bilinen Wells’in mücadelesini, ulusal bağlamlarda öğrencilere aktarmaya çalışan ders planında birincil kaynaklar ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte video destekli öğretim de işe koşulduğu söylenebilir.

Women, Education, Sports, and Title IX (Kadınlar, Eğitim, Spor ve Anayasanın 19. değişikliği): Bu ders planında öğrencilerin, Sivil Haklar Hareketi yoluyla ABD tarihi de dahil olmak üzere genel kadın tarihi bilgisine sahip olmaları hedeflenmekte ve öğrenciler, Seneca Falls Bildirisinden Anayasa’daki 19. değişikliğe kadar feminizm tarihinin öncesi ve sonrasına dayalı aşamalarının farkında alabileceklerdir (Jerome, n.d.). Plan içerisinde fotoğraf (1), belge (2), transkript (1), gazete haberi (2), video (2) kaynakları tespit edilmiştir.

Angela Davis- Feminist Solidarity (Angela Davis-feminist dayanışma): 21. yüzyıl feminizminin şekillenmesinde rol üstlenmiş bir kadın olarak aktarılmaktadır. Plan içeriğinde biyografi (1), ses kaydı (1), video (1), dilekçe (1), fotoğraf (2), şarkı sözü (1) tespit edilmiştir.

Dolares Huerta: The life and work of a 20th century activist (Dolares Huerta-20. yy. aktivistinin hayatı ve mücadelesi): Çiftçi hakları ve sendikalaşma konusunda öncülük eden kadın olarak ele alınmaktadır. Plan içeriğinde *fotoğraf* (2), *not alma kılavuzu* (1), *makale* (1), *konuşma metni* (2), *pankart* (1), *meclis kararnamesi* (1) *şarkı* (1), *biyografi* (1), *video* (2) tespit edilmiştir.

Thinking historically-The Evolution of women's athletic wear (Tarihsel düşünmek-kadın spor giyiminin evrimi): 19 ve 20. yüzyıl arasında gerçekleşen müsabakalarda kadınların giymiş oldukları spor kıyafetlerinin özellikleri ve bu kıyafetlerin zaman içerisindeki değişiminin anlaşılmasına ve tarihsel bağlam kurmaya yönelik birincil kaynaklar içeren bir ders planı olduğu (Sheehy, n.d.) belirtilmiştir. Plan içeriğinde *çalışma sayfası* (1), *makale* (2), *pdf/ders kılavuzu* (1), *karikatür* (2), *fotoğraf* (2) tespit edilmiştir.

The Legacy of Zora Neale Hurston (Zora Neale Hurston'un mirası): Afro Amerikan edebiyatında öncülük rolü üstlenmiş ve bu alanda büyük çalışmalar yürütmüş olan öncü bir kadın olarak aktarılmaktadır. Plan içeriğinde *çalışma sayfası* (1), *fotoğraf* (2), *makale* (1) kaynakları tespit edilmiştir.

Gloria Steinem-Feminism and Living the Revolution (Gloria Steinem-Feminizm ve Devrimi yaşamak): Amerika'da, cinsiyetçilik konusunda çalışmalar yürüten üç öncü kadının çalışmaları ve sözlerinin aktarılmaya çalışıldığı ders planı içeriğine sahiptir. Plan içeriğinde *video* (3), *fotoğraf* (2), *konuşma metinleri* (2), *çalışma sayfası* (1), *kitap önerileri* (3) tespit edilmiştir.

Fannie Lou Hamer and social activism (Fannie Lou Hamer-Sosyal aktivizm): Amerikan insan hakları savunucusu ve siyahlar için eşitlik hakları talep eden ve bu yönde mücadele vermiş bir kadın olarak aktarılmaya çalışılmaktadır. Plan içeriğinde *makale* (1), *video* (1), *yapboz etkinliği malzemeleri* (1), *çalışma sayfaları* (4), *biyografi* (1), *fotoğraf* (1) tespit edilmiştir.

Red power prevails: The activism, spirit, and resistance of native American women (Kızıl güç lideri-kızıl derili kadınların aktivizmi ve direnişi): Kızılderili Amerikan kadınların oluşturdukları kuruluşlar, eşitlik hakları mücadeleleri ve aktivizme katkılarını

aktarmaktadır. Plan içeriğinde *çalışma sayfası* (1), *video* (1), *video analiz sayfası* (1), *fotoğraf* (2), *poster* (1), *broşür* (2), *belgesel* (1), *hikâye* (2), *Pdf/ders kılavuzu* (1) tespit edilmiştir.

Feminist philosophers of the 20th century (20. yüzyıl feminist filozofları): Üç kadın filozofun felsefi alana katkılarını ortaya çıkarmaya ve aktarmaya çalışan bir ders planı olduğu görülmüştür. Plan içeriğinde *makale* (6), *biyografi* (4), *fotoğraf* (4) tespit edilmiştir.

Unsung voices: Black women and their role in women's suffrage (Dinmeyen sesler-siyahi kadınlar ve onların oy hakkı hareketleri): Siyah kadınların oy hakkı hareketleri ve genel kabul görmüş olan kadınların oy hakkı hareketlerinden dışlanmalarını konu edinen bir ders planıdır. Plan içeriğinde *makale* (1), *biyografi* (1), *fotoğraf* (2), *broşür* (1), *çalışma sayfası* (1) tespit edilmiştir.

Helen Keller-Citizen and socialist (Helen Keller-Vatandaşlık ve Sosyalistlik): Vatandaşlık ve sosyalizm mücadelesi alanında öncülük etmiştir. Plan içeriğinde *Pdf/ders kılavuzu* (1), *fotoğraf* (2), *makale* (1) tespit edilmiştir.

Anne Hutchinson: Foremother of the American women's movemet (Anne Hutchinson-Amerikan kadın hakları hareketinin annesi): 17. yüzyılda kadın hakları hareketini başlatmış olduğu belirtilen öncü bir kadına yönelik ders planıdır. Plan içeriğinde *biyografi* (1), *resim çizimi* (2), *makale* (1), *çalışma sayfası* (1) tespit edilmiştir.

Eleanor Roosevelt-An agent of social change (Eleanor Roosevelt-Sosyal değişimin temsilcisi): İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin oluşturulmasında öncülük ettiği ve First Lady'lik rolünün sosyal değişimi geliştirecek bir role büründürmesini içeren ders planı. Plan içeriğinde *makale* (2), *broşür* (1), *mektup* (2), *video* (1), *çalışma sayfası* (1), tespit edilmiştir.

Defying expectationa: Unsung Hero: Marcha P. Johnson and the Stonewall riots (Beklentilere meydan okumak: Marsha P. Johnson ve Stonewal isyanları-LGBT beklentilere meydan okumak): LGBT hareketi konusunda mücadele vermiş insan hakları

aktivistidir. Plan içeriğinde *gazete haberi (3), çalışma sayfası (1), fotoğraf (4), video (1)* tespit edilmiştir.

Breaking barriers: Women's basketball documents (Engelleri aşan kadınlar-Kadın basketbolu belgeleri): Spor alanında kadınların yaşadıkları bazı sıkıntıları aktarmaya çalışan ders içeriğidir. Kadın basketbol takımına girebilmek için *üyelik formu belgesi (1), Pdf/ders kılavuzu (1), fotoğraf (3), gazete küpürü (7), karikatür (1)* tespit edilmiştir tespit edilmiştir.

Landmark supreme court cases (Landmark yüksek mahkeme kararları): 1908-2005 yılları arasında dört yüksek mahkemeden birisi olan Landmark Mahkemesi'nin kadınların anayasal haklarına yönelik davaların incelenmesini ön plana çıkaran ders planı içerisinde kullanılmak üzere *çalışma sayfası (1), vaka özet belgesi (4), fotoğraf (1)* tespit edilmiştir.

Breaking through gender roles-NASA Women's (Cinsiyet rollerini aşmak-NASA kadınları): Plan içeriğinde *video (3), makale (3), biyografi (2), çalışma sayfası (1)* tespit edilmiştir.

Sally Heming: Kölelik karşıtı olan Sally Heming'in hem kendisi ve ailesinin kölelik yaşamında kurtulabilmesi hem de kadın hakları adına verdiği mücadele aktarılmaya çalışılmaktadır. Plan içeriğinde *fotoğraf (1), makale (2), dış bağlantılı web site linki (2)* tespit edilmiştir.

Utilizing historical sites for national history day research (Ulusal tarih günü araştırması için tarihi yerlerin kullanılması): Plan içeriğinde *fotoğraf (2), makale (3), harita (1)* gibi kaynaklar tespit edilmiştir.

The path to women's suffrage (Kadınların oy hakkına giden yolculukları): Plan içeriğinde *Pdf/ders kılavuzu, PowerPoint sunusu (1), video (4), poster (1), broşür (2), harita (1)* tespit edilmiştir.

The equal rights amendment (Eşit haklar değişikliği): Eşit haklara yönelik meclisin almış olduğu kararların incelenmesi ve karşılaştırması hedeflenmektedir. Plan içeriğinde *broşür (2), çalışma sayfası (1), video (2), makale (2), fotoğraf (1)* tespit edilmiştir.

Martha Hughes Cannon: Bir doktor, anne ve ABD tarihinin ilk kadın eyalet senatörü olarak görev yapmış; ülke çapında kadınların oy kullanma hakkına sahip olmasından onlarca yıl önce Martha Hughes Cannon, kadın haklarının alışılmadık bir örneği olarak kendisini ön plana çıkarmayı başarmıştır. Cannon ABD Kongre Binası'ndaki Statuary Hall'da Utah eyaletinin iki temsilcisinden biri olup burada temsil edilen yalnız 10 kadından biri olmayı başarmıştır (“Martha Hughest Cannon”, n.d). Plan içeriğinde *fotoğraf (1), biyografi (1), makale (2), çalışma sayfası (1), dış bağlantılı web site (2)* tespit edilmiştir.

Create your own women's history museum (Kadın tarihi müzenizi yaratın): Sunulan kaynaklar yardımı ile öğrencilerin kendilerine has bir kadın tarihi müzesi oluşturmaları hedeflenmektedir. Plan içeriğinde *biyografi (36), fotoğraf (5), etkinlik sayfası (2)* tespit edilmiştir.

Susan B. Anthony: Amerika'da kadınların oy hakkını elde etmeleri konusunda mücadele başlattığı bilinen ilk sufragisttir. Plan içeriğinde *1 Pdf/ders kılavuzu, biyografi (1), fotoğraf (1), dilekçe belgesi (2)* tespit edilmiştir.

From the declaration of independence to the Declaration of Sentiments (Bağımsızlık bildirgesinden fikirler bildirgesine): Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'nden kadınların hak ettiklerini alamadıklarına olan inanç sonucunda gerçekleştirilen Seneca Falls Bildirgesine giden süreci aktardığı belirlenen bir ders planlaması. Plan içeriğinde *broşür (2), zaman çizelgesi (1), çalışma sayfası (1), grafik düzenleyici (2), Pdf/ders kılavuzu (1), animasyon (1), resim (3)* tespit edilmiştir.

Seneca Falls and Suffrage (Seneca Falls ve oy hakkı): Kadınların oy hakkını elde etmek konusunda verdikleri mücadelenin temel taşlarını oluşturan süreçleri yansıtan zaman çizelgesi üzerinden gidilerek zaman ve kronoloji becerisinin gelişimi hedeflenmektedir. Oy hakkı hareketinin bir çizgi roman materyali yoluyla aktarılmaya çalışıldığı görülmektedir. Öğrenciler, Oy Hakkı Hareketinin başlangıcının nasıl belirlendiğini fark edecek; Seneca Falls kongresinden yaklaşık 72 yıl sonra Anayasadaki 19. değişikliğin kabul edilmesine yol açan barışçıl bir aktivizm sürecinin gelişimini inceleyeceklerdir (“Seneca Falls and Suffrage”, n.d.). Plan içeriğinde *PowerPoint (1),*

karikatür (2), zaman çizelgesi (1), grafik düzenleyici (1), makale (1), çizgi roman (1) tespit edilmiştir.

Wilma Mankiller: Amerikan Kızılderilileri olarak anılan topluluk adına aktivizm yürüten ve hem topluluğu için hem de kadın hakları için mücadele veren aktivist olarak bilinmektedir. Kızılderili topluluğunun ilk kadın şefi olarak aktarılmaktadır. Plan içeriğinde *video (1), otobiyografi (1), fotoğraf (2)* tespit edilmiştir.

Song of protest (Protesto şarkıları): Kadınların oy haklarını edinme sürecinde hapiste tutulan kadınlar için gerçekleştirilen protestolar özelinde oluşturulmuş ve kullanılmış protesto şarkılarını öğrencilere aktarmayı hedefleyen bir plan olduğu anlaşılmaktadır. Plan içeriğinde *Pdf/ders kılavuzu (1), kadın yürüyüş marşı (1), müzik klibi (4), çalışma sayfası (1)* tespit edilmiştir.

Hedy Lamarr: Aktivist, mucit, dünyanın en güzel kadını ve oyuncu olarak anılmakta aynı zamanda kadın haklarının edinimi konusunda mücadele ettiği bilinmektedir. Plan içeriğinde *çalışma sayfası (1), video (2), mektup (1), fotoğraf (2), belgesel (1)* tespit edilmiştir.

Introduction to activism (Aktivizme giriş): Kadınların mücadele süreçlerini (siyasi, ekonomik, kültürel ve eğitim alanlarındaki haklarına yönelik) içeren bir ders planı olduğu belirtilebilir. Plan içeriğinde *Pdf/ders kılavuzu, video (1), makale (2), müzik klibi (1)* tespit edilmiştir.

Pocahontas: Gerçek ve efsaneler arasında ayırım yapılması becerisini geliştirmeyi hedefleyen bir ders planı içeriğinden oluşmaktadır. Plan içeriğinde *Pdf/ ders kılavuzu, fotoğraf (2), efsane kitabı (1), çalışma sayfası (3), kitap özetleme sayfası (1), ses dosyası (1)* tespit edilmiştir.

Afro-Amerikan aktivistler: Irkçılık karşıtı mücadelelerin aktarıldığı bir ders planı olduğu görülmektedir. Plan içeriğinde *Pdf/ders kılavuzu, grafik düzenleyici (1), analiz tablosu (1), biyografi (3) fotoğraf (3)* tespit edilmiştir.

The national woman's party (Ulusal kadın partisi): Kadınların siyasal alandaki hareketlerini ele alan bir ders planı. Plan içeriğinde *sanal sergi gezisi (2)*, *zaman çizelgesi (1)*, *makale (2)*, *PDF dosyası (2)*, *resim (3)*, *konuşma metni (2)* tespit edilmiştir.

Country to city (Ülkeden şehre): Sanayi Devrimi süreci ve sonrasında kadınların iş kollarındaki katılım durumlarda kırsal hayattan şehir hayatına olan göçleri ele alan ders planında kadınların bu süreçte yaşadıkları deneyimler üzerinde durulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Plan içeriğinde *Pdf/ders kılavuzu (1)*, *blog yazısı (16)*, *günlük (3)*, *zaman çizelgesi (2)*, *harita (1)*, *mektup (6)*, *makale (3)* tespit edilmiştir.

Defying British rule (İngiliz kurallarına meydan okuyan kadınlar): İngiliz sömürmesine, kadınların karşı çıkışını ve mücadelelerini ele alan bir ders planı olduğu anlaşılmaktadır. Plan içeriğinde *Pdf/ders kılavuzu (1)*, *biyografi (2)*, *resim (3)*, *afiş (1)*, *makale (2)* tespit edilmiştir.

The triangle shirtwaist fire (Üçgen ateş): Göçmenlerin, fabrika kızlarının, işçi sendikalarının ve tarihi değiştiren ölümcül bir yangının hikayesi olduğu görülmektedir. Plan içeriğinde *Pdf/ders kılavuzu (1)*, *çalışma sayfası (1)*, *resim (2)* tespit edilmiştir.

Congresswoman Jeannette Rankin (Kongre üyesi Jeannette Rankin): Amerikan Kongresine seçilen ilk kadın üye olarak aktarılmaktadır. Plan içeriğinde *fotoğraf (1)*, *makale (4)*, *dilekçe (2)* tespit edilmiştir.

The power of words and activism (Kelimelerin gücü ve aktivizm): Kadınlar, savaş veya iç savaş dönemlerinde kullandıkları kelimelerle diğer kesimleri ve erkekleri etki altına alabilmişlerdir. Protestolarda kullandıkları dil ile kendilerini daha iyi gösterdiklerine inanmışlardır. Plan içeriğinde *biyografi (2)*, *broşür (3)*, *poster (1)*, *fotoğraf (1)* tespit edilmiştir.

Anti suffragistler: Suffragette hareketlerine karşı çıkan kesimlerin de olduğunu ele alan bir ders planlamasıdır. Plan içeriğinde *Pdf/ders kılavuzu (1)*, *karikatür (2)*, *makale (1)*, *dilekçeler (6)*, *mektup (2)*, *broşür (1)*, *grafik düzenleyici (1)* tespit edilmiştir.

Sacagawea: Amerikan yerlisi bir kadının Lewis ve Clark adlı iki gezginin keşifleri sürecinde onlara yardımcı olmasını, keşiflerde bulunmasını ve karşılaştığı zorluklara verdiği mücadeleleri aktarmaya çalışan bir ders planlamasıdır. Plan içeriğinde *Pdf/ders kılavuzu* (1), *resim* (1), *biyografi* (1), *çalışma sayfası* (4), *animasyon* (1) tespit edilmiştir.

Tea with Penelope (*Penelope ve çay partisi*): Ülke ve dünya ile ilgili yaşanmış gelişmeleri, olayları veya son durumları, çay partisi etkinlikleri ile kadınların arasında da bilgi alışverişi olmasına katkı sunan çay partilerinin önemli olduğunu ve karikatür yorumlamaya yönelik bir ders planıdır. Plan içeriğinde *Pdf/ders planı* (1), *resim* (2), *mektup* (1), *davetiye broşürü* (2), *karikatür* (1), *animasyon* (1) tespit edilmiştir.

Rosie Riveters (*perçinci Rosiler*): İkinci Dünya Savaşı döneminde Amerikalı kadınların ekonomik ve sosyal uyanışlarını aktarmaya çalışan bir ders planıdır. Plan içeriğinde *Pdf/ders kılavuzu* (1), *poster* (2), *makale* (4), *hikâye* (3) tespit edilmiştir.

Women, propaganda and war (*Kadınlar, propaganda ve savaş*): Öğrencilerin, ABD hükümetinin İspanyol-Amerikan Savaşı, I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı sırasında siyasi propagandalarda kadınların nasıl tasvir edildiğini birincil kaynakları kullanarak açıklamaları beklenmektedir. Plan içeriğinde *Pdf/ders kılavuzu* (1), *makale* (2), *poster* (4), *resim* (2), *çalışma sayfası* (1) tespit edilmiştir.

Creatin a historical thesis statement (*Tarihsel tez bildirimi oluşturmak*): Amerikan tarihindeki kadın hemşirelerin deneyimlerini aktarmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Plan içeriğinde *Pdf/ders kılavuzu* (1), *zaman çizelgesi* (1), *resim* (2), *makale* (3), tespit edilmiştir.

Getting with the program (*Programa başlarken*): Bu ders planı, dünyanın ilk elektronik bilgisayarını ENIAC'ı kurmak ve programlamak için işe alınan kadınları araştırıyor. Mantık becerileri ve yaratıcı problem çözme, günümüz teknolojik yeniliğinin temelini atmada kadınların verdiği mücadeleleri aktarmaya çalışan bir ders planıdır. Plan içeriğinde *çevrim içi sergi* (3), *makale* (2), *fotoğraf* (3), *karikatür* (1) tespit edilmiştir.

Inventine women-part 1 (*Yaratıcı kadınlar bölüm 1*): Kadın mucitlerin ve bu kadın mucitlerin Amerikan tarihine yaptıkları katkıları aktaran bir ders planıdır. Plan içeriğinde

çevrimiçi sergi (1), makale (1), zaman çizelgesi (1), kitap önerisi (5), grafik (2), animasyon (1) tespit edilmiştir.

Inventine women-part 2 (Yaratıcı kadınlar bölüm 2): Kadınların ekonomik yönden eşitlik çağrısını Duygular Bildirgesi bağlamında aktarmaya çalışan bir ders planıdır. Plan içeriğinde *zaman çizelgesi (1), resim (2), makale (4), çalışma sayfası (1)* tespit edilmiştir.

Humor and activism (Mizah ve aktivizm): Kadın tarihini keşfetmek için siyasi çizgi film örnekleri içeren bir ders planıdır. Plan içeriğinde *Pdf/ders kılavuzu (1), çevrimiçi sergi (2), zaman çizelgesi (1), poster (1), karikatür (1), broşür (2), çalışma sayfası (1), makale (2), çizgi film (1)* tespit edilmiştir.

Who do I admire (Gerçek hayattaki kahramanlarımız): İlham veren kadınlar ve onlar hakkında bilgi aktaran bir ders planıdır. Plan içeriğinde *ders kılavuzu/Pdf (1), çalışma sayfası (2)* tespit edilmiştir.

Taking a stand: Woman suffrage and protest at the White House High School (Tavır almak: Beyaz Saray Lisesinin kadınların oy hakkı ve protestolarına destekleri): Oy hakkı mücadelesi veren kadınların, hükümetin oy hakkını yasallaştırma işini askıya alması veya uzatmasına karşı çıkışları içeren bir ders planıdır. Plan içeriğinde *sanal gezi linki-Beyaz Saray- (1), video (2), resim (1), broşür (3), Pdf/ders kılavuzu, makale (3)* tespit edilmiştir.

Taking a stand: Women suffrage and protest at the White House K-8 (Sanal gezi ile Beyaz Saray turunda kadınların poy hakkını anlamak): Plan içeriğinde kadınların oy hakkına yönelik verdikleri mücadeleleri anlamlandırmak ve ders sürecinde gerçekleştirilecek etkinlikler sayesinde ürünler ortaya koymayı hedeflemektedir. Buna göre plan içeriğinde *resim (2), çalışma sayfası (3), sanal gezi linki (1)* gibi kaynaklar tespit edilmiştir.

States vs. federal campaigns (Eyaletler ve Federal kampanyalar): Öğrenciler, kadınların oy hakkını elde etmek için eyaletlerde gerçekleştirdikleri faaliyetleri inceleyeceklerdir. Plan içeriğinde *Pdf/ders kılavuzu (1), fotoğraf (2), sanal sergi (4), dilekçe (2), makale (5), broşür (3),* tespit edilmiştir.

Western campaign for Suffrage (Oy hakkı için Batı kampanyası): Batılı ülkelerin kadınların oy hakkını neden tanıdıklarını inceleyen bir ders planıdır. Kaynaklar arasında Pdf/ders kılavuzu (1), resim (2), broşür (1), belge (3) tespit edilmiştir.

Progressive Era suffrage groups (Yakın dönem oy hakkı grupları): 1900 ve 1920 yılları arasında oy hakkı hareketlerinin, ilerleme durumunu aktarmaya çalışan bir ders planıdır. Plan içeriğinde Pdf/ders kılavuzu (1), fotoğraf (3), çalışma sayfası (1), makale (2), video (3), film önerisi tespit edilmiştir.

Propaganda and women's suffrage (Propaganda ve kadınların oy hakkı mücadelesi): Amerikan kadınlarının oy hakkı hareketlerini afişler üzerinden aktarmaya çalışan bir ders planıdır. Plan içeriğinde Pdf/ders kılavuzu (1), poster (3), video (3), fotoğraf (2), çalışma sayfası etkinliği (2) tespit edilmiştir.

19th Amendment (Anayasa'nın 19. değişikliği kararı): Kadınlara oy hakkı tanıyan 19. değişikliği aktaran bir ders planıdır. Plan içeriğinde Pdf/ders kılavuzu (1), oy hakkı zaman çizelgesi (1), sanal sergi (5), kadınların oy hakkını tanıyan ülkeleri gösteren harita (1), Anayasal değişiklik kararı belgesi (1), resim (2), poster (1) tespit edilmiştir.

Seneca Falls Convention (Seneca Falls Bildirgesi): 1848'de gerçekleşen Seneca Falls bildirgesi bağlamında birincil kaynakları kullanarak aktarmaya çalışan bir ders planı olduğu anlaşılmaktadır. Dersin amacının öğrencilerin, 1848'deki Seneca Falls Bildirgesine dair birincil kaynakları inceleyerek kadınların daha fazla hak elde etmek için kadın hareketine neden ihtiyaç duyduklarını anlamalarını sağlamaktır (Graves, n.d.). Plan içeriğinde Pdf/ders kılavuzu (1), çevrimiçi sergi (3), makale (1), poster (2), karikatür (1) tespit edilmiştir.

Ders planı olarak aktarılmaya çalışılan 73 konu içerisinde yer alan videolar, fotoğraflar, resimler, makaleler, biyografiler, animasyonlar, haritalar, mektuplar, şiir-şarkılar, gazete küpürleri, broşürler, afişler, pankartlar gibi materyallerin her konu bazında farklılık göstermekte olduğu ve ele alınan konunun öğretimi için kullanılabilecek etkinliklere uyarlanmalarının kolay olmasına dikkat edilmiş olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü bu ders planlarında yer alan konuların elde edilmiş materyal kaynaklar üzerinde şekillendirilmekte olduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte, web sitesinde fazlaca sayıda

kadın tarihsel aktörlere yer verildiği de üzerinde durulması gereken bir konudur. 73 ders planındaki ürünler arasında, kadın tarihi öğretimini kadın hakları mücadelesi özelinde yansıtmaya çalışan ve bunu kadınların siyasi haklarını elde etmesi yönüyle ele alan bir başka ifadeyle suffragette/oy hakkı mücadelesine odaklanan 14 ders planını tespit edilmiştir. Bu da web sitesinin kadınların siyasi haklarını elde etme noktasında oy hakkı mücadelesinin öğretimine özel bir önem verdiğini ortaya koymaktadır. Kaynak temelli öğrenmenin işe koşulmasıyla birlikte bu noktada, öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerinin gelişmesine de katkıda bulunulabileceği ileri sürülebilir.

Buraya kadar ele alınan veriler, dönem bazında elde edilmesi mümkün olan tarihsel kaynakların öğretim sürecinde yoğun olarak kullanılmasına önem verildiğini göstermiştir. Örneğin video, film veya belgesel kaynaklarına ulaşım imkânı var ise bu şekilde öğretime entegre edilmeye çalışıldığı görülmüştür. Sunulan yazılı veya görsel-ışitsel materyallere ve sınıf düzeylerine uygun olarak ders sürecinin tasarlandığı, uygulama aşamasında çeşitli etkinliklerin veya yöntem tekniklerin sunulmasına dikkat edilmiş olduğu bulgulanmıştır. Kadın tarihi öğretimini sadece ürün aktarımı özelinde bırakmadan, öğrencilerin farklı materyalleri farklı yöntemler, teknikler ve etkinlikler sürecinde kullanmalarına olanak tanındığı ve değerlendirme tespiti için çalışma sayfalarının yoğun olarak kullanılmış olduğu elde edilen bir diğer bulgudur. Amerika kıtasında uzun yıllar etkisini gösteren ırkçılık ve buna karşı sergilenmiş olan kölelik karşıtı tepkilerin ders planları eşliğiyle öğrencilerde hem insanlık yönünden eşitlik algısı hem de cinsiyetlerin eşitliğinin önemini ortaya çıkarmaya çalışan bir süreç tasarlandığı gözlenebilmektedir. Bununla birlikte farklı materyaller kullanılarak öğrencilerin dikkati ve motivasyonu desteklenerek hedeflenen kazanıma ulaşabilmesine rehberlik edecek niteliğe sahip olduğu bulgulanmıştır. National Women's History Museum (Amerikan Ulusal Kadın Tarihi Müzesi) web sitesinin içerdiği ürünlerin öğrenciler, araştırmacılar ve diğer ilgililere aktarımında, bünyesinde yer vermiş olduğu ve tarihte iz bırakan güçlü ve öncü kadınlarla ilgili konuların özel olarak sunulduğu ve kadın tarihi öğretimini genel tarih öğretimi sınırları içerisinde değil de kadın odaklı dolayısıyla daha spesifik ele almaya yöneldiği bulgulanmıştır. Kadınları tarihsel bağlamlarda görünür kılma ve bu yolla toplumsal cinsiyet eşitliğine, kadınların güçlendirilmesine katkı sunma odaklı olduğu ileri sürülebilecek National Women's History Museum web sitesinin kadın tarihi öğretimi özelinde ele aldığı konular arasında ön plana çıkan oy hakkı hareketi birinci dalga feminizm çerçevesinde değerlendirilmektedir. İkinci dalga feminizm hareketinin de

bu web sitesinde hayli ön plana çıkmış olduğu ileri sürülebilir. Bu konular arasında 1960’larda başlayan, kadına yönelik şiddet, yeniden üretim, ataerkil sistem gibi odak noktalarının yanı sıra kadının kendi bedeni üzerindeki haklarına yönelik ve toplumsal hareketlerle devam eden ikinci dalga feminizm süreci de web sitesinde yer alan konular özelinde dikkat çekmektedir.

İleride ele alınacağı gibi National Women’s History Museum web sitesinde ve ders planı özelinde de sıkça gözlenen biyografilerin ders öncesi, esnası ve sonrasındaki kullanımının oldukça sık olduğu ve bu biyografiler üzerinden derslerin şekillendirilmeye çalışılmış olduğu gözlenmektedir. Kadın tarihi öğretimini, edebiyat alanı ile destekleme yönelimli ders planı içeriği sunan ve tarihsel süreçte mücadele vermiş olan kadınların öğretilmesinde, öğrencilerin sözel-dilsel zekâları işe koşularak onların süreçteki aktifliğini artırma hedefine yönelmiş plan tasarımlarında söz edilebilir.

Şekil 4.27’de NWHM web sitesinden alınmış ders planı kesitine yer verilmiştir.

Lesson Plan: Seneca Falls Convention

Description/Purpose: The student will examine primary sources about the Seneca Falls Convention in 1848 to understand why a women’s rights movement was necessary to gain greater rights for women.

Author: Kristina Graves

Theme: Voting Rights, 19th Century, Source Analysis

Standards: UCLA Social Studies Standard 1C: Specify the issues raised by various women and how mainstream Progressives responded to them. [Consider multiple perspectives]

UCLA Social Studies Standards Available Here: <http://www.nchs.ucla.edu/history-standards>

Common Core Alignment:

CCSS.ELA-LITERACY.RH.9-10.1 - Cite specific textual evidence to support analysis of primary and secondary sources, attending to such features as the date and origin of the information.

CCSS.ELA-LITERACY.RH.11-12.1

Cite specific textual evidence to support analysis of primary and secondary sources, connecting insights gained from specific details to an understanding of the text as a whole.

Common Core Standards for Social Studies Available Here:

<http://www.corestandards.org/ELA-Literacy/RH>

Grade Level: 9-12

Seneca Falls bildirisine ait metnin analiz edilerek kadınların hak mücadelesinin kaynak temelli öğrenme ile fark etmeleri beklenmektedir. Bu ders planının uygulanması için 15 veya 45 dakikalık ders süresi önerilmektedir. Ders planı 9-12. Sınıf düzeyinde ve ilgili standartlar belirtilerek sunulmuştur.

Şekil 4. 27 Kadın haklarının edinilmesine yönelik mücadele belgesi olan Seneca Falls’a ait ders planı örneği. Erişim: 24.03.2023

<https://static1.squarespace.com/static/5602e55fe4b053956b5cbfb1/t/591ef01b1e5b6c649ad78acc/1495199773358/Lesson+Plan+-+Seneca+Falls+Convention.pdf>

Şekil 4.27’de bir kesiti yer alan ders planının tamamı incelendiğinde kanıt temelli ve işbirlikli öğrenmeyi ön plana çıkardığı belirtilebilir. Seneca Falls belgesi ve ilgili diğer kaynakların (birincil kaynak) kullanılarak öğrencilerin kadın deneyimlerini anlamlandırmaları ve bu belgenin ortaya çıkmasında etkili olmuş olan kadınlarla empati kurmaları odaklı bir ders planı örneği şeklinde yorumlanabilir. Zira planda “Öğrencilerin, çocukların (18 yaş ve altı) neden hükümetlerini seçmede söz sahibi olmalarına izin verilmesi ya da verilmemesi gerektiği konusunda kendi görüşlerini belirtmelerini sağlayın” ifadesinin ardından, “Tartışmadan sonra öğrencilere, gençlerin oy kullanması için sıraladıkları gerekçelerin aynısının kadınların oy kullanıp kullanmaması konusunda da geçerli olduğunu açıklayın.” (Graves, n.d.), yönergesine yer verilmiştir. Böylece dönem bağlamında, siyasi haklar özelinde yetişkin olmalarına rağmen kadınların yetkin olmayan çocuklarla özdeş görülmelerinin kadınlarda yaratacağı duygu durumu öğrenciler tarafından anlaşılabilir.

Web sitesi bu ders planları içerisinde farklı sitelere yönlendirme yaptırabilmekte yani farklı sitelerin bağlantı linkleri ile konunun pekiştirilmesini ve desteklenmesini sağlamaktadır.

Ders planları içeriklerinde öğretmenlerin işini kolaylaştıracak öğrencilerin ise öğrenmelerine olumlu katkı sunacak türden etkinlikler, birincil veya ikincil kaynak kullanımı ya da önerisi, farklı sitelere yönlendirmeler, öğrenmenin farklı duyu organlarına hitabı ile gerçekleşmesine olanak sağlayacak videolar, animasyonlar, ses dosyaları, belgeseller gibi türlere de yer verilmekte olduğu gözlenebilmektedir. Tarih öğretimi tekniklerine uygun olacağı düşünülerek farklı yöntemlerin bir arada kullanılmaya çalışıldığı da söylenebilir.

Kadınların oy hakkı mücadelesini konu edinen bir başka ders planından bir kesit Şekil 4.28’de sunulmuştur.

Lesson Plan: Propaganda and Women's Suffrage

Description/Purpose: The student will examine propaganda posters from the American women's suffrage movement to gain an understanding of a) the role that visual imagery played in the movement and b) the ways American suffragists used other countries and other states with full suffrage as examples of why women should have voting rights nationwide.

Author: Kristina Graves

Theme: Voting Rights, Propaganda

Standards: UCLA Social Studies Standard 1C: Specify the issues raised by various women and how mainstream Progressives responded to them. [Consider multiple perspectives]

UCLA Social Studies Standards Available Here: <http://www.nchs.ucla.edu/history-standards>

Common Core Alignment:

CCSS.ELA-LITERACY.RH.9-10.1 - Cite specific textual evidence to support analysis of primary and secondary sources, attending to such features as the date and origin of the information.

CCSS.ELA-LITERACY.RH.11-12.1

Cite specific textual evidence to support analysis of primary and secondary sources, connecting insights gained from specific details to an understanding of the text as a whole.

Common Core Standards for Social Studies Available Here:

<http://www.corestandards.org/ELA-Literacy/RH>

Grade Level: 9-12

Class Time: 15 minutes (The lesson can also be lengthened into a 45 minute class lesson by using all of the posters included in the document.)

Materials:

- Copies of the suffrage propaganda posters (included in lesson plan PDF); one poster per collaborative group is recommended
- Copies of the Poster Analysis Document from the National Archives, found here:

Kadınların oy hakkı mücadelesi olarak bilinen suffragette hareketinin öğrenciler tarafından anlamlandırılabilmesine yönelik hazırlanmış bir ders planı, ders süreci, sınıf düzeyi, kullanılacak yöntem teknikleri ve materyaller için öneriler de yer almaktadır.

Şekil 4. 28 Kadınların oy hakkı mücadelesini aktarma odaklı hazırlanmış ders planı. Erişim: 24.03.2023 <https://www.womenshistory.org/sites/default/files/document/2017-06/LessonPlanPropagandaandSuffrage.pdf>

Şekil 4.28'de örneği aktarılan Propaganda and Women's Suffrage (Propaganda ve Kadınların Oy Hakkı) başlıklı ders planının konu ile ilgili görsel kaynakların kullanımını işe koşan bir içerik sunduğu görülmektedir.

4.2.2.2. Öğrenciye yönelik materyaller

National Women's History Museum (NWHM) web sitesi, sunmuş olduğu kaynaklarla öğrencilerin bir araştırmacı gibi bu siteden faydalanmasına imkân tanımaktadır. Öğretmen sitedeki ders planlarını kullanarak ve siteden seçtiği materyalleri öğrencilere sunarak önerilen yöntem, teknik ve etkinlikler vasıtası ile kadın geçmişinin öğrenilmesine rehberlik edebilir.

Web sitesinin, içermiş olduğu materyal ve kaynakların zenginliği ile öğrenci ve öğretmenlerin kadın geçmişine yönelik tarihsel malzemeye erişimini kolaylaştırdığı, bu

bağlamda öğretim materyalleri ile öğrenme sürecini desteklediği ve bu sayede öğrencilerin farklı yaşantılar oluşturmalarına imkân tanıdığı bulgulanmıştır. Sitenin, araştırmacı veya öğrencilere bir tarihçi titizliğinde çalışabilme olanağı sunduğu ve hedeflenen konu üzerinde farklı tür içeriklerde ürünler aktararak konunun hem öğrenilmesi hem de pekiştirilmesine destek olduğu ileri sürülebilir. Web sitesinin kaynak temelli öğrenmeye, işbirlikçi çalışma durumlarına ve araştırma inceleme gibi yöntemlere yönelik öğrencilere fırsatlar yaratmaya çalıştığı görülmektedir.

4.2.2.2.1. Materyal türleri

Tarihteki kadınların mücadelelerini ve yaşam deneyimlerini yansıtmaya odaklı NWHM web sitesinin kız ve erkek öğrencilerin tarihe eşit bakış açısı kazanmalarına katkı sunacak önemde olduğu ve bu minvalde üstlenmiş olduğu bu önemli rolün hem ulusal tarih için hem de dünya tarihi için farklı perspektifler yaratarak etkisini merkezden çevreye doğru genişleten bir yapıda tasarlandığı söylenebilir. Tarih/kadın tarihi öğretiminin en önemli unsurunu oluşturan ve bu süreçte öğrenmenin amacını, niteliğini veya önemini yansıtan materyallerin kaynaklar olduğu ve bunların da birincil ve ikincil kaynaklar olarak ayrımıldığı belirtilebilir. Tablo 4.4'te web sitesinde yer alan birincil ve ikincil kaynak türleri sunulmuştur.

Tablo 4.4 National Women's History Museum web sitesinde tespit edilebilen birincil ve ikincil kaynaklar

Birincil Kaynaklar	İkincil Kaynaklar
Biyografiler, konuşma metinleri, posterler, fotoğraflar, broşürler, efemeralar, videolar, günlükler, mektuplar, dilekçeler, afişler, gazeteler.	Film örnekleri, animasyonlar, makaleler, belgeseller, kitaplar, videolar, biyografiler.

Web sitesinde yer alan birincil ve ikincil kaynakların sunulması ilk başta öğrencilerin konuyu veya temayı iyi algılamalarına yönelik olarak derinlemesine bir süreç sunma eğiliminde ilerlemektedir. Bu bağlamda, sıkça başvuru alan yaklaşım biyografilerin tespit edilmesi ve analiz edilmesine yöneliktir. Web sitesinde yer alan temalar çeşitli başlıklar

altında sunularak farklı alanlarda mücadele vermiş, öncü rol üstlenmiş olan kadınların deneyimlerinin kaynaklar aracılığıyla aktarıldığı bulgulanmıştır.

Öğrenciler, eğitimciler veya araştırmacılar web sitesindeki temalara yönelik içeriklere sahip olan koleksiyonları keşfederek, çalışmalarını yürüttükleri başlıklar altında ilerleyerek hedeflerine ulaşabilme olanağına sahiptirler. Buna göre web sitesi kullanıcılarının kültürel alanda mücadele etmiş olan kadınlar, eğitim alanında mücadele etmiş kadınlar, hukuksal alanda öncü olmuş kadınlar, siyasi-aktivizm gibi alanlarda aktif olan kadınlar gibi temalı koleksiyonlara erişerek çalışmalarını yürütmelerinin mümkün olduğu söylenebilir. Tablo 4.5 özelinde National Women's History Museum web sitesinin Students&Educators linkinden erişilen sayfada ("Students&Educators", n.d.) erişilebilen içerik tespit edilebilen frekanslarıyla birlikte genel bir çerçevede sunulmuştur.

Tablo 4.5 Students&Educators (Öğrenciler ve eğitimciler) teması kapsamındaki koleksiyona ait içerik analizi verileri

Biographies (Biyografiler)	247 içerikli biyografi kaynağı tespit edilebilmiştir. Temanın içerikleri güncellenebilmekte ve yeni biyografiler önerilebilir.
National History Day (Ulusal kadın tarihi günü)	Ulusal tarihle ilgili yapılacak bir araştırma veya projenin nasıl ilerleyebileceğine yönelik önerilerin ve açıklamaların bulunduğu bir alandan oluşturulmuştur. 19 menüli sayfada farklı alanlarda etkinlik göstermiş içeriğe sahip kadın deneyimlerine yer verilmiş ve bunun içinde toplam 1998 içerikli kaynağa yer verildiği tespit edilmiştir.
Topics (Konular)	Aktivizm: 228 içerikten oluşmaktadır. Sömürge dönemi: 97; Reform hareketleri:65; insan hakları: 87; iç savaş ve yeniden yapılanma: 28; sanat ve kültür: 64; engelleri aşmak: 252; tarihte iletişim: 150; eğitim: 65; eşit haklar: 165 içerik; devlet: 77 kadın; ilerleyen dönem: 34; zafer ve trajedi: 215; oy hakkı: 99; kadının oy hakkı: 78; kadın tarihi ayı: 122; kadın hakları: 160; II. Dünya savaşı: 34; bilimsel gelişim: 45
Virtual field trips (Sanal alan gezileri)	Ulusal Kadın Tarihi Müzesi, okullar ve gençlik eğitim grupları için düzenlenmiş içeriklerden oluşmaktadır.

Crusade for the Vote: Suffrage Resource Center (Oy için Haçlı Seferi: (Oy hakkı kaynak merkezi)	Bu temada üç ana başlık altında oluşturulan koleksiyonlar yer almaktadır. Bu üç teme: Kadınların oy hakkı tarihinin keşfedilmesi (içerik boş görüntülenmiştir); Eğitim kaynaklarının keşfedilmesi (1 ders planı ve 12 video tespit edilmiş ancak bu videoların izlenmesi için yetkiye sahip olunmadığı belirtilmiştir) ve Birincil kaynakların keşfedilmesine (19 kaynak: 27 fotoğraf, 6 gazete manşeti, 9 gravür, 42 birincil kaynak) yönelik düzenlenmiştir.
Resources-Educational Resources (Kaynaklar-Eğitim Kaynakları)	Kaynaklar-Eğitim kaynakları başlığı altında oluşturulan menüden Digital Classroom Resources (Dijital Sınıf Kaynakları) sayfasına yönlendirme yapılmaktadır. Müze ve "Eğitimciler İçin, Eğitimciler Tarafından" girişimi aracılığıyla oluşturulan sınıfta kullanıma hazır kaynaklar önerilmiştir. Digital Classroom Resources sayfasında ders planları, biyografiler, posterler, birincil kaynaklar ve daha fazla ürünün [afişler, infografikler, fotoğraflar, videolar, vb.] yer aldığı belirtilirken konuya, temaya veya kaynak türüne göre arama yapılabileceği de belirtilmiştir.
Downloadable Posters (İndirilebilir posterler)	Bu bölümde 3 menü sunulmuştur. Bunlar: bilim, teknoloji mühendislik ve matematik (STEM): tema içerisinde bilimsel alanda öncü olmuş kadınlara ait indirilebilir posterler Eşitlik için çalışan kadınlar (iş dünyasında mücadele eden kadınlar) 2 poster. Değişim için ayakta kalma: Afrikalı Amerikan kadınlar ve sivil haklar deneyimine yönelik mücadele eden 2 poster sunulmaktadır.

Tablo 4.5'in devamı.

Tablo 4.5'te, web sitesindeki ürünlerin incelenmesi sonucu ulaşılan veriler, 247 rakamıyla biyografilerin web sitesinde geniş yer tuttuğunu göstermektedir. Amerikan ulusal eğitim sisteminin ve ülkenin ideolojik bağlamda sahip olduğu liberalizm felsefesi dolayısı ile bireyin yoğun olarak ön plana çıkarılma amacı da anlaşılabilmektedir. Buna göre, web sitesinde farklı alanlardaki kadınların yoğun şekilde biyografik bir yaklaşımla sunulduğu bulgusu, Amerika'nın eğitim felsefesini de etkileyen liberalist ve dolayısıyla bireyci yaklaşımla ilişkilendirilebilir. Nitekim Levstik (Ferrer & Vivancos, 2021)'e göre de ABD'de "geleneksel olarak tarih ve sosyal bilimler [...] özellikle belli tarihi figürlerin kutlanması veya şeytanlaştırılması açısından bireyciliğe yapılan vurgu" ile diğer ülkelerin tarih/sosyal bilimler anlayışından ayrılır. "İkonik kahramanlar (Gandhi, Martin Luther

King, George Washington, Abraham Lincoln vb.) ve kötü adamlar (Hitler ve Stalin) vardır” (s. 220) görüşünü ileri sürer. Zira ona göre “dünyanın diğer bölgelerinde [...] kolektif eyleme, insanların gruplar halinde yaptıklarına biraz daha fazla odaklanıl[maktadır]” (Ferrer & Vivancos, 2021, s. 220).

Benzer şekilde NWHM web sitesinde de biyografilerin ders süreçlerinde öğrenciler için harmanlanmış bir yöntem olarak kullanımı söz konusudur. Amerikan kökenli Ulusal Kadın Tarihi Müzesi (NWHM) web sitesinin, ulusal nitelikteki kaynakları yoğun bir şekilde kullanmayı tercih etmiş olduğu bulgulanmıştır. Tarihsel yaşam alanlarında, kadınların deneyim ve mücadelelerini görünür kılmayı amaçlayan bu web sitesinde, kadınların toplumun sosyal, siyasal, bilimsel, ekonomik ve kültürel yönden şekillenmesindeki rolünü görünür kılmaya odaklı bir yaklaşımdan söz edilebilir. Bu doğrultuda kadın tarihi ve öğretimi zemininde içerikler sunan bu web sitesi sadece geçmişe ait kadın deneyimlerini değil; günümüzde mücadeleleri, öncü rolleri ve yaşam deneyimleri ile ön plana çıkan kadınları ve yaşantılarını da öğretimsel platformda sunmayı tercih etmektedir. Tablo 4.6’da National Women’s History Museum sitesinin ana sayfasında yer alan konu başlıkları ve bunların içerikleri tespit edilebilen frekanslarıyla sunulmuştur.

Tablo 4.6 Öğrenci/öğretmenlere yönelik zengin biyografi kaynakları

Biyografiler	Çevrimiçi Sergiler	Kaynaklar	Kadın Hikâyeleri
Eğitim sekmesinde yer alan biyografiler başlığında 247 biyografi ürünü tespit edilmiştir.	Bu sergilerin ziyaret edilebilmesi için yetkiye sahip olunmadığı açıklaması görülmektedir.	Biyografiler, etkinlikler ve eğitimciler için kaynaklar gibi ek kaynakların direkt olarak keşfedilebileceği koleksiyon içeriklerinden oluşturulduğu tespit edilmiştir.	Bu tema içeriğinde 83 içerik dosyası sunulduğu ve bu dosyada 51 kadına ait bilginin yer aldığı künye, 31 makale yazısı ve bunların içlerine dağıtılmış şekilde 28 adet fotoğrafın yer aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.6, biyografilerin web sitesinde çeşitli kaynaklar ve ders materyalleri aracılığıyla öğretiminin hedeflendiğini ortaya koymaktadır. Tablo 4.7 Dijital Sınıf Kaynakları (“Digital Classroom Resources”, n.d.) sayfasında ilgili başlıklar altında sunulmuş olan kaynakları/materyalleri ve frekanslarını göstermektedir.

Tablo 4.7 “Dijital Sınıf Kaynakları” menüsünde tespit edilen öğrenciye yönelik kaynaklar/materyaller

Lesson Plans (Ders planları)	73
Primary Source (Birincil kaynaklar)	20
Videos (Videolar)	43
Posters (Afişler)	7
General (Genel)	38
Timeline (Zaman çizelgesi)	1
Infographic (İnfografikler)	2

Tablo 4.7 incelendiğinde adı geçen sayfada 7 tür kaynağa/materyale yer verildiği görülebilir. Bu kaynaklar arasında ders planlarına oldukça yüksek oranda yer verildiği anlaşılmaktadır. Ders planları da çeşitli kaynak ve ürünleri içermektedir. Aşağıda ilgili sayfada birincil kaynak olarak sunulan içerikler, videolar, afişler, “genel” kategorisi, zaman çizelgesi ve infografiklere yönelik tespit edilen veriler incelenebilir.

Primary Source (Birincil kaynaklar): İçerikte, Kayzer Wilson pankartını tutan Virginia Arnold; Alice Paul’un tutuklamalara karşı protestosu; Kongreye-Jeannette Rankin; Jüri görevlileri siyasi karikatürü; Federal değişimine ilişkin mektup; Massachusetts oy hakkı karşıtı derneğinin Cambridge’e mektubu; New York kadın seçmenlerin oy hakkı karşıtı dilekçesi; Kadınlara oy hakkı vermek-siyasi karikatürü; Bir hemşireye sarılan Sam Amca Siyasi karikatürü; Kadınlara oy hakkı verilmeli mi-siyasi karikatürü; Kendi kızları-siyasi karikatürü; Ulusal Amerikan kadın oy hakkı derneği-siyasi karikatürü; Kapalı kapak-siyasi karikatürü; Jekyll ve Hyde’nin kadınlığı-çizgi film; Haklar bildirgesine yönelik çözüm önerileri; Oy vermek isteyen ama eşinin izin vermediğini yansıtan kadın kartpostalı; Haklar bildirgesini imzalayanların listesi; Kentuki’deki Demokratik ulusal konvansiyonun eşit haklar derneği; Kadın hakları

sözleşmesine yönelik Mayıs eylemi tablosu; Evli kadınların mülkiyetinin etkili şekilde korunmasına yönelik yasa belgesi tespit edilmiştir.

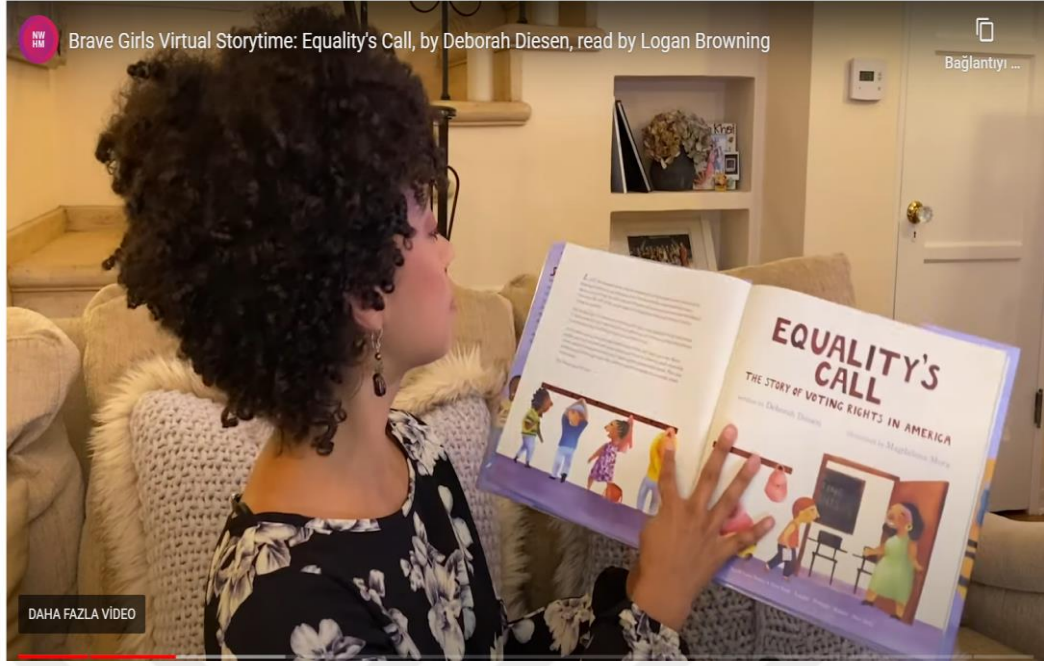
Birincil kaynakların kullanıma önem verilmekte olduğunu yansıtan bu menü içeriklerinde, kadın geçmişinin öğretiminde karikatür, mektup, fotoğraf, kartpostal, imza listesi, yasa belgesi gibi çeşitli orijinal kaynakların kullanıldığı görülmektedir. Bu birincil kaynakları inceleyen öğrencilerin ilgili tarihsel bağlamlarda kadın yaşantı ve deneyimleri üzerinde düşünebilme, onların duygu ve düşüncelerini keşfetme, böylece kadın mücadelesini anlama yönünde önemli kazanımlar elde edebilecekleri ileri sürülebilir. Öğrencilerin geçmişteki olaylara yönelik imgelemelerini (düş gücü) harekete geçirecek ve geçmişte yaşanmış durum veya olayların gerçekliğine bakış açılarını şekillendirecek bir niteliğe sahip olduğu düşünülen birincil kaynak kullanımının tarihsel empatide de önemli rol üstlenen bir özellikte olduğu söylenebilir. Kaynakların güvenilirliği, eleştirel düşünme becerisinin geliştirilebilmesi ve tarihsel karşılaştırma yapabilme olanağı da sunan birincil kaynakların, bu başlık altında tespit edilen veriler değerlendirildiğinde, kadınların oy hakkı mücadelesi bağlamında farklı yaklaşım ve görüşleri karşılaştırmalarına olanak tanıyabileceği düşünülebilir. Bu sebeple, web sitesinin, kaynakların kullanımına yönelik önerilerin yer aldığı ders planları sunmuş olması önemlidir.

Poster (Afiş): İçerikte, ödül sahibi kadınlar; Bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik (STEM) posterleri; Eşitlik için çalışan kadınlar posterleri, sanat ve kültür alanında öne çıkan kadın posterleri, Amerikan aktivist kadınlara ait poster (2), Değişim için mücadele eden kadınlar posterleri, Kızılderililerin mirasını yansıtan poster (5) tespit edilmiştir

Görsel özellikli ürünlerin ders sürecinde kullanılmasının çoklu zekâ kuramına uygun olduğunu ve öğrencilerin ders sürecinde farklı zekâ özelliklerini işe koşmalarına olanak tanıyan, güçlü kanıtlar arasında yer aldığını belirtmek mümkündür. Bu sayede öğrencilerin imgelemleri kuvvetlendirilebilir ve konunun etkili ve kalıcı öğrenilmesine destek sunabileceği söylenebilir. Afişlerin birincil kaynak niteliğinde olduğu ve tarihsel döneme yönelik sosyal, kültürel, ekonomik ve toplumsal niteliği yansıtmakta üstlendiği rolün önemi düşünüldüğünde kadın tarihi öğretimi bağlamında sunulması anlamlıdır.

Videolar: İçerikte, Cesur kızlar sanal hikaye zamanı-Camila'nın limonata standı; Cesur kızlar hikaye zamanı- Sofia Valdez, Future Prez; Kadın tarihi dakikası- Edith Clarke; Kadın tarihi dakikası- İlerleyen dönem; Kadın tarihi dakikası-Henry Blackwell; Kadın tarihi dakikası- Finans; Kadın tarihi dakikası-Mary Pickford; First Lady ile yemek pişirme- Loo Hoover'in kız izci kurabiye tarifi; First Lady ile yemek pişirme- Martha Jefferson'in Elmalı köfteleri; Kadın Tarihi dakikası-Deborah Sampson; Cesur kızlar sanal hikaye zamanı- Drum Dream Girl, Bir kızın cesareti müziği nasıl değiştirdi; Kadın tarihi dakikası- Maria Tallchief; Anna Maria Jarvis- Anneler günü tarihi; First Lady ile yemek pişirme- Abigails Adams'in Hint pudingi tarifi; First Lady'lerle yemek pişirme- Florence Harding ile waffle tarifi; Bir tavır almak 1; Bir tavır almak 2; Kadın tarihi dakikası-Dorothea Lange; Kadın tarihi dakikası-sivil haklar; Kadın tarihi dakikası-oy hakkı; Cesur kızlar sanal hikaye zamanı, görünmez ip; Çevrim içi sergileme denemesi; Kadın tarihi dakikası-uçuş; Cesur kızlar tarihi sanal hikaye zamanı-Mühendis Rosie Revere; Kadın tarihi dakikası-Sojourner Truth; Cesur kızlar sanal hikaye zamanı-Eşitliğin çağrısı; Cesur kızlar sanal hikaye zamanı-Harriet ve Sojourner buluşması; Cesur kızlar sanal hikaye zamanı-Ayrıştırmak eşitlik değildir; Kadın tarihi dakikası-Marian Anderson; Kadın tarihi dakikası- Ida B. Wells; Kadın tarihi dakikası-Nellie Bly; Kadın tarihi dakikası-Ellen Ochoa; Kadın tarihi dakikası-Ellen Swallow Richards; Kadın tarihi dakikası-Dr. Chien Shiung Wu; Kadın tarihi dakikası-Katherina Johnson; Kadın tarihi dakikası-Maria Mitchell; Kadın tarihi dakikası-Grace Hopper; Uzlaşmanın kabul edilemez olması; Margaret Chase Smith; 1977 ulusal kadın konferansı; Değişim için ayakta kalmak-Afrikanlı Amerikan kadınlar ve sivil haklar hareketi; Bilgisayar programcılığının kadın öncüleri; Katherine Johnson ve uzay yarışının matematiği gibi veriler tespit edilmiştir.

Bu içeriklerden “Cesur Kızlar Sanal Hikâye Zamanı” videolarında bir okuyucu tarafından toplumsal cinsiyet eşitliği, öne çıkan kadınlar gibi konulara odaklanan resimli öyküler, sayfaları çevrilerek ve sayfalar çocukların rahatlıkla görebileceği şekilde ekrana yansıtılarak okunmaktadır. Görsel 4.29’da Cesur Kızlar Sanal Hikâye Zamanı videosundan bir sahne sunulmuştur. Videoda Deborah Diesen tarafından yazılmış “Eşitliğin Çağrısı-Amerika’da Oy Haklarının Öyküsü” başlıklı resimli kitap Logan Browning tarafından okunmaktadır.

Şekil 4. 29. Cesur Kızlar Sanal Hikâye Zamanı vidolarından bir sahne. Erişim: 29.06.2023
<https://www.womenshistory.org/resources/video/brave-girls-virtual-storytime-equalitys-call>

Kadın tarihi dakikası videolarının ise belgesel formatında tasarlandığı tespit edilmiştir. First Lady'lerle yemek pişirme serisinde, mutfakta görülen bir kadın aşçı kadınlar ve kadın hakları bağlamında aktif rol üstlenmiş first lady'leri önce bu yönleriyle tanıtmakta, ardından onlara ait bir tarifi hayata geçirmektedir. "Lou Hoover'ın Kız İzci Kurabiye Tarifi" başlıklı video bu serinin bir örneğini oluşturmaktadır. Aşçının Lou Hoover ile ilgili aktardığı bilgilerin bir kısmı şöyledir: "Lou ev işlerinde de erkeklerin eşit rol üstlenmeleri dâhil olmak üzere kadınların eşitliğini savunur. Bu içerik 'Amerika'nın kız izcileri' topluluğunu desteklemekte ve 1922-1925 ile 1935-1937 yılları arasında onların başkanlığını yürütür. Kızlara kurabiye satarak (kermes) girişimciliği öğretmek ve grupça birtakım faaliyetleri gerçekleştirmelerine olanak sağlanarak gönüllülerden bağış toplanması amacıyla bir program oluşturulacaktır ("Cooking with the First Ladies", n.d.). Bu açıklamanın ardından haftanın temasının 'girişimcilik' üzerine olduğu ve öğrencilerin kendilerini bu yönde geliştirmelerine yönelik farkındalık oluşturmaları hedeflenir; Lou Hoover'ın ise bunu vurgulayan mükemmel bir first lady olduğunu ifade eder. Kız izcilerin evde kendi kurabiyelerini yaparak düzine başına 25-30 cent arasında bir fiyata satmaları için 1922'de onlara verilen orijinal tarife göre kız izci kurabiyesinin yapılışını

gösterir (“Cooking with the First Ladies”, n.d.). Videodan bir sahne Şekil 4.30’da sunulmuştur.

Şekil 4. 30. “First Lady’lerle Pişirmek” video serisinden bir sahne. Erişim: 29.06.2023

<https://www.womenshistory.org/resources/video/cooking-first-ladies-lou-hoovers-girl-scout-cookie-recipe>

Bu video, dönem koşullarında kadınların özel alandaki yeniden üretim faaliyetlerini kendi -izci- topluluklarını desteklemek üzere girişimciliğe çevirmeleri anlatısıyla ilgi çekicidir. Zira kadınların girişimcilik faaliyeti ile yine bir kadın topluluğunun desteklenmesi argümanı kadınları güçlendirme yaklaşımı olarak yorumlanabilir.

Hem döneme ait hem de geçmiş referans alan/geçmişe yönelik hazırlanmış kaynaklar olarak video ürünlerinin web sitesinde yer bulması, kadın geçmişinin öğretiminde zengin bir görsel-işitsel materyal seti sunma bağlamında önem taşımaktadır. Videoların, ses özelliğine sahip olmaları, görsel ürünleri sunabilmeleri yönünden öğrencilerin pek çok duyu organını aynı anda işe koşabilmelerine olanak sağlayan materyaller arasında yer aldığı bilinmektedir. Video destekli eğitimin bu minvalde oldukça önemli bir rol üstlendiği, web sitesinin bu materyali sunmadaki durumuna bakıldığında anlaşılabılır. Video destekli öğretim sunan web sitesinin sahip olduğu 43 kadın tarihi öğretimi

videosunun içerikleri, süreleri ve odaklandıkları konuların birbirinden farklı oluşu, konuların sunumunun da farklılaşması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle konuların aktarımında kullanılan dilin, görsellerin, ses ayarlarının, sürelerin ve hedef kitleye seslenişin kendine özel olarak tasarlanmış olduğu görülmüştür.

Tespit edilen duruma göre, dijital sınıf kaynakları menüsünde 43 video içeriğinin sunulmuş olmasının, öğretim sürecinde videoların öğrenmede önemli destekçiler olduğu bu kaynakların kullanımı ile kadın tarihi öğretiminin nitel ve nicel olarak güçlendirilmesine katkı sağlanan Videoların konu bağlamında özel olarak kullanım olanağına sahip olduğu ve diğer bağlantılı konular yönünden de ders planlarına entegre edilmiş olduğu görülmektedir. Bu da videoların hem bağımsız şekilde hem de ders sürecinde etkinlikler ve öğretim teknikleri ile desteklenerek kullanılmasının olanaklı kılındığını göstermektedir.

Videoların web sitesinde genellikle tarih/kadın tarihi öğretimine destek sunacak ikincil kaynaklar olarak aktarıldığı belirtilebilir. Nitekim film kamerası ve bağlantılı teknolojik gelişmelerin 19. Yüzyıl sonları ile 20. Yüzyılın başlarına tarihlendiği düşünüldüğünde, kadınlar özelinde geçmişe ait video kaydı sunmanın güçlüğü anlaşılabilir bir durumdur. Ancak -ikincil kaynak niteliğinde- belgesel formatındaki Kadın Tarihi Dakikası serisinde döneme ait görüntü kayıtları izlenebilmektedir.

General (Genel): İçerikte, Kendi Sözleriyle-Sözlü tarihler; Harriet Beecher Stowe'dan mektup-Fotoğraf ile- ; Clara Barton'dan mektup; Susan B. Anthony'den mektup; Hikâye- hikâyenin geri kalanı; NWHM'nin ilk yayını; Kadın portre eserlerinin restorasyonu kararı; Bilim hikâyeleri; ABD'de protesto şarkıları; Chester Comix'in Seneca Falls renkli karikatürü; Chester Comix'in Seneca Falls siyah beyaz karikatürü; Aktivizmin kısa tarihi bildirgesi; Kadınlar nerede arşivi; Oy hakkı tarihçisi Dr. Allison Lange ile soru cevap listesi; Boyama sayfaları; Görünmez mürekkepli mektuplar; I. Dünya savaşındaki gönüllü kadınların hikâyeleri; I. Dünya savaşındaki kadın kara kuvvetleri; Kadının oy hakkı hareketi sergisi; Afro-Amerikan Reformcuların hikâyeleri; Ulusal siyahi kadınlar derneği sergisi; NASA'nın kadınları; Propaganda; Çiftliklerdeki kadınların hikâyesi; Kadın ordusu yardımcı kolordusunun hikâyesi; Savunma sanayisinde çalışan kadınların hikâyesi; Ev cephesi hikâyeleri; İstihdam ve işsizlik konusundaki yürüyüş öyküsü; II. Dünya Savaşı kaynakları (6 Kitap-roman, 12 web

sayfası, 7 hikaye kitabı, 1 çevrimiçi ansiklopedi, 1 çevrimiçi sergi, 1 tez, 2 gazete, 1 ses kaydı, 4 film); Sivil haklar kaynakçası; Dokuz küçük parça hikayesi; Özgürlük yazı hikayesi; Oturma eylemi hikayesi; Montgomery otobüs boykotu öyküsü; Elektronik alan gezisi sergisi; Oy hakkı için kaynakçalar; Anayasanın 14 ve 15. Değişiklikleri hikayesi; İç savaş sırasında kadın hakları aktivistleri hikayesi gibi içerikler tespit edilmiştir.

‘Genel’ olarak aktarılan menüdeki materyallerin içeriğinin hayli değişken olduğu, fotoğraflar, mektuplar, dilekçeler, broşürler, belgeler gibi ürünlerin özel olarak aktarılmış olduğunu düşündürmektedir. Bu ürünlere özel başlıklandırma yapılmadığı, çeşitli özellikteki kaynakların bu başlık altında aktarılmış olduğu görülmektedir. Bu ürünlerin aynı zamanda ders planları içerisinde de aktarılmasına dikkat edildiği ve etkinliklerle desteklenmiş olduğu belirtilebilir. Ayrıca sözlü tarih çalışması kapsamında ilgili dönemlerin kadın tarihsel aktörleriyle yapılan görüşmelerin ses kayıtlarına yer verilmiş olması da dikkate değerdir.

Timeline (Zaman çizelgesi): Kadınların kendi modalarını yaratma tarihinin keşfedilmesine odaklanan içerikte Kâğıt desenlerle kişisel moda yaratma etkinliği tespit edilmiştir.

Zaman çizelgelerinin öğretim sürecinde kullanımının, tarih ve sosyal bilgiler öğretim programlarında önemle üzerinde durulan zaman ve kronolojiyi algılama becerisine destek olacağı ve bu beceriyi geliştirmede öncü rol üstlenebilecektir. Görsel niteliği ile olayların gelişimini tarihsel dönemler içerisinde aktarmada etkili olduğu bilinen zaman çizelgelerinin, öğrencilerin olayların veya olguların gelişim ve değişimine yönelik tarihsel algılamalarını destekleyecek niteliğe sahip olduğu söylenebilir. Bu örnekte kronoloji becerisinin gelişimine de katkıda bulunmak üzere, öğrencilerin dikkatini çekebilecek ve kadın geçmişinin sosyo-kültürel bir boyutuyla incelenmesine olanak tanıyan nitelikte bir içerik söz konusudur.

Infographic (İnfografik): Öğretim ortamlarında infografiklerin kullanımı, bilginin grafik halinde sunulması yoluyla tasarlanmış bir materyaldir ve medya araçlarında, tanıtımlarda, kitaplarda veya birçok yayında infografikler kullanılmaktadır” (Yavuz, 2020). Bu görsel materyalin aktarılmak istenen bilginin özetlenmiş şekilde sunulmasına destek olduğu bilinmektedir. İçerikte, yasama tarihi bilgi grafiği (1917’den 2017’ye

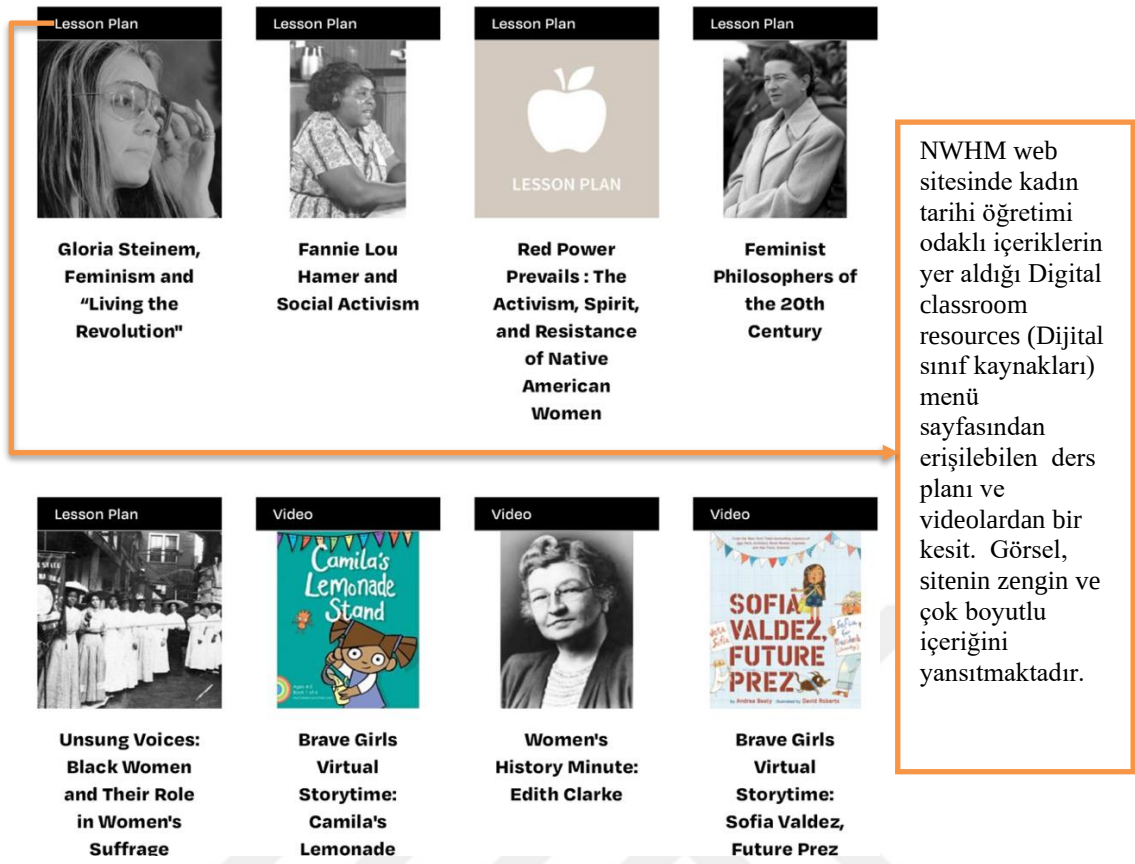
Kongrede kadınların 100 yılı) ve Rekor kırmak: Amerikalı kadınların olimpiyat tarihi olmak üzere 2 *infografik* tespit edilmiştir. İnfografiklerin kadınların siyasal ve sosyo-kültürel alanlardaki geçmişlerinin görsel-yazılı sunumunun birer örneğini teşkil ettikleri söylenebilir.

Digital classroom resouces (Dijital sınıf kaynakları) başlığı altında farklı türde kaynaklar/materyaller sunduğu tespit edilen menünün, ABD tarihinin yakın dönemlerine kadar farklı kadınlık deneyimlerini ve yaşamın her boyutunda kadın yaşantı ve deneyimlerini dikkate alan eğitsel içerikleri kapsadığı bulgulanmıştır.

Kadın tarihinin belli başlıklar altında sınırlandırılmadan, farklı konulara ışık tutarak tarihin öznesi olan kadınların elden geldiğince geniş perspektifte aktarılmasına önem verilmekte olduğu anlaşılabilmektedir. Bu sınıf kaynakları menüsünde kadınların yaşam içerisinde toplumsal değişimleri etkilemelerine, mücadele rolleri üstlenip ülkelerinin kalkınmasına, korunmasına ve gelişmesine destek oluşları geri plana atılmadan kendi özelinde harmanlanarak öğretime entegrasyonunun sağlanmasının hedeflenmiş olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, kadınların tarihteki varlıkları, toplumsal etkenler ışığında elde edilebilen kaynaklar, materyaller ve teknikler yardımı ile ağırlıklı olarak birincil kaynak kullanımının yanında ikincil kaynak kullanımının da yüksek oranda sunularak gerçekleştirilmeye çalışıldığı görülebilir.

Lop6777yAşağıda dijital sınıf kaynakları menüsünden bir kesitin aktarıldığı Şekil 4.30'de, kadınların tarihteki görünürlüklerinin ABD tarihi içerisinde farklı boyutlarda sunulmuş olduğu izlenebilir. Buna örnek olarak Afro- Amerikan kadınların özgürlük ve hak mücadelelerinin de sık şekilde aktarıldığı ve ırkçı yaklaşımların da bu yolla engellenmesine ön ayak olunmaya çalışıldığını ileri sürmek mümkündür.

Şekil 4.31'de, çeşitli ders planlarında farklı kadınlık deneyimlerine (siya kadınların suffragette hareketindeki rolleri, Amerikan yerlisi kadınlar, feminist öncüler vb.) odaklanan içerikler görülebilmektedir.

Şekil 4. 31. National Women's History Museum web sitesinin Dijital Sınıf Kaynakları içeriklerini yansıtan menünün ana sayfa görüntüsü. Erişim: 27.03.2023
<https://www.womenshistory.org/students-educators/digital-classroom-resources>

Dijital sınıf kaynakları menüsündeki içeriklere bakıldığında, tarihsel bir sınırlamanın olmadığını anlamak mümkündür. Tarih öğretimi programı genelinde kadın tarihi öğretiminin farklı materyallerle desteklenerek sunulmaya çalışılmış olduğu belirtilebilir. Bu kaynaklar ayrı sunulabildiği gibi öğretmenlere yönelik ders planları ve ders kılavuzlarında aktarılan konu özelinde de yer kendini göstermektedir. Kaynaklar arasında yer alan biyografilerin, makalelerin, dilekçe veya mektup ürünlerinin içeriğin zenginliğine destek olabileceği, öğrencilerin konuyu farklı yönden ele almalarına ve kadınların duygu ve düşüncelerine doğrudan erişebilmelerine imkân tanıyacağı düşünülebilir.

Hazırlanmış olan ders planları sayesinde, ders sürecinin kolaylaştırılmaya çalışıldığı, planların keşifsel yöntemlerle öğrenmeyi teşvik eden bir hedef doğrultusunda dizayn edilmiş olduğu söylenebilir. Çünkü öğrencilerden beklenen birincil sorumluluğun,

kendi bakış açılarını belirlemeleri, olgular arasındaki en güçlü bağları hissetmeleri ve zihinlerini zorlayıcı nitelikte olan sorularla bir araştırmacı gibi süreci yürütmeleri olduğu söylenebilir. Web sitesinde kadın tarihi özelinde öğrencilerin karşılaştıkları soruları konu bağlamında ele almalarına destek olacak birincil ve ikincil kaynakları sunarak ve onların kendi araştırmalarını yürütmelerine olanak sağlayarak sonuca ulaşmalarının amaçlandığı anlaşılabilmektedir. Bu bakış açısında hazırlandığı belirtilen ders planlarının, temel olarak öğrencileri bir araştırmacı veya müfettiş titizliğinde ilerletmeye çalıştığı, öğrencilerin ABD tarihi bağlamında kadın geçmişi ve toplumsal cinsiyet örüntüleri üzerinde düşünebilmelerine olanak tanındığı anlaşılmaktadır.

4.2.2.2.2. Materyallerin içerdiği temalar

Bu ana tema altında, NWHM web sitesinde aktarılan kadınların, öğretim odaklı içeriklere sahip özellikleri kadınların hak ve mücadelelerine yönelik sunulan üç örnek içerik odağında ele alınmaya çalışılmıştır. Zira buraya kadar ele alınan verilerde kadınların hak ve mücadelelerine odaklanan çok çeşitli içerik örneklerine değinilmiştir.

4.2.2.2.2.1. Kadınların hak ve mücadeleleri

Bu ana tema altında, NWHM web sitesinde aktarılan kadınların, öğretim odaklı içeriklere sahip özellikleri kadınların hak ve mücadelelerine yönelik sunulan ürünler odağında ele alınmaya çalışılmıştır.

Susan B. Anthony: Afrikalı Amerikalılar ve kadınların hakları için savaşı bir öğretmen, konuşmacı ve Amerikan sivil haklar lideriydi (Susan B. Anthony, n.d). Köleliğe karşı konuştu ve oy hakkı ve Afrikalı Amerikan kadınların özgürlüğü için mücadele etmiş önemli öncü kadınlar arasında güçlü bir konumda durmaktadır. 1872 yılında gerçekleştirilen eyalet seçimlerinde oy kullanma girişiminde bulunmuş ve bunu yaptığı için tutuklanmasına karar verilmiştir. 1906’da vefat eder ve kadınların oy hakkının “erkekler tarafından” tanınması sürecinde önemli bir dönem olan 1920’leri görememiş olsa da kadınların bu hakkı elde etmelerinde büyük bir öncü rol üstlenmiştir.

Bu tema ile ilgili ders koleksiyonunda öğrencilerin, Susan B. Anthony'yi ve inandığı yolda yürümeyi bırakmaması yönünde verdiği mücadeleyi öğrenmeleri hedeflenmektedir. Öğrenciler, Susan B. Anthony'yi, bir değişim veya devrimin temsilcisi yapan eylemlerini tanımlayacak ve bu sayede yaşamış olduğu dönemin ayrıntılarını da bulgulamış olacaklardır.

Alice Paul: Amerika'da kadınların oy hakkını elde etme yolunda büyük mücadeleler sergilemiş öncü süfrajeter arasında yer almaktadır. İçerikte 2 fotoğraf, 4 gazete küpürü, 1 mektup ve 1 afiş ürünü tespit edilmiştir. Kadınların oy hakkına yönelik olarak meclise sunulan 19. yasanın kabul edilmesine yönelik gösteriler, protestolar, dilekçeler, önemli görüşmeler gerçekleştirmiş bu uğurda hapiste kalmış ve açlık grevi başlatarak diğer pek çok kadın için öncü bir lider rolü üstlenmiştir. Yaptığı hareketler ve vermiş olduğu kararlarda birlik ruhunu ve kararlılığı vurgulayan bir ders içeriği özelliğinde olacağı söylenebilir.

Alice Paul, üniversite eğitimini İngiltere'de Biyoloji alanında almış ve bu süreçte İngiliz kadınlarının, oy hakkına yönelik gerçekleştirmiş oldukları eylemleri kendi gözleriyle görme imkânı yakalamıştır. Süfrajeter olarak anılan oy hakkı savunucularının taktiklerini/yöntemlerini ABD'ye döndüğünde hayata geçirme olanağı bulmuştur. İngiltere'de tanıştığı Lucy Burns ile İngiliz kadınlarının oy hakkı hareketlerine de destek olduğu bilinmektedir. Burada öğrendiği lobicilik işlerini, açlık grevlerini, protestolar ve militanist hareketleri anlama fırsatı bulduğu söylenebilir. National American Woman Suffrage Association-NAWSA (*Ulusal Amerikan Kadın Oy Hakkı Derneği*)'ne ilk başta bağlı iken onların izlemiş oldukların yöntemlerin etkisiz kaldığını düşünmüş ve eyaletler bazında oy hakkının elde edilmesinin önemini belirterek görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Bu süreçte de kendisine bağlı olan National Woman's Party (*Ulusal Kadın Partisini*) kurarak siyasi yönelimli ve siyasi kararlılıkta olduğunu göstermeye çalışmıştır.

Alice Paul, kurduğu kadın partisi ile tüm ABD topraklarında kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmasını savunmuş, Afro-Amerikan kadınların eşit haklarını ve oy hakkı haklarını desteklemiş, kadın haklarının insan hakkı olarak görmüş ve bu yönde aktivizm yürütmüştür ("Alice Paul", n.d.). Kadınların örgütlü bir şekilde hareket etmelerini yani birlik ruhunu ön plana çıkarmaya çalıştığı ve bu şekilde güçlü bir lobicilik kurduğu da belirtilebilecek özellikler arasındadır. Alice Paul'un, kadın haklarının edinimi için

hayatını ortaya koyduğu, bu yoldan dönmeden pek çok kadına büyük bir liderlik ettiği ve cesareti ile kadınların istedikleri takdirde her şeyi başarabilecek güce sahip olduklarını göstermeye çalıştığı belirtilebilir. Öğrencilerin, tarihsel dönemin gerekliliğine bağlı olarak empati becerilerini geliştirmenin, karşılaştırma ve çözümleme yapmalarına olanak tanınmaya çalışıldığı bulgulanmıştır.

Anne Hutchinson (Amerikan kadın hareketinin atası): 1630'larda Anne Hutchinson, Massachusetts Körfezi kolonisinde kadınların erkeklerle eşit statüye sahip olmasını talep etme cesareti göstermiş öncü bir dönem kadını olarak ele alınmaktadır. Bu, önde gelen kitlesel toplantılar gerçekleştirmesine ve ardından iki mahkeme davasına maruz kalması ile sonunda sürgün edilmesine ve nihayet ölümüne yol açan bir talep olmuştur. Bu tema, Anne Hutchinson'ın hayatının ve zamanının kadın düşmanlığına meydan okumasının tartışılarak kadınların eşitlik talebinde bulunduklarında nasıl durumlarla karşılaşmış olduklarını aktarmaktadır ("Anne Hutchinson", n.d.).

Anne Hutchinson: Foremother of the American Women's Movement

DESCRIPTION

Anne Hutchinson, in the 1630s, dared to demand that women have equal status in the Massachusetts Bay colony. This demand led to her leading mass meetings, then two court trials, banishment, and, finally her death. This lesson discusses Anne Hutchinson's life and defying the misogyny of

Amerikan kadın hareketinin atası olarak nitelendirilen Anne Hutchinson'un etrafındaki kişilere kadınların da erkeklerle eşit haklara sahip olması gerektiğini söylediği varsayılan ana ait bir çizim örneği.

Şekil 4. 32. Kadınların eşitlik uğruna verdikleri mücadeleyi başlattığı bilinen ilk öncü kadın

Erişim: 02.04.2023 <https://www.womenshistory.org/resources/lesson-plan/anne-hutchinson-foremother-american-womens-movement>

Kadın mücadelesinin simgesi olarak ele alınan Anne Hutchinson’a ait bir görsel olarak aktarılan bu kaynağı da dikkate alarak Şekil 4.32’de öğrencilerin tarihsel bağlamda kadınların konumlarının, haklarının ve hedefledikleri şeylerin neler olabileceğine yönelik analiz yapmalarının sağlanmak istendiği anlaşılmaktadır.

Bu ders planı desteği ile öğrencilerin kadınların tarihteki görünürlüklerine ve hak mücadelelerine yönelik bir farkındalık geliştirebilecekleri söylenebilir.

4.2.2.2.2. Tarihsel dönemde kadınların yaşantı ve deneyimleri

Web sitesinde sözgelimi koloni (sömürge) döneminden II. Dünya Savaşı ve günümüze uzanan çok çeşitli tarihsel dönemlerde kadınların yaşantı ve deneyimlerine yer verildiği tespit edilmiştir. Bu bulgu, önceki başlıklar altında sunulan verilerden de anlaşılabilir. Zira, siyaset, spor, savaş, giyim pratikleri, çalışma yaşamı, bilim gibi birçok alanda kadınların yaşantı ve deneyimlerine yer verilmiş olduğu “Digital classroom resources” menüsü incelenirken genel çerçevede ortaya konulan verilerde görülebilir. Dolayısıyla bu başlık altında, detaylandırılmış iki örneğe yer vermekle yetinilmiştir.

Penelope Barker: Amerikan Devrimi'nin kahraman ve sadık bir yurtseveri olan Penelope Barker, Amerika tarihinde kayıtlara giren ilk kadın siyasi protestosu olan ünlü Edenton Çay Partisi'ni organize etmiştir. Barker, İngiliz çaylarını boykot eden bir kararı imzalatmak için Kuzey Karolina'nın Edenton eyaletinde 50 kadını bir araya getirerek bir boykot hareketinin kıvılcımını ilk ateşleyen kişi olmuştur. Hareket, İngiltere'nin Doğu Hindistan Çay Şirketi'nin kolonilerde tekelleşen ve sömürgecilerin şiddetle karşı çıktığı bir dizi vergi ve politikanın sonuncusu olan ve Parlamento tarafından kabul edilen 1773 Çay Yasası'nda onaylanan vergi artırımına karşı, cevap niteliğinde yapılmış bir boykot hareketi (“Penelope Barker”, n.d.) olarak aktarılmıştır. Bu içerik, web sitesinde geçmişte kadınların siyasal hareketlerde yer almış aktif bireyler olarak sunulmasının bir örneği şeklinde değerlendirilebilir.

The Women of NASA (NASA'nın Kadınları): Bu içerikte 1922'den itibaren kadınların matematikçi, bilgisayar (human computer), astronot, mühendis ve denetçi gibi önemli roller üstlenerek NASA'nın ayrılmaz bir parçası olduğu belirtilmiştir. Afro Amerikalı

kadınlar da dahil olmak üzere tarihsel süreçte kadınların NASA’da gittikçe artan oranda istihdam edildiklerine değinilmiş ve NASA’da görev yapan çeşitli kadın profilleri tanıtılmıştır. İçerik fotoğraflar ve bu fotoğrafların altında kısa bilgi notlarından oluşmaktadır. NASA’da işe alınmış olan Afro-Amerikalı kadınların konu edildiği 2016 yapımı “Hidden Figures (Gizli Sayılar)” adlı filmin jenerik ve fragmanına yer verilmiştir. Ayrıca kadın profilleri tanıtılırken değinilen teknik konularla ilgili videolar sunulmuştur. Örneğin, NASA’da görevli bir matematikçi ve uzay mühendisi olan Vera Huckel’in süpersonik uçuşlardaki sonik patlamaların matematiği ve test edilmesi üzerine çalıştığı ifade edilmiş ve konu bağlamında “Sonik patlama neden bu kadar gürültülüdür?” başlıklı bir videoya yer verilmiştir. Böylece konunun farklı disiplinlerle de ilişkilendirilerek ele alınmış olduğu söylenebilir.

4.2.2.2.2.3. Öne çıkan/Öncü kadınlar

Buraya kadar incelenen verilerin gösterdiği gibi NWHM web sitesi, kadının tarihteki görünürlüğünü ve öğretimini biyografiler yöntemi ile geliştirmek ve aktarmak yöneliminde zengin örnekler barındıran; bunun yanında biyografilerine yer verilen ve hayatta olan öncü/mücadeleci kadınların sözlü tarih yöntemi ile elde edilen ses kayıtlarını da sunarak kadın belleğine katkıda bulunan ve kaynak temelli öğrenmeyi işe koştan bir yaklaşım sergilemektedir. Öne çıkan/öncü kadınlar bağlamında web sitesinde çok sayıda kadın profili yer almakta olup bu başlık altında, araştırmanın sınırlılığı bağlamında örnek teşkil etmesi bakımından havacılık alanında öne çıkan Amelia Earhart’a yer verilmesi uygun bulunmuştur.

Amelia Earhart: Web sitesinde “kırkıncı doğum gününe asla ulaşamadı, ancak kısa yaşamında Amelia Earhart, uluslararası ünü havacılığın halk tarafından kabulünü artıran ve ticari uçuşta diğer kadınların önünü açan rekor kıran bir kadın havacı oldu” (Michals, 2015) şeklinde tanıtılmıştır. Web sayfasında Amelia Earhart’a yönelik aktarılan fotoğraf, Şekil 4.33’te görülebilir. Kadınların deneyimlerine yönelik içeriklerin bu şekilde görsel olarak sunulmasının hem kız hem de erkek öğrencilerin tarihteki kadınlara yönelik imgelem becerilerini destekleyeceği düşünülebilir.

(1897-1937)

By Debra Michals, PhD | 2015

She never reached her fortieth birthday, but in her brief life, Amelia Earhart became a record-breaking female aviator whose international fame improved public acceptance of aviation and paved the way for other women in commercial flight.

Amelia Mary Earhart was born on July 24, 1897 in Atchison, Kansas to Amy Otis Earhart and Edwin Stanton Earhart, followed in 1899 by her sister Muriel. The family moved from Kansas to Iowa to Minnesota to Illinois, where Earhart graduated from high school. During World War I, she left college to work at a Canadian military hospital, where she met aviators and became intrigued with flying.

Şekil 4. 33. Amerika kıtasından Avrupa kıtasına geçmek için Atlantik okyanusunu bir uçağın içinde yolcu olarak aşan ilk öncü kadına ait fotoğraf. Erişim: 05.04.2023
<https://www.womenshistory.org/education-resources/biographies/amelia-earhart>

Amelia Atlantik Okyanusu'nu tek başına geçen ilk kadın oluşu, rekorlarının yanında bekârlık soyadını koruması, evliliği eşit bir ortaklık olarak görmesi gibi özelliklerine de değinilmiştir. Öğrencilerin bu deneyimleri fark etmeleri toplumsal yaşam içerisinde kadınların yerinin anlaşılmasına olanak sağlayabilecektir.

4.2.2.3. Web sitesinde tespit edilebilen örnek etkinlikler, yöntem ve teknikler

Bu başlık altında web sitelerinin kadın tarihi öğretimi bağlamında kullanmış olduğu yöntemler, teknikler, etkinlikler tespit edilmeye çalışılarak örnekler üzerinde aktarılmaya çalışılmaktadır.

4.2.2.3.1. Kaynak/kanıt temelli öğrenme bağlamında kadınların hak mücadelesi etkinlikleri

National Women's History Museum web sitesinin kadın tarihi öğretimi kapsamında sunmuş olduğu ders planları içerisinde tespit edilebilen etkinliklerin bir kısmı kaynak/kanıt temelli öğrenme yöntemini kullanarak kadınların hak mücadelelerine odaklanmaktadır. Araştırmanın sınırlılığı dikkate alınarak bu etkinliklerden 4 örnek seçilerek aşağıda incelenmiştir.

Örnek etkinlik 1. Feminist Philosophers of the 20th Century (20. Yüzyılın Feminist Filozofları): Öğrenciler, 20. yüzyılda yaşamış üç kadın filozofun hayatını ve onların temel felsefi fikirlerini keşfetmeye çalışırlar. Aydınlanma dönemi düşüncesinin ve tarihinin modern dünyaya geçişi ve 20. yüzyıldaki fikirler/felsefe tarihi hakkında öğrendikleriyle bağlantı kurmak için ikincil kaynakları kullanırlar. Öğrenciler üç filozoftan metin alıntılarını inceler: Simone De Beauvoir, Hannah Arendt ve Judith Butler. Öğrenciler bu ders sırasında iki kez küçük tartışma gruplarına ayrılırlar. Her bir filozofun önemine dair temel bilgilerini sorgular; ardından bir metin alıntısı seçerler ve metni küçük gruplar halinde tartışırlar. ("Feminist Philosophers", n.d.).

1. aşama: Öğrenciler, Simone De Beauvoir, Hannah Arendt ve Judith Butler adlı üç filozof kadına ait eserleri/kaynakları incelemek için üç gruba ayrılırlar. Öğrenciler üç ikincil kaynak ve Connect (Bağlanma), Extend (Genişletme), Challenge (Meydan okuma) not alma kılavuzunu kullanarak hakkında araştırma yaptıkları üç filozofun her birinin biyografisini, temel felsefesini ve başlıca eserlerinin açıklamalarını derinlemesine incelerler. Filozofların incelenmesi için tamamlanması istenen şablon soruları şöyledir:

Bağlanma: Sunulan fikirler ve bilgiler zaten bildiğim ve anladığım şeylerle nasıl bağlantılı?

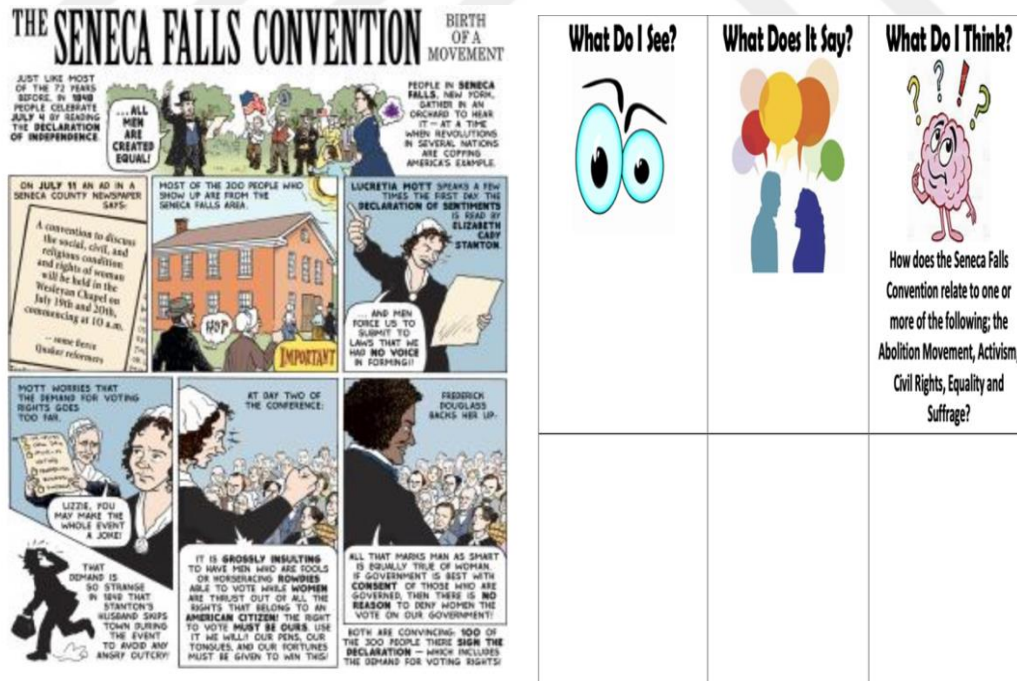
Genişletme: Düşüncelerinizi farklı yönlerle doğru büyüten veya genişleten ne gibi yeni fikirler edindiniz?

Meydan Okuma: Okumalarda sunulan bilgilerden aklınıza ne gibi meydan okumalar, bulmacalar veya yeni sorular geldi?

2. aşama: Düşün-eşleştire-paylaş Öğrenciler, her filozof grubunun bir üyesinin olduğu üçlü gruplara ayrılır. Üç kişilik gruptaki her öğrenci Connect, Extend, Challenge not alma kılavuzunu kullanarak kendilerine atanan filozofun hayatı, işi ve temel fikirleri hakkında bir mini konferans sunar. Düşün-eşleştire-paylaş etkinliğinin sonunda, tüm öğrenciler filozoflarının biyografilerinin ana yönlerini ve alana temel katkılarını açıklama ve öğretme şansına sahip olurlar.

3. Aşamada ise “bir sayı seçin sınıf tartışma etkinliği” (“Feminist Philosophers”, n.d.) önerilmiştir.

Örnek etkinlik 2. *Seneca Falls and Suffrage (Seneca Falls ve Oy Hakkı)*: ABD’de kadın haklarının ve oy hakkının edinimine yönelik verilen mücadelelere ilişkin empati kurabilmek ve kadınların vermiş oldukları mücadeleleri yansıtmak adına, konu bağlamında sunulan çizgi roman ve zaman çizelgelerinden yararlanarak pankartlar, afişler ve karikatürler hazırlayıp okulda oy hakkı protestosu etkinliği gerçekleştirecekleri belirtilmektedir.

Şekil 4. 34. Bak-söyle-düşün etkinliğinde Seneca Falls bildirisinin karikatürler yardımı ile analiz edilmeye çalışılan karikatür ve etkinlik yapıları. Erişim: 05.04.2023
<https://www.womenshistory.org/resources/lesson-plan/seneca-falls-and-suffrage>

Bu etkinlik bağlamında çizgi roman analizi ve kelime analizleri yapılmaya çalışılmakta, belirlenen kelimeleri diğer konularla bağlantı kurularak yorumlanmakta, belirlenen bu kelimeler Amerikan tarihi ile ilişkili olacak şekilde konu bağamlarına göre ürünlere (öykü-hikâye-şiir-şarkı) dönüştürülmektedir (“Seneca Falls and Suffrage”, n.d.)

Örnek etkinlik 3: Barometre Etkinliği: Bu etkinlikte öğrenciler, Betty Friedan'ın *The Feminine Mystique* (Kadınlığın Gizemi) adlı iki metin yazısı ve Gloria Steinem'in "Devrimi Yaşamak" adlı konuşmasını inceleyerek 1960'larda gelişen feminizmi anlamaya çalışacaklardır. İkinci nesil feministleri, onların hak mücadelesini daha iyi anlamak ve onlara karşı tarihsel empati hissedebilmek için birincil ve ikincil kaynakları analiz etmeleri beklenmektedir.

Öğrenciler, çiftler veya gruplar halinde merkezde "feminizm" terimi olacak şekilde bir kelime ağı veya anlamsal harita oluşturmaya yönlendirilirler. Onlardan, bu kelime ile ilgili fikirler, terimler, insanlar, olaylar ve nedenlere dayalı çıkarımlar yaratmaları beklenir. Daha sonra sınıfın farklı köşelerine -kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum- adlı köşeler oluşturulur ve bu köşelere metinle ilgili oluşturulmuş çıkarımları kendilerine uygun bulunan köşeye öğrencilerin geçmesi istenir. Kendilerine uygun olduğunu düşündükleri köşeye neden geçtikleri, neden kendilerini bu çıkarıma uygun bulduklarını anlatmaları istenir. Bu aktiviteyi yaparken, öğrencilere sınıf normlarının ve sınıf nezaket kurallarının hatırlatılması önem arz etmektedir. Örnek çıkarımlar:

- Bütün kadınlar feminist olmayı hedeflemelidir.
- Cinsiyetçilik tüm kadınları aynı şekilde etkiler.
- Sadece yaşam yanlısı değil feminist de olunmalı.
- Feminizm, üreme hakları ve ekonomik adaletsizlik gibi kadınları doğrudan etkileyen konulara odaklanmalıdır.
- Feminizm, çevre adaleti ve göçmen hakları da dâhil olmak üzere kadınları etkileyen tüm konuları içermelidir.

- Feminist hareket, cinsiyet yelpazesindeki erkekleri ve diğer grupları içermelidir.
- Artık feminizme ihtiyacımız yok.
- Feminizm, bölücü ve dışlayıcı olduğu için başarısız oldu (“Betty Friedan”, n.d.).

Bu çıkarımlar tek tek ele alınıp öğrencilerin hangi fikre daha çok önem vermiş oldukları anlaşılabilir. Bu etkinlik bağlamında öğrencilerin süreç içerisinde geliştirmiş oldukları fikirleri ve öğrenmelerinin ne olduğu veya neler olduğunun anlaşılması da mümkün olabilecektir.

Örnek olarak aktarılan 3 etkinliğin, kadınların tarihteki görünürlüklerinin, öğrenciler tarafından fark edilmesini ve geçmişten günümüze verilen mücadelelere yönelik empati kurmalarını, olayları analiz edip değerlendirmelerini ve bir yargıya veya kazanıma ulaşmalarını hedefler nitelikte olduğu bulgulanmıştır. 3 etkinlik örneğinde de öğrencilerin birer tarih dedektifi gibi çalışıp hem bireysel fikirlerini oluşturmaları hem de grupça yapılacak işbirlikli öğrenmeye dayalı çalışmalar sayesinde ortak görüşe ulaşmalarının hedeflendiği bulgulanmıştır. Etkinliklerin konu özeline göre şekillendirilmiş olduğu ve değerlendirme niteliğine sahip oldukları da belirtilebilir. Buna göre öğretmenler, etkinlik sürecinde öğrencilerin varmış olduğu yargıları fark edebilecek, öğrenme düzeyini veya niteliğini kaynak/kanıt temelli etkinlikler sayesinde ortaya çıkartabileceklerdir.

4.2.2.3.2. Dönemsel bazda kadınların yaşantı ve deneyimlerine yönelik etkinlikler

NWHM web sitesinde bu alt tema kapsamında tespit edilebilen verilerden bir örnek aşağıda sunulmuştur.

Örnek etkinlik: Kelime-İfade-Cümle Etkinliği: Kelime çalışmalarından yola çıkarak konuya yönelik fikirlerin paylaşılması ve farklı düşüncelerin ortaya çıkmasına olanak sağlayan bir etkinlik olduğu anlaşılmaktadır. Etkinliğin uyarlandığı konunun Hawaii egemenliğine doğru: DR. Haunani-Kay Trask ile ilişkili olduğu belirtilebilir. Öğrencilerin

bu etkinlik sürecinde Amerika'nın sömürgeciliğine karşı farklı yaklaşımların farkında olmaları hedeflenmektedir.

Yedi adımdan oluşan, akademik kelime bilgisinin ortaya çıkartılması ve geliştirilmesi, bu ders planı için önemli bir ön koşul olarak aktarılmaktadır. Öğrenciler, -egemenlik, kendi kaderini tayin etme ve emperyalizm/sömürgeleştirme- kelimeleri hakkında ön bilgilerini sunarak süreç sonunda değişen fikirlerini birbiriyle paylaşacaklardır (Alford, n.d.).

İzlenecek olan bu süreç içerisinde, uygulanacak etkinlikler sayesinde öğrencilerin eleştirel yönlerini aktifleştirmeleri, geçmişe olan bağın veya bakışın güçlendirilmesi ve empati kurmalarına olanak sağlanarak ilgili tarihsel dönemin sorunlarına farklı gözle bakılmasına imkân sağlanacağı söylenebilir. Bu örnekte öğrenciler kadın haklarını savunduğu ve eşitlik talebinde için cezalandırılan bir kadının yaşamı üzerinde düşünmeye yönlendirilmektedir. Öte yandan dönemin kadın düşmanlığı üzerinde de düşünecek olan öğrenciler toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin tarihselliğini fark edebilirler.

4.2.2.3.3. Öne çıkan/Öncü kadınlar etkinliği

Bu tema altında, NWHM web sitesinin dijital sınıf kaynakları sayfasında sunduğu içeriklerden öne çıkan/öncü kadınlar özelinde örnekler sunulmuştur.

Örnek etkinlik 1. Kadın atletizm kıyafetlerinin evrimini anlama, ürün oluşturma ve kadın yaşantısını yansıtırma etkinliği: Öğrenciler, kâğıt ürünlerini kullanarak geçmişteki kadınların spor etkinliklerindeki yaşantı ve deneyimlerini fark etmeye yönlendirilirler. Geçmişte kadınların sosyal statüleri de göz önüne alınarak giymiş oldukları kıyafetler incelenen fotoğraf kaynaklarından yararlanılarak ürünler oluşturulmaya çalışılır. Bu konu özelinde kadınların spor etkinliklerinde giydikleri kıyafetlerin evriminin öğrenciler tarafından fark edilmesi hedeflenir.

Charlotte "Chattie" Cooper was one of the 22 women at the 1900 Olympics. She won the gold in the tennis singles event and the mixed doubles event with her partner Reggie Doherty. Wikimedia Commons

Gertrude Ederle trained at the Women's Swimming Association (WSA). Referred to by the press as the "Queen of the Waves" she became the first woman to swim across the English Channel. Wikimedia Commons

Şekil 4. 35. National Women's History Museum web sitesinin Thinking Historically: The Evolution of Women's Athletic Wear (Tarihsel düşünme-Kadın atletik giyimin evrimi) kaynağı içerisindeki linkten aktarılan görsellerde yer alan (tenisçi) Charlotte Cooper ve (yüzücü) Gertrude Ederle. Erişim: 12.03.2023
<https://www.womenshistory.org/resources/lesson-plan/thinking-historically-evolution-womens-athletic-wear>
<https://www.smithsonianmag.com/science-nature/rise-modern-sportswoman-180960174/>

Kadın spor giyiminin evrimine yönelik birincil görsel kaynaklar sunan bu ders içeriğinde, öğrencilerin, kadınların spor etkinliklerine katılımlarında yaşanan değişim süreçlerinin farkına varmalarının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Sunulan materyallerin desteğiyle, öğrencilerin güçlü kanıt niteliği taşıyan bu kaynakları yorumlamaları ve bir sonuca ulaşmaları, tarihsel düşüncelerini güçlendirmeleri, empati kurabilmeleri, eleştirel bakış açısı geliştirmeleri genel olarak hedeflenen beceriler arasındadır. Kaynakların desteği ile öğrencilerin kendi çizimlerini oluşturmaları ve kâğıt desenler yardımı ile farklı ürünler ortaya çıkarmalarının beklendiği söylenebilir. Bu şekilde öğrencilerin hem zihinsel becerileri işe koşulmuş olacak hem tarihsel düşünceleri sağlanacak hem de el becerilerinin tarihe entegre edilmesi sağlanabilecektir. Kadınların içerisinde bulundukları dönemler özelinde kullandıkları bu kıyafetlerin neden kullanıldığı ve ne tür etkilerinin olduğunun farkına varılmasının ve nasıl değişimler geçirmiş olduğunun anlaşılmasını

hedeflemektedir. Bu şekilde, kadınların dönem bazında giyimlerine yönelik olan algının eleştirilmesini ve tarihsel bağlam kurularak bakış açısı oluşturulmasını sağlayabilecektir.

Bu etkinlik özelinde yer alan diğer spor dalları ve bu dallarda mücadele etmiş olan sporcu kadınların tarihsel süreçteki varlıklarının/görünürlüklerinin ve güçlerinin anlaşılması, kadınların tarihin bir parçası olduğunun kanıtı olarak öğrenciler tarafından algılanabilir. Manş denizini yüzerek geçen ilk kadın sporcu olan Getrude Ederle'nin (Wei Haas & Mansky, 2016) mücadelesinin görünür kılınmasında, kadınların spor aktivitelerinde giydikleri kıyafetlerin evrimi üzerinde yorumlama yapılarak empati kurmalarının beklenen bir hedef niteliği taşımakta olduğu da anlaşılabilmektedir. Bunun yanında görselde yer alan diğer bir tenis sporcusu olan kadın Charlotte Cooper'ın rakiplerini yenerek altın madalyayı kazanabilmiş olmasının (Wei Haas&Mansky, 2016) tarihsel bağlamda kadının mücadelecisi yönünün ve güçlü duruşunun algılanmasına destek olabileceği belirtilebilir. Kadın sporcuların müsabakalarda giydikleri kıyafetlerin özelliklerine yönelik soruların da sunulduğu çalışma sayfası etkinliğinde, pek çok beceri, değer ve yöntemin harmanlanıp sunulmuş olduğu anlaşılmaktadır.

Örnek etkinlik 2: Frances Ellen Watkins Harper (Frances Ellen Watkins Harper hakkında Cümle, Kelime, Deyim etkinliği): Amerikan tarihinde kölelik karşıtı duruşu ve oy hakkı mücadelesi bağlamında ele alınması ve öğretilmesine yönelik etkinlik sunulmuştur.

İlk önce bireysel olarak bir metni gözden geçirin ve ardından şunları seçin:

- Metnin ana fikri olduğunu düşündüğünüz, sizin için anlamlı cümle hangisidir?
- Sizi harekete geçiren, düşündüren veya kışkırtan ifade hangisidir?
- Dikkatinizi çeken veya size güçlü gelen kelimeyi belirtin.

“Grup olarak tartışma ortamı oluşturun ve seçimlerinizi yapın. Sözlerinizi, ardından ifadelerinizi ve daha sonra cümlelerinizi paylaşarak başlayın. Yaptığınız seçimleri neden yaptığınızı açıklayın. Grubunuzun ortak kelime, deyim ve cümle seçimlerine bakarak ve belirleyerek yapılan konuşmalar üzerinde şu soruları cevaplandırınız” (Alexander, 2018-2020)

- *Hangi temaların ortaya çıktığını düşünüyorsunuz?*
- *Hangi çıkarımlar veya tahminler yapılabilir?*
- *Metnin, tahminlerinize uymayan yönleri var mıydı? (Alexander, 2018-2020).*

Verilen bu etkinlik örneklerinde, ders planları yolu ile öğretim sürecinin güçlendirilmeye çalışılmış olduğu bulgulanmıştır. Bu örnekler yolu ile kadın tarihi öğretiminin sistematik bir şekilde aktarılmasına ve kadın tarihinin görünürlüğüne katkı sağlayacak özellikte olduğu ve öğretim sürecinin esnek bir şekilde durumlara uygun şekilde sentezlenerek aktarılmasının sağlamanın hedeflendiği görülmektedir. Web sitelerinin bu katkısının aynı zamanda öğretim yöntem tekniklerinin yanında etkinlikler yolu ile beceri ve değerlerin kazandırılmasına da olanak sağlama özelliğinde olduğu düşünülebilir.

Tablo 4.8’de NWHM web sitesinde tespit edilen öğretim yöntem-teknikleri, beceriler ve etkinliklerin yer aldığı bir çalışma sunulmuştur.

Tablo 4.8. National Women’s History Museum web sitesinde tespit edilebilen yöntem-teknikler, beceriler ve etkinlikler

Yöntem / Teknikler	Beceriler	Etkinlikler
• Sunuş ve buluş yolu stratejisi. • Araştırma inceleme stratejisi. • İşbirlikli öğrenme. • Kaynak/kanıt temelli öğrenme. • Karşılaştırma yöntemi. • Beyin fırtınası. • Sözlü tarih. • Belge analizi.	• Eleştirel düşünme • İletişim becerisi. • Kendini ifade edebilme. • Empati kurabilme. • Yaratıcı düşünme. • Zamanı ve kronolojiyi algılama. • Araştırma becerisi. • Kalıp yargıları fark etme. • Tarihsel düşünme • Çok perspektiflik • Kaynak sorgulama-analiz becerisi. • Karşıtlık oluşturma. • Disiplinler arası bağlantı kurma.	• Kaynaklardan yola çıkılarak makale oluşturma. • Çalışma sayfalarının kullanımına yönelik animasyon oluşturma. • Video klip hazırlama. • Kaynak analizi etkinliği. • Broşür hazırlama. • Biyografi yorumlama. • Künye oluşturma. • Düşün-eşleş-paylaş. • Cümle – Kelime – Deyim etkinliği. • Barometre etkinliği. • Sokratik seminer tartışma. • Heykel oluşturma etkinliği.

Tablo 4.8’de sunulan sözlü tarih yöntemi kadın tarihi çerçevesinde veri elde edebilmek için oldukça verimli bir çalışmadır. Tarihsel gelişimlerin toplumsal, sosyal, ekonomik ve diğer pek çok alanda gelişim veya değişimine etki eden kadınların yaşantılarını, duygu ve düşüncelerini doğrudan kendi sesleri ve yorumlarıyla aktardıkları sözlü tarih yöntemi ile öğrencilerin kadın tarihi öğretimine yönelik algı ve düşüncelerinin güçlendirileceği söylenebilir. Tarihsel aktörlerin kendi seslerinin sözlü tarih yöntemi ile öğretim sürecine aktarılabilmesi, öğrenciler açısından empati becerisinin gelişimini de olumlu yönde etkileyebilir.

Düşün-eşleş-paylaş etkinliği ise öğrencilerin bir sorunu çözmek veya bir soruyu cevaplamak için birlikte çalıştıkları işbirlikli öğrenme stratejisine dayalı bir öğretim tekniğidir. Bu stratejide, öğrencilerin 1: bir konu hakkında bireysel olarak düşünmelerini veya sorulara yanıt bulmaları; 2: fikirlerini sınıf arkadaşlarıyla paylaşmalarını ve 3: takım üyeleriyle tartışmaları sağlanarak, derse katılımı en üst düzeye çıkarılmasına ve öğrencilerin dikkatini konuya odaklayıp ilgisini çekmeye destek olan bir yöntem olduğu belirtilebilir. Öğrencilerin konular bağlamında düşüncelerini ve bu düşüncelerin eşleştirilip paylaşılmasını hedefleyen bu yöntem sayesinde öğrencilerin fikirlerini açıklamalarına, sosyalleşmelerine, kendilerine olan güvenlerinin artmasına, birbirlerinin fikirlerini anlamalarına ve saygı duymalarına, sosyal becerilerinin geliştirilmesine, fikirlerini özgürce söyleyebilecek bir ortama sahip olmalarına ve kadın tarihi öğretimine yönelik geliştirmiş oldukları fikirlerin ortaya çıkarılıp kalıp yargıların düzeltilmesine de olanak sağlayabileceği düşünülmektedir.

Buraya kadar detaylarıyla ortaya konulan Amerikan web sitesine ait bulgular aşağıda maddeler halinde sunulmuştur:

- National Women’s History Museum’da kadın tarihinin genel tarihsel bağlamdan ayrı olarak spesifik şekilde sunulduğu tespit edilmiştir. Web sitesi yalnızca kadınların tarihine ve bağlantılı olarak kadın tarihi öğretimine yönelik içerikler sunmaktadır. “Kadın tarihi eğitiminde ünlü bir lider ol”duğu iddiası taşıyan site kadınların ve kız çocukların güçlendirilmesini hedefler nitelikte bir içerik tasarımına sahiptir.

- Kadın tarihi ve öğretiminin feminist bakış açısından yansıyan nitelikler taşıdığı bulgulanmıştır. Feminist yaklaşım sitenin odağında yer alan bir perspektif olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda kadının insan haklarına odaklanan birinci dalga feminizm hareketi kapsamındaki tarihsel aktörlerin, kadın mücadele ve deneyimlerinin yanı sıra ikinci dalga feminizm kapsamındaki tarihsel aktörleri, konuları ve öğretimini hedefleyen içeriklere de yer verilmiştir.
- Web sitesi içeriğinin ABD'nin kuruluşundan günümüze geniş bir zaman diliminde farklı alanlarda mücadele etmiş kadınları ve deneyimlerini kapsayan bir nitelikte tasarlandığı bulgulanmıştır.
- Web sitesinin ABD'nin tarihsel/toplumsal yapısının bir getirisi olarak farklı etnisite ve kültürlerden gelen kadın (siyah kadınlar, Amerikan yerlisi kadınlar vb.) mücadele ve deneyimlerinin öğretime de önem verdiği, böylece kadın tarihi ve öğretiminde farklı kadınlıklar ile kültürel çeşitliliği dikkate aldığı bulgulanmıştır.
- Web sitesinde, kadın tarihi öğretiminin öğrencilerin yaş düzeylerine göre şekillendirilip buna göre materyaller oluşturulduğu ve okul öncesi dönemden başlanarak üniversite sürecine kadar -hatta sonrası için de- site kullanıcılarına zengin içerikte kaynaklar sunulduğu bulgulanmıştır.
- Savaş yıllarında kadına yönelik cinsel şiddet suçu gibi hassas nitelikteki konuların da ele alındığı ve bu yönde ders içerikleri sunulduğu bulgulanmıştır. Web sitesinde bu bulguya örnek teşkil eden lise düzeyinde hazırlanmış temada (Comfort Women during World War II) öğretmenlerin ders planlarının (konunun) cinsel şiddet içerdiği uyarısını yaparak konuyu işlemeleri beklenmektedir.
- Kadınların da toplumun dizaynı konusunda büyük emekler vermiş ve vermekte olduklarının fark edilmesine; yakın süreçte önemli gelişmelerin öncülüğünü yapmış kadınların da ele alınarak öğrencilerin güncel yaşamda (hayatilik-yaşamın içinden olma) görüp duydukları gelişmeleri geçmişte yaşanmış olaylarla bağdaştırmalarına (yakından uzağa) olanak tanınmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

- Hemen her kadın tarihi öğretimi içeriğinde biyografilerle öğretimin işe koşulduğu ve kadın biyografilerinin ön planda olduğu tespit edilmiştir. Biyografilerle öğretimin ön plana çıkmasının ABD'nin benimsediği -liberal- ideoloji ile bağlantılı olabileceği düşünülmüştür. Buna göre biyografilerin kadın tarihsel aktörlerin rol model olarak sunulmalarının yanında, liberal sistem ışığında bireye/bireyciliğe verilen önemin bir yansıması olarak da değerlendirilebileceği öne sürülmüştür. Nitekim birer özne olarak kadın tarihsel aktörlerin mücadele ve başarıları, bireyi ve onun başarabileceklerini vurgulaması bakımından bireycilik (individualism) yaklaşımını pekiştirir niteliktedir.

- National Women's History Museum web sitesinin kadın tarihi öğretiminde kaynak temelli öğrenme yaklaşımına önem verdiği gözlenmiştir. Ders içeriklerinde sıklıkla birincil kaynakların kullanımı söz konusudur. Çalışma sayfalarına sıkça yer vererek öğrencilerin kaynağı analiz etmesi, eleştirmesi ve sentezlemesinin hedeflendiği tespit edilmiştir.

- Öğretmenler için hazırlanmış detaylı ve nitelikli ders planları ile kılavuzlarına yer verildiği ve bu planlar kapsamında çeşitli tarihsel kaynaklar ve öğretim materyallerinin sunulduğu tespit edilmiştir. Ders planlarında ele alınan içeriğin eyalet standartlarıyla ilişkilendirilmiş olduğu görülmüştür. Kadın tarihi öğretiminde eğitimcilerle işbirliğine gidilerek sınıf kaynaklarının zenginleştirilmeye devam edildiği tespit edilmiştir.

- Öğrenciler için uzman müze eğitimcileri eşliğinde sanal alan gezileri gibi etkinliklerin hayata geçirildiği görülen sitenin, eğitimin tüm paydaşlarıyla diyalog ve işbirliği halinde interaktif, değişen ve gelişen dinamik bir yapı sergilediği bulgulanmıştır.

- Ders süreçlerinin, tarihsel kaynakların analizi gibi yalnızca düşünsel becerilerle sınırlandırılmış olmadığı, tüm öğrencilerin süreç içerisinde aktif olmaları adına birbirinden farklı, yaratıcı düşünme becerilerini işe koştan, eğlenceli denilebilecek etkinlik ve yöntemlerin sunulmaya çalışıldığı bulgulanmıştır.

4.3. Türkiye “Kadınlar da Oradaydı!” Web Sitesinde Tarih/Kadın Tarihi Öğretimi

*Ey kahraman Türk kadını,
sen yerlerde sürüklenmeye değil,
omuzlar üzerinde göklere yükselmeye layıksın!*

(Mustafa Kemal Atatürk).

Bu başlık altında Türkiye’de yayında olan Kadınlar da Oradaydı! web sitesi fiziksel görünüm ve içerik özellikleri bağlamında analiz edilmiştir. Buna göre Kasım 2022 ve Haziran 2023 tarih aralığında yayında olan web sitesi içeriği/sayfaları incelenmiştir.

Türkiye özelinde incelenen web sitesi, “Kadınlar da Oradaydı!” -TÜBİTAK 1003-Öncelikli Alanlar Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı kapsamında “Tarih Eğitiminin İyileştirilmesi” kapsamında hazırlanmış olan bir proje (Kadınlar da Oradaydı, 2022) olarak hayata geçirilmiştir. Kadın tarihi öğretime destek sunmayı hedefleyen projenin amacı “Hakkımızda” sekmesinde şöyle belirtilmiştir:

Bu projenin amacı, tarih öğretimi bağlamında tarihin kadın aktörlerini ve deneyimlerini görünür kılmak; kadın tarihini tarih öğretime entegre etmeyi sağlayacak, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı öğretim materyalleri geliştirmek ve bunların okul içi ve okul dışı ortamlarda kullanımına yönelik uygulamalı çalışmalar yapmaktır. Projede bu amaç doğrultusunda öğretimin iki ana kademesinde (ortaokul, lise) öğretim materyallerinin geliştirilmesi ve bu materyallerin proje web sitesi aracılığıyla öğrenci ve öğretmenlere ulaştırılması hedeflenmiştir. Kadınların çeşitli yayın ve faaliyetlerle seslerini daha çok duyurmaya; kamusal alanda daha görünür olmaya başladıkları Geç Osmanlı Dönemi ile aktif vatandaşlara dönüştükleri Erken Cumhuriyet yıllarına ait kadın deneyimleri projenin odağında yer almaktadır (Kadınlar da Oradaydı, 2022).

Bu açıklamadan, web sitesinin ulusal nitelikli olay ve olgular etrafında, tarihte rol üstlenmiş olan önemli, öncü kadınların disiplinler arası bir yaklaşım içerisinde tarih/sosyal bilgiler öğretime entegre edilmesinin hedeflenmiş olduğu

anlaşılabilmektedir. Tarih öğretimi düzleminde, kadınların varlıklarını öğretime entegre etme hedefinde hazırlandığı görülen bu web sitesinde sunulan materyallerin içeriksel özellikleri ve sitenin fiziksel özellikleri de belirli temalar altında ele alınmıştır.

4.3.1. Web sitesinin fiziksel özellikleri

Kadınlar da Oradaydı web sitesinin fiziksel özelliklerine dayalı ele alınmaya çalışılan bu alt başlıkta, sitenin genel görünüm özelliklerine, menünün kullanışlılığı ve ana sayfa düzenine değinilmiştir. TÜBİTAK destekli bu web sitesinin iki devlet üniversitesi olan Sinop Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi olan iki kurumun öncülüğünde oluşturulmuş olduğu anlaşılmaktadır. Sitenin içerikleri, Kasım 2022 ve Haziran 2023 tarihleri arasındaki zaman zarfında analiz edilmiştir.

4.3.1.1. Görünüm ve menü özellikleri

Kadınlar da Oradaydı! web sitesinin ana sayfasında kullandığı kaynak fotoğraflarla araştırmacılar için ön bilgilendirici bir nitelikte olduğu söylenebilir. Kullanılan fotoğraf ve sitenin ismi, ana sayfada yer alan temaların sıralanışı gibi özellikler sitenin tarih/kadın tarihi öğretimi özelinde olduğu algısını oluşturmada etkili olabilmektedir. Sitenin iki devlet üniversitesi olan Sinop Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi öncülüğünde hazırlanmış olduğu ana sayfada yer alan amblemlerden anlaşılmaktadır.

Şekil 4.36’da aktarılan üründe, Kadınlar da Oradaydı web sitesinin ana sayfasına ait bir görsele yer verilmiştir.

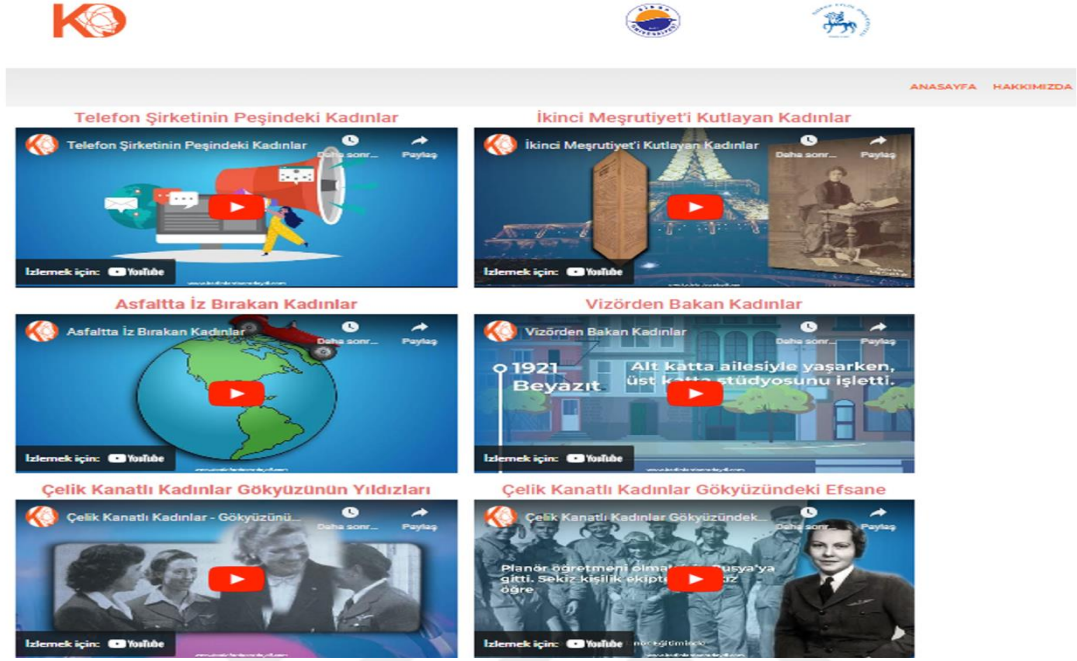

Şekil 4. 36. Kadınlar da Oradaydı! web sitesinin ana sayfa görseli. Erişim: 14.03.2023
<https://kadinlardaoradaydi.com>

Web sitesinin içeriğini yansıtan renklerin göz yormayan ve birbiri ile uyumlu özelliğe sahip olduğu gözlenmektedir. Bu sayede öğrencilerin siteyi kullanırken zorlanmayacakları düşünülmektedir.

Web sitesinin ana sayfasının üst bölmesine yerleştirilmiş olan menü çubukları araştırmacıları hedeflenen konuya yönlendirme niteliği taşımaktadır. Materyaller sekmesinde yer alan ders materyallerinin düzenli bir sıralamada oluşturulduğu ve incelendiğinde, içeriklerinin konu bağlamında genişletildiği anlaşılmaktadır. Sitenin ismi, görseller ve içerikler sitenin kadın tarihi öğretimi özelinde üretilmiş materyallerden oluştuğunu kolayca yansıtmaktadır. Siteden faydalanmak isteyen bir öğretmen ya da öğrencinin, hedeflemiş olduğu konu bağlamına yönelik araştırmasını “Materyaller” sekmesindeki çeşitli materyal ve kaynaklar desteği ile ilerletebilmesi mümkün görünmektedir.

Şekil 4.37’de “Materyaller sekmesinden erişilebilen “Videolar” sayfasından bir kesit incelenebilir.

Şekil 4. 37. Videolar sayfasından bir kesit. Erişim: 29.06.2023

<https://kadinlardaoradaydi.com/videolar/>

Kadın tarihi öğretimine destek olmak hedefiyle hazırlanıp öğretmen ve öğrencilerin kullanımına uygun olan bu sitede yer alan kaynaklar incelendiğinde genel olarak tarihsel kaynaklar temelinde geliştirilmiş öğretim materyalleri sunma yöneliminde olduğu, öte yandan materyal içeriklerinde birincil kaynaklar gibi ikincil kaynakların da oldukça sık kullanıldığı (video, resimli öyküler, çizgi romanlar, oyunlar vd.) görülmektedir. Sitede yer alan tüm eğitsel içerik “Materyaller” sekmesinde sunulmaktadır. Bu sekmeden seçilen materyal adına tıklandığında bu materyallerin yer aldığı ilgili sayfaya erişim sağlanmaktadır. Bu yönüyle site oldukça kolay ve sade bir menü tasarımına sahip görünmektedir.

4.3.2. Web sitesinin içeriksel özellikleri

Kadınlar da Oradaydı! Web sitesinin içeriksel özellikleri genel itibariyle ulusal tarih özelinde ele alınan mücadeleci kadınlar, kadınların dönemsel olarak yaşam deneyimleri ve öncü kadınlar temalarına uygun şekilde kategorize edebilme niteliğine sahiptir.

İçeriğindeki materyallerin çoklu zekâ kuramına uygun olduğu gözlenir. Resimli öyküler, videolar, müzik klipleri, animasyonlar gibi pek çok duyu organına hitap edebilir özellikte ürünlere yer verilmiş olması bu kanıyı güçlendirmektedir.

Web sitesinde yer alan içeriklerin, ulusal tarih kaynaklarına dayandığı anlaşılabilmektedir. Bunun nedeninin de Türk eğitim sisteminin genel olarak tarih ve sosyal bilgiler öğretimi sürecinde aktarmaya çalıştığı unsurun ulusal nitelikte olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Web sitesinde doğrudan öğretmenlere veya öğrencilere yönelik bir menü içeriği sunulmadığı, genel olarak aktarılan materyallerin hem öğretmenlere hem de öğrencilere kolayca hitap edebildiği belirtilebilir. Öğretmenlerin bu içerikleri kendi ders planlarına entegre ederek kullanabilmeleri veya içerikler üzerinden ders/etkinlik planları hazırlayabilmeleri mümkün görünmektedir. Genel olarak öğrencilere hitap ettiği anlaşılan bu web sitesinde, öğrencilerin üzerinde çalıştıkları konuyu kadın tarihi öğretimi bağlamında destekleme, geliştirme veya pekiştirmelerine olanak sağlamak için Materyaller kısmındaki içeriklerin ilgili yaş grubunun dikkatini çekecek nitelikte ve eğlenerek öğrenmeyi hedefleyen bir yapıda tasarlandığı ileri sürülebilir.

Materyallerin hayli çeşitli olduğunu; ses, görsel, yazınsal veya oyun etkinlikleri ile farklı duyu organlarının bir arada işlenmesine olanak tanındığını görmek de mümkündür.

Kadınlar da Oradaydı! Web sitesinde genel izlenim olarak öne çıkan kaynak temelli ürünlerin kullanımının yanında, ders materyali olarak oluşturulmuş materyaller olan çalışma kitaplarında birincil ve ikincil tarihsel kaynakların aktarımına önem verilmekte olduğu anlaşılabilmektedir. Buna göre öğretim ortamlarında kullanılan ders kitaplarının içeriğinde sıkça karşılaşılan kadın tarihine bakışın eksik aktarımı bu çalışma kitaplarının desteği ile giderilebilecek nitelikte olacak ve tarihsel bakışa çok perspektiflik de kazandırabilecektir. Kadınlar da Oradaydı! Web sitesinde sunulmakta olan 11 menü başlığı ve bunların içerikleri frekanslarıyla birlikte Tablo 4.9’da görülebilir.

Tablo 4.9. Kadınlar da Oradaydı web sitesindeki materyallerin genel içerikleri

Oyunlar (3)	Yapboz – Çengel bulmaca – Eşleştirme
Videolar (15)	Telefon şirketinin peşindeki kadınlar, II. Meşrutiyeti kutlayan kadınlar, Asfaltta iz bırakanlar, Vizörden bakan kadınlar, Çelik kanatlı kadınlar – Gökyüzündeki efsane- Göklerde bir öncü – Gökyüzünün yıldızları- Millî mücadeleyi sesleriyle zafere taşıyan kadınlar, Cephede kadınlar, Cephe gerisinde mücadele eden kadınlar, Basın dünyasından seslenen kadınlar- İlk adımlar- Güçlenen sesler, Eşit eğitim hakkı isteyen kadınlar, Anıtlaşan kadınlar, Seçme ve seçilme hakkını kutlayan kadınlar.
Animasyon (8)	“Neden” animasyon, Belkıs Şevket animasyonu, Samiye Morkaya animasyonu, Jale İnan animasyonu, Şerife Bacı animasyonu, Fatma Aliye animasyonu, Mihri Müşfik animasyonu, Yüksek öğrenim insan hakkıdır.
Müzik klipleri (6)	Mitinglerde kadın sesleri 1, Mitinglerde kadın sesleri 2– 1934 mitingi – Çelik kanatlı kadınlar – Eğitim hakları – Arkeolojinin öncü kadınları.
Çizgi roman (4)	Uç Belkıs Uç- Halide Edip Adıvar- Samiye Morkaya- Jale İnan.
Resimli öyküler (5)	Toprağa sığmayan hayatlar – Kazı alanlarının kadın kahramanları: Jale İnan - Öncü bir kadın hikâyesi: Samiye Morkaya– Uç Belkıs Uç- Öykülerle öncü kadınlar.
Resimli biyografiler (2)	Geçmişin izinde, yakın tarihimizin olağan üstü kadınları biyografisi. Geçmişin izinde milli mücadele döneminin olağanüstü kadınları.
İnfografik posterler (10)	Çalışma hayatında kadınlar – Eğitim hakkı mücadelesi – Seçme ve seçilme hakkı – İstiklal madalyalı kadın savaşçılar – Millî mücadelenin kadın sesleri – İlk Türk hemşire – Halet Çambel – Halide Edip Adıvar – Nezihe Muhiddin – Sabiha Gökçen.
Çalışma kitapları (6)	(Ortaokul) Kadınların mücadelesi 1: Siyasi haklar (Ortaokul) Kadın mücadelesi 2: Eğitim hakları (Ortaokul) Kadın mücadelesi 3: Çalışma hakları (Ortaokul) Kadınların mücadelesi 4: Millî mücadele (Lise) Kadınların mücadelesi 1: Eğitim hakları (Lise) Kadınların mücadelesi 2: Değişim rüzgârları.
Etkinlik sayfaları (9)	Video etkinlik sayfaları: Asfaltta iz bırakan kadınlar – Çelik kanatlı kadınlar: Göklerde bir öncü – Gökyüzündeki efsane – Gökyüzünün yıldızları – Telefon şirketinin peşindeki kadınlar –Vizörden bakan kadınlar. Etkinlik kitapçığı: Dönem medyasında kadın temsili – Dönem karikatürleri. Drama Etkinlik sayfaları: Millî mücadele mitinglerinde kadınlar.
Çözümlemeli öyküler (4)	Afet İnan –Bedriye Tahir Gökmen –Sabiha Ziya Bengütaş – Safiye Ali.

Yukarıda aktarılan tablo 4.9'un içeriği, genel olarak konuların, öğretim süreçlerine entegre edildiğinde hem öğretmenlere materyal veya etkinlikler bağlamında rehberlik edeceği hem de özellikle öğrencilere yönelik sunulan bu ürünlerin öğretim yöntem teknikleri bağlamında kullanımının olumlu sonuçlar yaratacağı, öğrencilerin keyifli bir şekilde kadın tarihi öğretimine odaklanmaları ve farkındalıklarını artırmalarına destek olacağı ve tarihsel düzlemde kadınların hak ettikleri konuma yerleştirilmelerine ve toplumsal cinsiyet eşitliği noktasında kadınların uğradıkları haksızlıkların giderilmesine destek olabileceği düşünülebilir. Kadınların mücadelesini ve deneyimlerini sunma ve öğrencilerin bu öğrenmeyi gerçekleştirmelerine rehberlik etme noktasında Kadınlar da Oradaydı! web sitesinin toplumsal cinsiyet eşitliği lehine öğrenci imgelemi oluşturma konusunda etkili içerikler (videolar, müzik klipleri, görseller, karikatürler, bulmacalar, oyunlar) sunduğu ileri sürülebilir.

Bilişsel gelişim özellikleri dikkate alınarak oluşturulan ürünlerin yer aldığı bu web sitesinin farklı yaş aralığındaki öğrencilere hitabı sürecinde kullanılan dile dikkat edildiği; görsel-işitsel materyaller arasında olan müzik klipleri, animasyonlar ve videolarda konuların uygun bir tonlamayla, açık ve öz bir anlatımla aktarılmış olduğu belirtilebilir. Öğrencilerin farklı yaşantılar edinmelerine ve farklı zekâ türlerini işe koşmalarına (çoklu zekâ kuramı) olanak tanıyan, kadın tarihi öğretimi ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bir farkındalık oluşturulmasını hedefleyen materyallerde cinsiyetçilikten arındırılmış bir dilin kullanımı dikkat çekmektedir. Videoların tamamının ve 8 animasyondan 5'inin kadınlar tarafından seslendirilmiş olması da kadın görünürlüğünün yalnız içerik tasarımıyla (kadın geçmişini, geçmişin tarihsel aktörlerini görünür kılma) değil; teknik olarak da hedeflendiğini ortaya koymaktadır.

Kadın tarihini sadece savaş durumları veya dönemlerinde görünür kılmanın oldukça eksik bir perspektif olduğu, bunun yerine diğer alanlarda (bilim, eğitim, hukuk, ekonomi, sanat, siyaset vb.) öncülük etmiş kadınların da öğretim içeriklerine dahil edilmesinin, tarihin objektifliği için önemli bir durum olduğunu belirtmek gerekmektedir. Kadınlar da Oradaydı! web sitesinin içeriği göz önüne alındığında, site içerisindeki öğretim destekleyici ürün/materyallerin ders sürecine ve öğrenmenin gerçekleşmesine destek olmaya, farklı kaynaklar yolu ile öğrencilerin yaşantılarını zenginleştirme ve kalıcı öğrenme sağlanmasına rehber olmaya çalıştığı görülebilmektedir.

4.3.2.1. Öğretmene yönelik materyaller

Kadınlar da Oradaydı! web sitesinin öğretim özelliği taşıyan ve temelde kadın tarihi öğretimini geliştirme yönelimli içeriklerinin öğretmenler tarafından kullanılmasının, sunulan materyallerin desteği ile öğretimi kolaylaştırabileceği söylenebilir. Öğretmenlerin, işledikleri konu ve temalar bağlamında web sitesinde yer alan ürünleri sınıf ortamlarında destekleyici materyal olarak kullanabilecekleri ve bunun hedeflenen beceri veya kazanımlara olumlu katkıda bulunacağı söylenebilir.

Bununla birlikte sitede özellikle öğretmenlere yönelik hazırlanmış spesifik bir ürün tespit edilememiştir. İçeriklerin Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretim Programları kazanımlarıyla uyumlu biçimde hazırlandığı düşünüldüğünde, öğretmenlerin ders programı özelinde veya ders dışı etkinlik sürecinde bu web sitesindeki içerikleri belirli planlar doğrultusunda öğrencileri ile yorumlayabilme, materyallerdeki etkinlikleri gerçekleştirme ve materyallerin desteği ile farklı etkinlikleri kendi özelliklerinde oluşturabilme imkânına sahiptirler.

4.3.2.1.1. Ders planları ve kılavuzları

Tarih/sosyal bilgiler eğitiminde kadın tarihi öğretimini aktifleştirme veya geliştirme odaklı içerikler sunan Kadınlar da Oradaydı! web sitesinin, daha çok materyal, etkinlik ve öğrencilerin geliştirebileceği içerikler oluşturma odaklı olduğu gözlenmektedir. Bu minvalde diğer iki sitede olduğu gibi öğretmenlere yönelik müfredatla uyumlu özellikle ders planlarının sunulmadığı ancak öğretim materyallerindeki kimi içeriklerin kılavuz niteliğinde öğretmenlere rehberlik edebileceği söylenebilir. Çalışma kitapları kaynaklı koleksiyonda öğretmenler öğrencilerine yönelik süreç ilerlemesine rehberlik edebilecektir. Bu sitede yer alan içeriklerin ve öğretim yöntemlerinin, tarih/sosyal bilgiler öğretmenlerinin faydalanmaları yönünde olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin bu sitedeki ürünleri ders programlarına entegre edebilecekleri ve örnek etkinlik, öykü, hikâye, müzik, animasyon vd. içerikleri kullanarak kadın tarihini ve kadın tarihi öğretimini görünür kılmada faydalanabilecekleri söylenebilir.

Öğretmenler için destek kaynak olarak ele alınabilecek olan materyallerin hangi alanda kullanılacağı veya hangi konulara, düzeylere entegre edilebileceği alana yönelik hedefler içerisinde düşünüldüğünde anlaşılır ve yol göstericidir ancak özelde öğretmenlere doğrudan kılavuzluk edecek materyallere yer verilmemiştir. Bu durum, sitenin daha çok öğrencileri odağa alan öğretim materyali/ürün sunma hedefine yönelmiş olması ile açıklanabilir.

4.3.2.2. Öğrenciye yönelik materyaller

Kadınlar da Oradaydı! web sitesinde materyaller menüsünde yer alan içeriklerin hedef kitlesinin öğrenciler olduğu, bu bölümde yer alan kaynakların planlı bir şekilde kullanılabilmesi ve hedeflenen verimliliğin sağlanabilmesinde, öğretmen gözetiminde içeriklerin incelenmesi veya bu kaynaklar üzerinde çalışmalar yapılmasının, kadın tarihi öğretiminin disipline şekilde hayata geçirilmesine büyük fayda sağlayacağı belirtilebilir. Kadın tarihi öğretimi genelinde, Kadınlar da Oradaydı! web sitesinde, öğrencilerin algısal değişimlerine rehberlik edilebileceği; özelde ise toplumsal cinsiyet eşitliğinin tarihsel bağlamda geliştirilmesi ve kadınların gelecekteki sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik yaşamlarının her alanında özgür ve daha demokratik bir nitelikte sürdürülüp geliştirilmesine destek sunulacağı belirtilebilir.

4.3.2.2.1. Materyal türleri

Materyallerin içerikleri genel olarak gözden geçirildiğinde ilköğretim kademesi (ortaokul) ve ortaöğretim (lise) düzeyindeki bireylerin kullanımı için oldukça anlaşılır ve farklı kaynaklarla desteklenmiş ürünlerden oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Pedagojik düzeylerin dikkate alınarak anlamlı ve kalıcı öğrenmelerin farklı materyal ve kaynaklarla desteklenerek hazırlanmaya çalışılmış olduğu belirtilebilir. Örneğin, materyaller bölümünde tespit edilen 11 kaynağın ve bu kaynakların içeriklerinin bu duruma destek olarak ele alınabilecek nitelikte olduğu söylenebilir. Bu durumun öğrencilere farklı materyal desteği ile zengin yaşantılar sunabileceği ve öğrenmenin eğlenceli içeriklerle

(karikatürler, müzik klipleri, videolar, oyunlar, bulmacalar vd.) desteklenip öğrenilecek bilgilerin kalıcılığını da güçlendirilebileceği düşünülebilir.

Kadınlar da Oradaydı! web sitesinde tespit edilebilen birincil kaynakların ayrı bir koleksiyon olarak sunulmadığı, bunun yerine çeşitli türlerdeki öğretim materyalleri içerisine yerleştirilip aktarılmış olduğu bulgulanmıştır. Buna göre tablo 4.10’da öğrenci ürünleri içerisinde tespit edilen birincil ve ikincil kaynaklar sunulmuştur.

Kadınlar da Oradaydı web sitesinde tespit edilebilen birincil kaynakların direkt olarak sunulmadığı bunun yerine diğer öğrenci ürünlerinden olan ikincil kaynaklar arasına yerleştirilip aktarılmış olduğu bulgulanmıştır. Buna göre tablo 4.10’da yer alan kaynakların birbiri ile destekli ve iç içe olduğu, öğrenci ürünleri içerisinde tespit edilen birincil kaynaklar sunulmuştur.

Tablo 4.10. Kadınlar da Oradaydı web sitesinin içeriğine ait materyal kaynakları

Birincil Kaynaklar	İkincil Kaynaklar
• Gazete küpürleri • Döneme ait gazeteler • Mektuplar • Dergiler • Fotoğraflar • Karikatürler	• Makaleler • Tarih kitapları • Tarih dergileri

Menü içeriğinde kullanılan dokümanlara bakılacak olduğunda 11 ana tema içerisinde yer alan kaynaklar, materyaller ve etkinlikler içerisinde 72 ürün bulgulanmıştır. Bu ürünlerin içeriklerinin ulusal tarih bağlamında aktarılabilecek olan kadın tarihi ve kadın mücadelesi özelinde sunulmaya uygun olduğu belirtilebilir.

Şekil 4.38’de öğretim materyalleri içerisine yerleştirilmiş birincil kaynaklardan bir örnek incelenebilir.

Şekil 4. 38. Birincil tarihsel kaynakların yerleştirildiği “Yükseköğrenim İnsanlık Hakkıdır” animasyonundan bir sahne. Erişim: 29.06.2023
<https://kadinlardaoradaydi.com/animasyonlar/>

Şekil 4.38’de izlenebildiği gibi web sayfasında yer verilmiş hemen tüm ürünlerin benzer şekilde görsel ve metnin birincil kaynaklar içerdiği tespit edilmiştir.

4.3.2.2.2. Materyallerin içerdiği temalar

Bu alt amaç içeriğinde belirlenen üç tema olan ‘kadınların hak ve mücadeleleri, kadınların yaşantı ve deneyimleri ve öne çıkan/öncü kadınlar’ başlıklar özelinde Kadınlar da Oradaydı! web sitesinin içerikleri tarih/kadın tarihi öğretimi bağlamında analiz edilmiştir.

4.3.2.2.2.1. Kadınların hak ve mücadeleleri

Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet dönemlerinde kadınların görünürlüğüne yönelik bu web sitesinde ders esnasında kullanılabilecek kadınların hak ve mücadeleleri konulu materyallerin yer aldığı belirtilebilir. Videolar, resimler, öyküler, hikâyeler ve biyografilerden oluşan temalar içerisindeki koleksiyon içeriklerinin bu alana yönelik olumlu katkı sağlayacağını aktarmak mümkündür. Kadınların hak ve mücadeleleri

bağlamında işlenmek istenen bir ders kazanımı için bu sitede yer alan ürünlerin kullanımının öğretime destek sunacağı belirtilebilir. Kadın hakları mücadelesi sürecinde, Türk kadının hak taleplerinin kültürel ve sosyal bağlamından ötürü Avrupa'daki hareketlerden birtakım farklılıklar içerdiği bilinmektedir. Yine de kadın haklarının temel çerçevesinin veya amacının bir olduğu Kadınlar da Oradaydı! web sitesinin oluşturmuş olduğu ürünlere bakılacak olunduğunda anlaşılabilir bir niteliktedir. Resimli biyografiler ve öyküler materyallerinde kadınların hak taleplerine yönelik yaptıkları eylemler ve söyledikleri sözler üzerinde hem birincil hem de ikincil kaynak destekli içerikler sunulurken etkinliklerle harmanlanmış bir nitelikte ürünler oluşturulmuş olduğu gözlenebilmektedir.

Kadın tarihini hak ve mücadeleler bağlamında yansıtan öğrencilere yönelik materyaller arasında yer alan içerikler aşağıda sunulmuştur.

Videolar: Telefon şirketinin peşindeki kadınlar, Basın dünyasından seslenen kadınlar, Eşit eğitim hakkı isteyen kadınlar, Seçme ve seçilme hakkını kutlayan kadınlar.

Animasyonlar: Fatma Aliye animasyonu, Mihri Müşfik animasyonu, Neden? animasyonu, Yüksek öğrenim insanlık hakkıdır animasyonu.

Müzik klipleri: 1934 mitingi, Eğitim hakları.

Çizgi romanlar: Halide Edip Adivar, Samiye Morkaya.

Resimli öyküler: Toprağa sığmayan hayatlar, Uç Belkıs uç, Öncü bir kadının hikayesi: Samiye Morkaya.

Resimli biyografiler: Geçmişin izinde, yakın tarihimizin olağanüstü kadınları.

Çözümlemeli Öyküler: Afet İnan, Sabiha Ziya Bengütaş, Safiye Ali.

İnfoğrafik posterler: Çalışma hayatında kadınlar, Eğitim hakları mücadelesi, Seçme ve seçilme hakkı, Halide Edip Adivar, Nezihe Muhiddin.

Çalışma kitapları: Kadınların Mücadelesi (1: Siyasi haklar), (Kadınların Mücadelesi 2: Eğitim hakları), (Kadınların Mücadelesi 3: Çalışma hakları).

Etkinlik sayfaları (kitapçığı): Dönem medyasında kadın temsili.

Tespit edilen bu 10 materyal türü içerisinde yer alan kadınların hak ve mücadeleleri alanlarına özgü şekilde tasarlanarak öğrencilerin öğrenmelerine keyifli ve farklı tekniklerle katkı sunulmaya çalışıldığı belirtilebilir. Bu ürün niteliği zaman içerisinde geliştirilip zenginleştirilebilir özelliğe de sahip olması dolayısı ile kadınların tarihsel süreçte varlıklarını ve hakları olanı almaya yönelik verdikleri mücadeleyi yansıtmanın toplumsal cinsiyet eşitliğinin gelişip yayılmasına olumlu katkı sunacağı söylenebilir. Bu minvalde Kadınlar da Oradaydı! web sitesinin, kadın tarihine sunacağı destek ile farklı sosyal çevrelerde mücadeleler vermiş olan kadınların tarihteki varlıkları ve mücadeleleri, öğrencilerin imgelemlerinde kadının değerine olan bakış açısını değiştirmeye katkı sunabilecektir. Kadın hakları odaklı olan çalışma kitapları bölümünde web sitesinin öne çıkan isimlerin arasında yer almayan ancak kadın haklarının gelişiminde önemli roller üstlenmiş daha fazla kadına yer verildiğini ve konuların bu çalışma kitapları aracılığıyla geliştirildiğini, böylece kadınların hak ettikleri değeri görmelerine destek olunduğunu belirtmek mümkündür.

Türk tarihi özelinde kadınların hak taleplerinin gelişip yaygınlaşmasında Tanzimat ile başlayan ve II. Meşrutiyet yıllarında hız kazanan bir uyanış hareketinin varlığından söz edilebilir. Kadınların hak ve taleplerini, toplumun diğer kesimlerine duyurmalarında gazeteler ve dergiler etkin kullanılmaya çalışılmıştır (Kadınlar da Oradaydı!, 2022). Kadın haklarının bu tarihsel gelişim sürecine yönelik web sitesinin çalışma kitapları menüsünde kaynak niteliğinde kitapçıklar olduğu tespit edilmiştir. Kısa ve öz bir anlatımla beraber içerikte yoğun şekilde görsellerin kullanılmış olduğu ve bu sayede öğrencilerin çok çeşitli kaynaklarla destekli bu içeriklerden hareketle hem keyifli hem de kalıcı öğrenmeler gerçekleştirebileceklerini ileri sürmek mümkündür. Çalışma kitapları bölümünde ortaokul ve lise olarak belirlenmiş düzeylere uygun içeriklerin hazırlanmış olduğu belirtilebilir. Çalışma kitaplarının hem öğrencilere hem de öğretmenlere rehberlik etme konusunda oldukça faydalı bir nitelik taşıdığı, içerikler incelendiğinde

görülebilmektedir. Birincil ve ikincil kaynakların bir arada sunulması noktasında da oldukça zengin bir içerik barındırdığı bulgulanmıştır. Çalışma kitapları kendi özelinde bir ders kılavuzu niteliği taşımaktadır denilebilir; nitekim içerisindeki etkinlikler, yönlendirmeler ve konu hakkında bilgilendirme notları öğretmenlere de rehberlik edecek bir içerik sunmaktadır. Lise ve ortaokul düzeyindeki çalışma kitapları kolay bir şekilde PDF formatında indirilebilmekte ve hedeflenen konu özelinde kullanılabilmektedir. Bu noktada içeriklere kolay erişilebilmektedir. Bir seri şeklinde tasarlandığı görülen çalışma kitaplarından biri kadınların eğitim hakları mücadelesine odaklanmıştır.

Kadınların eğitim haklarına yönelik mücadelelerini aktarmaya çalışan materyallerin hemen hepsinde, eğitim haklarının kazanımına yönelik mücadelelerin tarihsel süreci üzerinde durulduğu bulgulanmıştır.

İçeriklerde karikatürlere, resimlere, dönem gazetelerine, birincil kaynak niteliğindeki ürünlere ve etkinlikler ile ölçme-değerlendirme niteliğindeki çalışma sayfalarına yer verildiği gözlenmekte ve bunun pek çok farklı materyalin bir arada sunularak toplu şekilde konunun yansıtılıp öğretilmesine ve kadın tarihi öğretiminin geliştirilip toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sunacak nitelikte olacağı yorumlanabilir. Bu da çalışma kitaplarının hem öğrenciye hem öğretmene yönelik olduğunu kanıtlamaktadır. Eğitim hakları konusuna yönelik çalışma kitapları, video ve animasyonların yanı sıra web sitesinde tespit edilen bir diğer materyal infografik/posterlerdir.

Şekil 4.39 web sitesinden kadınların eğitim haklarını elde etmeye yönelik girişimleri ve düşüncelerini yansıtan bir materyal örneği olarak incelenebilir.

Kadınların eğitim haklarına odaklanan görselde küçük notlar şeklinde özetsel bir çalışma yapıldığı, kısa ve öz bilgilerin yorumlanarak öğretime destek sunmaya çalışıldığı görülebilmektedir.

Şekil 4. 39. Kadınlar da Oradaydı web sitesinde, kadınların eğitim hakkını talep ettiklerini yansıtan poster. Erişim: 14.03.2023 <https://yeniinsanyayinevi.com/wp-content/uploads/2022/12/Lise-Kadınlar-Egitim-Haklarini-Kazaniyor.pdf>

Eğitim alanında kadınların verdiği mücadeleler ve elde ettikleri kazanımların kısa ve öz bilgilerin yer aldığı görsel bir materyalle (Şekil 4.39) öğrencilere sunulmasının onların bilgilerini pekiştirmelerine, dikkat çekici özellikler üzerinden kalıcı öğrenmenin oluşmasına ve ders süreçlerinin etkili geçmesine öncülük edeceği söylenebilir. Öğrenci ürünleri içerisinde birincil kaynak niteliği taşıyan görsel materyallerin de yer almasının kadın tarihsel aktörlerin öğrenciler tarafından tanınması ve öğrencilerde tarihsel gerçeklik hissinin güçlendirilmesine destek olacağı ileri sürülebilir.

Web sitesinde bu başlık altında ele alınan bir diğer konu, kadınların siyasal haklarını kazanmak üzere giriştikleri mücadeleler ve hak arayışlarıdır. Konuyla ilgili de video, animasyon, müzik klibi, çözümlemeli öyküler, biyografiler, infografik ve çalışma kitaplarında bu içerik yoğun şekilde işlenmiş görünmektedir.

Şekil 4.40'ta poster ve “Kadınların Mücadelesi 1: Siyasi Haklar” çalışma kitabından örnek bir kesit incelenebilir.

Şekil 4. 40. Kadınların siyasi hak mücadelelerine ait poster ve çalışma kitabından birer kesit.

Erişim: 10.04.2023 <https://yeniinsanyayinevi.com/wp-content/uploads/2022/12/Gecmisin-Izinde-Kadinlari-Mucadelesi-1.pdf>

Kadınların hak ve mücadeleleri bağlamında olduğu kadar ulusal tarih içerisinde özel bir yere sahip olan Millî Mücadele sürecinde de etkin şekilde yer alan Halide Edib Adıvar'ın bu konu bağlamında aktarılmasının önemli olduğu düşünülmüş ve bu tema altında ona yer verilmiştir. Kadınlar da Oradaydı! web sitesinde Halide Edip'in hem Millî Mücadele'de etkin rol aldığı hem insan hakları mücadelesi verdiği hem de kadın haklarının geliştirilmesi noktasında bir lider olduğu kaynakların analizi sonucu ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle çeşitli materyaller içerisinde yer aldığı, farklı etkinliklerde kendisine yer verildiği bulgulanmıştır.

Halide Edib Adivar: “Türk yazar, öğretmen, akademisyen, politikacı... Halide Onbaşı olarak tanınır. Halide Edib, 1919 yılında yurdun işgaline karşı halkı seferberliğe teşvik ettiği konuşmalar ile zihinlerde iz bırakış usta bir konuşmacıdır” (Özbey, 2022, s. 10). Halide Edib’in Türk edebiyatına kazandırmış olduğu eserlerin Millî Mücadele Dönemi ürünleri arasında yer alıyor olmasının dönemin anlaşılmasına önemli bir rehber olduğu söylenebilir. Eserlerinin kadın tarihi öğretimine yönelik özellikler barındırmakta olduğu da anlaşılmaktadır. Çünkü ele aldığı konular arasında Türk kadınının azmini, hak mücadelesini ve savaşçı ruhunu yansıtmaya yönelik ürünler sunduğu bilinmektedir. “Halide Edip; Millî Mücadele yıllarında mitinglerde halkın millî bilincini uyandırmaya çalışan bir hatip, yazılarıyla halkı aydınlatan bir gazeteci, kurduğu kadın cemiyetleriyle kadınlara yol gösteren bir aydın, cephe gerisinde bir hemşire ve orduda bir onbaşıydı” (Seçkin Uygur, 2022, s. 50). Bu nedenle öğrencilerin tarihte kadın varlığını görmeleri sosyal bilgiler/tarih öğretiminin disiplinler arası yaklaşımından kaynaklı olarak edebiyat ürünlerini kullanmaları önem arz etmektedir.

Halide Edib’in öğretilmesi noktasında oluşturulmuş olan çizgi roman materyali incelendiğinde, üç kız öğrencinin sergileyecekleri bir tiyatro oyunu düzenlemeleri ve bunu tüm okula sunmaları sürecini anlattıkları görülür. Bu minvalde çizgi roman okunmaya devam edildiğinde Halide Edip’le ilgili bilgilerin de çizgi roman metnine yerleştirilmiş olduğu görülebilir. Öğrencilere bu şekilde hem görseller desteği ile hem de bir olay kurgusu içerisinde Halide Edib’i tanıma imkânı sunulabilmektedir. Diğer materyaller arasında Halide Edip Adivar’ın çeşitli bağlamlarda yoğun şekilde ele alınmış olduğu ve farklı materyal desteği ile bu öncü/öne çıkan mücadelecî Türk kadının, öğrencilere aktarılmasına ve ona hak etmiş olduğu değerin verilebilmesine özen gösterildiği tespit edilmiştir. Bu ve diğer örnekler incelendiğinde bu web sitesinde kadın geçmişinin aktarılmasında öncü kadınlar etrafında örülen bir anlatı ve kurgu sürecinden geniş ölçüde yararlandığı bulgulanmıştır. Şekil 4.41’de web sitesinin Halide Edib konulu ürünlerinden kesitler sunmaktadır.

4.3.2.2.2. Tarihsel dönemde kadınların yaşantı ve deneyimleri

Geç Osmanlı dönemi ve Erken Cumhuriyet sürecinde, kadın tarihi öğretimi bazında, kadınların yaşantı ve deneyimlerine odaklı, sunulabilecek kaynakların sitede aktarılmış olduğu ve kadınların bu dönemlerde doğal hakların elde edilmesine yönelik mücadele ve deneyimleri ile birlikte sosyo-kültürel bağlamlardaki yaşantı ve deneyimlerine yönelik içeriklere ulaşmanın da mümkün olduğu belirtilebilir. Çalışma yaşamı, bilim, sanat, savaş yılları bu bağlamda ele alınabilecek konu başlıkları arasındadır. Tarihsel dönemde kadınların yaşantı ve deneyimlerinin, içerisinde bulundukları dönem şartları bağlamında göz önüne alınarak çeşitli ürün formatlarında yer bulduğu tespit edilmiştir.

Bu alt tema özelinde web sitesinde tespit edilen konuların, kadınların tarihteki görünürlüklerini artırmakla birlikte ortak bir hafıza oluşturarak sosyal yaşam içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında fayda sunacağı ileri sürülebilir. Kadınların geçmişteki yapıp etmelerini siyasi, kültürel, ekonomik, bilimsel, sanatsal ve diğer farklı alanlardaki çabalarını ele alan konular şöyledir:

Videolar: II. Meşrutiyeti kutlayan kadınlar, Asfaltta iz bırakan kadınlar, Vizörden bakan kadınlar, Çelik kanatlı kadınlar: Gökyüzünün yıldızları, Millî Mücadeleyi sesleriyle zafere taşıyan kadınlar, Cephe gerisinde mücadele eden kadınlar, Cephede kadınlar, Anıtlaşan kadınlar.

Bu videolarda sırasıyla, II. Meşrutiyet döneminin ilanı için çalışan, ilanını kutlayan ve bu döneme yazın, düşünce ve sanat alanında destek veren kadınlar; Erken Cumhuriyet yıllarında otomobil yarışlarında başarı kazanmış, şoförlük mesleğini icra etmiş ve ehliyet alarak otomobil kullanmış kadınlar; Geç Osmanlı'dan Erken Cumhuriyet yıllarına uzanan süreçte ilk Türk kadın fotoğrafçılar; havacılık alanında kadınlar, Millî Mücadele yıllarında Milli Mücadele mitinglerini bu süreci hem konuşmacı hem katılımcı olarak destekleyen kadınlar; Milli Mücadele'ye cephe gerisinden destek veren kadınlar; Milli Mücadele'ye ön cepheden destek veren savaşçı kadınlar ile eğitim, siyaset, kadın hakları, savaş yılları, arkeoloji gibi çok çeşitli alan ve dönemlerde kadın tarihsel aktörler ve

onların kadınların yapıp etmelerine odaklanıldığı tespit edilmiştir. Böylece web sitesinin bu ürünlerde kadın yaşantı ve deneyimlerine odaklandığı bulgulanmıştır.

Müzik klipleri: Mitinglerde kadın sesleri, Çelik kanatlı kadınlar, Arkeolojinin öncü kadınları.

Resimli öyküler: Öykülerle öncü kadınlar.

Geç Osmanlı, Millî Mücadele ve Erken Cumhuriyet yıllarındaki kadın deneyimlerinin öncü kadınlar merkezinde işlendiği öyküler söz konusudur.

Resimli biyografiler: Geçmişin izinde- Millî Mücadele döneminin olağanüstü kadınları.

Öncü kadınlar merkezinde Millî Mücadele yıllarında kadın yaşantı ve deneyimleri ile kadınların ülke savunusuna ve zafer kazanılmasına sundukları katkılar konu edilmiştir.

İnfoğrafik-posterler: Çalışma hayatında kadınlar, İstiklal madalyalı kadın savaşçılar, Millî Mücadele kadın sesleri.

Alanında öncü/ilk olma özelliğine sahip kadın tarihsel aktörler merkezinde çalışma hayatında kadınların varlığına; Millî Mücadele sürecine sundukları katkılar nedeniyle İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiş kadınlara ve Millî Mücadele dönemindeki mitinglere konuşmacı olarak katılarak bu sürece önemli katkılarda bulunmuş kadınlara odaklanan ürünlerdir.

Çalışma kitapları: Geçmişin İzinde Kadınların Mücadelesi 3: Çalışma hakları, Geçmişin İzinde Kadınların Mücadelesi 4: Millî Mücadele, Geçmişin İzinde Kadınların Mücadelesi 2: Değişim rüzgârları (Lise).

Sırasıyla, Geç Osmanlı'dan Erken Cumhuriyet'e uzanan süreçte çalışma yaşamında kadın yaşantı ve deneyimleri; Millî Mücadele yıllarında mitingler, teşkilatlar, sağlık alanı gibi cephe gerisinde ve ön cephede ülkesine destek veren kadınların yaşantı ve deneyimleri; Tanzimat yıllarından Millî Mücadele yıllarına süreçte kadınların toplumsal konumu,

deneyim ve yaşantıları konu edilmiştir. Bu tema altında örnek teşkil etmesi bakımından Şekil 4.42’de web sitesindeki bazı ürün görsellerine yer verilmiştir.

Şekil 4. 42. Kadın yaşantı ve deneyimlerine odaklanan içeriklerden kesitler. Erişim: 29.06.2023
<https://yeniinsanyayinevi.com/kitaplarimiz/gecmisin-izinde-kadinlari-mucadelesi-4-milli-mucadele-ortaokul-lise-calisma-kitabi/> , <https://kadinlardaoradaydi.com/muzik-klipleri>

Şekil 4. 42’de Geçmişin İzinde-Kadınların Mücadelesi 4: Millî Mücadele çalışma kitabından (Özbey, 2022) bir sayfa ile Çelik kanatlı kadınlar müzik klibinden bir sahne yer almaktadır. Her iki görsel de kadınların ülke savunması ve çalışma yaşamında –aynı zamanda havacılık gibi ülke için önemli bir alanda- aktif olarak yer aldıklarını ortaya koyacak niteliktedir.

Web sitesinin bu bağlamdaki içeriklerinin, tarihsel dönemde kadınların yaşantı ve deneyimlerini öğretim sürecine entegre etmek amacıyla kullanılabileceği ve bu şekilde kadın tarihi öğretiminin güçlendirilebileceği, kadınların tarihteki görünürlüklerinin artırılabilir ve toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir eğitim sürecine katkı sunulabileceği belirtilebilir.

Materyallerin dünyada ve ülkemizde kadınların, tarih boyunca haksızlığa uğradığı ve hak ettiği değeri yeterince görememiş olması ve bu olgunun toplumsal beklentiler nezdinde değişmesine duyulan ihtiyaç dolayısıyla, geçmişte kadınların mücadeleleri sonucu günümüz koşullarına gelindiğinin öğrenciler tarafından algılanması toplum içerisinde bireylerin daha özgür düşünceli yetişmelerine ve eşitlikçi bir toplum yapısının güçlenmesine destek verebilir. Bu ürünlerin ders sürecinde kullanımı ile öğretmenler hem dönem bazında yaşanan gelişmeleri öğrencilerine geniş bir perspektiften sunma imkânı bulabilecek, hem de hedeflenen kazanımların toplumsal cinsiyet eşitliği düzleminde gerçekleşmesine katkı sunabileceklerdir. Bu gelişmelerin yaşanmasında ise tarih öğretim yöntemi ve tekniklerinin yerinde ve etkin kullanımının önemli olduğu, web sitesindeki kaynakların özellikleri incelendiğinde kendisini gösterebilmektedir.

Kadın geçmişinin tarihsel kaynaklardan hareketle aktarılmasına destek sunabilecek Kadınlar da Oradaydı! web sitesinde çeşitlilik gösteren ürünler farklı alanlarda (sağlık, spor, kültür, bilim, eğitim, siyaset vb.) mücadele etmiş kadınların günümüz şartlarının eşitlik lehine evrilme sürecine büyük katkı sağladıkları gerçeğini aktararak öğretim alanında önemli bir boşluğu doldurabilir. Bu site yardımı ile kadın tarihinin öğretimi bağlamında kalıp yargıların fark edilmesi, empati, araştırma, eleştirel düşünme, kaynak analizi yapma, karşılaştırma gibi farklı beceri türlerinin geliştirilebileceği söylenebilir.

4.3.2.2.2.3. Öne çıkan /Öncü kadınlar

Tarihin ve toplumsal gelişmelerin şekillenmesinde öncü rol üstlenmiş olan ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı sistemin kadın yaşamına set olmak için var edilmiş bir düşünsel yapılanma olduğunu göstermeye ve bu bağlamda bunu yıkmaya çalışan kadınların, dönemlerinde vermiş oldukları mücadelelerin ve yapıp ettiklerinin kolay sindirilmediği, toplumsal baskılara maruz kalsalar da mücadelelerinden vazgeçmemeleri, onların tarih/sosyal bilgiler eğitiminde daha yoğun şekilde ele alınıp mücadelelerinin hakkının verilmesini gerektirdiği söylenebilir. Bu doğrultuda, sitede çok sayıda öncü kadına yer verildiği tespit edilmiştir. Hemen tüm ürünler öncü kadınları içermektedir. Ancak daha spesifik olarak bir kadın öncüye odaklanmış veya genel olarak bir kadın tarihsel aktörü daha çok ön plana çıkaran ürünler şunlardır:

Videolar: Çelik kanatlı kadınlar: Gökyüzündeki efsane, Göklerde bir öncü.

Animasyonlar: ‘Belkıs Şevket, Fatma Aliye, Samiye Morkaya, Jale İnan, Şerife Bacı, Mihri Müşfik’ animasyonları.

Çizgi romanlar: Uç Belkıs Uç, Samiye Morkaya, Jale İnan.

Resimli öyküler: Toprağa sığmayan hayatlar, Kazı alanlarının kadın kahramanları: Jale İnan, Öncü bir kadının hikâyesi: Samiye Morkaya.

İnfografik-posterler: İlk Türk hemşire Safiye Hüseyin Elbi, Halet Çambel, Nezihe Muhiddin, Halide Edip Adıvar, Sabiha Gökçen.

Oyunlar: Uç Belkıs Uç, Samiye Morkaya-Eşleştirme.

Türk tarihinin öne çıkan/öncü kadınlarının, sitede sunulan ve yukarıda aktarılan öğretim materyallerinin içeriklerinden faydalanılarak öğretilmesine imkân tanındığı ve bunun hem kolay ve eğlenceli bir şekilde gerçekleştirilebilmesine önem verildiği anlaşılmaktadır. Konu özeline uygun olması adına örnek olarak verilebilecek içerikler arasında çizgi roman ve resimli öyküler materyali özelinde işlenen bazı öncü kadınlar şu şekilde aktarılabilir:

Belkıs Şevket: Osmanlı Devleti döneminin son zamanlarına doğru Türk kadını, Batıdaki gelişmeleri takip etmekte olan ve Batılı kadınların mücadelelerinden ilham alarak kadın haklarının iyileştirilmesi ve kadınların toplumsal alanda, eğitimde, çalışma hayatında ve hukuksal mecralarda hayatlarını kısıtlayan durumların ortadan kaldırılması için yoğun şekilde mücadele eden bir topluluk olarak ortaya çıkar.

Şekil 4. 43. Belkis Şevket'e ait çizgi roman materyalinden alınmış iki kesit. Erişim:19.03.2023
<https://kadinlardaoradaydi.com/uc-belkis-uc/>

Kadınların yaşam içinde görünür kılınmasına yönelik adımlar atılmaktadır ve kadınlar da haklarını aramak, kamusal alanda var olmak ve seslerini duyurmak üzere çeşitli dernek ve basın faaliyetleri yürütmektedir. Şekil 4.43, tarihsel bağlamda kadın derneklerinden birinin (Osmanlı Müdaafa-i Hukuk-ı Nisvan) üyesi ve aynı zamanda dergi (Kadınlar Dünyası) yazarı olan ve Doğu kadınlarının da bilim ve teknolojiyi takip etmekte Batılı kadınların gerisinde kalmadıklarını ispatlamak için yolcu olarak uçağa ilk binen Türk kadını Belkis Şevket'in konu edildiği Uç Belkis Uç çizgi romanı (Aydın, Demircan ve Göksu, t.y.) kapağından bir kesiti göstermektedir.

Samiye Morkaya: Türkiye'nin ilk kadın yarışmacısı olarak akıllarda yer edinmiş olan Samiye Morkaya ile ilgili hazırlanmış olan çizgi romanda gazeteci Hakkı Devrim'in kendisi ile yapacağı yolculuktan bahsedilmektedir. Samiye Morkaya hem bir müzisyen hem öğretmen hem de bir otomobil tutkunu olarak aktarılmaktadır (Aydın ve Demircan, t.y.) Otomobil yarışı gibi dönem koşullarında kadınların hemen hiç yer almadığı bir alanda rol almalarının yolunu açmış önemli bir isim olarak web sitesinin sunduğu öncü kadınlar içerisinde yer edindiği görülmektedir. Animasyon, video, çizgi roman, resimli öyküler ve etkinlik sayfaları materyallerinde olduğu gibi çizgi romanda da Samiye

Morkaya'ya yer verilerek; bir kadının hayallerinin peşinden koşarken göstermiş olduğu medeni cesaretinin takdir edilmesi hedeflenmiş görünmektedir. Öte yandan diğer kadınlara örnek olup kadınların sosyal yaşam alanlarında kendilerini gösterebilmesine öncülük ederek geleneksel toplumsal cinsiyet algısını yıkmak bakımından üstlendiği rolü öğrencilere aktarmada da etkili materyaller olduğu söylenebilir.

Şekil 4. 44. Samiye Morkaya'ya ait çizgi roman materyalinden iki sayfa örneği. Erişim: 19.04.2023 <https://kadinlardaoradaydi.com/samiye-morkaya/>

Çizgi romanlar desteği ile tarih/kadın tarihi öğretiminin öğrenciler açısından ilgi çekici hale getirilebilmesinin olanaklı olduğu ve öğrencilerin konulara olan bakış açılarının materyaller desteği ile değiştirilebileceği ve hedeflenen öğrenmelerin gerçekleştirilebileceği söylenebilir. Şekil 4.44'te otomobil yarışlarına katılarak kadınların sosyal ve kültürel alanda kendilerini göstermelerine yönelik bir mücadele örneği veren Samiye Morkaya'nın çizgi roman sayfalarındaki sunumu görülmektedir. İkinci sayfada arkasında kalabalık bir kadın topluluğu olduğu halde kupasını kaldırmış Samiye Morkaya imgesi, onun başarısına ve öncülük özelliğine başarıyla vurgu yapıldığı şeklinde yorumlanabilir.

Jale İnan: Türkiye'nin ilk kadın arkeoloğu olarak öncü bir rol üstlenmiş ve kadınların bilimsel alanda kendilerini göstermelerine ön ayak olmaya çalışmıştır. Web sitesinde Jale İnan'ın tarih öğretimi bağlamında ele alınışı ve çizgi romanlar, resimli öyküler yoluyla öğretilmesine yönelik bilgiler içeren ürünler aracılığıyla yine öğrencilerin bu öncü kadınla ilgili bilgilenmeleri ve farkındalık geliştirmeleri sağlanabilir. Animasyonlar, videolar, çizgi romanlar, resimli öyküler, resimli biyografiler ve çalışma kitapları materyallerinde Jale İnan'a yer verildiği bulgulanmıştır. Şekil 4.45'te ise Jale İnan'ın hayatının öyküleştirdiği görülen ve resimli öyküler menüsünde yer alan öykü kitabından iki sayfa görseline yer verilmektedir.

Şekil 4. 45. Jale İnan resimli öyküsüne ait sayfalar. Erişim: 24.04.2023

<https://kadinlardaoradaydi.com/jale-inan-resimli-oyku/>

Resimli öyküler kısmında, kendisine yer verilen Jale İnan, Türk arkeolojisi için verdiği mücadeleler ve kültürel mirasın korunması ve gelişimine sunduğu katkılar ile tarihteki yerini almış bir tarihsel aktördür. Bu nedenle hak ettiği değerin verilerek ders kitapları ve materyallerinde ele alınması gereken bir öncü kadın olduğu ileri sürülebilir. Kadınlar da Oradaydı! web sitesi, Türk tarihinde yer edinmiş diğer pek çok mücadelecı kadın gibi Jale İnan özelinde de materyaller geliştirerek kadınların ülke tarihinde oynadıkları önemli rollerin öğrenciler tarafından fark edilmesine olanak tanımış görünmektedir. Bu nedenle, bir öğretmenin veya öğrencinin kadın tarihine yönelik çalışma yürütmesine kaynaklık

edebilecek bu ders materyalleri ile toplumsal cinsiyet algısının eşitlik yönünde değişmesine, bu ürünlerin katkı sunması olasıdır.

Safiye Ali: İlk Türk kadın doktoru unvanını oldukça zor şartlar altında ve büyük bir mücadele sonucu kazanmış ve hayali olan doktorluk mesleğini icra etmesi ile kendisinden sonraki nesillere ve o dönemdeki kadınlara önemli bir alanın kapılarını açmayı başarmıştır. Çözümlemeli öyküler materyali içerisinde kendisinden bahsedilen ve onun yaşam hikâyesini aktaran bilgiler arasında döneme ait 4 birincil kaynak fotoğrafın da yer aldığı bulgulanmıştır. Sağlık alanı ve doktorluk mesleğinde öncülük etmesi dönem bazında kadınların eğitim haklarının kısıtlı tutulması dolayısı ile önemli bir olaydır. Yurt dışına çıkmak ve eğitimini orda tamamlamak adına diğer kadınlar için de bir lider rolü üstlenmiş olduğu belirtilebilir.

Bu materyal desteği ile öğrencilerin dönem şartlarını hikâye şeklinde ele alıp ders süreçlerinin eğlenceli, etkin ve aktif şekilde sürdürmelerine olanak tanındığı görülmektedir. Konunun hikâye şeklinde birincil kaynaklarla desteklenip aktarılmasından sonra 3 sayfalık bir etkinlik planının hazırlanmış olduğu (öykü çözümleme etkinliği) bulgulanmıştır. Bu etkinlik ile öğrencilerin düşüncel, etik ve empatik yönden konuyu ele almaları beklenmekte ve bu şekilde hem bir değerlendirme yapılabildiği hem de öğrenmenin kalıcı olmasına destek olunmaya çalışıldığı bulgulanmıştır.

Fatma Aliye: Animasyonlar materyali içerisinde aktarılan Fatma Aliye'den bahsedilirken Türk Lirası (50) üzerinde yer alan ilk ve tek kadın olduğu vurgulaması yapılarak onun yaşam kesitinden örnekler verilir. Videonun süre olarak 4 dakika 38 saniyeden oluşturulduğu, konunun kısa ve öz biçimde aktarılmaya çalışıldığı söylenebilir. Bu sayede zamanın ekonomik kullanımı öngörülebilir. Konu animasyon videosu desteği ile öğrencilerin hem işitme duyusuna hem görsel uyaranlarla görme duyularına hitap etmektedir.

Video destekli öğretim öğretmenlerin sınıf düzenini korumalarına olanak sağlamada oldukça etkili bir ders materyali olarak yorumlanmaktadır (Sümer, 2021). Animasyon videosu sınıfın ve ders sürecinin monotonluktan uzak tutulup öğrencilerin duyma-görme duyularını aktif kullanmalarına destek olup motivasyonlarını ve dikkatlerini derse

odaklamalarını sağlayabilir. Şekil 4.46, animasyonlar materyali içinde bulunan Fatma Aliye bölümüne ait video ekran görüntüsünü yansıtmaktadır.

Şekil 4. 46. Fatma Aliye'nin ele alındığı animasyona ait görsel kesiti. Erişim: 24.04.2023
<https://kadinlardaoradaydi.com/animasyonlar/>

Video destekli öğretimi eğitim ortamlarına taşıma konusunda Kadınlar da Oradaydı! web sitesinin yürüttüğü çalışmalar ve oluşturmuş olduğu kaynaklar ile öğrencilerin farklı duyu organlarını harekete geçirip farklı yaşantılar yolu ile kadın tarihine ve toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifini yakalamalarına destek olunmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Yukarıda ekran görüntüsü aktarılan videonun içeriğinde görsellere sıkça başvurulduğu ve hatta döneme ait birincil kaynakların da derli toplu şekilde konu bağlamından kopartılmadan videonun hedef öğretim odağı ile aktarılmaya çalışıldığı görülebilmektedir.

4.3.2.3. Web sitesinde tespit edilebilen örnek etkinlikler, yöntem ve teknikler

Kadınlar da Oradaydı! web sitesinde içeriklerin sunuş, buluş ve araştırma-inceleme stratejilerinin her üçünün de kullanımıyla oluşturulduğu tespit edilmiştir. Yine çalışma yapıları ve etkinlik sayfalarının yanı sıra çözümlemeli öyküler de öğrencileri okul içinde veya dışında aktif öğrenmeye yönlendiren içerikler sunmaktadır. Web sayfasında tespit edilebilen yöntem, teknik, beceri ve etkinlikler Tablo 4.11'de görülebilir.

Tablo 4.11. Kadınlar da Oradaydı! web sitesinde yer alan yöntem-teknikler; beceriler ve etkinlikler

Yöntem ve Teknikler	Beceriler	Etkinlikler
• Tartışma • Eğitsel oyun • Drama • Araştırma-inceleme • İşbirlikli öğrenme	• Tarihsel Empati • Yaratıcı düşünme • Tarihsel imgelem • Eleştirel düşünme • Kalıp yargıları fark etme	• Etkinlik sayfaları • Öykü çözümleme etkinlikleri • Bulmacalar • Doğru-Yanlış etkinliği • Yap boz

Kadınlar da Oradaydı web sitesinin kadın tarihi öğretimi odaklı sunmuş olduğu materyallerin daha etkin ve kalıcı öğrenmeleri oluşturması ve bu şekilde toplumsal yaşamın çeşitli alanlarında kadınların hak ettikleri konuma ulaşip cinsiyet eşitliğine dayalı zihinsel gelişim ve değişimin yaşanmasına öncülük etme noktasında değerli sonuçlar yaratacağı belirtilebilir. Bu nedenle web sitede tespit edilebilmiş olan yöntem-tekniklerin hedeflenen beceri odağında etkinliklerle desteklendiği ve bu etkinliklerin kullanımı ile hem öğretimin kalıcılığını güçlendirip öğretim sürecinin değerlendirilmesine olanak sağlanmaya çalışıldığı da bulgulanmıştır. Buna göre pragmatist felsefeye uygun şekilde ilerlenerek, öğrencilerin fark etmeleri hedeflenen noktaların ilgi çekici, öğretici ve eğlendirici yöntemlerle yansıtıldığı ve süreç içerisinde öğrencilerin aktif tutulmaya çalışıldığı gözlenmektedir.

4.3.2.3.1. Kaynak/kanıt temelli öğrenme bağlamında kadınların hak mücadelesi etkinlikleri

Kadınlar da Oradaydı! web sitesinde kadın hak ve mücadelelerine özel bir önem verildiğinden, konuyla ilgili de çok sayıda etkinlik tespit edilmiştir. Sözgelimi çalışma kitaplarının hemen tamamı bu çerçevede etkinlikler sunmaktadır. Konuyla ilgili bir örnek aşağıda incelenebilir.

Benzerlikleri bulma etkinliği: Döneme ait karikatür kaynaklar (birincil kaynak) sunularak siyasal hakların kazanımı sürecinde kadınların Türkiye Büyük Millet Meclisi ve belediye meclisinde yer almalarına yönelik gazete köşelerindeki (erkekler tarafından oluşturulmuş) karikatürler ve bunlara bakış açılarını öğrencilerin analiz etmesini hedefleyen bu etkinlikte (Geriş, t.y.) öğrenciler, geçmişte kadınların karşılaşmış oldukları eşitsizlik durumlarını ve cinsiyetçi yaklaşımları fark edebilecek; ve toplumsal cinsiyet eşitliğine giden sürecin özellikle kadınlar için ne derece zor olduğu kanaatine varabileceklerdir. Bu şekilde öğrencilerin, kadınların elde etmiş oldukları kazanımların kolay bir süreçten geçmemiş olduğuna yönelik bir farkındalığa ulaşmaları da sağlanabilir.

Şekil 4.47 kadınlar da Oradaydı web sitesinin etkinlik kitapçığı materyalinde yer alan benzerlikleri bulma etkinliğine aittir. Bu etkinlik sayesinde öğrencilerin süreç sonunda hedeflenen konular bağlamında benzer ve farklı yönleri ayırt etmeleri farklı düşünsel becerileri işe koşmalarına olanak sağlandığı anlaşılmaktadır.

BENZERLİKLERİ BULALIM

Aşağıda, incelediğiniz karikatürler ile ilgili ifadeler yer verilmiştir. Ölçütler başlığı altındaki ifadeleri okuyarak, ifadenin ilgili karikatürü yansıttığını düşünüyorsanız "Evet", düşünmüyorsanız "Hayır" kutucuğunu işaretleyiniz. Ardından soruları cevaplayınız.

ÖLÇÜTLER	1. Karikatür		2. Karikatür		3. Karikatür	
	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR
1) Karikatür kadının siyasi alana dâhil olması üzerine yazılmıştır.						
2) Karikatür kadınların siyaset yaparken ciddiyetten ve gerçeklikten uzak oldukları mesajını vermektedir.						
3) Karikatürde kadınlara yönelik olumsuz kalıp yargılara yer verilmektedir.						
4) Karikatür dönemde kadınların siyasi alana girmelerinin bazı kesimler tarafından tepki ile karşılandığını göstermektedir.						
5) Karikatürde kadınların siyasetten anlamadıkları ve bu alana ait olmadıkları mesajını veren ifadeler yer almaktadır.						

SORULAR

1) İncelediğiniz karikatürlerde benzer yönler nelerdir? Açıklayınız.

2) Karikatürlerde verilen mesajlar sizce gerçekçi yansıtmakta mıdır? Karikatürlerde tespit ettiğiniz olumsuz bakış açısını eleştirel bir yaklaşımla değerlendiriniz.

Şekil 4. 47. Karikatür analiz etme etkinliğine ait görüntü. Erişim: 16.04.2023
<https://kadinlardaoradaydi.com/wp-content/uploads/2022/06/donem-medyasinda-kadin-temsili.pdf>

Etkinliğin alt kısmında da karikatürleri yorumlamaya yönelik sorular yöneltilmiş ve bu şekilde hedeflenen kazanımın etkili bir şekilde aktarılmasına önem verildiği gözlenmiştir.

4.3.2.3.2. Dönemsel bazda kadınların yaşantı ve deneyimlerine yönelik etkinlikler

Kadınlar da Oradaydı! web sitesindeki çeşitli ürünlerde kadınların ilgili tarihsel dönemlerde yaşantı ve deneyimlerini ortaya çıkarmayı hedefleyen çok sayıda etkinlik tespit edilmiştir.

Bu tema kapsamında, örnek teşkil etmesi adına Geçmişin İzinde-Kadınların Mücadelesi 4: Milli Mücadele çalışma kitabından (Özbey, t.y.) fotoğraf yorumlama etkinliği ele alınmıştır. Şekil 4.48’de birincil kaynaklar olan döneme ait fotoğrafların yer aldığı ve buna göre öğrencilerin fotoğraflar hakkında çıkarımlar yapıp dönemin olayları ile bu fotoğrafları karşılaştırmalarının beklendiği bir etkinlik örneği sunulmuştur.

CEPHE GERİSİNDE KADINLAR

Kadınların, Balkan Savaşı'ndan Milli Mücadele'nin sonuna kadar devam eden süreçte orduya destek olmak ve toplumun yaralarını sarmak için çalıştıklarını öğrendik. Aşağıda, savaş yıllarında kadınlar tarafından cephe gerisinde yürütülmüş çalışmaları gösteren fotoğraflar ve anahtar kelimeler sunulmuştur. Bu anahtar kelimeleri dikkate alarak fotoğraflarda gördüğünüz kadınların çalıştığı iş alanını ve yaptığı işi bulunuz. Fotoğrafların altına kadınların hangi faaliyeti yürütmekte olduklarını ve bu faaliyetin Milli Mücadele sürecindeki önemini yazınız.

Anahtar Kelimeler

- İşgalleri Protesto Mitingleri
- Askeri Üniforma Üretimi
- Demiryolu Onarımı
- Mühimmat Üretimi
- Cepheye Mühimmat Sevkiyatı
- Kamu Kuruluşlarında Çalışma
- Sokakları Temizleme
- Hastabakıcılık-Hemşirelik

Kadınlar da Oradaydı web sitesinde yer alan Cephe Gerisinde Mücadele Eden Kadınlar adlı videoyu izleyiniz. Ardından, fotoğraflarda bulduğunuz faaliyetlerin dışında, kadınların Milli Mücadele'ye cephe gerisinde destek vermek için yürüttükleri diğer faaliyetleri aşağıya yazınız. Videoya <https://kadinlardaoradaydi.com/videoalar/> adresinden ulaşabilirsiniz.

Şekil 4. 48. Fotoğraf yorumlama etkinliği. Erişim: 29.06.2023

<https://yeniinsanyayinevi.com/kitaplarimiz/gecmisin-izinde-kadınların-mucadelesi-4-milli-mucadele-ortaokul-lise-calisma-kitabi/>

Şekil 4.48’de dönem bazında kadınların yaşantı ve deneyimlerini, içerisinde bulundukları süreç ve şartlar nezdinde aktarmaya çalışan ve bu şekilde müfredatta da yer alan Milli Mücadele sürecinin içselleştirilmesine, farklı bakış açıları geliştirilmesine, kalıp yargıların fark edilip değiştirilmesine ve kadınların görünürlüklerine, toplumsal cinsiyet eşitliğine ve tarih öğretiminin yapılandırmacı şekilde ele alınmasına olanak tanıyacak yönde hazırlanıp sunulduğu anlaşılan bir etkinlik örneği görseline yer verilmiştir. Tarihsel görseller üzerinde düşünen öğrencilerin görsel hafızalarının ve imgelemelerinin bu etkinlik aracılığıyla zenginleşebileceği öngörülebilir. Bu ise kadınların görünür olduğu bir geçmiş algısı yaratmak bakımından anlamlıdır.

4.3.2.3.3. Öne çıkan/Öncü kadınlar etkinliği

Bu başlık altında, Kadınlar da Oradaydı! web sitesinde yer alan tüm öğrenci ürünlerinde öne çıkan/öncü kadınların olduğu bir kez daha vurgulanabilir. Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinden başlayarak Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu ve sonrasında kadınların görünür olma ve toplumsal yaşam içerisinde hakları olanı almaya yönelik mücadele hareketleri yoğun şekilde gelişim göstermiş ve günümüz şartlarına erişimde bu dönemler oldukça önemli yer edinmişlerdir. Eğitim, sanat, siyaset, kültür, bilim, ekonomi-çalışma gibi farklı alanlarda kadınların kendilerini gösterme konusunda bir varlık savaşımı verdikleri bilinmektedir. Bu mücadeleler ise genellikle öncü kadınların desteği ve açtıkları yollar sayesinde diğer kadınların da gündemine taşınmış ve kadın hareketinin ivme kazanarak ilerlemesini sağlamıştır. Bu alt tema içerisinde öne çıkan/öncü kadınların öğretimini etkinliklerle desteklemek adına web sitesinde tespit edilen öykü çözümleme etkinliği örneği aktarılmıştır.

Öykü çözümleme etkinliği: Afet İnan

Etkinlik, Afet İnan’ın kadınların siyasal haklarını kazanmalarındaki aktif rolünü ortaya koyan kısa bir öykünün ardından bu öykünün üç boyutlu bir çözümlemesine dayanır.

Bu etkinliğin gerçekleştirilmesinde ilk olarak düşünsel bir zemin hazırlanmaya çalışılarak Afet İnan ile ilgili öykü analizine yönelik 4 düşünsel soru sorulmuştur:

Düşünsel boyut:

“1.Öğrencisinin Afet İnan’ın yaptırdığı etkinliğe kadınların seçme-seçilme haklarının olmadığını söyleyerek itiraz etmesi, Afet İnan’ın hayatında nasıl bir dönüm noktası oluşturmuştur? Bu olaydan sonra Afet İnan hangi çalışmaları yapmıştır?

2.Afet İnan kadınların seçme-seçilme hakları için çalışırken ne gibi güçlüklerle karşılaşmıştır?

3.Afet İnan’a göre neden kadınlara da seçme-seçilme hakkı verilmesi bir zorunluluktur?

4.Kadınların seçme-seçilme haklarının kazanılmasında hangi kişi ve kurumlar aktif rol oynamıştır?” (Seyis ve Dilek, t.y.).

Etkinliğin gelişim aşamasında etik boyut olarak öğrencilerin hem Afet İnan’ın yaşamış olduğu olayın öğrenciler tarafından analiz edilmesi hem de kadınların oy hakkına neden sahip olamadıklarını ve bunun doğru olup olmadığına yönelik bir çıkarım yapabilmeleri beklenmektedir.

Etik boyut:

“1. O yıllarda bazı kişilerce/çevrelerce kadınların seçme-seçilme hakkı elde etmelerine karşı çıkılmasını nasıl değerlendirirsiniz? Sizce kadınların bu haklara sahip olmasına neden karşı çıkmaktadır?

2. Hiçbir talebe gerek kalmadan bütün erkeklere seçme-seçilme hakları doğrudan verilirken, kadınların bu hakları talep ederek ve mücadele sonucunda kazanabilmiş olmalarını nasıl değerlendirirsiniz?

3. Tüm diğer alanlarda olduğu gibi siyasal hakların tanınmasında da cinsiyet ayrımı yapılması neden yanlıştır? Açııklayınız” (Seyis ve Dilek, t.y.).

Etkinliğin sonuç kısmına doğru gelindiğinde ise öğrencilerin empati becerilerini geliştirmeye, bunu tespit etmeye odaklı etkinlik sorularının yer aldığı görülmektedir.

Empati boyutu:

“1. Derste yaşadığı olay karşısında Afet İnan neden bu kadar zlmş olabilir? Sizce hangi duyguları hissetmiştir?

2. Afet İnan’ın yerinde siz olsaydınız derste yaşadığı olay karşısında nasıl hisseder ve bununla nasıl başa çıkardınız?

3. Afet İnan’ın yerinde siz olsaydınız kadınlara seçme-seçilme hakkı kazandırılması için siz hangi çalışmaları yrtrdnz?” (Seyis ve Dilek, t.y.).

Bu etkinlikler özelinde ğrencilerin Türk tarihinde nc kadınların yaşantı ve deneyimlerine odaklanmalarının sağlandığı ve öğrencilerin düşünsel ve empati becerilerinin gelişmesinin hedeflendiği tespit edilmiştir. Öğrenciler bu üç boyutta öncü kadınların yaşantı ve deneyimlerini anlayabilir; kadın haklarının ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin kazanımındaki rolleri üzerinde düşünebilirler. Bu şekilde öğrencilere kazandırılması hedeflenen beceriler ile onların geçmişi yorumlamalarına, kalıp yargıları fark etmelerine, eleştirel düşünmelerine farklı yöntem teknikler kullanılarak destek olmak mümkündür denilebilir.

Kadınların eğitim alanında kendilerini yükseltmek, hakları olduğu şekilde gelişimlerini iletirmek adına ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı bir sistemin kurulmasına yönelik verdikleri mücadelelerin öğrencilere aktarılmasında Kadınlar da Oradaydı web sitesinin faydalı olacağı bulgulanmıştır.

Buraya kadar detaylarıyla ortaya konulan Türkiye web sitesine ait bulgular aşağıda maddeler halinde sunulmuştur:

- Kadınlar da Oradaydı! web sitesinin yalnızca kadın tarihi öğretimine yönelik içerikler sunduğu tespit edilmiştir. Kadın tarihini öğretme amacına yönelmiş eğitsel içerikli bir site formatında tasarlanmıştır.
- Kadınlar da Oradaydı! web sitesinin genel olarak öğrenci odaklı olduğu ve öğrencilere yönelik ürünler sunduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda spesifik olarak öğretmenlere yönelik bir ürün (ders planları ve kılavuzları, ders paketi vb.) tasarımına yer verilmemiştir. Bununla birlikte web sitesinin içeriklerinin öğrencilere aktarımında öğretmenlerin öncü olmasının ve ürünlerin sunulmasında ve kullanımında öğretmenlerin rehberliğinin önemli bir noktada durduğu belirtilebilir. Web sitesinin çeşitli formattaki (görsel işitsel ürünler, edebi ürünler, eğitsel oyunlar, çalışma ve biyografi kitapları, etkinlik kitapçıkları) öğretim materyallerinin sunumundan oluşan bir içerik tasarımına sahip olduğu tespit edilmiştir.
- Web sitesinin feminist bakış açısı ile ürünler oluşturduğu ve kadın tarihi öğretimini genel tarihsel bağlamdaki olağan akış yerine spesifik olarak kadın tarihi merkezinde ele aldığı bulgulanmıştır. Buna göre kadın yaşantıları ve deneyimleri gerektirdikçe daha geniş bir tarihsel bağlamın kurulduğu ve ilgili içeriğin bu tarihsel bağlamla ilişkilendirilerek ve anlamlandırılarak sunulduğu görülmektedir.
- Web sitesinde içeriğin Ulusal tarih bağlamında ve genel olarak kadınların kamusal alanda görünür olmaya ve hak talebinde bulunmaya başladıkları Geç Osmanlı ile kadınların birçok hak ve kazanım elde ettikleri, eşit birer yurttaş olarak toplumsal dönüşüm ve kalkınmaya destek verdikleri Erken Cumhuriyet dönemleri ile sınırlı olduğu görülmüştür. Millî Mücadele döneminde kadın yaşantı ve deneyimleri de üzerinde önemle durulan bir başka konudur.
- Web sitesinde odaklanılan tarihsel dönemin bir getirisi olarak birinci dalga feminist hareket kapsamındaki kadın hak ve mücadelelerini görünür kılan içeriklerin sunulduğu tespit edilmiştir. Kadın hakları ve mücadelesi temasının sitedeki materyal içeriklerinde

geniş yer bulduğu bulgulanmıştır. Öncü kadınların tanıtımına yönelik materyallerin web sitesinde ağırlıklı olarak yer alıyor oluşu ulaşılan bir diğer bulgudur.

- Web sitesi bir proje ürünü olduğundan ve projeler de belirli bir süreyi kapsadığından içeriğinin statik olduğu anlaşılmaktadır. Ancak belirtilen tarihsel süreçte kadın geçmişini ele alan zenginlikte ve çeşitlilikte ürün barındırdığı ileri sürülebilir.
- Materyal içeriklerinin Sosyal Bilgiler, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ile lise Tarih öğretim programlarının çeşitli kazanımlarıyla ilişkilendirilebileceği tespit edilmiştir. Bu yönüyle materyaller ders içi ve ders dışı süreçlerde kullanıma uygun niteliktedir.
- Materyal içeriklerinde tarihsel kaynakların kullanımına ve tarihsel düşünme becerilerine yönelik etkinliklerin yanı sıra öğrencileri aktif kılacak ve eğlenerek öğrenmelerini sağlayacak yöntem, teknik ve etkinliklere yer verildiği bulgulanmıştır. Zaten web sitesinin sunduğu birçok ürün (animasyonlar, müzik klipleri, videolar, çizgi roman ve eğitsel oyunlar gibi) öğrencilerin kadın tarihini eğlenerek öğrenmelerini hedefler nitelikte tasarlanmış görünmektedir.
- Web sitesinde, belirtilen süreç bağlamında, öğretim programlarıyla da örtüşecek şekilde ulusal tarih perspektifinden yalnız Türk kadınlarının yaşıntı ve deneyimlerine odaklanıldığı görülmüştür.
- Birçok materyalde birincil kaynakların kullanıldığı ve kaynak temelli öğrenme yaklaşımına uygun içerikler hazırlandığı tespit edilmiştir. Tarihsel kaynaklar sitede ayrı bir koleksiyon veya tema olarak sunulmak yerine öğretim materyallerinin içeriklerine yerleştirilerek ve çeşitli içerik kurgularına entegre edilerek sunulmuştur.
- Tarihsel süreçte toplumsal yaşam içerisinde kadınların konumlarının daha açık bir şekilde görülebilmesi adına Kadınlar da Oradaydı! web sitesinin içerikleri oldukça önemli bir yerdedir.

- Materyaller arasında geniş içeriğe sahip olduğu anlaşılan çalışma kitaplarının kaynak temelli öğrenmenin yanında farklı öğretim yöntem-teknikleri ve etkinlikleri de içerisinde barındırdığı bulgulanmıştır.
- Materyaller arasında yer alan ürünlerin, öğrencilere farklı zihinsel becerilerini geliştirme, olaylara toplumsal cinsiyet perspektifinden bakma, eleştirel düşünme, empati kurabilme, tarihsel olay ve olguları farklı yönleri ile ele alabilme imkânı sunduğu görülmüştür.
- Alternatif ve tamamlayıcı bir kaynak olarak Kadınlar da Oradaydı! web sitesinin ülkemizde kadın tarihi öğretimindeki eksikliğin giderilebilmesi noktasında destekleyici olduğu görülmüştür.

4.4. Üç Farklı Ülkeye Ait Web Sitesinin Karşılaştırılması

Bu alt amaç doğrultusunda, bu araştırma kapsamında ele alınan üç web sitesinin fiziksel ve içerik tasarımı bakımlarından nitel olarak karşılaştırılması hedeflenmiştir.

İngiliz web sitesinin (The National Archives) kadın tarihi öğretimi bağlamında tarihteki kadın özneleri, bağlamlarından koparmadan var oldukları dönem ve bu dönemlerin koşullarına göre aktarmaya çalıştığı söylenebilir. Buna göre kadın tarihsel aktörler ile onların yaşantı ve deneyimleri tarihsel akış içerisinde yeri geldikçe sunulmuş görünmektedir. Örneğin Elizabeth ya da Kraliçe Victoria dönemlerinde yaşanan durumlar aktarılırken kadın tarihinin de bu süreçlere yerleştirildiği gözlenmiştir. Spesifik olarak kadın tarihine odaklanan bir site olmamakla birlikte barındırdığı tüm kadın tarihi içeriğini “Women’s History” (Kadınların Tarihi) başlıklı PDF formatında dijital bir kılavuzda toplayarak sunmuş olması, kadın tarihi öğretimi bağlamında sunduğu zengin içerikle birlikte düşünüldüğünde sitenin kadın tarihi ve öğretimine ayrı bir önem atfettiği şeklinde yorumlanmıştır.

Amerikan web sitesinin (The National Women’s History Museum) kadın tarihi ve öğretimine yönelik hazırlanmış spesifik bir site özelliği taşıması bu noktada onu İngiliz

web sitesinden ayırmaktadır. Amerika örneğine benzer şekilde Türkiye web sitesi (Kadınlar da Oradaydı!) -biraz daha spesifik olarak- yalnız kadın tarihinin öğretimine odaklanmıştır. Bu iki web sitesinin yaklaşımının, feminist bir perspektiften kadın geçmişinin kadınlar lehine sunulması, kadın geçmişinin öğrenilmesi yoluyla kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi yönünde olduğu ileri sürülebilir.

Kadın geçmişinin öğretiminde öncü kadınlara ve biyografi kullanımına ağırlık verilmesi bu iki web sitesinin bir diğer benzer özelliğidir. İngiliz web sitesi ise kraliçelerden işçilere hatta mahkûmlara, bir başka ifadeyle aristokrat kadınlardan sıradan kadınlara uzanan toplumun farklı kesimlerinden geniş bir yelpazede kadın deneyimlerinin öğretimini konu edinmiştir. Türkiye web sitesinde ulusal tarih perspektifinden yalnız Türk kadınlarının yaşantı ve deneyimlerine yer verilirken, İngiliz ve Amerikan web sitelerinde farklı kadınlık deneyimlerine sahip, farklı etnisite ve kültürlerden gelen kadın mücadele ve deneyimlerine yer verilmiştir. Amerikan web sitesinin okul öncesi dönemden başlayıp üniversite öğrencilerine kadar dokümanlar sunduğu anlaşılmakta ve bu da kadın tarihi öğretiminin toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında ilerletilmesine ne kadar önem verildiğini göstermektedir.

Türkiye web sitesinin hayli yeni ve kullandığı yöntem bakımından pragmatist bir yaklaşımla daha çok eğlenceli içeriklere sahip materyaller sunma eğiliminde olduğu görülmektedir. Sitede kadın tarihinin ulusal tarih bağlamında ele alındığı ve tarih/sosyal bilgiler öğretim programlarına uygun bağlamlarda oluşturulmaya çalışıldığı, kadın bakış açısının ürünlere yansıtıldığı, öncü kadınlar ve mücadeleci kadınlar odağında öğrencilerin imgelemlerinde kadın olgusunu oluşturmaya ve bu yönde empati kurmalarına olanak tanıyarak ilerlenmeye çalışıldığı söylenebilir. İngiliz ve Amerikan web sitelerinde de bununla sınırlı olamamakla birlikte öncü ve mücadeleci kadınların sunulduğu ve kadın deneyimlerinin anlaşılabilmesinde empati/tarihsel empati becerilerinin işe koşulduğu bulgulanmıştır.

Web siteleri, kadın tarihi öğretimini toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında ele alarak kadınların tarihsel süreçteki deneyimlerini, mücadelelerini ve karşılaşmış oldukları durumları yansıtmaya noktasını hedef alarak içerikler üretme eğilimindedirler. Her üç sitede de özel olarak ele alınmaya çalışılan içerik-konuların ulusal tarih odaklı olarak sunulmaya çalışıldığı bulgulanmıştır.

İngiltere’ye ait The National Archives web sitesinin diğer iki siteye göre dünya tarihine veya diğer devletlerin tarihsel süreçlerine yönelik farklı kaynak içerikleri de sunma eğiliminin görece yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Tarihsel süreçte ortaya çıkan olaylar ve bunların yaratmış oldukları etkilerin suya atılan bir taşın yaratmış olduğu dalga gibi etrafına yayılarak artması ve genişlemesi gibi birtakım tarihsel olayların da bu şekilde etkiler yaratmış olduğu bilinmektedir. İngiltere web sitesinde bu etkinin yansıtılmaya çalışıldığı söylenebilir. Örnek olarak, hem Fransız devrimi bağlamında kadınların devrim sürecinde ve sonrasında yaşamış oldukları deneyimlerine odaklı içerikler sunduğu, hem Amerika’nın bağımsızlık mücadelesine, oy hakkı hareketlerine ve Afro-Amerikalı kadınların mücadelesine değindiği, hem de kendi sömürgesi altında yaşamakta olan ulusların özelde ve genelde İngiliz tarihi ile etkisini sunmaya çalıştığı anlaşılabilmektedir.

ABD merkezli National Women’s History Museum web sitesinde ise yine ulusal bağlamda kadınların hem geçmişteki kadın deneyimleri hem de günümüzde ön plana çıkmayı başaran ve toplumsal gelişmelere farklı alanlarda da olsa öncülük eden kadınların deneyimlerinin birbiri içinde harmanlanarak sunulmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Bu da kadın mücadelesinin devamlılığına vurgu yapmasının yanında kadınların geçmişte olduğu gibi bugün de toplumun çeşitli alanlarda değişip dönüşmesine öncülük ettikleri ve topluma farklı boyutlarda katkıda bulundukları gerçekliğini ortaya koymada ve tarihsel süreklilik duygusu yaratmada etkili bir yaklaşım olabilir.

Amerikan web sitesinin konu içeriği olarak toplumsal yaşamları içerisinde bilim, felsefe, siyaset, ekonomi, sanat, spor ve sinema-tiyatro gibi alanlarda öne çıkmış kadınların deneyimlerine de yer verilmiş olduğu bulgulanmıştır. Diğer iki sitenin içeriğinde de kısmen bu alanlarda varlık göstermiş kadın deneyimleri sunulmuştur. Üç web sitesinin de temelde benzer yönlerinin olduğu ancak kullanılan bazı yöntem teknikler bağlamında birbirinden farklı özelliklerde oluşturulduğu ve geliştirildiği bulgulanmıştır.

Tablo 4.12’de bu duruma yönelik tespit edilebilen yönler ana hatlarıyla belirli örnekler üzerinden aktarılmaya çalışılmıştır.

Tablo 4.12. Üç farklı sitenin benzer ve farklı yönleri

Yöntemsel Olarak Tespit Edilen Benzer Yönler	Yöntemsel Olarak Tespit Edilen Farklı Yönler
• Kaynak temelli öğrenme • Tarihsel düşünme becerilerini geliştirme • Kadın tarihi öğretime odaklılık • Feminist perspektif odaklı olma • Öğrenci odaklı olma • Kadın görünürlüğünü artırma	• Tarihsel bağlamın ele alınış şekli. • İçerik tasarımı • Kaynakların sunumu • Tarihsel süreçlerin farklılığı • Odaklanılan konuların çeşitliliğinin farklılığı • İdeolojik bağlamın farklılığı • Sitenin statik veya dinamik oluşu

Üç ayrı web sitesi arasında, Amerika'ya ait National Women's History Museum web sitesinde kadın tarihi öğretimi bağlamında sunulan içeriklerin hayli geniş kapsamlı olduğu ve farklı sosyal alanlarda verilen mücadelelerin aktarımı üzerinde durulmuş olduğu bulgulanmıştır. Bunun olası sebeplerine bakılacak olunursa, hem sitenin 1996 yılında kurulmuş olması yani diğer iki siteye göre oldukça eski olduğu hem de kadın tarihi öğretimini belirli bir tarih düzlemi ile sınırlandırmadan hem günümüz mücadeleciler ve öncü kadınlarının deneyimlerini hem de geçmişte ulusal gelişmeye toplumsal düzenin sağlanmasına yönelik mücadeleler vermiş olan kadınların aktarılmaya çalışıldığı etken gösterilebilir.

Her üç ülkenin de kendi eğitim felsefelerine ve öğretim programlarına uygun şekilde içerikler oluşturmuş olduğu ve bu durumun da kendi içerisinde bir zenginlik veya çeşitlilik örneği teşkil ettiği belirtilebilir. Bunun sonucunda öğretim yöntem-tekniklerinin farklı etkinliklerle ve farklı hedef becerilerle desteklenmiş olduğu anlaşılmaktadır.

İngiltere (The National Archive) ve ABD (NWHM) web siteleri içerikleri sürekli değişen ve gelişen dinamik bir yapı sergilerken, bir proje ürünü olması dolayısıyla Türkiye (Kadınlar da Oradaydı!) web sitesinin içeriğinin statik olduğu bulgulanmıştır. İngiltere'ye ait The National Archives web sitesinin ise içerik yönünden hem zengin olduğu, öğretim

yöntem teknikleri bakımından çok çeşitli kaynak, materyal ve etkinlikler sunduğu hem de temelde ulusal düzeyde öne çıkan kadınların yanında diğer ulusların tarihine etki etmiş ve yine İngiltere tarihine de etkisi dokunmuş olan kadınların mücadelelerinden de örneklerin yer alıyor olması, bu web sitesinin çeşitlilik özelliği yönünden güçlü bir noktada durduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca 20 yıl önce yayına başlamasının (2003) zengin eğitim materyalleri sunmasında etkili olduğu belirtilebilir.

Türkiye'ye ait Kadınlar da Oradaydı! web sitesinin diğer iki siteye göre genç oluşumlu olması (2022), içeriğin niceliksel olarak az görünmesine neden olmaktadır. Ancak sunulan materyaller Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi bağlamında çok sayıda tarihsel kaynak içermesi bakımından dikkate değerdir.

İngiltere web sitesi olan The National Archives sitesindeki konuların veya temaların öğretim odaklı ders programları sunduğu, etkinlik örneklerini hem içeriklerinin hem de zamansal olarak belirlenmiş olduğu ve tarihte kadınları görünür kılmaya çalışırken onları tarihsel bağlamından yani var olduğu dönemin olay ve olgularından kopartmadan, tarihsel akış içerisinde sunmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Dönemsel bazda konuların sıralandığı ve kronolojik dönemlerin birbiri ile uyumlu olarak aktarılmaya çalışıldığı, web sitesinin ana sayfasında yer alan konu içeriklerinden anlaşılabilmektedir.

Amerika'nın web sitesi National Women's History site içerisinde kadınların yaşam deneyimlerini belli kategorilere ayırarak sunmayı ilke edindiği gözlenmektedir. Bu nedenle temaların oluşturulmuş alanlara özgü (aktivizm, eğitim, oy hakkı, ekonomi, bilim vb.) deneyimleri olan kadınların yerleştirildiği daha sonra ise öğretim odaklı ders planları, materyal ve etkinler gibi yöntemlerle kadın tarihi öğretimini gerçekleştirmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. İngiliz web sitesinden farklı olarak kadınların geçmişi onların deneyimlerinin tarihsel bağlamlardan seçildiği, ayrıştırıldığı ve bir tarihsel akış içinde sunulmaktan ziyade, özel olarak kadın deneyimlerini -kadın bakış açısından- merkeze alan bir yaklaşımın benimsendiği tespit edilmiştir.

Kadınlar da Oradaydı! web sitesi, kadın tarihi öğretimi odaklı olarak hazırlanmış ve içerikleri ile hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin kolayca erişebileceği materyaller sunmaktadır. Diğer sitelerde materyallerin konu içerisinde sunulduğu ancak bu sitede yer

alan kaynakların öğretim materyalleri içerisinde, onlar aracılığıyla aktarılmaya çalışıldığı anlaşılabilmektedir. Sitede kadın tarihi içerikleri tematik bir yaklaşım yerine materyal türleri üzerinden dizayn edilmiş görünmektedir.

Öğretmen, öğrenci veya velilerin siteden amaçladıkları materyali kolayca bulacakları (video, oyun, animasyon, resim, hikâye, öykü vb.) ve oldukça pratik bir şekilde bu materyallerden faydalanabileceklerini belirtmek mümkündür. Özellikle İngiliz sitesindeki orijinal tarihsel belgelerin tekil analizi yaklaşımından farklı olarak tarihsel malzeme tümüyle metinsel ve görsel-işitsel materyallerin içerisine yerleştirilerek sunulmuştur. Ancak diğer iki siteyle benzer şekilde zengin bir birincil kaynak kullanımının ve kaynak temelli öğrenme yaklaşımının varlığı tespit edilmiştir. Her üç web sitesinde de birincil kaynaklar yoluyla kadın tarihsel aktörlerin seslerinin duyulmasına ve deneyimlerine doğrudan ulaşılabilmesine olanak tanınmıştır. Böylece kadın tarihi öğretiminin etkili ve verimli bir zeminde gerçekleşmesinin yolu açılmıştır denilebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarihte ve tarih öğretiminde genel olarak soluk imgeler olarak beliren geri plana itilmiş kadınların da tarihteki yerlerinin ve değerlerinin iadesine öncülük edeceği düşünülen kadın tarihi öğretiminin geliştirilmesi, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Kadınların tarihte görünür kılınmasında eğitim sürecinde kullanılabilecek pek çok farklı materyal kaynak bulunmaktadır. Geleneksel öğretim metodunda ders sürecinin işlenmesi ve öğrencilerin bir kaynak üzerinde (ders kitabı gibi) ilerlemesi istenmektedir. Ancak değişen eğitim felsefeleri ve öğretim yöntem, teknik ve yaklaşımları çağın gerekliliğine uygun olarak teknolojik materyallerin de kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu ürünler arasında web siteleri, belgeseller, videolar, filmler, sanal müze-alan gezileri vb. yöntemler kullanılarak öğrencilerin pek çok duyu organı aynı anda aktive edilerek nitelikli bir öğrenme süreci sağlanabilir. Kadın tarihi öğretiminin farklı materyal kaynaklar kullanılarak görünür kılınmasına destek sunacak bu teknolojik ürünlerin kullanımının yaygınlaştırılması, öğretimin kalitesinde ve öğrencilerin süreçte aktif tutularak öğrenmelerinin geliştirilmesine olumlu katkılar sağlayacağı belirtilebilir.

Toplumların gelişmişlik durumlarının kadının o toplumdaki konumu ile yakın bağ içinde olduğu düşünüldüğünde, tarih/sosyal bilgiler eğitiminin toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında üstleneceği rolün önemi daha iyi anlaşılabilir. Ülkemizde kadına yönelik toplumsal bakış açısının geleneksel bir nitelik taşıdığı ve bu perspektiften kadının toplum içindeki sosyal, kültürel, eğitsel, ekonomik ve hukuksal alanlardaki haklarının erkeklerle eşit düzeyde tutulmadığı ve toplumda eril merkezli bir sistemleşmenin kendisini hemen her alanda göstermekte olduğu görülebilmektedir. Bu iki ders özelinde toplumsal cinsiyet eşitliğini disiplinler arası yaklaşıma uygun olarak öğretim sürecinde her alanda aktifleştirmek yeni nesillerin algılamalarında değişime neden olabilecektir. Bu değişim toplumsal yaşam içerisinde kadının konumunun iyileşmesine katkı sunmaya yönelik ilerleyebilir. Öğrencilerin değişen algıları onların yarının yetişkinleri oldukları gerçeği dikkate alındığında yakın gelecekte toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kalkmasına olumlu yönde etki edebilir.

Web sitelerinin öğretim sürecine sunabileceği katkılar onu uzun yıllardır kullanmakta olan çeşitliülkelerin örneklerine bakıldığında anlaşılmaktadır. Ülkemizde ise genç

oluşumlu olsa da var olan kadın tarihi öğretimi odaklı Kadınlar da Oradaydı! web sitesi bu alana yönelik atılmış güçlü bir adım olarak nitelendirilebilir. Bu araştırma kapsamında incelenen her üç sitede de kaynak temelli öğrenme yaklaşımının ön plana çıktığı bulgulanmıştır. Buradan yola çıkarak kadın tarihi öğretimine yönelik web sitesi içeriklerinin özellikle birincil tarihsel kaynakları merkeze alacak ve tarihsel düşünme süreçlerini işe koşacak şekilde hazırlanması gerektiği sonucuna ulaşıldığı söylenebilir. Yine materyal türleri söz konusu olduğunda, her üç web sitesinde de görsel, metin, görsel işitsel çok sayıda ve çeşitlilikte materyal sunulduğu gözlenmiştir. Orijinal tarihsel belgelerle birlikte kurgusal ürünlerin de web sitelerinde yer aldığı görülmektedir. Özellikle ABD ve Türkiye örneklerinde eğlenerek öğrenmeyi hedefleyen materyaller tespit edilmiştir. Bu yaklaşım kadın tarihini severek öğrenmeyi sağlama ve öğrencileri bu konuya motive etmede verimli olabilir. Bu bulgudan hareketle web sitesi içeriklerinin eğlenceli materyalleri ve edebi ürünleri kapsayacak şekilde tasarlanmasının kadın tarihi öğretimine önemli katkılar sağlayabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Tarih sahnesi ve tarih argümanlarında hak ettiği yeri elinden alınmış olan kadınların, tarihi oluşturan insan unsuru içinde olduğu ve bu olgunun gelişimine erkekler kadar etkide bulundukları su götürmez bir gerçektir. Nitekim kadınların hak ettikleri değeri görememeleri ve ders kitaplarında geleneksel eğilimlerin sürdüğü yöntemlerin kadınları aktarmada etkisiz veya eksik kaldığı gerçeği hem tarihe hem de kadınlara yapılan büyük bir haksızlığı yansıtmaktadır. Bu nedenle bu araştırmada tespit edildiği gibi web sitelerinin -uzun yıllar ihmal edilmiş- kadın tarihi öğretiminde kullanımlarının pek çok duyu organına aynı anda hitap edebilen özelliği, ulaşılması/anlaşılması zor kaynakların, materyallerin açıklamalarla/sadeleştirilerek/trankripsiyonları yapılarak erişime açılması, zamanı ekonomik kullanmayı sağlayacak ders planları ve ders paketleri gibi öğretme-öğrenme süreçlerinde kullanıma hazır materyaller içermesi onları bu bağlamda önemli bir noktaya taşımaktadır. Web sitelerini ders kitapları gibi durağanlıktan uzak olarak değerlendirmek mümkündür. Ses ve görsel ürünleri daha etkili ve çeşitli şekilde aktarabilirler. Videolar, farklı siteler arası bağlantılar, etkinlikler yönünden çeşitlilik ve yönlendirme konusunda daha açık olabilirler. Konuyu tek sayfa veya tek yöntemde sınırlandırmamakta, zamandan ve mekândan bağımsızlık imkânı sunabilmektedirler. Kadın tarihi öğretimi konusunda daha çeşitli kaynaklar aktarmakta pek çok materyal önerisi ile öğrenme noktasında yaşantı zenginliği sunabilmektedirler.

İncelenen web siteleri, kadın tarihinin ne denli zengin bir alan olduğunu ve öğretimi noktasında web sitelerinin mükemmel fırsatlar sunduğunu ortaya koymuştur. Her bir web sitesi kadın geçmişinin öğretiminde kullanılabilecek içeriklerin yanında bu bağlamda tasarlanabilecek yeni web siteleri için de ilham verici niteliktedir. Örneklem olarak seçilen batılı ülkelerin (İngiltere ve ABD) bu konuya oldukça önem verdiği ve hazırlanan web sitelerinin öğretmen kılavuzları, ders planları ve öğretime fayda sağlayacak kaynaklar bakımından oldukça zengin içerikler sunduğu, farklı etkinlikler için teşviklerde bulunduğu, profesyonel rehber veya yönlendirici olmaya çalıştıkları; uzmanlar eşliğinde sanal alan gezileri, atölye çalışmaları gibi etkinlikler düzenledikleri ve interaktif bir yaklaşım sergiledikleri görülmüştür. İngiliz web sitesi örneğinde bulgulandığı gibi öğrenciler projeler kapsamında kadın tarihi öğretimine yönelik yaratıcı ürünler (Suffragettes tales temasındaki animasyon hatırlanabilir) geliştirmeye teşvik edilirken; Amerikan örneğinde (for educators by educators gibi) eğitimciler ders içerikleri geliştirmeye davet edilmektedirler. Bu bulgu, bu bağlamda kurulacak web sitelerinin benzer kapsam ve içerikte yapılandırılabilmesine işaret etmektedir.

Her üç sitede kaynak temelli öğrenme yaklaşımının oldukça ön plana çıktığı bulgulanmıştır. Buradan yola çıkarak kadın tarihi öğretimine yönelik web sitesi içeriklerinin özellikle birincil tarihsel kaynakları merkeze alacak ve tarihsel düşünme süreçlerini işe koşacak şekilde hazırlanması gerektiği sonucuna ulaşıldığı söylenebilir. Yine mesela materyal türleri söz konusu olduğunda, her üç web sitesinde de görsel, metin, görsel işitsel çok sayıda ve çeşitlilikte materyal içeriği bulgulanmıştır.

İngiltere örneğinden hareketle, içeriğin toplumun tüm kesimlerinden kadınlara ve onların yaşantı ve deneyimlerine odaklanacağı bir yaklaşımın geçmişin bütünsel bir resmini görme bakımından son derece verimli olacağı düşünülebilir. Buna göre web sitelerinde yalnız öne çıkmış/öncü kadınlara değil; sıradan kadınlara da yer verilecek şekilde bir içerik tasarımına gidilmesinin daha anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırmanın bulguları İngiltere ABD ve Türkiye web sitelerinin kimi yönlerden birbirlerinden ayırmakla birlikte temelde kadın tarihi öğretimine yönelik web tabanlı içeriklerin kadınlar lehine feminist bir yaklaşım veya feminist literatürden beslenerek, kadınların görünür olduğu, seslerinin duyulduğu birincil kaynakları kullanarak,

öğrencilerin yaş ve gelişim düzeylerine uygun ilgi çekici öğretim materyalleri ve etkinlikler geliştirerek tasarlanması ortak paydasında birleştiklerini ortaya koymuştur

Kadın tarihi öğretiminin geleneksel tarih öğretimi yöntemlerinde sıkça kullanılan tarih/sosyal bilgiler ders kitaplarında yeterince ve eşit oranda yer almadığı bilinmektedir (Berktaş, 2003). Bu nedenle değişen toplumsal/sosyal gelişmeler ve beklentilerin içerisinde bulunan çağa göre şekillenmesinin gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Eğitim felsefelerinin de bu düzlemde gelişip değiştiği bilinmektedir. Bu nedenle öğretim ortamlarında ve ders süreçlerinde öğrencilerin motivasyonlarının ve dikkatlerinin dağılmasına engel olabilmek adına farklı öğretim materyallerinin ders süreçlerinde kullanılmasının gerekli olduğu söylenebilir. Öğrenci merkezli sistemde ve öğrencilerin öğrendikleri olay ve olguları farklı yönlerden ele alarak farklı yaşantılar edinmelerinin öğrenilen bilgilerin kalıcılığını ve etkisini güçlendirebilecektir.

Araştırma sürecinde karşılaşılan zorluklar arasında ele alınan üç ülkeden İngiltere ve ABD’de sunulan web sitelerin içeriklerinin oldukça zengin olduğu ve bu nedenle araştırmanın sınırlılığının bazı noktalarda sağlanamamasına neden olmuş ancak Türkiye web sitesinin içeriklerinin belirli bir tarihsel döneme ışık tutmasından, çalışmanın daha kolay ilerlemesine olanak sağlamıştır. Nitekim çalışmaya örnek teşkil edebilecek benzer bir çalışmanın hem ülkemizde hem de diğer ülkelerin literatürlerinde tespit edilememiş ve bu da araştırma sürecinde birtakım zorlukların yaşanmasına neden olmuştur. Bu minvalde hem kadın tarihi öğretimi yönünden içerikler sunan web sitelerin nicel ve nitel olarak artırılması hem de bu tür çalışmaların akademik alana kazandırılmasının gerekli olduğu anlaşılmıştır. Buna göre tarih öğretim web sitelerinin kadın tarihi öğretimine yönelik çalışmalarının çoğaltılması ve akademik alanda bu çalışmaların analiz edilerek aktarılması önerilmektedir.

Bu çalışmada ele alınan İngiltere, ABD ve Türkiye’ye ait web siteleri tarafından kadın tarihi öğretimini güçlendirmeye ve bu alandaki eksiklerin giderilmesi adına argümanlar, öğretim yöntem-teknikleri, etkinlikler, tarihsel kaynaklar, kılavuzlar, eğitim-öğretim destekleri ve çeşitli materyaller sunulduğu bulgulanmıştır. İngiliz (20 yıl) ve Amerika (27 yıl) web sitelerinin bu alana uzun yıllardır emek verdikleri ve oldukça zengin bir arşive sahip oldukları görülmüştür. Türkiye (1 yıl) web sitesinin de bu alanda yeni olduğu ancak sahip olduğu nitelik ve yenilikçi yönünden dolayı ülkemiz açısından önemli bir

farkındalık yaratacak özelliğe sahip olduğu belirtilebilir. Nitekim ülkemizde bu alanı temsil eden tek bir web sitesinin olması, bu alanda farklı çalışmaların yürütülmesi gerektiğini de ortaya koymaktadır. Web sitelerinin öğretim süreçlerinde kullanılması öğrencilerin erişmelerinin zor olduğu kaynaklara erişimlerine olanak tanıma, zengin ve çeşitli materyallerle kadın geçmişini öğrenme, öğretmenlere hazır ders içerikleri sunma ve rehberlik etme konularında başarılı sonuçlar ortaya çıkarabilecektir. Bu nedenle kadın tarihi öğretiminin ülkemizde web sitelerinin kullanımı ile geliştirilebileceği ön görülmektedir. Bu alandaki eksiklerin giderilmesi için ele alınan web sitelerinin örnek teşkil edebileceği söylenebilir.

Bu araştırmanın bulgularından hareketle şu öneriler sunulabilir:

- Kadın tarihi öğretiminde bu araştırma kapsamında incelenen web sitelerinin içeriklerinden ve yaklaşımlarından yararlanılabilir.
- Bu araştırma kapsamında ulaşılan bulgular dikkate alınarak kadın tarihi öğretimine yönelik yeni web siteleri kurulabilir.
- Kadın tarihi öğretimi bağlamında kurulacak web sitelerinin içerik tasarımında İngiltere ve ABD örneklerinde olduğu gibi tüm eğitim paydaşlarının sürece dâhil olabilecekleri interaktif bir yaklaşım benimsenebilir.
- İngiltere örneği dikkate alınarak mevcut tarih öğretimi web sitelerinde tüm tarihsel süreçlere (konulara/temalara) kadın tarihine yönelik içerikler eklenebilir.
- Türkiye örneği dikkate alınarak görsel-işitsel, edebi ve eğlenceli ürünlerin yer aldığı kadın tarihini eğlenerek öğrenmeye teşvik edecek web sitesi tasarımları geliştirilebilir.

KAYNAKLAR

- Akad, T. (2003). Londra'yı altüst eden Suffragette'ler. *Popüler Tarih Dergisi*, 31, 38-43.
- Akçabay, F.C. (2020), Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadele. *Hukuk ve feminist mücadele, insan hakları okulu*, Ankara.
- Alabaş, R. (2018). 2018 Öğretim programlarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin yeri. D. M. Siyez, Ö. Belkıs ve Y. Soylu (Ed.), *II. Uluslararası kadın kongresi tam metin kitabı* (ss.1316-1323). İzmir.
- Aksoy, R. (2006). *İnternet ortamında pazarlama*. Seçkin Yayıncılık.
- Alabaş, R. (2007). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde kanıt temelli öğrenme modeli: bir eylem araştırması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ayas, A. (2013). Eğitimle ilgili temel kavramlar. H. Özmen ve D. Ekiz (Ed.) *Eğitime Giriş*. Pegem Yayıncılık.
- Aydın, İ. S. ve Demircan, U. (t.y.). *Samiye Morkaya*. <https://kadinlardaoradaydi.com/samiye-morkaya/>
- Aydın, İ. S., Demircan, U., Göksu, Ç.T. (t.y.). *Belkıs Şevket*. <https://kadinlardaoradaydi.com/uc-belkis-uc/>
- Berktaş, F. (2003). *Tarihin cinsiyeti*. İstanbul: Metis.
- Bulut Özek, M. (2016). Ebeveynlerin medya okuryazarlık düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 805-818. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jiss/issue/25889/272738>
- Büyükyazı, A. (2019). *Yabancı uyruklu öğrencilerin beklentileri açısından üniversitelerin yabancı dilde hazırlanan web sayfalarının yeterliliğinin analizi: İstanbul Üniversitesi hazırlık okulundaki öğrenciler üzerinde bir inceleme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çakır, S. (2016). Feminizm-ataerkil iktidarın eleştirisi. H. B. Örs (Der.). *19. Yüzyıldan 20. yüzyılda modern siyasal ideolojiler* (ss. 413-475). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çayır, K. (2014). *Biz kimiz? Ders kitaplarında kimlik, yurttaşlık, haklar*. Ders kitaplarında insan hakları III projesi, Tarih Vakfı. https://www.academia.edu/22528359/_Biz_Kimiz_Ders_Kitaplar%C4%B1nda_Kimlik_Yurtta%C5%9Fl%C4%B1k_Haklar_Kenan_%C3%87ay%C4%B1r
- Çelik, E. E. (2013). Gadamer'in hermeneutik ufku ve Nietzsche'nin perspektivizmi. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 127-144. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/flsf/issue/48615/617600>
- Çelik Varol, M. ve Varol, E. (2019). Kavram ve kuramlarıyla Marshall McLuhan'a Bakış: günümüzün egemen medya araçları ekseninde bir değerlendirme. *International Journal of Cultural and Social Studies*, 5 (1), 137-158. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/744648>

- Davidoff, L. (2002). *Feminist tarih yazımında sınıf ve cinsiyet*. (Z. Ateşer ve S. Somuncuoğlu, Çev.). Ayşe Durakbaşı (Yay. Haz.). İletişim Yayınları.
- Demircioğlu, İ.H. (2014). Tarih öğretiminin amaçları. M. Safran (Ed.). *Tarih nasıl öğretilir* (2. Baskı, ss. 67-71). Yeni İnsan.
- Demircioğlu, İ. H., (2008). Tarih derslerinde tarih web sitelerinin eleştirel bir bakış açısıyla incelenmesi. *Milli Eğitim*, 190, 203-211. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/442563>
- Dewey, J. (2001). Temel eğitimde tarihin amacı. (B. Ata, Çev.) *Milli Eğitim Dergisi*, 147, 43-45.
- Dilek, D. (2007). *Tarih derslerinde öğrenme ve düşünce gelişimi*. (3. baskı). Nobel Yayınları.
- Dilek, G. (2012). *Tarih öğretiminde toplumsal cinsiyet: 6. sınıf öğrencilerinin perspektifinden tarihsel süreçte kadın hakları ve kadın imgesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dilek, G. (2022a). Kadın tarihini öğretmek. G. Dilek (Ed.). *Kadın tarihi nasıl öğretilir?* (ss. 13-31). Yeni İnsan.
- Dilek, G. (2022b). Vatandaşlık ve tarih öğretiminde kadınların siyasal haklar geçmişine odaklanmak: Kadınlar da oradaydı! projesi örneği. *Journal of Research in Education and Teaching*. Ağustos, 11 (3), 124-137.
- Dökmen, Z. Y. (2015). *Toplumsal cinsiyet: sosyal psikolojik açıklamalar*. Remzi Kitabevi.
- Duby, G. ve Perrot, M. (2005). Kadınların tarihini yazmak. (A. Fethi, Çev.). Duby, G. ve M. Perrot (Ed.). *Kadınların Tarihi-Devrimden Dünya savaşına feminizmin ortaya çıkışı* (ss. 9-10). C.IV. Türkiye İş Bankası Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi, 1993).
- Encyclopaedia Britannica. (2023). <https://www.britannica.com/biography/Shirley-Chisholm>
- Ergün, M. ve Ergün, E. (2008). Web sitelerinin çeşitli özellikleri ve eğitim kurumları web sitelerine yansımaları. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, Kuramsal Eğitimbilim*, 1 (1), 2-9.
- Ferrer, L.A. & Vivancos, A.E. (2021). Haciendo historia para el bien común. Entrevista a Linda S. Levstik. *Panta Rei. Revista Digital de Historia y Didáctica de la Historia*, 15, 211-237. <https://doi.org/10.6018/pantarei.469671>.
- Fraisse, G. (2005). Cinsel farklılığın felsefi bir tarihi. (A. Fethi, Çev.). Duby, G. ve M. Perrot (Ed.). *Kadınların Tarihi-Devrimden Dünya savaşına feminizmin ortaya çıkışı* (ss. 52-79). C.IV. Türkiye İş Bankası Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi, 1993).
- Fraisse, G. ve Perrot M. (2005). Düzenler ve özgürlükler. (A. Fethi, Çev.). Duby, G. ve M. Perrot (Ed.). *Kadınların Tarihi-Devrimden Dünya savaşına feminizmin ortaya çıkışı* (ss. 13-18). C.IV. Türkiye İş Bankası Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi, 1993).
- Geçer, E. ve Kıymaz, E. (2019). Kadın hakları ve algısının ideolojik örüntüsü: KADEM örneği. *İnsan ve İnsan*, 6 (20), 185-204. DOI: 10.29224/insanveinsan.458413
- Geriş, M. (t.y.). *Dönem medyasında kadın temsili. Kadınlar da Oradaydı!* <https://kadinlardaoradaydi.com/wp-content/uploads/2022/06/donem-medyasinda-kadin-temsili.pdf>

- Geriş, M. ve Dilek, D. (2022). Sosyal bilgiler tarih derslerinde cinsiyet ayrımcılığı üzerine medya okumaları: Siyasal yaşamda kadınların medyaya yansımaları örneği. G. Dilek (Ed.). *Kadın tarihi nasıl öğretilir?* (ss. 155-185). Yeni İnsan.
- Gömceli, N. (2019). SÜFRAJ hareketinin İngiliz tiyatrosundaki yankılarına bir örnek: Elizabeth Robins ve votes for women! 1907. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 59 (1), 100-124.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/dtcfdergisi/issue/66801/1044570>
- Gürcüm, B. ve H., Arslan, A. (2016). Süfraj hareketini hazırlayan etmenlerin tekstil sanayi bağlamında irdelenmesi. *İdil Dergisi*, 5 (25), 1305-1350.
- Htun, M. ve Weldon, S. L. (2005). The civic origins of progressive policy change: Combating Violence against women in global perspective, 1975–2005. *American Political Science Review*, 106 (3), 549-569.
- İşman, A. (2002). Sakarya ili öğretmenlerinin eğitim teknolojileri yönündeki yeterlilikleri. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 9-40.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/sakaefd/issue/11224/134146>
- Kadının İnsan Hakları (t.y). *Kadının insan hakları yeni çözümler derneği*.
<https://kadinininsanhaklari.org/>
- Karaçalı Taze, H. ve Dilek, G. (2018). Kendinizi bizim yerimize koyup düşünmenizi istiyorum: kadın haklarının öğretimi üzerine bir tarihsel empati çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26 (5), 1737-1750.
- Kaya, R., Gazel, A.A. ve Akkuş, Z. (2015). Tarih öğretiminde kaynak kullanımı. M. Demirel (Ed.). *Tarih öğretim yöntemleri* (2. Baskı, ss. 89-134). PegemA.
- Kıcır, K. (2008). Sosyal bilgiler dersinde 7. sınıf öğrencilerinin tarih öğrenme becerisi. M. Safran ve D. Dilek (Ed.), *21. yüzyılda kimlik, vatandaşlık ve tarih eğitimi* (ss. 380-405). Yeni İnsan.
- Kızılay, N. (2014). *Arkeoloji konularının sınıf içi yaparak yaşayarak öğretiminin 6. sınıf öğrencilerinin tarihsel düşünme becerilerini geliştirmeye etkisi üzerine bir eylem araştırması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.
- Kotef, H. (2009). On Abstractness: First Wave Liberal Feminism and the Construction of the Abstract Woman. *Feminist Studies*, 35 (3), 495-522.
- MEB, (2018a). *Ortaöğretim tarih dersi; 9, 10 ve 11. sınıflar; tarih öğretim programı*.
<http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=344>
- MEB, (2018b). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı; ilkokul ve ortaokul 4,5,6 ve 7. sınıflar*.
<http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>
- MEB, (2021). *Orta Öğretim Tarih 9. Sınıf Ders Kitabı*.
<https://drive.google.com/file/d/19rgaolhqLQlibmY43gK41eYzCsADYcrb/view>
- Notz, G. (2011). *Feminizm*. (S. D. Çetinkaya, Çev). Phoenix Yayınevi.

- Olympe de Gouges (1996). Kadının ve kadın yurttaşın haklar bildirgesi. (E. Göztepe, Çev.). *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 45 (1), 185-193. (Orijinal eserin basım tarihi 1791). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/629497>
- Oral, B. (2005). *İnternet ve Eğitim*. Anı Yayıncılık.
- Örnek, S. (2015). ABD’de Kadın haklarının gelişimi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi KOSBED*, 29, 105-129. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/251834>
- Özbay, F. (2002). Evlerde el kızları: Cariyeler, evlatlıklar, gelinler. *Feminist tarihyazımında sınıf ve cinsiyet* (L. Davidoff). (Z. Ateşer ve S. Somuncuoğlu, Çev.). Ayşe Durakbaşı (Yay. Haz.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özbey, O. (2022). *Geçmişin izinde –Kadınların mücadelesi 4: Millî Mücadele Çalışma Kitabı (Ortaokul-Lise)*. G. Dilek ve R. Alabaş (Ed.). Yeni İnsan.
- Özkiraz, A. ve Arslanel, M. N. (2011). İkinci Meşrutiyet Döneminde kadın olmak. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 3 (1), 1-10. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sobiadsbd/issue/11351/135635>
- Özlük, E. ve Doğan, F. (2017). Keşiften kurtuluşa ABD tarihi: Bir özgürlük hikâyesi mi, Bir yıkım mı? *TYB Akademi*, 19 (19). 121-149.
- Öztürk, A. (2013). Bir kadın felsefecinin gözünden Aristoteles ve feminizm. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 12, 241-247.
- Öztürk, C. ve Dilek, D. (2002). Hayat Bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programları. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*, (ss. 7-82). Pegem Akademi.
- Peirce, L. (2002). *Harem-i Hümayun Osmanlı İmparatorluğu’nda hükümler ve kadınlar* (4. Baskı). Ayşe Berktaş (çev.). Tarih Vakfı Yurt Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 1993).
- Rose, S. E. (2018). *Toplumsal cinsiyet tarihçiliği nedir?* Ferit Burak Aydar, (çev.). Defne Karakaya (Ed.), İstanbul: Can Yayınları. (Orijinal eserin basım tarihi 2010).
- Safran, M. (1993). Tarih Öğretiminin Eğitimsel Amaçları. *Belleten Dergisi*, 57 (220). 827-842. doi:10.37879/belleten.1993.827.
- Safran, M. (2008). Türkiye’de Tarih Eğitimi ve Öğretimi. M. Safran ve D. Dilek (Ed.), 21. *yüzyılda kimlik, vatandaşlık ve tarih eğitimi* (ss. 13-20). Yeni İnsan Yayınevi.
- Safran, M. ve Dilek, D. (2008). Türkiye’de tarih eğitimi ve öğretimi. M. Safran ve D. Dilek (Ed.), 21. *yüzyılda kimlik, vatandaşlık ve tarih eğitimi* (ss. 380-405). Yeni İnsan Yayınevi.
- Safran, M. ve Şimşek, A. (2006). İlköğretim öğrencilerinde tarihsel zaman kavramlarının gelişimi. *İlköğretim Online*, 5 (2), 87-109. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilkonline/issue/8606/107206>
- Seçkin Uygur, H. (2022). *Millî Mücadele Konulu Romanların Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Değerler Açısından Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Schwebel, D. F. (2007) Feminist Hareketler. Gülnur Acar Savran (çev.), H. Hirata, F. Laborie, H.L. Doare ve D. Senotier (Ed.). *Eleştirel Feminizm Sözlüğü* (172-178). Kanat Kitap (Orijinal eserin basım tarihi, 2000, 2004, Genişletilmiş 2. Baskı).

- Scott, J. W. (2013). *Feminist tarihin peşinde*. (A. Günaydın, A. Sönmez, F. Dinçer, Ö. Tümer ve Ö. Aslan, Çev.). F. Dinçer ve Ö. Aslan (Der.), Bgst Yayınları.
- Semerci, N. ve Özer, B. (2004). Duyuşsal davranışların kazandırılmasında tarih derslerinin öğretiminin önemi. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, 6-9 Temmuz 2004, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.
- Seyis, Z. ve Dilek, G. (t.y.). *Çözümlemeli öyküler-Afet İnan*. <https://kadinlardaoradaydi.com/afet-inan-cozumlemeli-oyku/>
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. (2016) *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. (4. Baskı). Anı Yayınları.
- Sümer, A. O. (2021). *Sosyal bilgiler derslerinde kadın tarihi konularının öğretiminde görsel-ışitsel materyallerin kullanımı: Videolar Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahmaran, C. (2015). Kadının sosyo-kültürel mücadele sürecinde sanata müdahalesi ve günümüz sanatına yansımaları. *Tidsad Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (3) 96-114.
- TDK. (2019). *Türkçe Sözlük. Atatürk kültür, dil ve tarih kurumu* (11. Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Turgut, T. (2022). Kadın tarihi öğretiminde bilgi ve çalışma yaprakları tasarımı: Çalışma yaşamında kadınlar. G. Dilek (Ed.). *Kadın tarihi nasıl öğretilir?* (ss. 75-109). Yeni İnsan.
- Türker, H. ve Yaylak, E. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde internet tabanlı öğretim yönteminin ders başarısına etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29), 162-177. <https://dergipark. Org.tr/tr/pub/deubefd/issue/25122/265281>
- Uçak Özenç ve N. Çakmak, T. (2009). Web sayfası kullanılabilirliğinin ölçülmesi: Hacettepe Üniversitesi bilgi ve belge yönetimi bölümü web sayfası örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 23 (2), 278-298. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tk/issue/48929/624163>
- Ulusoy, K. (2012). A study about using internet in history lessons. *Educational Research and Review*, 7 (4), 72-82. DOI: 10.5897/ERR10.171
- Ünal, F., Özmen, C. ve Er, H. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin internet kullanma durumları. *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkish*, 8 (6), 741-752.
- Wiesner -Hanks, M. E. (2020). *Tarihte toplumsal cinsiyet*. (M. Çiyan Şenerdi, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi, 2011).
- Woolf, V. (2020). *Dünya klasikleri-5- Kendine ait bir oda*. (R. Razon, Çev.). Toptan Yayınları.
- Yapıcı, G. (2006). *Dört kültürde tarih öğretimi yaklaşımı: İngiltere, Fransa, İsviçre ve Türkiye örnekleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Yavuz, V. (2020). İlköğretimde eğitim materyali olarak infografik kullanımı. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7 (2), 749-766. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.658844>

Yeşilorman, M. (2014). Bilgi toplumunun teknolojik temelleri üzerine eleştirel bir bakış. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 24 (1), 117-133.
<https://doi.org/10.18069/fusbed.72486>

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.

İncelenen Web Sayfaları

About Us. (n.d.). *National Women's History Museum*. <https://www.womenshistory.org/about-national-womens-history-museum>

African nurses. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/african-nurses/>

Alexander, K.L. (2018-2020). Frances Ellen Watkins Harper. *National Women's History Museum*. <https://www.womenshistory.org/education-resources/biographies/frances-ellen-watkins-harper>

Amy Johnson-Twenties Britain. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/twenties-britain-part-two/?show=all#more>

Anne Hutchinson. (n.d.). *National Women's History Museum*.
<https://www.womenshistory.org/resources/lesson-plan/anne-hutchinson-foremother-american-womens-movement>

Alford, A.S. (n.d.). Towards Hawaiian Sovereignty: Legacy of Dr. Haunani-Kay Trask. *National Women's History Museum*. <https://www.womenshistory.org/resources/lesson-plan/towards-hawaiian-sovereignty-legacy-dr-haunani-kay-trask>

Betty Friedan. (n.d.). *National Women's History Museum*.
<https://www.womenshistory.org/education-resources/biographies/betty-friedan>

Cats and Mice. (n.d.). *The National Archives*.
<https://cdn.nationalarchives.gov.uk/documents/what-methods-did-suffragettes-use-gain-vote.pdf>

Cooking with the First Ladies: Lou Hoover's Girl Scout Cookie Recipe. (n.d.). *National Women's History Museum*. <https://www.womenshistory.org/resources/video/cooking-first-ladies-lou-hoovers-girl-scout-cookie-recipe>

Comfort Women during. (n.d.). *National Women's History Museum*.
<https://www.womenshistory.org/resources/lesson-plan/comfort-women-during-world-war-ii>

Digital classroom resources. (n.d.). *National Women's History Museum*.
<https://www.womenshistory.org/students-educators/digital-classroom-resources>

Dr. Wangari Maathai. (n.d.). *National Women's History Museum*.
<https://www.womenshistory.org/resources/lesson-plan/dr-wangari-maathai-story-leader-social-environmental-and-political-activism>

Early Modern Witch Trials. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/early-modern-witch-trials/>

- Elizabeth I's monarchy. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/elizabeth-monarchy/>
- Elizabethan propaganda. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/elizabethan-propaganda/>
- Emmeline Pankhurst (Cats and Mice). (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/cats-and-mice/>
- Feminist Philosophers. (n.d.). *National Women's History Museum*.
<https://www.womenshistory.org/resources/lesson-plan/feminist-philosophers-20th-century>
- Focussed Topics. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/sessions-and-resources/?resource-type=focussed-topics>
- Graves, K. (n.d.). Lesson plan: Seneca Falls Convention. *National Women's History Museum*.
<https://static1.squarespace.com/static/5602e55fe4b053956b5cbfb1/t/591ef01b1e5b6c649ad78acc/1495199773358/Lesson+Plan+-+Seneca+Falls+Convention.pdf>
- How do we remember and honor the contributions of women in public space?. (n.d.). *National Women's History Museum*. <https://www.womenshistory.org/resources/lesson-plan/how-do-we-remember-and-honor-contributions-women-public-space>
- Jerome, L. (n.d.). Women, Education, Sports, and Title IX. *National Women's History Museum*.
<https://www.womenshistory.org/resources/lesson-plan/women-education-sports-and-title-ix>
- Kadınlar da Oradaydı! <https://kadinlardaoradaydi.com/hakkimizda/>
- Martha Hughest Cannon. (n.d.). *National Women's History Museum*.
<https://www.womenshistory.org/resources/lesson-plan/martha-hughes-cannon>
- Medieval Society. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/medieval-society/>
- Micheals, D. (2015). Amelia Earhart. (n.d.). *National Women's History Museum*.
<https://www.womenshistory.org/education-resources/biographies/amelia-earhart>
- National Women's History Museum. (n.d.). <https://www.womenshistory.org/>
- 19th century people. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/19th-century-people/source-1/>
- Our History. (n.d.). *The National Archives*. <https://www.nationalarchives.gov.uk/about/our-role/what-we-do/our-history/>
- Our Role. (n.d.). *The National Archives*. <https://www.nationalarchives.gov.uk/about/our-role/>
- Past pleasures. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/past-pleasures/>

- Penelope Barker. (n.d.). *National Women's History Museum*.
<https://www.womenshistory.org/education-resources/biographies/penelope-barker>
- Queen Anne. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/queen-anne/>
- Rebel in the records. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/rebels-in-the-records/>
- Bonner, R. (n.d.). Stacey Abrams: Changing the Trajectory of Protecting People's Voices and Votes. *National Women's History Museum*.
<https://www.womenshistory.org/resources/lesson-plan/stacey-abrams-changing-trajectory-protecting-peoples-voices-and-votes>
- Role of a Queen – Mary I and Anne. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/platinum-jubilee/role-of-a-queen-mary-i-and-anne/>
- Role of a Queen – Matilda and Elizabeth I. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/platinum-jubilee/role-of-a-queen-matilda-and-elizabeth-i/>
- Say 'Cheese': A Portrait of Queen Victoria's Family. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/say-cheese/>
- Seneca Falls and Suffrage. (n.d.). *National Women's History Museum*.
<https://www.womenshistory.org/resources/lesson-plan/seneca-falls-and-suffrage>
- Shirley Chisholm, Unbossed and Unbought. (n.d.). *National Women's History Museum*.
<https://www.womenshistory.org/resources/lesson-plan/shirley-chisholm-unbossed-and-unbought>
- Significant People. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/significant-people-collection/>
- Students&Educators. (n.d.). *National Women's History Museum*.
<https://www.womenshistory.org/students-and-educators>
- Suffragettes in Trousers. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/suffragettes-in-trousers/>
- Suffragette on File. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/suffragettes-on-file/>
- Suffragettes: Outrage at Kew. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/outrage-at-kew/>
- Suffrage Tales. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/suffrage-tales/>
- Support Us. (n.d.) *National Women's History Museum*. <https://www.womenshistory.org/support-us>
- Susan B. Anthony. (n.d.). *National Women's History Museum*.
<https://www.womenshistory.org/resources/lesson-plan/susan-b-anthony>

The Legacy Of Historical Sites. (n.d.) *National Women's History Museum*.
<https://www.womenshistory.org/resources/lesson-plan/legacy-historical-sites-featured-black-feminist-dc>

The story of a company founded by four US Women's National Team. (n.d.). *National Women's History Museum*. <https://www.womenshistory.org/resources/lesson-plan/re-inc-story-company-founded-four-us-womens-national-team-soccer-players>

Sheehy, B. (n.d.). Thinking Historically: The Evolution of Women's Athletic Wear. *National Women's History Museum*. <https://www.womenshistory.org/resources/lesson-plan/thinking-historically-evolution-womens-athletic-wear>

Towards Hawaiian Sovereignty. (n.d.). *National Women's History Museum*.
<https://www.womenshistory.org/resources/lesson-plan/towards-hawaiian-sovereignty-legacy-dr-haunani-kay-trask>

Vertamae Smart-Grosvenor: Culinary Anthropologist. (n.d.). *National Women's History Museum*. <https://www.womenshistory.org/resources/lesson-plan/vertamae-smart-grosvenor-culinary-anthropologist>

Victorian Lives. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/victorian-lives/?show=all#more>

Victorian Food and Drink. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/victorian-food-and-drink/>

Wei Haas, M. & Mansky, J. (2016, August 18). History of Now-The Rise of the Modern Sportswoman. <https://www.smithsonianmag.com/science-nature/rise-modern-sportswoman-180960174/>

What Methods Did The Suffragettes Use To Gain The Vote?. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/what-methods-did-the-suffragettes-use-to-gain-the-vote/>

Who was Noor Khan. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/who-was-noor-khan/>

Women and English Civil Wars. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/women-english-civil-wars/>

Women's History. (n.d.). *The National Archives*.
<https://cdn.nationalarchives.gov.uk/documents/education/womens-history-resource.pdf>

Workhouse Women. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/voices-of-the-victorian-poor/workhouse-women/>

Writing War, Writing Peace. (n.d.). *The National Archives*.
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/writing-war-writing-peace/>

EKLER

EK 1. The National Archives web sitesinden “Women’s History” başlıklı öğretmen kılavuzunda yer alan Süfrajette (Suffragettes) teması

Erişim: 29.06.2023. <https://cdn.nationalarchives.gov.uk/documents/education/womens-history-resource.pdf>

EK 2. The National Archives web Sitesinin “Lessons” başlıklı menüsünde yer alan Florence Nightingale’in ders planı içeriğine ait sayfa

View full image

Lesson at a glance

Suitable for: [Key stage 1](#), [Key stage 2](#)

Time period: [Empire and Industry 1750-1850](#), [Victorians 1850-1901](#)

Curriculum topics: [Significant individuals](#)

Suggested inquiry questions: What do these documents reveal about the work of Florence Nightingale? Why is she important in the history of the nursing profession? Why do we remember her?

Potential activities: Students design their own advice leaflet for improving conditions for a military hospital based on the work of Florence Nightingale.

Florence Nightingale

Why do we remember her?

[Tasks](#) [Background](#) [Teachers' notes](#) [External links](#)
[Connections to curriculum](#)

On the 4 November 1854, Florence Nightingale arrived in Turkey with a group of 38 nurses from England. Britain was at war with Russia in a conflict called the Crimean War (1854-1856). The army base hospital at Scutari in Constantinople was unclean, poorly supplied with bandages and soap and the patients did not have proper food or medicine.

Florence Nightingale found that wounded and dying men were sleeping in overcrowded, dirty rooms often without blankets. These conditions meant that they often caught other diseases like typhus, cholera and dysentery. Often more men died from these diseases than from their injuries.

When she arrived at the hospital, army doctors there did not want the nurses helping. Florence Nightingale realised that if the doctors were going to let her nurses to work then they had to do a very good job.

Use the sources in this lesson to explore why Florence Nightingale is considered a significant figure and the

Related resources

[Victorian Health Reform](#)

Erişim: 29.06.2023. <https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/florence-nightingale/>

EK 3. National Women's History Museum (NWHM) web sitesinden çalışma kâğıdı örneği

Evolution of Women's Athletic Wear Guided Worksheet

Change over Time Question:

- Looking at the sources of women's sportswear, from the mid-19th century to the 1930s, how have the uniforms that women wore changed over time? Has anything stayed the same? Explain...

Compare and Contrast Questions:

- Looking at each set of sources, list three ways in which they are similar and three ways in which they are different.
- How does the sportswear in Source 1 differ from Source 6?
- How was the sportswear different from Source 1 to Source 2?
- How did the field hockey uniform from Source 3 look different than Source 6?
- What set of sportswear would be the easiest to play a sport in? Support your answer.

Erişim: 25.02.2023. <https://www.womenshistory.org/sites/default/files/document/2021-04/Evolution%20of%20Women's%20Athletic%20Wear%20Guided%20Worksheet.pdf>

EK 4. NWHM web sitesinden Frances Ellen Watkins Harper'e (1825-1911) ait şiir

Bury Me in a Free Land

Frances Ellen Watkins Harper - 1825-1911

Make me a grave where'er you will,
In a lowly plain, or a lofty hill;
Make it among earth's humblest graves,
But not in a land where men are slaves.

I could not rest if around my grave
I heard the steps of a trembling slave;
His shadow above my silent tomb
Would make it a place of fearful gloom.

I could not rest if I heard the tread
Of a coffin gang to the shambles led,
And the mother's shriek of wild despair
Rise like a curse on the trembling air.

I could not sleep if I saw the lash
Drinking her blood at each fearful gash,
And I saw her babes torn from her breast,
Like trembling doves from their parent nest.

Frances Ellen Watkins Harper was born on September 24, 1825, in Baltimore, Maryland. She was a prominent abolitionist and temperance and women's suffrage activist, as well as a poet. She authored numerous books, including the poetry collections *Forest Leaves* (1845) and *Poems on Miscellaneous Subjects* (1854). She worked at Union Seminary in Ohio, and died on February 22, 1911 in Philadelphia, Pennsylvania.

Occasions

juneteenth

Themes

public domain

slavery

About Frances Ellen Watkins

Erişim: 25.02.2023. <https://www.womenshistory.org/education-resources/biographies/frances-ellen-watkins-harper>

EK 5. NWHM web sitesinden Frances Ellen Watkins Harper konulu biyografi kaynağı

Frances Ellen Watkins Harper

(1825-1911)

By Kerri Lee Alexander, NWHM Fellow | 2018-2020

As a poet, author, and lecturer, Frances Ellen Watkins Harper was a household name in the nineteenth century. Not only was she the first African American woman to publish a short story, but she was also an influential abolitionist, suffragist, and reformer that co-founded the National Association of Colored Women's Clubs.

Frances Ellen Watkins Harper was born on September 24, 1825 in Baltimore, Maryland. An only child, Harper was born to free African American parents. Unfortunately, by the time she was three years old, both of her parents died and she became an orphan. Harper's aunt and uncle, Henrietta and William Watkins, raised her after her parent's death. Her uncle was an outspoken abolitionist, practiced self-taught medicine, organized a black literary society and established his own school in 1820 called the Watkins Academy for Negro Youth. Frances Harper learned from her uncle's activism and she attended the Watkins Academy until she was thirteen years old. At that age, children were typically expected to join the workforce. Harper took a job as a nursemaid and seamstress for a white family that owned a bookshop. Her love for books blossomed as she spent any free time she had in the shop. By age twenty-one, Harper wrote her first small volume of poetry called *Forest Leaves*.

Erişim: 25.02.2023. https://www.womenshistory-org.translate.goog/education-resources/biographies/frances-ellen-watkins-harper?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=sc

EK 6. NWHM web sitesinin “Women’s History Minute” başlıklı belgesel videolarından bir sahne

Women's History Minute: Progressive Era

You Might Also Like

Lesson Plan

Biography

Lesson Plan

Lesson Plan

Erişim: 17.04.2023. <https://www.womenshistory.org/resources/video/womens-history-minute-nellie-bly>

EK 7. NWHM web sitesinden “Kadın Spor Giyiminin Evrimi: Tarihsel Düşünme Becerileri Etkinliği” başlıklı içerik

Evolution of Women’s Athletic Wear: Historical Thinking Skills Activity

By: Brian Sheehy History Department Coordinator North Andover High School

1

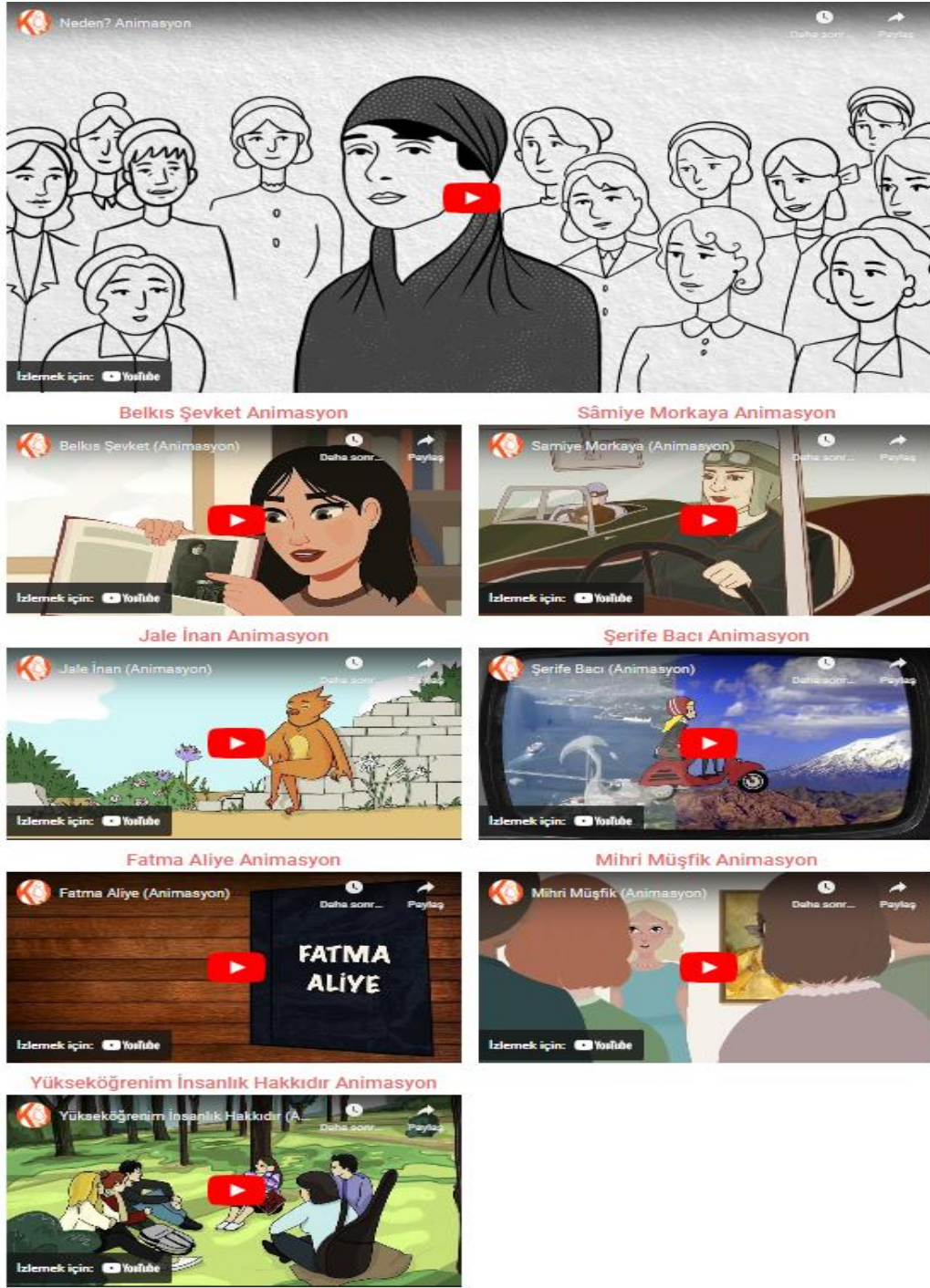
at Mount Holyoke College in 1856.

The calisthenics were taught in a room in the second story not yet arranged for recitations, and came first in the middle of the forenoon. Afterward, they came in the afternoon also. The time was not less than twenty minutes nor more than thirty. No change was made in the dress, and no suggestion was made concerning the removal of 'stays' (McCurdy, 1980).

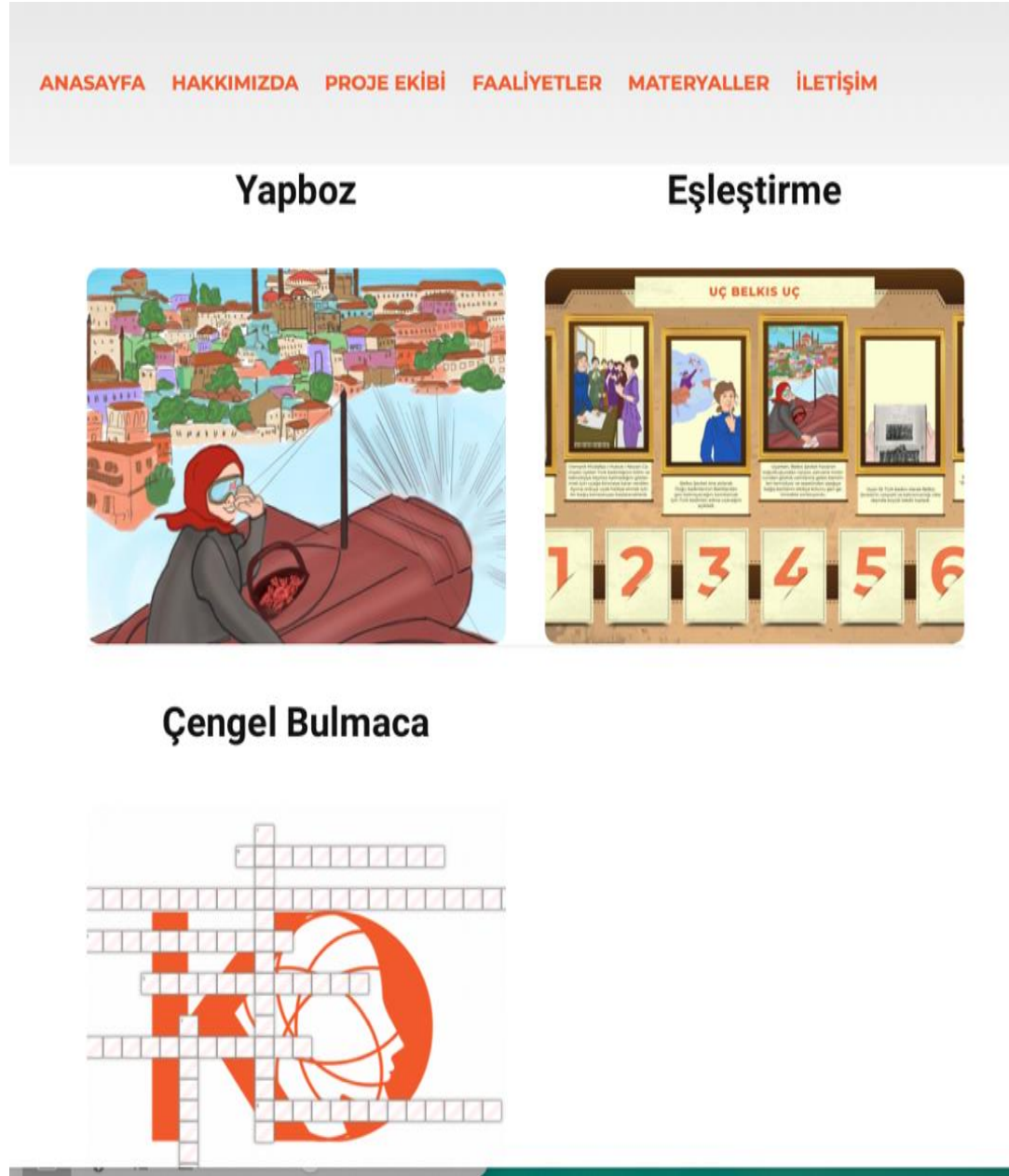
Erişim: 17.05.2023. <https://www.womenshistory.org/sites/default/files/document/2021-04/Evolution%20of%20Women's%20Athletic%20Wear%20Primary%20Sources.pdf>

EK 8. Kadınlar da Oradaydı! web sitesinin “Animasyonlar” sayfasından bir görüntü

Erişim: 24.02.2023. <https://kadinlardaoradaydi.com/animasyonlar/>

EK 9. Kadınlar da Oradaydı! web sitesinin “Oyunlar” sayfasından bir görüntü

Erişim: 25.02.2023. <https://kadinlardaoradaydi.com/oyunlar/>

EK 10. Kadınlar da Oradaydı! web sitesinin “Çalışma Kitapları” sayfasından bir görüntü.

Erişim: 21.05.2023. <https://kadinlardaoradaydi.com/calisma-kitaplari/>

EK 11. Kadınlar da Oradaydı! web sitesinin çalışma kitaplarından bir sayfa örneği

Erişim: 20.06.2023. <https://yeniinsanyayinevi.com/wp-content/uploads/2022/12/Gecmisin-Izinde-Kadinlarin-Mucadelesi-1.pdf>

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : ARZU AKBULUT

Eğitim Durumu

Lise : AÇIK ÖĞRETİM LİSESİ: 2010-2013

Lisans : SİNOP ÜNİVERSİTESİ: 2014-2018

Yüksek Lisans : SİNOP ÜNİVERSİTESİ: 2020-2023